

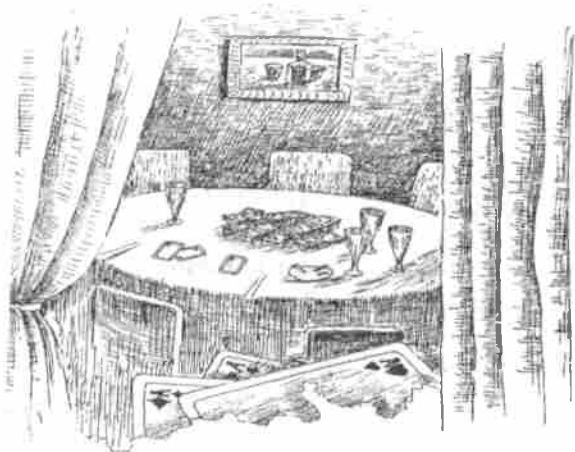
Азамат ҚОРЖОВОВ

ҚИЛ УСТИДАГИ ТАҚДИР

I КИТОБ

Қисса

(Қайта наиш)

Тошкент
«ИЮД-PRESS»

MAJBURIY
NUSXA

УЎК: 821.512.133 - 3

КБК: 84(5Ў)7

Қ59

Қоржовов, Азамат

Қил устидаги тақдир: (қисса) / А.Қоржовов – Қайта нашр. –Т.: “Ijod-Press”, 2015. 320 б.

УЎК:821.512.133

КБК: 84(5Ў)7

Қимор – ўртага пул, буюм, кўчмас мулк, ҳатто тирик жон тикиб ўйналадиган ўйин. Миср фиръавнларининг дахмаларини казиш чоғида кимор ўйинларида ишлатиладиган суяклар, Шўмер шоҳлари қабридан эса рақамли кубиклар (нарда тошлари) топил. ан. Милоддан аввалги V асрда Грецияда тотализатор ўйинлари, яъни пойғачи отларга пул тикиб ўйнаш кенг тарқалди. Илк бор 1861 йилда ҳозирги Монако киролигининг Монте-Карло шаҳрида замонавий киморхона – казино очилди. Кейинчалик ўйин автоматлари ҳам кимор воситасига айланди. Бу ўйинлар инсон бахтига, бегуноҳ аёллару болалар ҳаётига таҳдид сола бошлади. Шукрки, юртимизда казинолар, турли майда-чуйда киморхоналар, пул тикиб ўйналадиган бильярдхоналар очиш каби жиноий фаолиятлар тақикланган.

Азамат Қоржововнинг мазкур киссасида шу каби иллатларнинг ёмон оқибатлари ҳақида ҳикоя қилинади. Биринчи китобга уч қисм киритилган: “Қиморга тикилган аёл”, “Фарзанд доғи” ва “Қонга ботган қаргалар”. Уларда кимор инсон ҳаётига қандай балолар ёғдириши Лобар исмли аёл ҳаёти мисолида кўрсатиб берилган.

Тақризчилар:

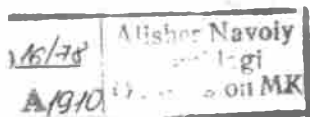
Б. АБДУРАЗЗОҚ – ёзувчи, Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасининг аъзоси;

М. ЙЎЛДОШЕВА – ёзувчи. Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

ISBN 978-9943-994-08-9

© “Dizayn-Press” нашриёти, 2011

© “Ijod-Press” нашриёти, 2015

I ҚИСМ

ҚИМОРГА ТИКИЛГАН АЁЛ

Тоғасининг ўғлидан совчи келганини эшитган Лобар йиғлагудек бўлиб онасининг йўлини тўсди:

– Ая, буларингизнинг эси жойидами? Маъруф акадан совчи бўлиб келишибди! Уларга “йўқ” денг! Ўзимдан ўн ёш катта, бекорчихўжа, ароқхўр, бунинг устига тоғамнинг ўғли!.. Эсимни еганим йўқ!

– Даданг ваъдалашиб қўйган. Кейин қандай бообруь хонадон! Еганинг олдингда, емаганинг..

– Эшитишням хохламайман! Тоғам тамом бўлган одам, мени билмайди дейсизми? Аллакачон ишдан урилиб, ўтириб қолган. Ўғлику бир гўр. На ўқишни, на ишни эплади. Билиб қўйинг, Маъруфга берсангиз ўлигимни кўрасиз.

Онасининг ҳам жаҳли чиқди шекилли, қўлидаги чинни чойнакни силтаб гапирди:

– Ҳар балони валди:райверма. Биз сенга ёмонликни раво кўрармидик! Акамни ҳам, ўғлини ҳам сендан кўра яхши биламан. Мохов бўлса айт, буқри бўлса айт! Маъруф ҳар қандай йигитдан аъло, билдингми?! Жуда-а кўнглинг бошқа йигитда бўлса, бор, дадангга айт!

Шу пайт остонадан қадам товушлари эшитилди. Лобар ўзини ичкарига урди. Келган одам дадаси эди. Қизининг норози бўлаётганини эшитди чоғи, хотинига ўқрайиб қараб, Лобар кириб кетган хонага уқки кўзлари билан имо қилиб, деди:

– Нима деяпти?

– Тегмайман дейди-да, нима ҳам дерди, – ошхона сари йўл олди хотин.

Уй хўжайини ёмон гап сўйламоққа оғиз жуфтлади-ю, совчилар кутиб қолганини инobatга олиб, меҳмонхонага шошилди.

Шу кеча нозикниҳол киз ёстиғини кўз ёшлари-ла ҳўл қилиб ўқсиб-ўқсиб йиғлади. Дугоналари турли билим юртларига хужжат топширишаётгани, тенг-тенги билан топишаётгани жонини ўртарди. “Барибир у билан яшамайман, – деди ўзига ўзи, – тўйимиз бўлган

тақдирда ҳам бир кунмас-бир кун қочиб кетаман. Узоқ-узоқларга... Россияга, Туркияга, Арабистонга... Ўлигимниям, тиригимниям топишолмайди. Менинг ҳам орзуларим борлигини, бахт истаган киз бўлганимни кейинчалик тушунишади... Ўшанда кеч бўлади...”

Эртасига тўй келди. Лобар ва Маъруфларнинг фотиҳа маросими бинойидек ўтди. Кўпчиликнинг кўзида ачиниш ҳисси намоён бўлгани Лобарнинг онасига ҳам сезилди. “Қудалар ўзимнинг жигарларим-ку, – деб юрагига таскин берди аёл, – қизимга озор беришмас, ахир. Маъруф ҳам қуйилиб қолар. Ҳали бирон гапимни икки қилмаган бола. Одамлар уйланган йигитларга киз беришмаяпти, ўн беш-йигирма ёш фарқ қиладиган эр-хотинлар қанча!”

Ҳафта ўтар-ўтмас никоҳ тўйига ҳам гал келди. Харажатлар йўғонни чўзиб, ингичкани узди. Тўй масаллиқлари анча камлигини, либослар чала эканлигини кўрган Лобарнинг онаси ҳайрон бўлди. “Қурумсоқликни кимга қиляпти бу акам? Ё ростдан ҳам камбағаллашиб қолдимиз?” Кўнгилхираликлар устига совуқ бир гап эшитди: акаси тўй қилиш учун бировдан икки миллион сўм қарз олибди, фоиз ҳисобига.

– Хаҳ, пул ўлсин-а, – уф тортди Лобарнинг онаси. – Яхшиси, ҳеч нарсани ўйламайман. Бу ҳолда касал бўп қолишим ҳеч гапмас.

Шу тариқа қизнинг бахтсизлигига кўз юмиб имзо чекилди. Салобат олдда эсанкираш Лобарнинг отасини ҳам маҳв этган эди.

Лобар шуни яхши билардики, дугоналари ҳам ачинишмаяпти, ҳам устидан кулишмаяпти. Ёнидаги янги куёвми ёки уч-тўрт боланинг отасими? Боз устига келин-куёв саҳнасидаёқ Маъруф кайфи ошиб, ўзини тутолмай ўтирди. Тинмай илжайиши, сигарет тутатиши, қаҳ-қаҳ уриб кулиши Лобарни пичоксиз сўйди.

Гўшангада эса барча қилиғи ошиб тушди. Оғзидан ароқнинг кўланса хиди келаётган Маъруф пок келинчакни худди фоҳишаларни эркалагандек беҳаёлларча кучиб, ғалати қилиқлар қилди. Чўчиб тушган Лобар эшикни қоқиб, янгасини чакира бошлади.

Эшикнинг нариги томонидан янга овоз бергач, Маъруфнинг бир қоши баланд, бири паст бўлди. Гандираклаб келиб, келинчакнинг билагидан тортди.

– Нима... Додламоқчимисан? – деди Маъруф Лобарнинг кўзларига газаб билан бокиб. – Ўрнинг қаердалигини кўрсатиб кўяйми? Айби очилишидан кўркиб кочиб кетган келинчаклар хақида кўп эшитганман.

– Аблах! – деди Лобар. – Номард! Нокас...

Маъруф голибона илжайди. Янга эса эшикдан узоқлашди.

Бу кеча бир гул пайхон этилди, иззат-нафсга тегиш, хўрлаш – барчасини қонун кўрмади. Янги бир оила бунёд этилди, деб ўйлади ҳамма. Фақат Лобаргина умрининг аччиқ саргузаштли саҳифалари очилганини англади. Энди орқага йўл йўқ эди.

* * *

Тўйдан сўнг икки йил ўтди. Ажралиш, олис-олисларга бош олиб кетиш шунчаки гап бўлиб қолди. Онаси унинг дардига қулоқ солмас, нозикойимсан, деб койигани койиган эди. Дадаси эса дардга чалиниб, бирдан тўшакка михланди ва кўп ўтмай вафот этди. Укаси Баҳром ҳали мактабни битирмаган, кичик укаси Соҳиб куйи синфда ўқир эди. Лобар ўн тўққиз ёшга тўлган куни бозорга борди. Кечкурун туғилган кунига меҳмонлар келади. Қўлидаги пулларнинг чўғи камлиги учун арзонроқ мева-масаллиқларни ахтариб юрганди, бир жувонга рўпара бўлди. Синфдош дугонаси Зилола эди, ўзгарганини кўриб оғзи очилиб қолди. Ювошгина, оддий қиз эди мактабда. Ҳозир эса қаддини тик тутиб, кўзларида ўт чакнаб турибди. Оппок бўлиб тўлишган. Бўйнидаги олтин занжирнинг ўзи Лобарнинг барча тақинчоқларидан қиммат турарди.

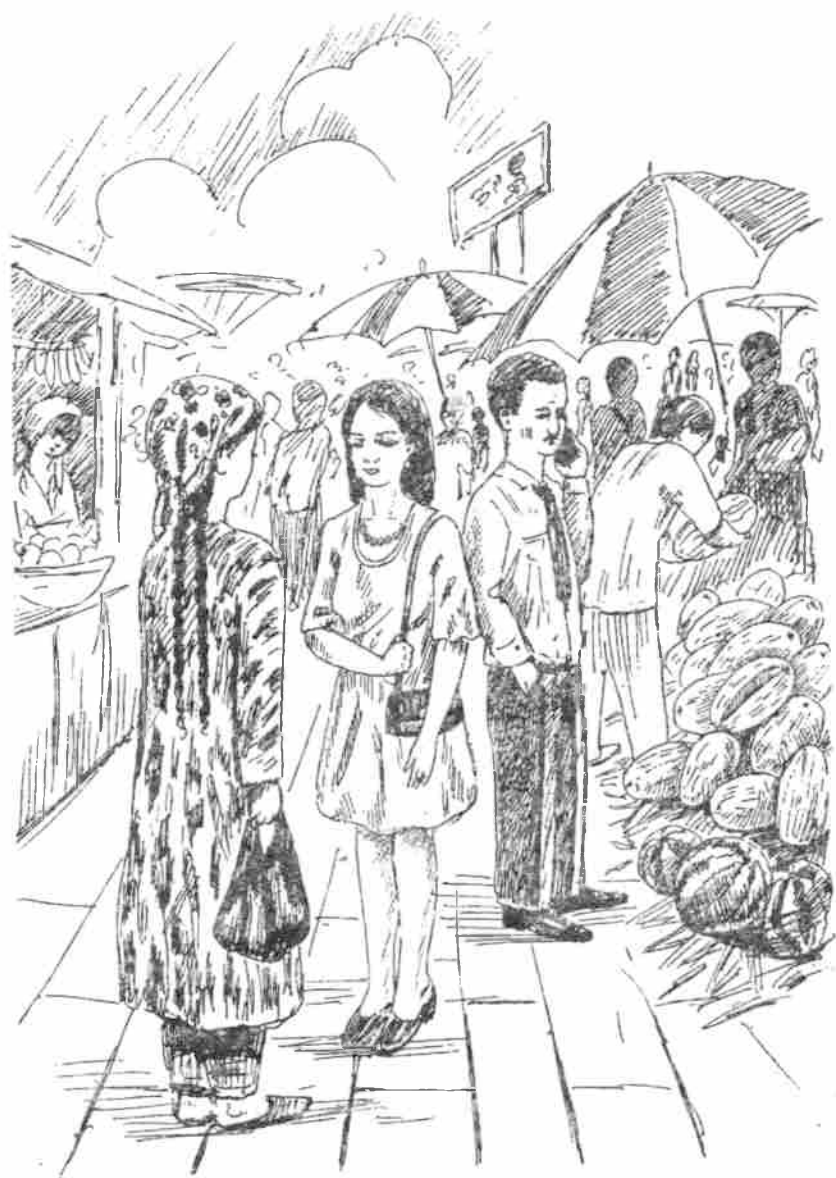
Икки дугона ўпишиб саломлашгач, сал наридаги оқ кўйлакли йигит деди:

– Зилол, мен айтган жойимга бориб келай, сен дугонанг билан анави ўриндиқда кутиб тургин, хўпми?

– Хўп, – дея Зилола бармоқларини қимирлатиб хайрлашди. – Куттириб қўйманг, Тағмат ака.

Бозор ёнидаги кўчанинг нариги томонида китоб дўкони ва гўзаллик салонлари жойлашган бўлиб, йўлакчада ўриндиқлар бор эди. Дугоналар бирига омонатгина ўтиришди.

– Тўйимга келмаганингдан хафаман, – деди Зилола, – уйингдан умуман чикмай қўйибсан. Рўзгорга шунчалик шўнгиб кетдингми?

– Қанақа рўзғор? – Ҳафсаласизлик билан қўл силкиди Лобар. – Бошим гурбатдан чикмай қолди. Эримни танисанг керак, тоғамнинг ўғли. Бошидан бетайин эди, ҳозир аввалгидан ҳам баттар.

– Қўй, нолима. Ҳали ҳаммаси яхши бўп кетади.

– Ҳеч кўзим етмайди, дугонажон. Икки йилдан бери бўйимда бўлгани йўқ. Бу ёқда эрим ҳар куни ичиб келади, у ёқда қайнонам бидир-бидир қилади. Чарчадим... Сенга дардимни айтмасам, кимга айтаман! Улар тўйингга ҳам юборишмади. Мендан ўпкалама, ўз онамникига юборишмайди-ю... Тўғрисини айтганда, онамникига боришгаям юрагим безиллайди. Дадам вафот этгандан кейин аям менинг муаммомга шунчаки оддий нарсасдек қарайдиган бўлди. Кўпинча қайнотам камбағал бўлиб қолганидан мени нолияпти деб ўйлашади. Бой бўлиб қолаверганида бахтли бўларканман. Одам ўрнида кўрмайдиган бир кимсанинг қўлида қайси қиз бахт топади, билмадим.

– Бирон жойда ишлатмаяптими?

– Ҳеч қаерда ўқимадим-ку, қаергаям ишга олишарди? Айтгандай, поликлиникада ишляяпсанми?

– Ҳа, ҳозир меҳнат таътилидаман, – деди Зилола жиддий тортиб.

– Бўйингда бўлмаётганини сендан кўришмаяптими ишқилиб?

– Э, шамол турсаям мен айборман. Неча-неча жанжал бўлиб ўтди, Зилол! Айтмаган гаплари қолдими, деб сўра.

– Уларга тушунмадим, – Зилола аччиқлангани сабаб хиёя кизаринқиради, – ҳомиладор бўлмаслик эркакка ҳам боғлиқ-ку. Лобар, бундай қилсак. Бир шифокорни биламан, узоқ қариндошимиз, жуда яхши аёл. Ўшанга учрашсанглар барчасини аниқлаб беради.

– Шифокорга боришни анча вақтдан буён ўйлаб юргандим, тўғри айтдинг.

– Буни пайсалга солиб бўлмайди. Қолаверса, менинг боримда келсанг жуда яхши. Келгуси ойда Тагмат акам билан Москвага кетмокчимиз. Супермаркетда акахонлари ишлайди. Бизга ҳам иш топган эмишлар. Ўн-ўн беш минг доллар йиғсак, биз ҳам дўкон очармидик.

– Ниятларингга етинглар, – деди Лобар янада чўкиб.

Зилола “Россияга сизлар ҳам юринглар” демоқчи бўлди-ю, аммо

индамай қўя қолди. Россияга бориб, яхши иш топиш осон эмас. Эрининг у ёқда расвоси чиқиб кетиши мумкин. Ўз ватанида ўзини эплаёлмаган одам бегона юртда нима ҳам қила олади?

Лобар туғилган кунда кўнглига қил сиғмай ўтирди. “Ували-жували бўлинглар” деб қадах кўтаришганида кўзларига ёш куйилди. Бу уйда меҳмон ҳам ичади, мезбон ҳам. Ароқнинг кучи ила бири-бирига фарзандлар, фаровон ҳаёт, яхши амал тилашади. Бирок ҳаракатга келганда, бир тўда иродасиз ишёқмас, маишатпарастрлар намоён бўлади.

– Қани, ўзларидан эшитайлик-чи, – деб қолишди меҳмонлар. Лобар сўзламоқчи эмасди, лекин ҳоли-жонига қўйи омади.

– Турмуш қурганимга эндигина икки йил тўлди, – деди Лобар кутилмаганда дадил овозда. – Ҳар гал мажбурлаб қўлимга қадах тутказишса, кўзимга ўтиб кетган момомлар, бобомлар кўринади. Улар мен каби ичмаганлар. Бир бурда нонни ҳалол ишлаб топиш учун кишни киш, ёзни ёз демай тер тўкканлар. Бугун бир дугонамни кўриб қолдим. Унда ҳамма нарса бор: ишбилармон эр, машина, тилла... Яқинда Россияга кетишади. Худди “асал ойи” саёҳати дегандек...

– Ўша келинчак чиройлими? – луқма ташлади Маъруфнинг маст ўртоғи.

– Айтаяпман-ку, унда ҳаммасидан бор...

– Мени кечирасиз, эри қанақа одам?

– Туппа-тузук...

– Балки у дугонангизни чет элга сотиб юбориш учун алдаб уйланиб олгандир. Бўлмаса, асал ойиниям Россияда ўтказишадими?! Сафсата бу, сафсата! О-о, Россия, бепоён ўлка-а!..

Маъруфнинг ҳамтовоқлари пиқ-пиқ кулишди, Лобарнинг укалари уятдан ерга киргудек зўрға ўтиришарди.

– Лекин дугонамда мендаги бир нима йўқ, – давом этди Лобар, – яъни гурбат...

Ювош келиннинг оғзидан чиққан ғалати қадах сўзини Маъруф тушунмади. Маст эрни кўтариб диванга ётқизиб қўйишди.

Маъруфни шифокор хузурига боришга зўрға кўндирган Лобар хурсандлигидан кўп гапириб қолди. Эри асабийлаша бошлаган эмасми, сўкиб берди:

– Жагингни юмасанми, йўкми, хайвон?!

– Майли, сиз нима десангиз ўшаман, – кулимсиради Лобар. – Фақат жаҳлингиз чиқмасин.

– Тўнка! Касал бўлсам экан, бошқа гап...

Лобар ҳомиладор бўлмаётганининг сабабини ана шундай ҳақоратлар остида аниқлаттирди. Шифокор опа қўзойнагини стол устига қўйган эр-хотинга бир-бир қаради.

– Яқин қариндошлар ўртасида оила қуришнинг оқибати бундан-да ёмон оқибатларга олиб келиши мумкин эди. Бироқ, Яратганга шукрки, фарзандли бўлишинглардан умид бор, айтмоқчиманки, даволашнинг иложи йўқ эмас. Аммо анча-мунча пул ва вақт талаб этилади.

– Зилола айтгандики... – Лобар чайналиб қолди, гапини давом эттириши учун жўяли сўз тополмади. У “Зилола менинг яқин дугонам, сал арзонроқ даволамайсизми?” демокчи эди.

Шифокор опа Лобарнинг юз-кўзларидан барчасини илғаб олди.

– Синглим, пулингиз менга керак эмас, дори-дармон ва аппаратларга, баъзи муолажаларга сарфланади, холос. – Сўнг мийиғида қулди. – “Холос” деганим ҳам бир-икки миллион... Сиз учун дорилар махсус келтирилади, Франциядан.

– Бунда ҳеч қандай ёлғон йўкми? – деди Маъруф бўзрайиб. – Пулимизга қуйиб қолмаймизми?

– Касалингиз аниқ, ука. Ихлос билан даволанасиз, айтганимизни қиласиз. Шамоллашлар барҳам топмаса, яқин қариндошлар эканлигингизга қарамай, хотинингизнинг бўйида бўлмаса, кейин гапиринг.

– Демак, мен ҳам, хотиним ҳам касал эканмиз-да?

– Шундай.

– Қайтиб шифокор зотига учрашмасак, ҳеч қачон болали бўлмаймиз, сизни тўғри тушундимми?

– Мен бунн яшираётганим йўқ, юзингизга айтаяпман. Беш йил ўтади, олти йил ўтади, кейин бир умрга кеч бўлади.

Ёш оила шу тариқа катта пул топиш хусусида кайғура бошлади. Ота-оналарида пул йўқ, қариндош-уруғлар миллионлаб сўм қарз беролмайди, Маъруфнинг ўзи эса ёлчители пул тополмайди.

Кунлар ўтган сайин улар шифокорнинг гапини мудхиш башоратдек эслаб, ғам-алам гирдобига тушиб қолишди.

Эри яна ичиб келган кунн Лобарнинг хаёлидан бир ўй ўтди.

– Шундай юраверамизми энди? – деди юрак ютиб. – Пул топишнинг бир йўлини биламан. Унчалик катта пул шарт эмас, йўлкира топсак бас. Россияга кетамиз. У ёқда катта ҳақ тўланадиган иш кўп дейишади. Энг қора иш бўлсаям қилаверамиз. Уч юз-тўрт юз доллардан ишласак, дўхтир айтган пулни бир йилга қолмай тўплаб қўямиз.

Маъруф бошини кўтарди.

– Сен ҳам Россия дейсан-а! Россияда биров иш тайёрлаб кўйибдимми?!

– Дугонам эри билан кетмоқчи. Супермаркетда ишлашар экан. Шахсан менга фаррошлигини берсаям майли. Дугонамнинг эри Москвага авваллари ҳам тез-тез бориб тураркан. Танишлари кўп.

Маъруф ўйланиб қолди. Сигарет тутатиб, ҳузур билан пуфлади.

– Гапингда жон бор, – деди у. – Ишимизни топсак, бир йил эмас, уч-тўрт йил ишлаб келамиз.

– Вой, кўндирганим рост бўлсин.

– Шу-да, қадримга етмайсан, Лобар. Қўлимдан қанақа ишлар келишини одамларга кўрсатиб қўяман ҳали. Хўш, дугонангга қачон учраймиз?

– Эртага...

Поликлиникадан хомуш чиққан Лобарни кўрган Маъруф шошиб сўради:

– Топдингми?

– Уч кун аввал учиб кетишибди.

– Россиягами?

– Ҳа.

Лобарнинг ортидан изма-из чиққан оқ халатли аёл ҳол-аҳвол сўрашгач, деди:

– Айланай, сиз Зилолани нега сўраб келдингиз? Хонадагилар айтишдики, Россияга кетмоқчи эмишсиз. Мабодо, ёрдам керак бўлса, одам топиб бераман.

– Қанақа одам? – сўради Маъруф.

– Россияга олиб бориб, ишга жойлаб қўядиган, квартира топиб берадиган. Зўр одам, лекин фақат Москвага кетувчилар билан гаплашади. Санкт-Петербург, Уфа, Камчатка томонларга кафолат бермайди.

Эр-хотин бир-бирига қарашди, Иккисининг ҳам нигоҳида “кетишга ҳаракат қилдикми, қандай йўл билан бўлмасин кетамиз” деган маъно зоҳир эди.

Шу куннинг ўзида айтилган “зўр одам” билан учрашдилар. Вақти тигиз бўлишига қарамай “зўр одам”, яъни семиз хотин Лобар ва Маъруфга беш дақиқа ажратди. Москвага бориб, эртасигаёқ ишга киришиш мумкинлиги, ойига ҳар бирига уч юз доллар маош тўланиши ҳақида қуйиб-пишиб гапирди.

– Менга минг доллар берсанглар ҳисоб, қолганини ўзим тўғрилайман.

– Бизда бунча пул йўқ, – деди Маъруф.

– Эй эркак, мен сиздан йўл пулларингизни сўраяпман-ку! У ёққа бепул бориб бўладими?!

Шу пайт қўшни хонадан тилла тишли, баланд бўйли, оғир-босиқ эркак шошилмасдан чиқиб келди.

– Менга қаранг, ука, – деди у Маъруфга, – мабодо, қарта-парта ўйнамайсизми?

– Тушунмадим, – елка қисди Маъруф.

Семиз хотин қаҳ-қаҳ уриб кулди. Ҳатто, Маъруфнинг елкасига шапатилади ҳам.

– Қарта, оддий картани гапиряпти! Ўйнамаганмисиз?

– Бу киши унақа иш қилмайдилар, – эрининг ўрнига Лобар жавоб берди.

– Ўйнаганман, – деди Маъруф. – Лекин ҳозир ўйнамайман, ташлаганман.

– Бўлмайсиз, йигит, бўлмайсиз! – деди тилла тишли киши ва ўриндикқа чўкиб, оёғини чалиштирди.

Шундан сўнг ишбилармон хотин Лобар ва Маъруфга “пул топганда келинлар”, деб жавоб бериб юборди.

– Россияга кетасанми, бошқасигами, менинг ишим йўқ, – деди отаси Маъруфга ўша куни кечкурун. – Мендан пул сўрамасанг бўлди. Ўзинг ишла, топ! Вақтида пул ҳам топганман, Москва-ю Ленинградларга ҳам борганман.

Онаси эса қовоқ солиб, индамай ўтирарди. Ўғлининг бегона юртларга кетиш тадоригини туғмас келинидан кўрмоқда эди.

– Э, эски замонингизни гапирманг, дада, – Маъруф аччиқ қилди.

– Гапираман! Чунки сендек вақтимда бунақанги хор бўлиб юрмаганман. Кўлингдан бир иш келмайди, яна осмонга сакраяпсан, Россияга бориб қулга айланмасанг, отимни бошқа қўяман. Келинни опкетмоқчимисан?! А, бу нима иш қила олади? Икковингни, мен сенларга айтсам, хизматкорликка ҳам олишмайди.

– Даданг тўғри гапираяпти, – гап қўшди онаси. – Тинчгина шу ерда ишлаб юравер. Қайси уйинг куйгир Россияга боришни маслаҳат берган бўлса, ана, катта кўча – ўзи кетаверсин. Чиқинди тозалаб бўлса ҳам кунини кўради. Сенга эса, болам, ифлос ишлар мос эмас.

Лобар аввал кизарди, кейин девордай оқарди. Ўзини хотиржам тутиш учун лабини тишлаб, ерга қаради. Аллақачон кўнгли қолган хонадонга нафрати янада ошди. “Кетсам-у, бу ерларга қайтиб келмасам”, деб ният қилди.

Кечаси эр-хотин ухлашолмади. Лобарнинг кўзига дам-бадам ёш қуйилар, Маъруфга эса дадасининг гаплари нашъа қилар, иккиси ҳам “кўрамиз ҳали” деб алам чекарди.

– Лобар, – деди Маъруф, – анави одам нега мендан қарта ҳақида сўради экан?

– Оз-моз пулингиз борлигини сезиб, ютиб олмоқчи бўлганми?

– Ҳаёлимга бир ўй келди. Пулимиз иккимизга етмайди. Мен қиморбозлар даврасига кириб, бир таваккал қилсам-чи? Ё остидан, ё устидан.

– Сиз тентакисиз. Қанақа қимор?!

– Бўлмаса нима қил дейсан, гаранг?! Қарта ўйнасам, унча-мунчага ютқазмайман...

– Россияга олдин сиз кетинг, ишлаб пул юборасиз, сўнгра мен ҳам бораман.

– Қўйсанг-чи! Ким менга овқат пиширади, ким кийимларимни ювади?

Шу гаплардан сўнг бир ой ўтди. Лобар тақинчокларини сотди, Маъруф музлатгич ва иккита гиламни пуллаб юборди. “Бу кунларингдан баттар бўлинглар” дегувчилар кўп бўлган кунларнинг ёрида Маъруф уйга тантанавор кириб келди-да, хотинини кучди.

– Қанча етмаётганди, гапир, қанча?!

– Пул топдингизми?

– Икки юз минг етмаётганди? Мана сенга уч юз минг сўм!

Маъруф кўйнидан даста-даста пулларни чиқариб, хотинининг устидан сочди. Икки юзталик сўмлар кулаётган бинонинг ғиштлари каби Лобарнинг елка ва кўксига урилиб, оёқлари остига думалаб тушди.

* * *

Мусофирчилик кечмишлардан беҳабар ёш эр-хотин 1997 йилнинг бефайз кунда Москва кўчаларини томоша қилиб, таксида кетишарди. Ҳадемай қоронғи туша бошлади.

– Анча куттириб қўйдим-а? – деди олд ўриндикда, таксичининг ёнида ўтирган семиз хотин. – Бу сафар самарқандликлар кўп келишди. Жойлаштириш ҳам осон эмас.

Лотин ёзувидаги “Supermarket” лавҳасини ўқиган Лобар дугонаси Зилолани ўйлади: “Шунақа хашаматли жойда сотувчи бўлиб ишлаш қандай бахт!”

Такси ажойиб биноларни ортда қолдириб, эски айвонлари, арқонларга тизилган кирлари билан ўшшайиб турган тўрт қаватли уйлар оралаб, ахлатхона ёнида тўхтади. Лобар файзсиз маконга келаман деб ўйламаганди.

Семиз хотин таксичига кутиб туришни буюрди, аммо сал нарида баланд бўйли учта кавказлик йигит бир-бирлари билан уришмоқчи бўлиб бақир-чақир қила бошлади ва таксичи:

– Нет, нет. Я не смогу здесь подождать, – деб йўл ҳакини сўради.

Ҳалиги йигитлар янги келганларга тикилиб қолишди, яна жанжалларини давом эттиришди.

Зинапоя тутқичлари омонат экан, қўл тегиши билан тарақ-турук ўйнади. Синган ойна кўзидан кираётган елвизак ҳам бу ердаги бадбўй ҳидни йўқотолмай, қайтага димокқа урарди.

– Унчалик обод жойлар эмас, – деди семиз хотин пишиллаб, – лекин арзон. Сизларга арзон квартира керак. Дам олишга эмас, ишлашга келгансизлар, шундай эмасми?

Учинчи қаватга етганларида зинада ўтирган калта юбкали, ўн олти ёшлардаги қизни кўрган Лобар беихтиёр “вой, ўлмасам” деб юборди. Қиз салгина сурилди, аммо бегоналар олдида оёқларини яширмоқни хаёлигаям келтирмади. Семиз хотин кулган киши бўлди.

– Лобархон, – деди қош қоқиб, – бундан кейин Маъруфжонга эҳтиёт бўласиз.

– Қулфлаб қўёлмайди-ку, – кесатди Маъруф ҳам.

Тўртинчи қаватдаги эшикни тақиллатишди. Уй эгаси ёши ўтиб қолган, тўладан келган, сочини маллага бўяган кўк кўз рус аёли экан. У семиз хотин билан алламбалоларни гаплашиб олиб, Маъруф ва Лобарни ижара хонага бошлаб кирди. Қўланса босган бу хонадонда энди учта оила – уй соҳибаси, тожикистонликлар ва Маъруф билан Лобар ҳам яшайдиган бўлди.

Семиз хотин хайрлашди. У эртага жияни келиб иш масаласини ҳал қилишини қасам ичиб таъкидлади. Кеч соат ўнларда эшикни кимдир очди. Даҳлизда калит шиқирлаши ва аёл кишининг тожик тилида нимадир дегани эшитилди. Лобар оғир хаёлларга берилиб ўтирганди, эри туртгач, ноилож ўрнидан туриб, йўлакка қаради. Бўсагада оёқ кийимини ечаётган одмигина кийимдаги тожик аёли турарди. Иккови бир-бирига тикилиб қолишди.

– Сиз шу ерда яшайсизми? – сўради Лобар.

– Ҳа, – деди тожикистонлик аёл. – Сиз қаердан?

– Ўзбекистондан. Самарқандликмиз.

– Сизлар ҳам эр-хотин келибсизлар-да. Биз Душанбеданмиз. Эрим ишдан ярим кечаси қайтади. Лекин унинг иши осон. Мен бечорага қийин. Учга жойга фаррошман.

Лобар ярим кечаси қайтадиган одамнинг иши нега осон эканлигини

ўйлаб ўтирмади. Зухро исмли бу аёлнинг эрини пешин чоғи кўришга муяссар бўлди. Акмал ака кўринишидан танбалтабиат, писмиқ бир одамга ўхшарди.

Унинг қориндорлиги ва хомлигига қараганда ҳеч ҳам жисмоний меҳнат қилувчига ўхшамасди.

* * *

Лобар кичик бозорча ҳожатхонасига фаррош бўлиб ишга жойлашди. Маъруф эса қурилишга ўтди. Бироқ ваъда қилинганидек икковининг маоши олти юз долларга етмас эди. Ейиш-ичишдан икки юз доллар ортса ҳам байрам эди. Икки ойда жуда қийналиб кетишди. Яхши овқат емаганликлари сабаб оздилар, бўлар-бўлмасга асабийлаша бошлашди. Маъруф кўча-кўйда ичиб, тараллабедод қилиб юролмас, милициянинг кўлига тушса, шўрига шўрва тўкиларди. Оддий жариманинг ўзи емай-ичмай йиғаётган пулларни супуриб кетиши мумкин эди. Баъзи кунлар шунчалик қора бўлардики, Лобарни жонидан тўйгизарди.

Бир куни ишга отланаётганда зинада қиз боланинг чинкириги эшитилди. Туфлисини мойлаётиб, эшикни бир зум қия очиб кўйганди, шошиб бош чиқарди. Қиз жон аччиғида додлай бошлади. Чарс-чурс шапалоқлар, гурсиллаган овозлар кулоққа чалинди. Лобар икки қадам ташлади-ю, калта юбкали қизни дўппослаётган эркакни кўрди.

– Виждонсиз! Фоҳиша! Кўрага кўзим йўқ сени! – деб бакирарди эркак.

Лобар шошиб, Маъруфни чақирди. Акмал ака ҳам уйқусираб мўралади ва:

– Эрталабдан нима шовкин?! – деди у Маъруфга. – Илтимос, эшикни ёпинглар.

– Вой, анави қизни ўлдириб кўяди-ку! – Лобар эркакларга илтижолли боқди. – Ҳеч бўлмаса кўй денглар!

– Аралашма уларнинг ишига! – деди Маъруф. – Эшикни ёп, ишингга жўна. Бу ер маҳалланг эмас.

Лобар жанжал тингунча кутиб ўтирди. Маъруфнинг ҳам иш вақти яқинлашиб қолганди, кийина бошлади.

Акмал ака хонасидан бўйнига сочиқ ташлаб чиқди. Лобарни тушкун ҳолда кўриб, гап қотди:

– Келин, сиз уларга эътибор берманг. Эрталабдан ароқ ичиш, номаҳрам билан юриш, бодича кийиниш – ҳаммаси ўзларининг шахсий ишлари. Сизга тегинмадими, сиз ҳам аралашманг. Биласиз, ўша қизнинг ўзи бир бетайин. Қўяверинг, озроқ калтак еса одам бўп қолади.

Лобар Акмал акага “гапиряпсанми” ҳам демади. Эшикни тарс ёпиб, ишига жўнади.

Ҳожатхонада бир рус кампир ҳам фаррошлик қиларди.

– Кечикади, вақтида келмайди, – тўнгиллади кампир.

– Кечиринг, Ира хола, – деди Лобар.

Қўл ювиш хонасидан башанг кийинган эркак чиқиб кетгач, кампир тентакларча “ох, ох” дея бош чайқади.

– Неча ёшдасан, Люба? – сўради Лобардан.

– Ўн тўққизда.

Ира сўкинди.

– Ўн тўққиз ёшимда, – деди у, – Москвадаги эркакларнинг ярми мени танирди. Ҳуснимни кўрган кексароқ одамлар ҳам ошиқ бўлиб қолаверишарди. Қанча сўрасам, оғзимга сиққанича тўлашарди, мендан пулини аяган эркакни кўрмаганман. Эҳ, лекин аҳмоқ эдим, каттароқ пул сўрамасдим. Машиналарида сайр қилдириб, дачаларига олиб боришганига хурсанд юраверганман.

Лобар юзини терс ўгирди. Ира ёшлигида фохиша, кейинроқ қўшмачи бўлганлигини дастлабки кунлари билиб олганди. Кампир билан иложи борича сўзлашмасликка уринарди. Аммо ҳозир Ира чегарадан чиқиб кетди.

– Мен билан ҳожатхонада ишлаш сенга тўғри келмайди. Бир одам билан таништираман. Қўрқма, иккаламизнинг ҳам ҳақимизни беради. Юртингга пулдор бўлиб қайтасан.

Лобар поллатта ва челакни кўтариб нари кетаркан, кампирга ғазаб билан ўқрайиб қўйди.

Кечкурун “дом” олдида милиция машинаси турганини кўрган Лобарнинг юраги ёмонликни сезди. Ўйлаганидек, подъезддан уч нафар милиция ходими чиқишди. Уларнинг ортида Маъруф ва Акмал ака ювош тортиб туришарди.

– Сиз ҳам шу ерда яшайсизми? – сўрашди Лобардан.

– Ҳа, тўртинчи қаватда тураман.

Шундан сўнг бугун ўлдирилган Таня деган қиз ҳақида, уни эрталаб кўрган-кўрмаганлиги хусусида сўроқладилар. Акмал ака боши билан “йўқ де” ишорасини қилмаганида Лобар бўлиб ўтган ҳодисани оқизмай-гомизмай сўзлаб берарди.

– Ишдан ҳам қолдим, – деди Акмал ака милиция ходимлари кетгач.

– Балки бугун омадим чопармиди?

– Нима иш қиласиз ўзи? Гоҳ сотувчиман, гоҳ юк ташувчиман дейсиз.

Маъруфнинг гапи Акмал аканинг кулгисини қистатди. “Эҳ, бечора” дегандек нописанд қараб қўйди.

– Юкниям ташиганмиз, сотувчилик ҳам қилганмиз. Энди эса... барменман.

– Бармен? Зўр-ку. Менга ҳам бардан иш тополмайсизми? Қурилишда ишлаб, туғилганимга пушаймон бўлаяпман.

– Менга қаранг, Маъруф, бизнинг барда ҳам туғилганингизга пушаймон бўлишингиз мумкин.

– Нега энди?

– Ахир, у ерни бар деб қўйибди. Бетон қоринш ё гишт ташиш эмас. Русларнинг манаман деган бойваччалари, озарбайжонлар, грузинлар, чеченлар қалашиб ётибди. Битта хатога йўл қўйсангиз, ўлдириб юборишлари ҳеч гап эмас.

– Нима, у махфий барми?

– Ҳеч қанака махфий эмас. Ўз оёғингиз билан борасиз, ўз оёғингиз билан қайтасиз. Худди кимордагидек бирдан бойиб кетиш ҳам мумкин. Мен кечаси билан бекорга сандироклаб юрмайман. Бир нимадан умидим борки...

Акмал ака гапини охиригача давом эттирмади. Афтидан қандайдир сирини очиб қўйишдан чўчиди.

– Барибир менга ёқди, – деди Маъруф сукутни бузиб. – Хўш, иш масаласини ҳал қила оласизми?

– Айтаяпман-ку, қимордагидек омад...

– Акмал ака, менга жумбоқли гаплар гапириб ўтирманг, ўлай агар, тушунмайман. Ҳадеб “кимордагидек” деяверасиз. Қиморбоз эмасману, лекин Россияга келишдан аввал икки соат ичида уч юз минг сўм қоқиштирганман.

Эркакларнинг суҳбати боядан бери Лобарга ёқмаётган эди. Иттифоқо, эрининг уч юз минг сўмни қимор йўли билан топганини эшитиб, сесканиб тушди.

– Сиз ҳали ўша пулни қимордан ютиб олганмидингиз?! – деб сўради у.

– Келин, бугун мен сизга умуман тушунмадим, – деди Акмал ака. – Бир қарасам, ажали етган қизни қутқармоқчи бўласиз, яна бир қарасам эркакларнинг суҳбатига аралашасиз. Ана, Зухро янгангиздан ўрناق олинг. Ҳалиям ишдан қайтгани йўқ бояқиш.

– Бор, дамингни ол, – жеркиб берди Маъруф ҳам.

Лобар қайсарлик қилмоқчи эди, уй эгаси чақириб қолди. У чиқиб кетгач, Акмал ака кулимсиради.

– Маъруфбой, хунарни яшириб нима қиласиз, бундок ишлатмайсизми?

* * *

Кўп ўтмай Маъруф қурилишдан бўшади. Кечкурунлари Акмал ака иккови чиқиб кетадиган, тонгга яқин қайтадиган бўлишди. Бардан яхшигина иш топилганмиш. Бир ойдан сўнг ростдан ҳам беш юз доллар олиб келди-ю, байрам бўлиб кетди.

– Ишимиз юришишига ишонардим, – деди Лобар қувончдан гулгул яшнаб.

Энди унинг кўзига Маъруф аввалгидек иш ёқмас, ароқхўр, меҳрсиз бўлиб кўринмас, худди орзу қилганидек чинакам эрга айланиб борарди. Бир сидра кийим ҳам олишди. Қозонда гўшт қайнай бошлади. Баъзи кунлари Маъруф ва Акмал ака ошхонада ўтириб, битта ароқни майдалаб ичишар ва вақти келса юртларига бойбадавлат қайтиб, тижорат ишларини йўлга қўйиш ҳақида эринмай гурунглашишарди. Лобар ҳам яхшироқ иш топиш пайига тушди. Ҳожатхона тозалашдан ҳам кўра Иранинг пичинглари жонига тегиб кетганди. Ҳатто, бир куни сотувчи йигитлардан бирига Лобарни шундай таърифлабдики, йигитнинг кўнгли суст кетиб, кампирга ўн доллар берибди ва кечкурун учраштириши зарурлигини уқтирибди. Иш вақти тугаб, кетишга ҳозирланаётганда Ира ивирсиб келиб қолди.

– Яхши аёлсан, жуда яхши аёлсан, – деб хушомад қилди. – Гўзалсан, анча ёшсан.

– Сизга нима керак? Уйингизга жўнанг, йўкса ҳозир манави таёк билан бир тушираман, тил тортмай ўласиз. Милициянгиз Россиядан изимни ҳам тополмайди. Эй худойим, қачон бошқа иш топиб, шу бетавфикдан кутуларканман-а?

Орқадан эркак овози эшитилди:

– Ира хола, бу жонон қанақа монолог ўқияпти-а?

Кўзлари олма-кесак тера бошлаган кампир валинеъматини кўргандек севиниб кетди. Чўнтагидан ўн доллар чиқариб, Лобарга мактанди.

– Кўрдингми? Кўрдингми деяпман? У билан бирга кет, сендан ҳеч нарсасини қизганмайди. Квартирангга ҳам олиб бориб кўяди.

Лобар йўл устида турган кампирни итариб юборган эди, у боши билан деворга урилди. Эркак эса шаштидан қайтмади. Лобарни маҳкам ушлаб ўзига тортди.

– Кучингни менга кўрсат, ойимкиз!

Лобар бир-икки юлкиниб, бақувват кучоқдан халос бўлолмади. Қанчалик ғалати бўлмасин, қичқиришга андиша қилди. Милиция келса, яна хужжатбозлик. Ўтган ой (Таня ўлдирилган кун) терговда иштирок этишга тўғри келиб, зўрға кутулганди. Аммо ҳозир хирапашша эркакнинг қурбонига айланмаслик учун ҳам нимадир қилиш лозим эди.

Ҳожатхона томон яна бир шубҳали киши бурилди. Лобар энди дод солмоқдан ўзга иложи йўқлигига амин бўлиб тургандики, ҳалиги киши қатъий амр этди:

– Кўйвор, эй тўнка!

– Нима ишинг бор!..

Лобар жонига аро қирган инсонни атиги бир лаҳза кўрди, холос. Унинг нигоҳида совуққонлик зоҳир эди, аммо қандайдир тафаккур кишиси эканлиги ҳам сезиларди. Фурсат ўтмай шилқим сотувчи асфальтга кулаб тушди. Ира ажалга дуч келгандек қотиб қолди.

– Шум кампир! – деди нотаниш киши. – Сени алақачон отиб ташлашим керак эди. Буни қарангларки, ҳожатхона каламуши бўлиб яшаётганинг жазо топганингдан дарак!

– Ўтинаман, Шомил, ўтинаман... Мендек қари кампирни кечир. Аннанинг олдида бир умр гуноҳкорман... – йиғламсиради Ира.

– Сендан шунчалик жирканаманки, ҳатто ҳожатхонангга ҳам киргим келмайди.

– Гуноҳкорман...

Бу орада шилким сотувчи биқинини ушлаган кўйи жуфтакни ростлаб қолди. Шомил Лобарга қиё ҳам боқмай узун плашини ҳилпиратиб изига қайтди. Бозорча кўчасидаги “Мерседес” унга мунтазир турарди. Машинанинг қизил чироқларини нигоҳи-ла кузатиб қолган Лобар тасодиф туфайли шилқимдан халос бўлганини тушунди.

– Ҳожатхонанг билан қўшмозор бўл, – деди Лобар кампир сари икки қадам ташлаб. – Туф сенга, имонсиз.

“Очдан ўлсам ҳам бу кампир билан бирга ишламайман”, деб дилига туккан Лобар ижара уйга ҳорғин ҳолда қайтди. Кўнглига қил сиғмасди. Шифтга тикилиб ётиб, Зилолани ўйлади. Самарқандга телефон қилиб, дугонасининг Москвадаги манзилини билиш хусусида бош қотирди. Улкан шаҳарда дугонасини тасодифан учратиб қолишга умид боғлаб бўлмаса. Супермаркетда ишлаймиз, деганди, лекин қайси бирига бош сукиб Зилолани суриштирсин? Келганларидан буён уй билан икки мартагина телефонда гаплашишди. Уйдаги телефонлар доим ишламайди, гўё Маъруфни дадаси шу йўл билан қийнамоқчидек. Ахир, эрка фарзанд шу вақтгача дадасининг соясидан олисда яшаб кўрмаган. Балки телефонга ҳам пул тополмай қолишгандир.

Ҳар донмгидек кеч соат ўнларда Зухро келди. Лобарнинг кайфияти йўқлигини кўриб, ҳол сўради.

– Ишдан бўшадим, – деди Лобар.

Зухро ютиниб олди-да, озиб кетгани боис чўкиб қолган кўзларини четга бурди.

– Лобар, – деди у маҳзун оҳангда, – сиздан битта сирни яшириб юрибман. Бу – ишдан ҳам муҳим масала.

– Худойим-ей, яна нима гап?

– Эрим учига чиққан қартабоз. Ҳар кеч у киморхоналарга боради. Дам ўз пулига ўйнаса, дам биронта пулдорга ёлланади. Мана, бир ойдирки, сизнинг эрингиз ҳам унга қўшилган.

Лобар бошдан-оёк музлаб кетди. Маъруфнинг одам бўлиб қолганига ишонмаётган эди-да.

Зухро давом этди:

– Агар катта пул ютқазиб қўйишса, биз гаровдамиз. Сизлар келишдан аввал эрим уч минг доллар ютқазган эди. Уйдаги пуллар етмади. Шунда эрим мени гаровга қўйиб, танишларидан қарз-ҳавола қилиб келди. Тўғри, қарзлардан ҳам кутулдик, уч минг доллар жамғариб, Душанбега ҳам юбордик. Бирок барибир қўрқаман. Қимор шундай офатки, бир кечада мени, бола-чақамни, уй-жойимни ўз домига тортиб кетиши мумкин. Маъруф эса... Ўзингизга маълум яқинда келган... Катта пулга тушмаса деб қўрқаман.

Лобар оғир-оғир нафас олиб, Зухронинг елкасидан ушлаб ўзига қаратди.

– Нега шунга бошидан айтмадингиз, Зухро опа?! Сизга нима ёмонлик қилувдим?..

– Дуч келган одамга эримнинг қиморбозлигини ошкор қилмайман-ку! Мени тушунинг, Лобар! Ҳозир сизни огоҳлантирганим учун ҳам раҳмат денг. Агар эрим шу гапларимни эшитса теримга сомон тикади. Сизга азбаройи раҳмим келганидан, виждоним неча кундирки азоб бераётганидан оғзим бўшлиқ қилди. Мендан ўпкалаб... Тагин ўзингиз биласиз. Ёш экансиз. Эрингизнинг қадам олишидан ҳеч нарса сезмай юришингизга ҳайронман.

Лобар бошини чангаллаб, бурчакдаги стулга ўтирди. Қанча вақт ўтганини билмайди. Уй эгаси чирокни ўчириш кераклигини айтганидагина ўзига келди. Кўп ўтмай тонг ёриша бошлади. Маъруфдан ҳамон дарак йўқлиги юрагини омбур билан қисган каби азобларди. Ортиқ бардоши қолмагач, Акмал аканинг эшигини қоқди. Ички кийимда Зухро опа чиқди.

– Лобар, тинчликми? – деди хавотирга тушиб.

– Эрим йўқ.

– Келмадимми? – Зухро шивирлаб сўради.

– Акмал ака-чи? Уйдаими?! – Лобар кўзларини катта-катта очди.

Зухро “Ҳа” дейиши билан Лобар юзини тўсди. Бир лаҳза ҳайкалдек қотиб, сўнгра секин чайқалди-да, важоҳат-ла деди:

– Акмал акани чакиринг бу ёққа!

Зухро эрини уйғотаётган пайт ташқари эшикка кимдир калит солди.

Лобарнинг наздида, эшик очилгунча бир аср ўтди.

Келган одам Маъруф эди. У оёқда зўрга турар, ранги бўздай оқариб кетганди. Эшик кесакисига суяниб, Лобарга маъносиз қараб қолди. Айни дамда Акмал ака хонасидан чиқди. Маъруф гандираклаб бориб, унинг юзига мушт солди. Икки эркак полда юмалашиб муштлиша бошлашди. Хотинлари эса ажратиб қўймоқ умидида бекорга уринишарди.

– Улдираман! – бақирарди Маъруф. – Қаерга олиб бординг мени, ифлос! Энди нима бўлади? Жавоб бер! Нима бўлади?..

– Қўлингни ол, қўйвор!.. – дерди Акмал ака. – Ўзинг рози бўлдинг-ку! Мана, хотинингнинг олдида айт, мен сени мажбурладимми?

– Қанча пулинг бор? – хансираб сўради Маъруф.

– Ёқамни қўйвор, менда пул нима қилади?

Шу пайт эшик тақиллади. Ҳамма бирдан ортига ўгирилди. Соқоллари ўрни кўкимтир, бакувват-бакувват нигоҳларидан шафқат сезилмайдиган кавказлик уч йигит ияқларини кўтариб туришарди. Уй эгаси “Нималар бўлаяпти бу ерда?” деб ётоғидан чиққан эди, кавказликлардан бири “Мамуля, дамингизни олинг”, дея бир силтаб тўшагига ётқизиб қўйди.

– Дарвоқе, бу ерда нималар бўлаяпти? – сўради ўртадаги барзанги.

– Биз... – тутилиб қолди Акмал ака. – Биз... дам олаётгандик... хотиним билан...

У шундай дегач, Зухрони турткилаб, хонасига киргизди, сўнг ўзи ҳам гум бўлди. Маъруф кучукваччадек ювош тортиб қолганди.

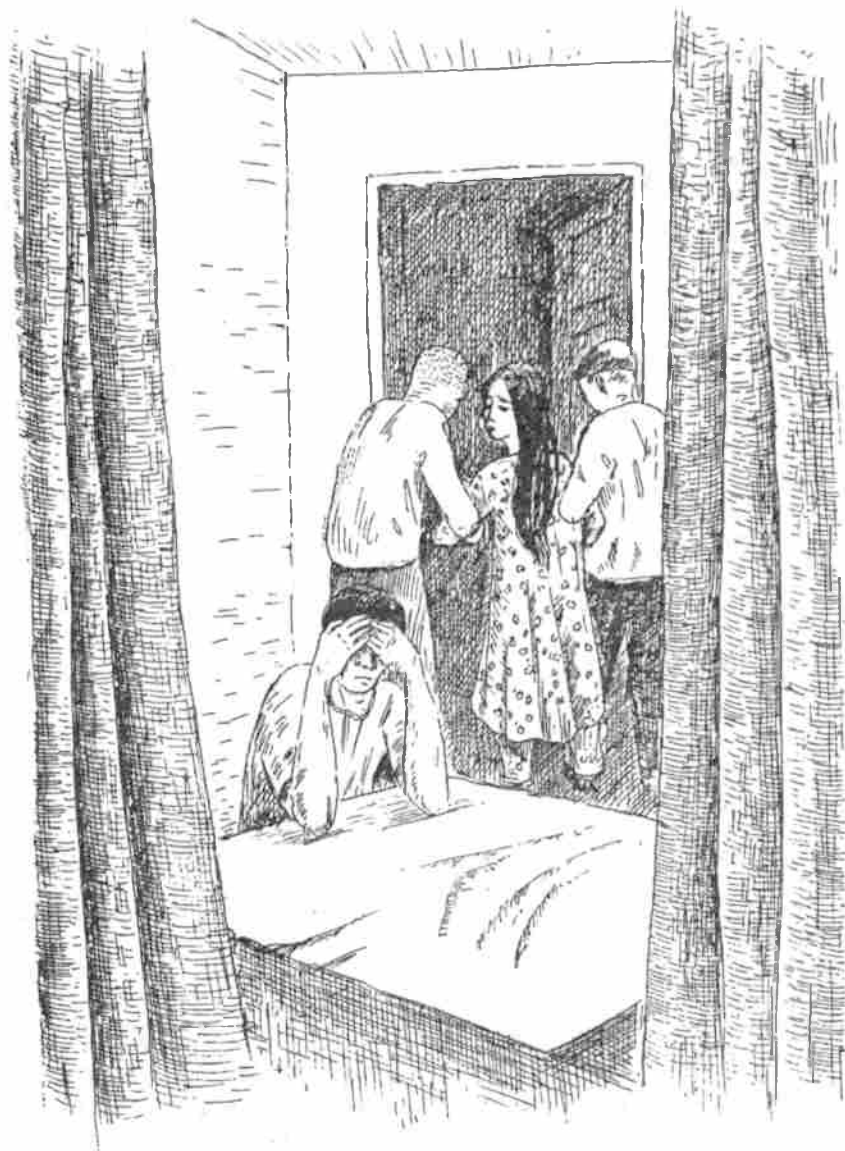
– Бу кишилар кимлар?! – Лобар салкам қичқириб юборди. – Гапиринг! Нега жимсиз?

– Кечир мени, Лобар, – деди Маъруф ерга қараб. – Бошқа илож йўқ... Сен улар билан кет...

Кавказликларнинг чехраси очилди.

– Бизга ютқизган жоннинг шуми? Ёмон эмас.

Улар бир-бирига қараб олишгач, биттаси Лобарни етаклади. Юраги орқага тортган Лобар барзангининг қўлига муштлиди, тимдалади. Маъруф тилсиз, жонсиз бир кимсага айланиб бўлганди. Хотинининг типирчилашини, йиғлаб-ёлворишларини, жон ҳолатда қичқиришини мажолсиз кузатиб турарди.

Зинадан тушишаётганда Лобарнинг овози ўчди. Қиморбозлар оғзига латта тиқиб, шундай тез олиб чиқиб кетишдики, у кўз очиб юмгунча қатта кўчада машинада кетиб борарди. Ҳамон инграётган, йиғлаётган жувон жиғига тегди, шекилли, кучоқлаб ўтирган барзанги икки шапалоқ туширди. Сўнгра латтани олиб ташлаб, шанғиллади:

– Эр кўрган хотинга ўхшаб жим ўтир! Бўлмаса сўйиб ташлайман! Сенга кўзимиз учиб тургани йўқ эди, эринг қиморга тикди. Бизда “ундай эди, бундай эди” деган гаплар бўлмайди. Ютқаздингми, тўлайсан. Акс ҳолда ширин жонинг билан хайрлашавер.

– Кўркма, – деди олд ўриндиқдаги йигит, – сени ўлдирмаймиз. Эркаклар нимани хошлашади, яхши биласан. Шундан хулоса қил-да, хурсанд бўлавер. Энди хароба жойларда яшамайсан. Ҳашаматли сарой, ажойиб ҳовузлар, пар тўшаклар кутмоқда. Биласанми, ҳозирги замонда кўпчилик хотинлар “эрим қачон мени эркалар экан?” деб умр ўтказишади. Сенда энди бу муаммо йўқ.

– Аниқроғи, ўйлашга вақтинг бўлмайди, – лукма ташлади хайдовчи. Улар бараварига қаҳ-қаҳ уриб кулишди.

Лобар даҳшатдан ҳушини йўқотаёзди. Ёнидаги йигит қўйнидан тўппонча чиқарди-да, деди:

– Артистлик қилсанг, тепкини босаман.

Қаерга, қайси йўллар билан олиб келганини Лобар англаёлмади.

Унинг учун ҳаммаси тамом бўлганди.

* * *

Тонггача давом этган қимор ва ишратбозликдан ҳориган қиморбозлар Лобарни тушгача безовта қилишмади. Уй қамоғидаги жувон ўйлайвериб, ўйининг тагига етолмади. Бу ердан эсон-омон қочиб чиқиш ва ватанга йўл олишнинг чорасини тополмай бошини чангаллаб ўтирди.

– Бадном бўламан, – йиғлади Лобар. – Шўрим қурсин, Россияга келмай мен ўлай... Маъруф, бошимни единг-а охири!..

Нариги хонадан гўнғир-гўнғир овозлар келиб, эшикдаги калит буралди.

– Хўжайин, марҳамат, – деди кечаги йигитлардан бири. – У соппа-соғ, қўлимизни ҳам теккизганимиз йўқ.

Лобар рўпарасидаги чўтир юзли, бадқовоқ кимсани кўриб сесканиб тушди. Бу кимса қиморда ютқазилган аёл тугул, агар асирига айланса, ёш кизларга ҳам шафқат қилмаслиги худди пешонасига ёзилгандек маълум эди. У Лобарга яқинлашиб, бенхтиёр кекирди ва бриллиант кўзли узук тақилган бармоғи билан тишини кавлади.

– Чиқиб кет, – буюрди у йигитига қарамасдан. Эшик ёпилиб, хўжайин ва Лобар ёлғиз қолишди.

– Сенга ёқаяпманми? – дея асирасининг иягини оҳиста силади. – Нега кўркиб кетдинг? Наҳотки, ёмон одамга ўхшасам?

– Раҳмингиз келсин, – йиглаб ёлвора бошлади Лобар, – гулдай умримни хазон қилманг. Мен ҳам бировнинг азиз фарзандиман. Оилам бор...

– Оила деб сўтак эрингни назарда тутаяпсанми? Пуф, сассиқ! Хотинини индамай йигитларимга тутқазганини-чи унинг! Сўнгги нафасигача олишмайдим эркак бўлиб?!

– Илтимос... Кўйиб юборинг... Эрим ютқазган пулларни тўплаб берамиз...

Чўтир юзlining кўзларидан қаҳр йўқолмаган ҳолда лаблари кулди.

Лобарнинг белидан кучиб, беҳаёларча тикилди.

– Ютқазилган пулларни сен тўлайсан. Мардикор эрингнинг қарзни узишини йигирма йил кутмаймиз-ку, ахир. Ўзингни қанчага баҳолайсан? Ҳар бир кунингни эллик доллардан ҳисоблайсанми? Ана, ҳисобладинг ҳам дейлик. Узлуксиз эллик доллардан ишласанг икки йилда зўрма-зўраки қутулар экансан.

– Мен бундай қилолмайман. Ўзимни ўлдираман...

– Ким учун, тентаквой? Ғурурсиз эр учунми ё юртингдаги бир тўда локайд қариндошларинг учунми? Давру даврон сурмайсанми, гўзалим? Қара, аҳволинга! Қора меҳнат қилиб абгор бўлибсан-ку. Бойвачча эркаклар даврасида гулдай очилиб кетмасанг отимни бошқа кўяман. Менга ишон, вақти-соати келиб, уйингга бой хоним бўлиб қайтасан.

– Менга ҳеч нарса керак эмас. Кўйворинг, илтимос.

– Фоҳиша! – Чўтир юзли тўсатдан тарсаки кўйиб юборди, Лобар ўтириб қолди. – Бугундан бошлаб сенинг номинг – фоҳиша! Тушундингми?! Нархинг эса ўн доллар! Ў-ўн до-ол-ла-ар!.. Кўрамиз,

бу ердан неча йилда қутулиб чиқаркансан. Зўрға йўлкира топиб уйингга адои тамом бўлиб етиб борасан!.. Йўк-йўк, сенинг нархинг беш доллар! Ва бу маконда ўн йил қолишга бугундан ўзингни кўниктиравер!

– Йўк!!! – Лобар телбаларча кичқира бошлади. – Йўк!.. Ўлдирсаларинг ўлдиришлар, хайвонлар!.. Ифлослар! Илойим ер ютсин сенларни...

Чўтир юзли Лобарни аямасдан устма-уст тепди.

– Бир ҳафтада мулойим супурги бўласан. – Сўнгра эшик томон хитоб қилди: – Жавҳар! Жамик! Бу ёкка қаранглар!

Эшикда унинг шотирлари пайдо бўлишди.

– Манавига ҳаммасини ўзим тушунтириб қўя қолдим. Сенларнинг вазифаларинг шуки, кечкурунгача бу ҳаммомга тушган, пардозандоз қилган, европача кийинган, худди менинг дидимдаги аёлга айлансин. Бироқ ҳеч қаери тирналмасин. Аврайсанми, арок берасанми, кўрқитасанми, қорадоридан укол қиласанми, айтганимни бажарсанглар, бас. Акс ҳолда пичогимнинг дамнини учалангнинг томоғингдан синаб кўришимга тўғри келади.

Йигитлар бош силкишди.

– Умуман олганда, – давом этди чўтир юзли, – бу сафар ҳам ёш ва чиройлисини қўлга киритибмиз. Тез орада сенларга ҳам насиб этади.

– Хўжайин, бир гапни айтай, – деди йигитлардан бири, – бу ютуқ ҳам ўша уйдан чиқди.

– Қайси уй?

– Таня яшайдиган уй. Бир ойча бурун отаси уриб ўлдириб қўйган эди-ку.

Чўтир юзли хонани тўлдириб қулганча, Лобарга боқди.

– Буни қаранглар, нақадар ўхшаш қисматлар! – дея лабини бурди.

– Таяни севгилиси ютқазган эди, аниқроғи, севган йигитининг тирик қолиши учун ўзини қиморга тикканди, бечора қиз. Уни ҳам шу хонада ургандим, буни ҳам. Уям “фурсат беринг, ишлаб қарздан қутуламиз”, деганди. Иккиси ҳам ўн учинчи уйдан. Бундан чиқди, Таня иккинчини ҳам қимдир уриб ўлдиради. Аммо қим у? Отаси Ўзбекистонда, эри эса жонсиз бир махлуқ! Хаҳ-хаҳ-ха-а... Қалай, тақдирга ишонадиган художўй чиқиб қолдим, шекилли.

– Сиз Худони тилга олманг, – деди Лобар лабидаги қонни артиб.
– Бетахорат, беимон гапириб қаҳрини келтирасиз.

– Эси оғиб қолдими? – деб чўтир юзли ўз йигитларига аланг-жаланг қаради. – Нималар деяпти?

– Оллоҳ ҳаммасини кўриб турибди, – деди Лобар.

– Оллоҳ дедими? Мукулмон аёлмисан? Ўша қиморбоз эринг ҳам мукулмонми? Балки намоз ҳам ўқирсанлар-а? Сенинг таъсирингда турган-битганимиз мукулмон бўлиб қолсак борми!..

Улар ўзаро қулишди.

– “Ал-Қоида”, Усама Бен Ладен... Ваҳима-ю!.. – деди чўтир юзли.

– Дин бошқа, террорчилар бошқа, – Лобар оғир ютинди. – Тушундим, икки дунёнглар қуйиб, дўзахий бўлганларинг учун қўлларингдан шунчалик шармандали ишлар келаётган экан-да. Мен сенларни чечен деб ўйлабман.

Жавҳар ва Жамик бир-бирига ўгринча қараб қўйишди. Чўтир юзли эса масхараомуз тиржайди.

– Сенингча, улар кимлар? Диндор ва мард. Шундайми? Ҳой Жавҳар, бирор кеча бунга тарихингни сўзлаб берасан. Қизалокни қандай ўлдирганингни, қамокдан кимлар муддатидан аввал чиқариб олганини.

Жавҳар мутеларча бош эгди. Чўтир юзли кўкрак кериб гапирди:

– Менинг ота-боболарим кимлар эканини билмайман. Рус, жухуд, украин – аралашган. Бироқ Жавҳарнинг боболари каби одам ўғирлаб гаров пули сўрамаган.

– Отанг иблис, онанг иблис... – Ингради Лобар илк марта ўзбек тилида.

Зўравон ялт этиб қаради, ҳеч вакога тушунмади. Лекин Худога илтижо қилапти, деган гумонда танглайини тақиллатди.

– Худо йўқ, бечора аёл. Сенга ҳеч ким ёрдам беролмайди. Менинг қўлимдасан...

Унинг гапини бўлиб, бир йигит ҳовлиқиб келди-да, деди:

– Хўжайин, телефонга чақришаяпти. Шомил!

– Шомил?!

Чўтир юзли кимсада сезилар-сезилмас саросима излари кўринди. Улар шоша-пиша чиқиб кетишгач, Лобар ўзини гиламга беҳол ташлади.

Орадан ўн дақиқа ўтдими-йўкми, яна қайтиб келишди. Энди улар аллақандай хавотир билан Лобарга тикилишди.

– Шомилни танийсанми? – сўради чўтир юзли.

– Йўк, – деди Лобар, аммо берилган саволдан қандайдир умид шамоли эсиб, “балки “ҳа” деганимда яхшироқ бўлармиди”, деган ўйга борди.

– У ёк-бу ёгингга қараб ол, – чўтир юзли кўзини олиб қочди, – бу ердан кетасан. Аммо Худо додимни эшитди деб, хомтаъма бўлма, Шомил Москвадаги ашаддий каллақесарлардан. У ҳеч ким орқасидан сўраб-суриштирмайдиган қиз-жувонларнинг дарагини эшитса, дарров изига тушади. Нима қилишини билмаймиз. Билганимиз шуки, биронта аёл унинг хонадонидан тирик чиқмаган. Алвидо!

* * *

Машина Москва шаҳридан чиқиб, дала ҳовлилар жойлашган гўзал маконга етди. Кичикрок кўприкда қоп-қора машина турарди. Лобарни унга ўтказишди. Куролланган ҳайдовчи синчковлик билан назар солди, аммо бирон оғиз гапирмади. Лобар шу дақиқадан Шомил исмли каллақесар измига ўтганини англаб, ўзини қандай кўргуликлар кутаётганини ўйлаб борарди. Кеча Ирани дағ-дағ қалтиратиб кетган кишининг исми ҳам Шомил эканлигини эслаб, қалбида умид чироғи ёнди. Бироқ Москва жиноий тўдаларига исми маълум йирик жиноятчидан марҳамат кутиш бекор эканини тушунди. Ўнг томонда икки қаватли ҳашаматли уй кўринди. Ҳовли деворлари ва дарвозаси баланд бўлиб, Лобарга қочиб қутулиб бўлмас қамокхонани эслатди.

Мана, машина ҳовлида тўхтади. Темир дарвоза ёпилди. Лобар кийгос очилган гулларга, фавворага, ўтлоқда чопиб юрган зотдор кучукчага маҳзун нигоҳини бирма-бир қадади. Кутганидек қарсақ чалиб даҳшатли кимса пайдо бўлмади. Ҳайдовчи:

– Туш машинадан, – деб, ўзи кучукча томон кетди.

Серрайиб турган Лобарни уйдан шошиб чиққан рус аёл чақирди.

– Ортимдан юр, – деди у мулоимлик билан. – Ортиқча ҳаракат қила кўрма. Барибир, қочиб кетолмайсан. Барчасини янги хўжайининг ҳал қилади.

Улар дид билан безатилган хоналардан, чўгдек гиламлар тўшалган

йўлакдан юриб, энг четдаги хонага етишди. Лобар ер билан баравар панжарали кичик деразага қаради-ю, қандай қилиб ертўладаги ётоққа тушиб қолганига хайрон бўлди.

– Ҳожатхона у ёқда, ювиниш хонаси анави эшик, – деди аёл. – Ярим соатдан сўнг келаман, ошхонага чикиб овқатланамиз.

Аёл эшикни кулфлаб кетгач, Лобар кенг ва юмшоқ ётоқ диванга хорғин чўкди.

Ниҳоятда чарчаганини, қорни очганини энди ҳис этди. Девордаги соат миллари 15:15 ни кўрсатиб турарди...

Аёл қайтиб келганида Лобар артинаётган эди.

– Кийимлардан танла, – деди аёл жавонни очиб. – Хўжайин чиройли либосларни яхши кўради.

Лобар кийинаётиб, дераза олдидан чопиб ўтган кучукчани яна кўрди.

– Бу ер бечора аёллар учун махсус жиҳозланган хонами? – савол беришга журъат этди Лобар. – Диван, кресло, пардоз ашёлари, ювиниш хонаси, икки қават ойна... Лекин етти қават тош девор ичида бўлсаям Худо кўради, бандасининг муножотини эшитади.

Ёши элликлардан ошган, юзига ажин тушиб, кўзларида мунг котиб қолган аёл индамай эшитди. Кулиб кўйди-да, эшикни очди.

– Юр, овқатланамиз. Қиморбозларнинг қўлидан ҳеч нарса емаган кўринасан. Янги хўжайиннинг оч аёлларни ёқтирмайди.

Йўлакда мазали овқатнинг иштаҳа очувчи хиди сузиб юрарди. Катта-катта деразалари дарвозага қараган хонадаги стол турли ноз-неъматларга тўлалигини кўрган Лобар ютинди. Рус аёл ким биландир телефонлашиб келгач:

– Ўз уйингдагидек бемалол овқатланавер, – деди. – Кечани қандай ўтказаман, деб ўйлама. Мен уч кунга кафолат бераман. Уч кун меҳмонсан, қолганига Худо подшо.

Аёл тўғри айтган экан. Уч кун мобайнида Лобар кўриқчи йигитлардан бошқа эркак зотини кўрмади. Ухлайди, овқатланади, душга тушади, дераза олдига кучукчанинг келиб ўйнашини кутади. Гоҳо дераза ёнида бир эркак туриб қолади. Лобарга унинг дазмолланган қора шими, пиджак бари, қора қўлқоп кийган қўли кўринади, холос.

Тўртинчи кун тушлик қилишаётганида дарвозадан қора “Volvo” машинаси кириб келди. Ундан қандай одамлар тушгани Лобарга кўринмади. Аёл шошиб кўл артганидан кейин Лобар ҳам чашкани суриб қўйди.

– Хонангга қамалиб ўтиришингга тўғри келади, – деди аёл.

Шу куни кечқурун янги хўжайин асирани кўрмоқ истагини айтди. Аёл олдиндан кийинтириб-бўянтириб қўйган бўлса-да, ҳаяжонга тушиб, Лобарнинг гоҳ у жойини, гоҳ бу жойини тузата бошлади.

– Қулогингга куйган насиҳатларимни унутма, – деди у. – Хўжайин олижаноб, мард, сахий инсон. Агар қазабини кўзгаб қўйсанг, тамом. Қайтиб мени кўролмайсан. Бу деганим, менга эмас, сенга жабр бўлади. Ҳали ёшсан, эрингдан кўп ситамлар кўргансан. Очилиб-йираб яшашинг керак-ку, ахир.

Лобарнинг оёқ-қўлига беихтиёр титроқ кирди. Улар иккинчи қаватдаги меҳмонхонага чиқишганида хўжайин эшикка орқа ўгириб телевизор кўрмоқда эди. Лобар очилиб қолган парда чегидан уч кун аввал келган йўлини, қоронғилик қоплаётган олис уфқни кўрди. Туғилиб ўсган гўшаларини соғиниб, юраги орзиқиб кетди.

Хўжайин шошилмасдан ўрнидан туриб, кейин ортига ўгирилди. Лобарнинг қаршисида тунов кунги шилқимдан халос этган, ичиқора Ирага пўписа қилган Шомил исмли чечен турарди.

– Ўзбекларда машҳур бир роман бор, – деди Шомил, – “Ўткан кунлар” деб аталади. Икки ошиқ чимилдикда дуч келишганда, “Сиз ўшамми?” деб сўрайди. Исми нима эди бош қаҳрамоннинг?

– Отабек, – секин жавоб берди Лобар.

– Ҳа, Отабек эди. Гарчи сендан ҳозир “Ўшамисан?” деб сўраб турган бўлсам-да, асло Отабек эмасман. Менинг ишимга ҳеч ким ҳавас қилмайди. Ўйлайманки, сеникига ҳам. Қолаверса, биз улардек бир-биримизни севмаймиз.

Мулоим гаплар Лобарнинг кўнглини хийла юмшатиб юборди. Шундай бўлса-да, Шомилни яхши одам деб гумон қилолмасди. Шунча бойлик, қуроқланган йигитлар, ишратга мўлжалланган ертўладаги ётоқхона, ҳеч иккиланмасдан нотаниш жувонни бир жиной гуруҳдан тортиб олиб уйига келтириш, уй қамоғи...

– Мен кетсам бўладими? – ижозат сўради хизматдаги аёл.

– Майли. Анна Сергеевна, нариги хонада ўтириб тулинг, – деди Шомил, сўнгра Лобарга яқин келди. – Исминг нима?

– Лобар.

– Болаларинг борми?

– Йўқ. Мен касалман, Россияга пул ишлаш учун келгандим...

– Менинг исмим Шомил. Мен ҳам Россияга пул ишлаш мақсадида келганман. Модомики, касал экансан, даволаниш учун келиш керак эди.

– Эрим оддий одам, ортиқча пули йўқ.

– Эринг энг ифлос киморбоз. Касал ҳолингда ишлаш учун олиб келиб, киморга тикиб юборди... Тушунишимча, гинекологияга оид касалсан, шундайми?

Лобар ерга қаради. Кўзлари милт-милт ёшга тўлди. Киприклари пирпираб, ёноқларидан ёш думалади.

– Илтимос, – деди йиғлаб, – мени кўйиб юборинг. Бир умр дуо қиламан. Оилам бузилиб, номим ёмонга чиқиб кетса, умримнинг охиригача хор-зор бўламан. Онам оқ қилади. Биз мусулмонмиз. Исломда “ҳаром” деган тушунча бор. Агар менга тегинсангиз, мен ҳаром бўламан. “Ҳаром” аёлга яшашнинг маъноси қолмайди, ўзига ўт кўяди...

– Мен ҳам мусулмонман, чеченман! – Шомил бир қадам яқинлашди. – Ҳаром тушунчасини мен ҳам яхши биламан. Бундан ташқари, талок деган тушунча ҳам бор. Эринг сенга талок кўймасдан туриб, мен хотин қилиб ололмайман. Аввало, хотин қилиш ниятим ҳам йўқ. Маловер тўдасига мусулмон кизи тушиб қолганини эшитиб, кутқариб олдим.

– Сизни бир умр алқайман... Уйимга кетишимга рухсат беринг...

– Лобар, гўр эканлигинг кўриниб турибди. Шуни тушун, энди сен эринг учун йўқсан. У сени молни сотгандек сотиб юборди. Неча кундан бери тутқунликда ўтирибсан. Пок номингни тиклаёлмайсан. Эрингга ҳам қайтиб меҳр қўёлмайсан.

– Оилам бузилишини истамайман, – ҳиқиллади Лобар.

– Битта аблаҳни шунчалик яхши кўрасанми?!

– Йўқ, бошиданок яхши кўрмаганман, Шомил ака... Акажон!.. Қўлма-қўл юролмайман... Ёмон бўлсаям эримнинг олдига кетишим керак... Ҳеч бўлмаса Ўзбекистонга кетишимга рухсат беринг...

– Менга ёкиб қолдинг, – деди Шомил жойига ўтираркан. – Ёмон маънода тушунма. Сингил сифатида ёқдинг. Ғурурли аёл эканлигинг шундоқ кўриниб турибди. Биласанми, Москвадаги бу уйимда ёлғиз битта аёл бор – Анна Сергеевна. У менинг опам, онам, устозим, меҳрибон энагам. Ёш жувон унинг ишларига кўмаклашиб юришини истаяпман. Бу ерда қолсанг ҳеч ким сени хўрламайди. Бир тола сочингни узган эркакни ўз қўлларим билан бўғиб ўлдираман. Менга ишон. Агар сени бузуқ йўлга бошлаш истагим бўлса, алдаб ўтирмасдим. Куч ишлатардим-қўярдим, қара, бу ерда на овозингни биров эшитади, на қочиб қутулоласан.

– Нега айнан мен керак бўлиб қолдим сизга?

– Сен... Сен шунақасанки, қисматинг тақозо қиляпти. Кўп одамларни, кўп юртларни кўрдим. Ўзбекларни ҳам жуда яхши биламан. Ўғри-каззоб, киморбозу гиёҳвандларга, фоҳишаларга нафрат билан қарашади. Қиз олмайди, қиз бермайди. Самарқандликман деяпсан. Мен Булунғурга борганман. Булунғурдаги вино заводини сотиб олмоқчи эдим. Аммо Анна... бояги рус аёли “Наҳотки, сен спиртли ичимликлар ортидан келадиган пулга яшамоқчисан?” деб мени қаттиқ уялтирган. Чунки у мени бекиёс даражада тушунади: мени ўзимдан ҳам яхши билади... Мен эса ҳозир сени яққол тушуниб ўтирибман. Эринг уйига бориб ё телефон қилиб, сен билан яшамаётганини, бегона эркаклар қўлида эканлигингни айтади. Устига сен бориб қоласан. Эрингникида эмас, албатта, онангникида яшай бошлайсан. Атрофдагилардан уялиб, бош кўтаролмайсан, “Москвада киморбозларнинг эрмаги бўлган” деган тамга умрбод ўчмайди. Айт, сенга шунақа ҳаёт керакми? Ҳеч қачон керак эмас! Шу ерда қол, кейинчалик уйингга обрў билан қайтишининг бир йўлини топармиз. Бўлиб ўтган ҳодисаларни китоб қилиб чиқарарсан ёки ҳажга борарсан. Шунда одамлар сен ҳақингдаги ҳақиқатни билиб олишади, поклигингга ишонишади.

– Йўк, сиз айтган даражаларга лойиқ эмасман. Пешонамда нима ёзилган бўлса, ўшани кўришга кўникиб, эримнинг олдига кетсам. Балки ҳали кеч эмасдир...

Шомил эшик томон деди:

– Анна Сергеевна, шу ердасиз? Кириңг!

Аёл кириб, саволомуз тикилиб қолди. Шомил қаршисида турган икки аёлга бир-бир қараб чикқач, қандай тўхтамга келганини маълум этди:

– Бугун кеч бўлди. Эртага Лобарни автобусга қузатиб кўясиз, оддий йўловчилардек квартирасига кетаверсин... Лобар, сенга айтадиган гапим шуки, эринг хафа қилса, мана рақамим. Телефон қилсанг, йигитларимни юбораман, сени олиб келишади.

– Кўчада қолиши ҳеч гап эмас, – гап қўшди Анна Сергеевна жонкуярлик билан. – Эри хайдаб юборса, қаерга боради? Ўзбекистонга кетиш учун самолётга ҳам, поездга ҳам пули йўқ.

Лобарни уйнинг ўнг қанотидаги кенг хонага бошлаб борган Анна Сергеевна жилмайди.

– Мана, менинг хонам! Кел, танишайлик, мени Анна Сергеевна деб чақиравер. Миллатим рус. Ёшим роппа-роса эллик олтида.

Лобар истар-истамай ўзини таништирди. Ўтган уч кун мобайнида индамай юриб, ахийри кетаётганда танишмоқ истаган бу аёл кўзига ўта муте ва хунук кўринди.

* * *

Лобар деразадан Россиянинг жимжит кечасига тикилиб қолди.

– Нималарни ўйлаяпсан? – сўради Анна Сергеевна.

– Ҳозир кетсам эди, – деди Лобар стулга чўкиб.

– Йўқ-йўқ, Шомилни яхши билмас экансан. У сенга ўйлаб олиш учун сўнги фурсатни берди. Битта ортикча ҳаракатинг билан ёпи жонингга жабр қилиб қўйма.

– Шомил ака тўғрисида менда илиқ таассурот қолди, лекин уни киморбозлар “ашаддий каллакесар” деб таърифлаганди. Қолаверса, иши ҳам анча сирлига ўхшайди. Нега шундай яхши одамнинг жиноят оламига алоқаси бор? Нима учун оиласи кўринмайди? Ёки қирқ ёшли одам ҳали оила қурмаганми?

– Ҳа-а, – деди Анна Сергеевна чўзиб. Кейин Лобарга муғомбирона қараб қўйди. – Икки аёл бир гапга тушса, дунёда биронта сир қолмайди. Сен эртага кетмоқчисан. Айтмоқчиманки, “Яхши бор, омадингни берсин”. Агар саволларингга жавоб берсам, шу уйда қолишингга тўғри келади.

– Шунчаки сўрадим-да, – дея Лобар тилини тишлади.

Бироқ ёдига бир гап тушиб, яна савол беришдан ўзини тиёлмади:

– Анна Сергеевна, ўзингиз ҳақингизда гапириб беролмайсизми?

Эргалабгача барибир уйқум келмайди.

– Нега гапириб беришим керак экан?! – хўмрайди аёл.

– Ҳеч бўлмаса, Ира билан қандай алоқангиз борлигини сўзларсиз?

Анна Сергеевна бир зум котиб қолди. Лобар ўнғайсизликни енгиш учун:

– У билан бозор ҳожатхонасида фаррош эдик, – деди. – Охириги кун жанжаллашиб қолдим. Кампир бўлсаям, жуда ёмон экан. Ёнимга бир эркакни эргаштириб келиб, кўшмачилик қилмоқчи бўлди. Ўша куни мени Шомил ака биринчи бор қутқарган эди. Ира “Аннанинг олдида бир умр гуноҳқорман”, деб йиғлади. Исмингиз Анна эканлигини билганимдан сўнг шум кампир ёмонлик қилган Анна сиз эканингизни тушундим.

– Ҳарқалай Шомилга бегона эмас экансан-да, – деди Анна Сергеевна ўрнидан туриб. – Қара-я, дунё кенг, лекин умр йўллари тор. Сен қачонлардир учратган одамингни, фурсат келиб, бошқа бир танишинг ҳам учратганини эшитасан. Қизик... Жудаям қизик...

У жавондан аллақандай дори олиб, оғзига солди-да, изтиробларини яширолмай қалтираганча чой хўплади. Кейин инқиллаб, Лобарнинг ёнига келди, елкасига қўлини оҳиста қўйиб, ғамгин, нотаниш овозда:

• – Ира менинг кушандам, – деб, жимиб қолди.

Лобар ўрнидан туриб узр сўради ва аёлни диванга ўтиргизди.

– Бир вақтлар опера-балетдаги истеъдодли актриса эдим, – ҳикоясини бошлади Анна Сергеевна. – У вақтлар жуда гўзал, шўх... Нима десам экан... Бахтли эдим. Ошиқларим ҳам кўп эди. Францияга борганимда, ҳатто манаман деган дазлат арбоби қўлимни сўраганда, журналистлар хабар топиб, матбуотда шов-шув тарқатиб юборишганди. Турмуш қуришяпти деган гаплар ҳам бўлган. Миш-мишларнинг чин ёки ёлғонлигини текшириш учун КГБ ходими мени йўқлаб Парижга борганди... Аммо Москвага ёруғ юз билан қайтдим. Россияда ҳар бир киши менинг мухлисим, керак бўлса, жонини

фидо эгади. деган хаёлларда юрардим. Булар илҳом бағишлаб, истеъдодимга истеъдод қўшар, олқишлар тўхтовсиз ёғилар, санъат тарихида номим қолишига ишондим.

Кунларнинг бирида анчайин эпчил сартарош аёлга дуч келдим. Унинг қўлидан кўп иш келарди: соч турмаклаш, кесиш, бўяш, кош териш, мўй териш... Қўлидан бошқа ишлар ҳам келишини билмай, хузурига тез-тез борардим. Унинг исми Ирина эди. Худди hozirгидек Ира деб чақиришарди. Тешик кулоқ эшитади, ўшандаёқ Иринанинг қадам олиши чатоқлигидан бохабар бўлгандим. Бирок бу мени ташвишга солмади. Ёш, гўзал, сўнгги модада кийинадиган эрсиз жувоннинг хушторлари бўлса бордир-да, деб парво қилмасдим. У кун ўтган сайин учига чиққан фоҳишага айланиб бораётганини, афсуски, сезмасдим. Сартарошлигини ўша вақтдаёқ ташлаб кетарди, бироқ миждозлари орасида хурлиқо қизлар, актриса ва хонандалар борлигини билган бойвачча жазманлари бунга йўл қўйишмаган. Улар Ирадан тузоқ сифатида фойдаланишган. Ана шу тарика Ира қўшмачилик даврига қадам қўйган. Сенга ҳам айтгандир, Лобар, “пулга қизикмаганман, шунинг учун қариганимда хожатхона фарроши бўлиб қолдим”, деб? Ҳа, у виждону инсоф – барчасини ямламай ютадиган бир махлуқдир. Мен сенга айтсам, Москва марказидан тўрт хонали уй, шаҳар четидан дала ховли олган эди. Машинаси ҳам бор эди. Аммо “ўйнашдан бўлган уйингдан чиқарар” деганларидек, Иранинг кимдандир орттирган ёлғиз фарзанди ўтакетган сурбет бўлиб вояга етди. Ўғирлик ҳам, йўлтўсарлик ҳам қилди, ўн олтига тўлиб-тўлмай синфдош қизни зўрлаб қамоқда ҳам ўтириб чиқди. Иранинг бор-буди соб бўлаёзди. Ниҳоят, ҳалиги ўғил гиёҳванд моддалар билан қўлга олинди. Яна қамоқ, Иранинг югур-югури... Бор бойликлари кетди, қолган-қутганини ҳам ўғли қорадори учун сарфлаб юборди.

Шуни билки, Ира ваҳшиётна котилликнинг гувоҳи бўлган. Ўғли жуда қийналиб юрган кезларда тошкентлик бир одамнинг назарига тушиб қолади. “Сенга қорадори бераман, Москвадаги мен айтган одамларга таркатиб, пулини меҳмонхонадаги номеримга олиб келасан”, дейди. Ўғли икки-уч марта топшириқни бажаради.

Бирида кўлга тушиб, қорадорини кимдан олганини айтиб қўяди. Тошкентлик шахс ҳибсга олингач, Иранинг ўғли ҳам камалади. Қамокдан чиққан куни уни онасининг кўз ўнгида ваҳшиёна ўлдирадилар. Эшитишимча, Иранинг ўғли ўша пайтлардаги катта жиний тўдага қарши кўрсатма бериб қўйган экан... Узр, анча чалғиб кетдим. Бошидан кўп кўргиликларни кечирган Ирага менинг ҳам қарғишим теккан бўлса, ажабмас. Ўшанда, Иранинг салонига катнаб юрган кезларим, у мендан эркаклар ҳақида сўраган эди. Атрофимда канчалар парвона бўлишмасин, эркакларга хушим йўқ эди. Дугоналардек дилимдаги гапларни Ирага кўп айтганман. У эса Франциядаги давлат арбобининг менга ошиқлигидан тортиб, қанақа эркакка турмушга чиқишни исташимгача билиб олганди.

Қайсидир байрам кечасига боришимдан аввал Ира қўнғирок қилди. Салонимга келсангиз янги модани сизда намойиш этаман, деди. Икки соат вақтим борлигини ҳисобга олиб, салонга етиб бордим. Салонда бошқа ҳамкасблари йўқлиги сабабини сўраганимда, у ҳаяжон билан: “Янги модани улар ҳозирча кўрмай туришгани маъқул деб, жавоб бериб юбордим”, деди. Кўзгу қаршисида кўп ўтирмадим. Ира аллақандай атирни писиллатгач, ўзимдан кетдим. Кўзимни очганимда нотаниш ётоқхонада шармандали ҳолда ётардим. Бир эркак ва Ира кириб келди. Ўзларича узр сўрашди. Ҳалиги эркак менсиз яшолмай қолганмиш. Шунчалик севар эканки, оғир жипюятга, яъни менинг номусимга тегишга мажбур бўлибди. Севгисини қабул қилмаганман...

Овозимнинг бориचा қичқирдим, қўлимга илинган нарсаларни отдим, лаънатладим, дўк-пўписа қилдим. Аммо уларнинг тош қалблари заррача ўртанмади. “Анна, – деди Ира, – бу одам тўғри гапиряпти. У сени севади... Ва кўлидан кўп ишлар келади. Биласанми қандай лавозимда ишлашини? Агар бундан кейин ўз хоҳишинг билан учрашиб турсанг, ошиғинг олчи бўлади, барча орзуларинг амалга ошади. Агар йўқ десанг, кўнглинг ўзингдан қолсин. Мана бу расмларни француз матбуотига юборса оқибати нима кечишини биласан-а?!” У диван устига бир нечта фотосуратни ташлади. Уларда кўзларим сузилган, сархуш ҳолатда ҳалиги эркак билан ўпишаётганим, у мени кўтариб олгани, ички кийимда ётиб,

телбаларча кулаётганим тасвирланган эди. Фотосуратлардаги воқеалар ростдан ҳам бўлганини элас-элас эсладим, фақш ботқоғи кўнглимни айнитди... Уйга келдим. Қандай тузоққа тушганимни яхши билиб турардим. Милицияга сим қоқсам, икковини ҳам қўлга олишади, аммо одамлари эртасигаёқ беҳаё суратлар ва махсус мақолани Парижга етказадилар. Мени бутун мамлакат олдида фаришта деб атаган арбобга қарши шов-шувлар яшин тезлигида тарқалади. Ўзимизнинг Маданият вазирлиги ҳам хабар топади. Ишимдан четлатадилар, санъатсиз қоламан, натижада ҲЕЧ КИМга айланаман... Эртасига битта қарорга келдим ва улар билан учрашдим. “Мен ютқаздим, – дедим ғазабга тўлиб, – аммо фақш йўлига ҳеч қачон юргиза олмайсанлар. Гарчи номусим топталган бўлса-да, ўзимни пок деб ҳисоблайман ва поклигимча қоламан. Бунинг учун мен ҳаётим мазмунига айланган театрдан кетаман, чекка бир шаҳарда ҳеч ким танимайдиган оддий ишчи бўлиб яшайман. Мени ўлди деб ҳисобланглар ва суратларни ёқиб юборинглар. Агар суратлардан кимдир хабар топса, узлатга чекинганимда ҳам тинч кўйишмаса, мен милицияга бораман. Шарманда бўлмаётганим учунгина сенлар омон қолаёпсанлар. Акс ҳолда, умрларинг қамоқда чирийди”.

Орани очиқ қилиб, Кавказга бош олиб кетдим. Грознийдаги мактаблардан бирида мусикадан дарс бера бошладим. Шомил менинг ўқувчим эди. Лекин мусикани ёқтирмасди. Унинг айтишича, мусикада ўлим оҳанглари яширинган эмиш. Умуман олганда, ҳозир Шомилникида яшаётганимга сабаб, унинг ўқитувчиси бўлганлигимда эмас.

– Шомил ака сизни устозим деб атади, – деди Лобар бир лаҳзалик жимликни бузиб.

Анна Сергеевна кулимсирашга ўхшаш бир ҳаракат қилди-да, пешонасини ишқади, кўзларида чуқур ҳорғинлик акс этди.

– Уни мен қимор оламига бошлаб кирганман.

– Ўқитувчи бўла турибми?!

– Йўқ... Мен Грознийда бир чечен кампирникида яшардим. У эллигинчи йилларда қамоқда ўтирган собик товламачи, қаллоб, қиморлар афсунгари эди. Яқинда бир гап эшитиб қолдим: у “Аёл қиморбоз” номи билан Осиёдан Европагача танилган, ҳозирги тилда

айтганда, “суперпрофессионал картёжница” бўлган экан. Хуллас, умри охирлашиб қолаётганини сезгач, мени ёнига чақириб хунарини мерос қолдиражагини айтди. Эртаю кеч менга қарта ўйинларини ўргата бошлади. Мен театрни қанчалик санъат деб тушунсам, у қартани шунчалик санъат сифатида қабул қиларди. У менга дунёдаги ҳеч қайси киморбоз билмайдиган “Қора қарта ракси”ни ўргатди. Бир неча ой ичида қўлимдаги қарталар “қора ракс”га тушадиган бўлди. Шу даражада берилиб кетдимки, ростдан ҳам қарта менинг санъатимга айланди-қолди. Қўлимдаги қарталарга тикилиб турган киши “туз”ларни қандай тераётганимни, “козир”ларни кимга атаётганимни билмасди, билолмасди...

Кампир вафот этгач, бир неча йилдан сўнг ҳузуримга бир чечен йигит келди. У мактабни битириб ҳеч қаерда ўқиёлмабди. Армиядан қайтиб, киморга берилибди, анча пул ютказибди. “Сизни кимор афсунини биледи деб эшитдим, менга ўргатасиз, шундай кимор ўйнайки, барча рақибларим ютказиб, пушаймон есинлар ва бу иллатдан воз кечсинлар”, деди. Аввалига унамадим, аммо қарасам, ҳеч бўлмайдиган кўринади. Хаёлимда бирдан Ира билан номусимга тажовуз қилган бадкирдор гавдаланди. “Сени танидим, Шомилсан,

– дедим чечен йигитга, – ўз ўқувчимга қинғир йўлни кўрсатаётган муаллим абадий қарғишларга қолиб кетсаям, сенга муҳим бир топширик бор. Пул бераман, Москвага учасан. Умримни дўзахга айлантирган иккита аблаҳ бор. Уларни топасан. Машъум суратлар қаердалигини аниқлайсан. Суратларни йўқотасан, истасанг ўша аблаҳларниям... Кейин сенга “Қора қарта ракси”ни ўргатиб, умримнинг охирини она шаҳрим – Москвада ўтказиш учун бу ерлардан абадий кетаман”.

Ўша куни Шомилга аянчли таржимаи ҳолимни сўзлаб бердим. Кушандаларимнинг манзилгоҳларини, исм-фамилиясини, кўринишларини тасвирладим. “Қўлимдан яхшилик ҳам, ёвузлик ҳам келади”, – деган бу йигитга остонадаёқ ишонган эдим. У ростакам важоҳат билан ўрнидан турди. “Иккаласининг ҳам калласи керакми?”

– деди худди молни савдо қилаётгандек. “Йўқ, – дедим ёлвориб, – ягона истагим – Москвада хотиржам яшаш. Мени шармандалик қутқусидан халос этсанг, бас...”.

Ҳикояси шу жойга етганда, Анна Сергеевна ўрнидан турди. Совиб қолган чойдан хўплаб, соатга қаради.

– Ҳадемай тонг отади, – деди у. – Лобар жуда чарчадим. Сен ҳам мизғиб ол. Эртага эрингнинг ёнига борасан, картанинг “к” ҳарфини билмай, хотинини ўйинга тикадиган ўша ношуднинг ёнига...

– Эримни алдашган, деган гумонда юрардим, энди билдимки, устаси фаранглар бор экан.

– Йўк, Лобар, адашдинг. Маловер тўдасида “Қора қарта ракси”га бас келадиган одам йўк. Уларнинг курули ракибни номардларча алдаш. Қартага белги қўйиш, енг ичига яшириш, орқадан кузатиб, шеригига имо-ишора қилиш. Шуни билки, мен ўйинни фақат Шомилга ўргатганман. Шомил эса ҳеч кимга бу сирни очмаган. Эндиликда у картани ташлади.

Анна Сергеевна “билдингми” дегандек сўзсиз қараб турди, сўнгра ўрнига чўзилди. Лобар чойшабни олди-ю, диванда тонг оттиришга қарор қилди.

Чирок ўчирилгач, кўп ўтмай Анна Сергеевнанинг пишиллаб ухлаётгани эшитилди.

* * *

Лобар кўзини очганда куёш чиқиб улгурганди. Ёмон туш кўрган каби дивандан гарангсиб турди. Анна Сергеевна таклиф этган нонуштани рад этиб, кўчага кузатиб қўйишни илтимос қилди.

– Ёш бошингга оғир савдолар тушди, – деди у Лобарни бекатга бошлаб келгач. – Тинч ҳаётингни узилган жойидан давом эттиришинг амримахол. Агар юқори маош эвазига ўзингга муносиб иш топмоқчи бўлсанг, кел, эшигимиз сен учун очиқ. Бироқ ҳеч кимга Шомил ва мен ҳақимда, айниқса, кечаги қора тарихни сўзлаб юрма. Гарчи муҳим сиримизни айтмаган бўлсам-да, биз ҳақимизда нималарнидир билишинг келажакда бошингга бало бўлиши мумкин. Азиз жонингни эҳтиёт қил!

Лобар автобусга ўтирди. Далаҳовлилар ортда қолиб, серкатнов Москва кўчаларига кириб келгач, енгил тин олди. “Эсон-омон кутулдим”, деб севинди, кўзларидан шашқатор ёш оқди.

Ижара уйига яқинлашган сайин бўғзига бир нима тикилиб бораверди. Ўтган кунлар мобайнида бошига тушган ажиб савдоларга мана шу эски уй, унда яшовчилар, эри, Акмал ака – барчаси айбдор эди. Лобарга қолса, оламни бошига кўтариб айюҳаннос солар, дунёда қиморбоз зоти яшашига имкон берган жумлаи жаҳоннинг ёқасидан олар эди.

Подъезд ҳамон ўша-ўша: кимдир ташлаб кетган пиво бутилкаси синигига қўл ҳам теккизилмаган, сигарет қолдиқлари кўпайган.

– Ахийри келибсан-да? – деди уй эгаси.

Уни зинада учратаман деб ўйламаган Лобар таққа тўхтади.

– Эрим шу ердами? – сўради юраги гуп-гуп уриб.

Уй сохибаси дўконга отланган, шекилли, рўзғорбоп сумкасини маҳкам қисиб, маъносиз қараб турарди. Тамшаниб олгач, деди:

– Шу ерда... шу ерда... Роса устидан чиқасан-да! Лекин биронта буюмим синмасин. Уйим жанжал уясига айланишини истамайман... Уришқоқ осиеликлар! Бу кетишда бир кун бошимга етишади!

Лобар яна икки қават кўтарилиб, ижара уй эшигига етди, қаттиқ-қаттиқ тақиллатди. Эшикни очган Маъруф битта шимда эди.

Улар бир лаҳза тикилиб қолишди.

– Одам эмас экансиз, – деди Лобар бир кадам ташлаб.

– Тўхта, – қўли билан йўлни тўсди Маъруф, – мен одам бўлмасам бўлмасдирман, лекин сен энди хотиним эмассан. Бир тўда қартабоздан қолган олқиндисан. Жаҳлим чиқмасидан жўна, туркингни кўришга асабим дош беролмайди.

Лобар худди шу гаплар айтилишидан кўркқан эди. Худди шу гапларга жавоб ҳозирлаб турганди. Бирок ғазаб ўтида ўзини йўқотиб:

– Нима?! Нималар деяпсиз?! – деб қичқирди. – Аслида, мен сизнинг туркингизни кўрмаслигим керак эди! Қайси виждон, қайси ғурур билан мени қиморга тикдингиз?! Эркакман деб қандай бош кўтариб юрибсиз? Мен “эрим ўзини осган” деб жанозангизни туш кўрибман- а!.. Садқаи эркак кетинг!.. Хўп, майли... Хотинини бегоналарга бериб юборган деган иснодга бу ерда чидаган экансиз, у ёқда, Самарқандда қандай чидайсиз?!

– Ўчир, фоҳиша, ўчир!

– Мени фоҳиша деяпсизми?! Фоҳишалик йўлига сиз бошладингиз, эрим бўла туриб, фаҳш ботқоғига итардингиз! Лекин, худога минг катла шукрки, ёмонлардан асради. Биронтаси тегинолмади.

– Сенга тегишмадимми? – мазах қилиб иршайди Маъруф. – Тўрт кеча-ю, тўрт кундуз Маловер афтингга тикилиб ўтирдими? Йўқол! Чўпчагингни онангга айт! Менга эса сендақа ҳаромнинг кераги йўқ!

– Бас! Бас деяпман!.. – Лобар ўкириб йиғлаб юборди. – Шунча бало-қазодан Оллоҳнинг ўзи асраб, сизга хотинингизни пок-ҳалол етказганда, нималарни алжираяпсиз?! Пок эканлигимга қасам ичайми? Гувоҳларни опкелайми? Нима қилсам ишонасан, ҳўв инсон?! Адо қилдинг, тириклайин гўрга тикдинг, ифлос!..

– Чўпчагингни катта холаңгга айт!

– Катта холаманга?.. Аммангизгами? Ҳали мени қиморга тикканингни эшитсин, бошингизни олиб, қўлингизга беради. Совчи қўйган вақтингизда “Тоғамнинг ўғлига беришаяпти, хола”, деб йиғлаганимда, менга ўзлари кафил бўлгандилар. “Биламан, укамда ҳам, ўғли Маъруфда ҳам инсоф-диёнат йўқ, лекин фотиҳани қайтармаймиз, агар биронтаси озор берса, ўзим жаллод бўламан”, дегандилар. Кўрасиз, маҳаллада сизни дорга осишади.

– Аммам ҳам, маҳаллам ҳам сени кутиб ўтирибди, – деди Маъруф голибона овозда. – Уларга телефон қилиб, бор гапни айтдим. Етакласа кетаверадиган сен бузуқини қандай нафрат билан кутишаётганини билсанг эди..

– Илойим, ер ютсин! – Лобар эрининг икки чаккасига ҳам шапалок туширди. – Хор бўл, битта хотинга зор бўл!

Маъруф Лобарни туртиб юборди-да, оғзидан тупук сачратиб:

– Талоксан! Талок!.. – деб бақирди.

Шу пайт Маъруфнинг хонасида стакан сингани ва аёл кишининг “вой” дегани эшитилди. Лобар эрининг кўзларига саволомуз боқди. “Менинг тўшагимга қайси манжалақини олиб келдинг, аблах?!” деган маъно жувоннинг газабнок нигоҳида зухурланди. Қаддини тиклаб, эшик рўпарасига келди-ю, ҳеч нарсага тушунолмагандек телбавор бош чайқади, кўзларига ишонгиси келмади. Лобарнинг тўшаги ёнида сочлари тўзгиган, ранги оқарган, ички кийимда ҳайкалдай қотиб Зухро турарди.

– Сиз... Ахир... Кутмагандим... – деди Лобар.

– Мен ҳам, – дея Зухро бурчакдан халатини топиб, кийди. – Маъруфжон анча пул ютқазган эди, нега сизни дарров қўйворишиди?

– Йў... йў... Сиз... бу ерда?..

Зухро сочини йиғиб олиб, Лобарга тик боқди, бироқ хаяжонланаётгани чуқур нафас олишидан сезиларди.

– Сизга қимор қандай офат эканини айтганман. Иккимизнинг ҳам бахтимизни боғлашди бу номард эркаклар. Энди нима қиламиз, хайронман.

– Сизни бунақа аёл деб ўйламагандим. Чин дилдан меҳнат қилиб юргандингиз фаррош бўлиб, – деди Лобар. – Акмал ака сутенёр экан-да. Ё қиморга ютқаздимиз?

Лобар Акмал аканинг хонаси эшигини очди, лекин душанбелик қиморбоз кўринмади.

– Акмал ака ишга кетганидан хиёнат қилибсиз-да? – Лобар эрига ҳам, Зухрога ҳам қарамай гапирди.

– У ишда эмас, касалхонада, – деди Зухро Маъруфнинг ётоғидан чиқиб. – Худо қарғаган барда ўласи қилиб дўппослашиб, ахлат қутисига ташлаб кетишибди. Реанимацияда ҳаёт учун курашиб ётибди. Бечоранинг аҳволи оғир. Тиригиyam, ўлигиyam бўйнимга тушаяпти. Даволаниш фалон пул, Душанбега олиб кетиш ҳам бир дунё пул. Менга ҳам осон тутманг, Лобар.

– Бу, – дея Лобар боши ила эрига имо қилди, – қиморбозлардан сир тутган долларини сизга берган, сиз ҳам хотинсиз қолган махлуқнинг хонасига кўчиб қўя қолгансиз-да...

– Лобар, ярамни тирнайверманг. Мен шундоқ бўлишини хоҳлабманми? Қолаверса, Маъруфжон энди сизнинг эрингиз эмас. Ҳозиргина талок қўйдилар.

– Гапни кўпайтирмай, кет... Кет!.. – Қўл силтади Маъруф. – Зухро менга ёқиб қолди, фақат у мени тушунади. Сен – эшак эса бошидан асабимни эговладинг. Ишламайсан, ношудсан, касалсан эмиш! Ана, катта кўча! Хоҳлаган бели бақувватга тегиб ол.

– Пулларимни бер, бугунок Ўзбекистонга учаман, фоҳиша деб тухмат қилганинг, қиморбозу суюқлигинг учун маҳаллада гаплашамиз. Ўртага Куръони қаримни қўйиб, онг ичамиз. Қани ким бузук экан, кўрамиз ўшанда!

– Бўлмаса тўрт кун қаерда эдинг? – Маъруф саросимага тушиб қолди. – Тагин қочиб келган бўлма, уларга берадиган пулим йўқ.

– Юрагинг ёрилмасин, – деди Лобар ва пул беркитилган жойни ағдар-тўнтар қилиб, сарик қақаям тополмади. – Мени Маловердан Шомил исмли виждонли бир одам кутқариб олди, униқида сингилдек яшадим. У ерда Анна Сергеевна деган аёл ҳам бор эди, ишонмасанг...

– Ишондим! Ишондим! – Маъруф важоҳат билан Лобарни турткилай-турткилай зинапоягача борди. – Йўқол! Қорангиям кўришни истамайман. Қулогимга лағмон осма! Нонга аталган пулимниям ахтар!.. Истасанг, Самарқандга бориб, қасамхўрлигингни қилиб ўтиравер! Аммо мени тинч қўй. Мен учун сен, сен учун мен йўқман!

– Ўзим ишлаган пулни бер! Уйга қандай кетаман, ахир?!

Эшик ёпилди. Лобар бурчакка мажолсиз ўтириб қолди. Шунчалар тубан тушган одамлар яшайдиган бу хонадон эшигини яна тақиллатишга ор-номуси йўл қўймади. Маъруфни таърифлашга тили ожиз эди: гулдек хотинини киморга тикди, мўъжиза туфайли пок қайтганига шукр қилмай талок қўйди, фоҳишасан деб тухмат қилиб, аслида ўзи бузукчиликка берилди. Боз устига уйига телефон қилиб, барча айбни Лобарга ағдарди.

Подъезддан чиқар экан, Лобар маҳалла-қўй ҳам Маъруфдек кутиб олишини тасаввур қилди. “Уйга қандай кетаман? – йиглаб борарди Лобар. – Гуноҳим йўқлигини қандай исботлайман? Турмушга чиқиб, топганим шу ғавғолар бўлди! Эсиз умрим! Эсиз, ёшлигим!.. Отанам ҳам ўзларини ўйлашди, севмаган кишимга узатишди... Мана, талогимниям берди, кўчагаям қувди. Ҳозир қўйнида ўзидан уч-тўрт ёш катта аёл... Оилали, бола-чақали аёл... Мен эса она шахримда бўлсам ҳам майли. Минглаб қақирим нарида итдай хорман. Энди нима қиламан? Қаерга бораман? Қаерда тунайман?”

Бекатда узоқ ўтирди. Ўтган-кетганлар ачингандек қараб қўйишарди. “Ёрдам бермасаларинг ҳам майли, ишқилиб, индамасаларинг бас”, – деб хаёлидан ўтказди Лобар.

Аммо қўрққан ходисаси содир бўлди. Сал наридаги ойнаванд

дўкондан чиққан уч олифта ўспирин ўзаро хиринглашди-да, бекат ўриндигига ўтирдилар. Мақсадлари Лобарга тегажўглик қилиш эканлиги кундай равшан эди.

– Шошма, хой хотин, – деди бири Лобарнинг қўлидан тутиб қоларкан. – Нега йигляяпсан? Ҳомиладормисан?

– Улар яна қулишди. Атрофда ёрдам қўлини чўзадиган одамни кўрмаган Лобарнинг юраги орқага тортиб кетди.

– Йигитлар, мени тинч қўйинглар, ҳозир эрим келади.

– Келсин, эринг билан ҳам гаплашиб қўямиз, – сигарет тутунини пуфлади четдаги бола.

– Лаҳжангга қараганда, россиялик эмассан. Тўғриси айт, қаердан келгансан?

– Айт! – силтади бошқаси.

– Ўзбекистондан, – жавоб берди Лобар.

– Қайсидир газетада ўқидим, – деди четдаги бола, – дунё бўйича энг ваҳшиёна жиноятлар тафсилотлари берилган.

– Нима бўпти? – шериклари унга лаб буриб қарашди.

– Унга бир жиноят ҳам киритилган. Манавинга ўхшаган, лекин туғиши яқин қолган бир аёл кўчада кетаётган экан. Рўпарасидан бизга ўхшаш бўрилар чиқиб қолибди. “Эй, – дебди биттаси, – аёлнинг туғишини кўрганмисан?”. Ўртоқлари “йўк” дейишибди. “Келинлар, анавини туғдирамиз”, – деб аёлни гаражлар ортига судраб олиб боришибди-да...

– Қўй, мараз! – Лобар сакраб турган эди, учаласи шоқоллардек ташланишди. Лобар жон аччиғида кичкириб, ёрдам сўрай бошлади. Бирок ўспиринлар уни бекат орқасига ўтказишди.

– Биз эса бунинг бўйида бор-йўқлигини текширамиз, холос, – хириллади бири.

Лобарнинг бахтига дўкон сотувчиси чиқиб, хуштак чалди. Сўнг:

– Милицияга қўнғирок қиламан! – деб ўдагайлади. Ўспиринлар Лобарни қўйиб юборишиб, бекат бурчагига тўпланишди ва мазлума жувонга оч қашқирлардек тикилишди. Бу вақтда бекатга бир аёл, бола етаклаган кўзойнакли киши, икки қиз келишди.

– Унга ним қўлган? – сўради аёл безорилардан.

– Эрталабдан ичиб олганга ўхшайди, – дейишди улар.

Лобар йиртилиб кетган ёқасини кўксига босиб, дўконга зўрға етиб келди-да, телефон сўради. Кейин Шомилнинг рақамларини териб, сим қоқди.

Орадан ярим соат ўтгач, дўкон ёнига қора “Мерседес” тўхтади. Орқа ўриндикда қиморлар маликаси – Анна Сергеевнанинг шахсан ўзи ўтирарди. Лобар шунчалик қувониб кетдики, Шомил ва унинг гуруҳи саховатпеша оила бўлиб туюлди.

* * *

Шомил, кўпинча, дала ҳовлисига келмас эди. Анна Сергеевнанинг айтишича, у суткасига йигирма соат ҳам ишлайверадиган ўта ишчан, бекиёс меҳнат соҳиби эмиш.

Дастлабки ҳафтада Лобар Шомилни бир мартагина учратди. Чечен қора кўлқоп кийиб олган, чизикли қора костюми остидан тўппонча таққан, кўзлари эса қаҳрли ёнган, гўё учишга шайланаётган бургутдек эди. Лобарни кўриб, бўшашгандек бўлди. Бироқ дарҳол ўзини қўлга олиб, хол-аҳвол сўради.

– Анна Сергеевна, – деди у, – мана энди зерикмайсиз.

– Сиз ҳам, – жилмайди аёл.

– Албатта, Лобар келади-ю, бу хонадонда биров зерикадимиз?

Лобар уй ишларига астойдил кўмаклашиб юрди. Баъзи буюмларнинг жойини ўзгартирди. Таомлар рўйхатига ўзбекча овкатларни ҳам киритди. Бу хонадондагилар Лобарни узок йиллар кутгандек аллақандай меҳр билан муомала қилишарди. Лобарга эса бу меҳрибончиликлар омонат туюлар, тагида ғаразли мақсад илондек пайт пойлаётганга ўхшар, гоҳо юрагини ваҳм босиб, уйқуси қочарди. Аммо барибир ўзини уйидагидек ҳис қилишга уни мажбур этувчи одамлар қуршовида бирмунча бахтиёр ҳаёт кечири бошлади.

Ажойиб оқшомларнинг бирида Анна Сергеевна сейфни очди-да, Лобарга етти юз доллар санаб берди.

– Маошинг, жонгинам. Ётоқхонангга беркитиб қўй.

Лобар қувончини ичига сиғдира олмади. Ҳаммаси эртақлардагидек эди. Аввал кимдандир эшитганди: биров Россияга бориб, бой ва сахий оиллага ишга ёлланибди. Уй эгалари жуда меҳрибон эмиш.

Ейиш-ичиш, кийим-кечак, пулдан асло ташвиш қилмабди. Ўшанда Лобар “Ҳар кимнинг ҳам омади чопавермайди” деганди ичида. Такдир йўллари Лобарни минг бир офатлар тўфонидан сўнг орзу қилинган маконга олиб келгани энди унинг омади эмасми?

Ўйлаб кўрган Лобар бир-икки ой уйга кетиш хусусида оғиз очмасликка қарор қилди. Анна Сергеевна ҳам мазкур мавзуни унутганди. Аммо айрим гапларидан “умрбод шу ерда қоласан” деган маъно сезилгандек бўларди.

– Умрим зерикарсиз ўтади, – деди у бир куни, – мана, қисмат менга сендек ҳамсухбат, қўл-оёғи чаққон аёлни берди. Хафа бўлмаку-я, эринг сени қиморда ютқазиб кўйганига хурсанд бўлиб кетаман.

– Нега хафа бўларканман, – деди Лобар ҳам, – агар бир вақтлар Ира сизни йўлдан урмаганида, билмадим, ҳозир менинг аҳволимга маймунлар йиғлармиди?! Ахир, опера-балетнинг катта актрисаси Шомил аканикида яшамасди-да.

– Дарров чакиб олдинг-а, – зўрма-зўраки кулди Анна Сергеевна. – Лекин, нима бўлгандаям, такдир сўқмоқлари иккимизни дучор қилди. Энди дардлашиб, бир-биримизга ҳамдард бўлиб юрамиз.

Лобар ҳам маҳзун тортиб қолганди. Вақтни орқага қайтариб бўлмаса. Бахт тоғ чўққисидаги мисоли бир тош эди, туйкус кўчки юз берди-ю ўпқонга қулади-кетди.

– Сизга қандай, билмадим-у, менга жуда қийин, – дея Лобар хўрсинди. – Қариндош-уруғларим кўп, маҳалла-кўйнинг нигоҳи менда. Уларнинг назарида, энди мен шунчаки бир фоҳишаман. Гуноҳим йўқлигини барибир исботлаёлмайман. Аммо бу ерда ҳам умрбод қолмасам керак. Худога шукр, зўр яшаяпмиз. Ишимдан, маошимдан, сиздек бошлиғимдан ҳеч нолимайман. Шундаям, хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, ўша номардни, мени қиморга ютқазган ноқасни афзал кўрган бўлардим.

– У сендан воз кечганини тантанали равишда эълон қилган, менга шундай дегандинг, тўғрими? Энди навбат сеники. Озод бир аёлсан. Кўнглингда киринг йўқлиги, ор-номус нималигини билишинг бизга аён. Сенга холис маслаҳатим шуки, Шомилга турмушга чиқ. Шомил...

– Йўқ, Анна Сергеевна. Шомил аканинг тенги эмасман. У киши бой, дунё кўрган, қарашлари кенг, теран фикрли одам. Ҳеч вақоний тушунмайдиган хотинни бошига урадимми?! Эр-хотиннинг

ҳар жиҳатдан тенг бўлмаслиги сигирнинг оласидек кўзга яққол ташланиб туради. Бундайлар бахтли ҳам бўлмайди. Самарқандда бир қўшнимиз бор эди. ТошДУнинг журналистика бўлимини тамомлаган. Рус, инглиз, турк ва форс тилларини билади. Хотини эса тиббиёт техникумини зўр-базўр тугатиб, ҳатто ҳамшира бўлиб ишлаёлмаган. Эр-хотин бир-бирининг тенги эмаслигини кўриб, нега ҳар ким ўз тенгини тополмайди-я, деб куйинардим. Тез-тез жанжаллашиб қолишарди. Эри русча янгиликларни кўраётса, хотини “кинога кўйинг, бунингиз нима керак!” деб ғавғо кўтарарди. Ёки бўлмаса, газеталарни сўрамай-нетмай ишлатиб юборарди. Эри жиғибийрон бўлса, “битта газета учун жанжал қилаяпти” деб айбни эрига тўнкарди. Агар Шомил акага турмушга чиқсам, ўша қўшнимиздан ўн барабар ёмон хотин бўлишим тайин. Чунки журналистни ҳарқалай тушуниш мумкин, аммо мафия кишисини...

– Мафияни асло тилга ола кўрма! – деди Анна Сергеевна Лобарнинг лабига бармоғини босиб. – Шомилнинг мафияга алоқаси йўқ.

– Оддий одам бўлганларида-чи?! – қизишди Лобар. – Сиз – русларга осон, биз эса... Шахсан мен онамнинг розилигисиз бировга хотин бўлиб кетавермайман. У киши асли чеченистонлик. Иккимиз ҳам умрбод Москвада қололмаймиз. Эртага ажрашиб кетишингни била туриб, оила қуришинг эса енгилтакликдан бошқа нарса эмас.

– Сенинг шундай дейишингни билардим. Ҳақ гапни айтдинг, енгилтак эмассан. Шомилни ҳам тушун. Кўнглига қўл солиб кўрганим йўғ-у, аммо сени ёқтириб қолганига имоним комил. Унинг тенги эмасман деб қайгуришингга ҳожат йўқ. Икки-уч ойда тенги бўласан.

– Тушунмадим, Анна Сергеевна.

– Нафақат Шомилга, менгаям ёқиб қолганга ўхшайсан. Шунинг учун тенглик хусусида ўйланма. Қиличини қайраб киш келаяпти. Узун кечалар камин олдида ўтирамыз, уйку босиб, холдан тойгунимизча қарта ўйнаймиз. Қартада зекрикиш бўлмайди, айниқса, “Қора қарта ракси”да! Умид қиламанки, баҳоргача “қарта ракси”ни ўрганиб оласан. Биласанми, ўшанда сенга Россияда ҳам, Ўрта Осиёда ҳам биронта киморбоз бас келолмайди.

– Қиморбоз бўлиш орзуйим йўқ, лекин санъатингизни қўлдан

келганча ўрганаман.

– Ундан кейин ўрмонга чиқамиз. Қишки овнинг ўзгача гашти бор. Кўшотардан отганмисан?

– Йўқ.

– Қирқма милтиқдан-чи? Ахир, уни отиш жуда осон, нам тортиб қолгандек пўкиллайди, холос.

– Мен милтиқларни фақат кинода кўрганман.

– Биламан, – кулимсиради Анна Сергеевна, – Россия ўрмонларидаги кишки овниям кинода кўргансан.

– Кинода кўрмай қасрда кўраман? Россияга биринчи келишим бўлса!..

– Яхши. Демак, ҳаммасини ҳақиқий ҳаётда кўриш истагинг бор?

– Бор, – деди Лобар ўйламасдан.

Анна Сергеевна мамнун қиёфада ўрнидан туриб, ғаладонга қўл чўзди ва Лобар томон бурилиб қараркан, яна кулимсираб:

– Ҳар қандай одам арконни кенг ташлаши керак, – деди. – Вой, мен ундайман, мен бундайман деб ўзини бўғиб яшаши асло шарт эмас. “Мен турмушга чиқмайман”, “Эртага у Чеченистонга, мен Ўзбекистонга равона бўламан”, “Мен милтиқ отмайман”, “Эртага милиция келади...” Кўрдингми? Четдан қаралса фақат ёмон ҳаёл, ваҳима, даҳшат!

Анна Сергеевна ғаладондан тўппонча олди. Бу ҳақиқий тўппонча эди.

– Ортимдан юр, – деди у.

Икковлон уйнинг сўл қанотидаги бильярдхонага келиб, шу ердаги оғир эшикни очишди. Сўнгра ер ости бўлмасига тушишди. Кичик темир эшик кемалардаги люкни эслатарди. “Люк”дан ўтган икки аёл ғира-шира ёритилган бетонли зах хонада пайдо бўлишди. Чирок ёқилгач, Лобар турли ўқотар қуроллардан ғадир-будир бўлган деворни, илма-тешик қоғоз нишонларни ва одам шаклидаги ёғоч нишонларни кўрди. Бир четдаги гильзаларга қараганда тўппонча, милтиқ ва автоматдан анча-мунча ўқ узишган эди. Эсида, Лобар 8-синфда ўқиб юрганида Зилоланинг акасиникига боришганди. Акаси собиқ Иттифоқ армиясида хизмат қилган бўлиб, қайтишда турли ўқлардан коллекция олиб келган экан. Учи оқ пластмассали

отилмаган ўқлар, очқич ясалган узун сарик ўқлар, тўппонча гильзалари. Альбом ахтарган икки қиз ўшанда ғаройиб коллекцияни шунчаки томоша қилишганди. Ҳозир эса Лобарнинг беихтиёр эти жимирлаб кетди. Анна Сергеевна унинг ҳолини дарров тушунди ва огохлантирди:

– Қарсиллаб ўқ отилади, қулоғинг битиб қолмасин.

Дарҳақиқат, Анна Сергеевна тўппончани чакқонлик билан ўқлади-да, қоғоз нишонга кетма-кет ўқ узди: биринчи, иккинчи, учинчи...

Лобар қулоғини маҳкам беркитиб, қичқириб юбормаслик учун лабини тишлади. Ўқ қаерга тегаётганини кўрмасди. Назарида, деворга урилган ўқлар визиллаб ортига қайтаётгандек эди.

– Мана шунақа, – деди Анна Сергеевна сўнги ўқни отиб бўлгач. – Энди сенинг галинг.

У янги ўқдон олиб, тўппончага жойлаштирди-да, имлади.

– Ундан кўра қарта ўргата қолинг, – деди Лобар.

– Қимордан кўра ўқ отиш қанчалик осон эканлигини билганингда эди... – Анна Сергеевна тўппончани стол устига қўйиб, Лобарни бурчакдаги курсилар сари етаклади. – Тўппонча қўлингдами, демак, қаерга ўқ узишни биласан. Билганинг учун ҳам қўлингга қурол оласан. Баъзан иккиланиш бўлади: отсамми, отмасамми? Бирок бу иккиланиш қиморникига қараганда юз баравар енгил кечади. Ақли жойида одам бирон кишига бекордан-бекорга ўқ узмайди. Қасди борки, аввалдан режалаштириб, кейин отади. Қўлингдаги қарталарни эса бунга қиёслаб бўлмайди. Сен рақиб билан эмас, унинг қўлидаги қарталар билан жангга кирасан. Қарталар ҳар қўл турланади, дақиқа сайин тусланади. Биргина эътиборсизлигинг туфайли ўзингни, минглаб чақирим наридаги азиз кишингни, қайта тикланмас бахтингни қурбон қилишинг мумкин.

– Сиз бирон марта ютқазганмисиз?

– Ҳақиқий қимордами? Йўқ, мен қиморда иштирок этмаганман. Шунчаки ўйинларда ёки сафарга чиққанимда биронта ҳамроҳ топиб синаб кўрардим. Албатта, ютардим. Шомил ҳам қиморда ҳар доим ютиб келган. Агар баҳс бойлашсак, мен Шомилни ютишим мумкин. Ҳақиқий қиморларда шогирдим ютқазмадим, бундан чиқди, мен ҳам ютқазмайман.

– Йўқ, Анна Сергеевна, барибир Шомил аканинг тенги

бўлолмайдиман. Оддийлигимча қоламан.

– Шомил ҳам бир вақтлар оддий инсон эди. Ҳаётнинг ўзи ундан такрорланмас шахс яратди. Менимча, сенинг қисматинг ҳам шундай бўлади. Ҳали кўрасан, икковингнинг юлдузинг тўғри келиб, ажойиб эр-хотин бўласанлар. Бу юришинг, фикрлашинг қанчалар тор эканлигини кейин тушуниб етасан.

– Тўғрисини айтинг, Шомил ака одам ўлдирганми?

– Сен ҳам одам ўлдиришинг мумкин. Ким айтолади “Ҳеч қачон ҳеч кимнинг ўлимига сабабчи бўлмайман” деб? Қўй, мен сенга Ира ҳақида гапириб берай. Нега у Шомилнинг шафқатига учраган? Шомил бўлар-бўлмасга ҳеч кимнинг бурнини қонатмайди. Хусусан, шунча айби бўла туриб, Ирани ҳам чертмаган. “Сени кечиришимга учта сабаб бор, – деган у Ирага. – Биринчидан, аёлсан. Иккинчидан, мен Россияга меҳмон, сен мезбонсан. Учтинчидан, қарисан”. Акс ҳолда уни аллақачон отиб ташларди. Аммо-лекин уч сабаб умрбод кечиришга важ бўлолмайди. Кўрасан, бир кун келиб Ира яна қўшмачиликка қўл уради ва Шомилнинг ўқлари унинг чиркин кўксини ғалвир қилиб ташлайди.

Лобар Анна Сергеевнага ачиниб қаради. У дакки еган қизалоқдек мунғайиб қолганди. Гаплари “Ҳали акам келсин, безоридан ўчимни олади” кабилидаги беғубор болалик дардларни ҳам эслатарди. Анча ўтирганларидан сўнг Лобар:

– Хўп, отсам ота қолай, – деб тўппончага яқинлашди.

Анна Сергеевна ички бир хайрихоҳлик билан қуролдан фойдаланишни тушунтирди. Лобар нишонга қарата пала-партиш ўк узар экан, ҳар тепкини босганда кўзларини юмарди.

* * *

Изғиринли кунлар келди. Анна Сергеевна дераза олдида хиргойи киларди. Унинг овозини эшитиб, жилмайиб қўйган Лобар “Опера-балетни эслаб армон қилса керак, бечора”, – деб хаёлидан ўтказди.

– Ё, парвардигор! Бугун қайси сана? – Анна Сергеевна тўсатдан таквим сари шошилди. – Уч кун қолибди-я! Уч кун!..

Лобар кўзларини жавдиратиб қараган эди, Анна Сергеевна кулиб

юборди.

– Мияси суйилган кекса хотинни кечир, жонгинам. Ҳар йили йигирманчи октябрда операга тушаман. Азбаройи худо, сен билан андармон бўлиб, қутлуғ куннинг яқинлашганини ҳам сезмай қолибман-а! Тасаввур қиласанми, Москва йигирманчи октябрь кунини ҳеч қачон операдан бенасиб қилмайди. Қаердадир, ҳеч бўлмаса биронта ўрта мактабда менинг ёшлигим қайта тирилади.

Анна Сергеевнанинг хурсанд бўлганича бор экан. Йигирманчи кунини Шомилнинг йигитлари ҳам уни табриклай бошлашди. Шомил ҳам етиб келди. Гўё киморлар маликасининг юбилейи бўлаётгандек ҳамма шод эди.

Алламаҳалда Лобарнинг эшиги тақиллади. Эшик тагида Шомилни кўрган Лобар каловланиб қолди.

– Ўртага сен ҳам борасан, – деди Шомил. – Эшитдим, отишни ўрганиб олибсан. Мана, револьвер. Энди сен билан очик гаплашиб олсам бўлади. Лобар, бизнинг душманларимиз бор. Аммо бундан ёмон одамлар эканмиз, деган хулоса чиқарма. Ёмонлар улар, масалан, Маловер тўдаси ва шунга ўхшаш жиний ва ножиной гуруҳлар. Биласанми, энди сени қўйиб юборсам, тўппа-тўғри Маловер тўдаси қўлига тушасан. Чунки улардан сени тортиб олганим учун тиш қайраб юришибди.

– Шомил ака, улар эримга зиён етказишмайдими? Ахир, ютиб олинган хотин қўлларида эмас.

– Бу эрингнинг айби бўлмайди. Ўша ношуд кимса қилғилиғни қилди, тамом. Энди эрингнинг хаёли билан эмас, ўзингни ўйлаб яшашингга тўғри келади. Душманлар эрингни эмас, сени нишонга олишганини тушун. Анна Сергеевна жуда ҳиссиётли инсон. Опера деса ўзини йўқотиб қўяди. Йигирманчи октябрь – у илк марта катта саҳнага чиққан кун. Бироқ бу сананинг мотамга айланишини истамайман. Қўлингдаги револьвер олти ўқли, калта ствол, аёлларбоп қурол. Анна Сергеевна операга ҳеч қачон қурол қўтариб бормади, лекин бу сафар баъзи эҳтиёт чораларини кўришга мажбурман. Мени тушундинг-а?

– Тушундим, иккимиз ҳам эҳтиёт бўлишимиз керак.

– Тагин ҳар нимадан чўчиб юрма, – деди Шомил кетаётиб. – Улар

одам ўғирлашдан бошқа ёвузлик қилолмайди. Тўппонча ўқталсанг бас, қочиб қолишади.

Эрталаб Анна Сергеевнани кўрган Лобар таниёлмай қолди. У ўн ёшга яшариб кетган эди. Йигитлардан бири “Жигули” кутаётганини айтганида соат миллари ўнни кўрсатиб турарди. Анна Сергеевна яна бир марта кўзгуга ўзини солгач, Лобарни эргаштириб ҳовлига чиқди. Ҳовлидаги кучукча пўрим аёлларни таниёлмай ириллади.

– Йўлда ҳеч кимга қиё боқмаймиз, – деди Анна Сергеевна машинага ўтиргач. – Биров шилқимлик қилади, биров чалғитмоққа уринади. Москва – менинг шахрим. У ерда мен ҳаммага керакман. Ҳатто, манфур кимсаларга ҳам.

“Жигули” Москвага бошқа йўлдан кирди. Лобар улуг шаҳарни илк марта завқланиб томоша қилиб борди. Бир қанча бинолар телевизор орқали таниш эди, уларни ўз кўзи билан кўраркан, негадир, иккинчи жаҳон урушини эслади. “Балки бир вақтлар бобомлар шу кўчадан ўтгандир, – деди ичида. – Нималарни ўйлаган экан? У вақтда одамлар қанақа бўлган экан? Шомил акага ўхшаш сирли кишилар қачон пайдо бўлдийкин?..”.

Милиция ходимлари қайсидир светофор остида Лобарга зимдан қараб кўйишгач, хаёллари тўзғиди. Сумкачасидаги тўппончани ўйлаб, юраги дуқиллаб урди. Машина юриб кетгач, енгил тин олиб, ортига ўгирилди. Назарида, орган ходимлари ҳамон Лобардан кўз узишмай ҳайкалдек қотдилар. “Машинада бўлсам ҳам шунча кўркиб кетдим- а?!” – ўйлади Лобар.

“Жигули” икки қаватли супермаркет қаршисида тўхтади-да, аёлларни тушириб, муюлишда кўздан йўқолди. Анна Сергеевна Лобарни йўлнинг нариги томонига бошлади. Телефон уйчалари ёнидан чапга қайрилишгач, уч қаватли бино эшигига рўпара бўлишди. Маиший хизмат уйида қандай ишлари борлигини тушунмаган Лобар савол беришга журъат этолмай учинчи қаватгача кўтарилди.

– Шомилнинг буйругини бажарамиз, – деди Анна Сергеевна, – начора, зоримиз бор...

Четдаги хонада уларни тикувчи йигит кутиб олди. Шкафни очиб, ғалати, рўдапосифат плашлар ва чиройли шляпаларни олиб берди. Бир зумда икки аёл бошқа қиёфага кирди-қолди.

Иккинчи қаватга тушганларида Лобарнинг қулоғига сеҳрли

сўзлар чалингандек туюлди. Бу сўзлар жуда ҳам ёқимли, дилтортар, соғинчли эди.

– Эшбой, – деди хизматчилардан бири, – нос чекмаганимизга неча кун бўлди?

– Қирк бир кун, – жавоб берди шериги. – Жиззахнинг носини соғиндим, ўлай агар.

Дарҳақиқат, хизматчилардан иккитаси ўзбек бўлиб, ўзаро гаплашишаётганини Лобар эшитиб қолганди. Илкис тўхтади-ю ортига қаради: ўзбекча гаплашгиси келди. Аммо Анна Сергеевнадан ортда қолиши, дуч келган нотаниш одамлар билан валақлаши мумкин эмасди. Кўчага чиқиб, яна супермаркет томон ўтишди. Мижоз кутаётган таксилар қолиб, Анна Сергеевна ўтган-кетган машиналарга умидвор қарай бошлади.

– Айтиб қўяй, – деди у Лобарга кўз қирини ташлаб, – ўзбеклар билан гаплашилмасин. Мен ўзбекча тушунмайман. Ким билади дейсан, Тошкентдан ёлланган одамга дуч келиб қолмайлик.

– Ташвишланманг, Анна Сергеевна.

Лобар “бунга ҳаққим йўқ, тўғри айтасиз”, деб кўшимча қилмоқчи эди, бўғзига нимадир тикилди. Шу пайт ўтиб бораётган таксилардан бири тўхтади, иккиси орқа ўриндикқа ўтиришди. Машина жойидан жилган ҳам эдики, йўлақдан шошиб кетаётган жувон Лобарнинг кўзига иссиқ кўринди. Қишки кийимларда анча ўзгариб кетган бўлса-да, юришидан, қош-кўзидан таниди: бу – синфдош дугонаси Зилола эди.

– Э, дугонам-ку! – қичқириб юбораёзди Лобар. – Тўхтанг, тўхтатинг машинангизни!

Анна Сергеевнанинг ранги оқариб кетди. Ҳазабдан титраб-қақшаб:

– Йўқ! Тўхтама! Тезлигингни ошир! – деб амр қилди. Сўнг Лобарга илк марта қаҳрли нигоҳини қадади. – Бу нима қилганинг, Лобар?! Мен бир йил кутган кунни расво қилмоқчимисан?

– Анна Сергеевна, у менинг энг яқин дугонам. Россияга келишимга сабабчи бўлган инсон. Нега тушунмайсиз, унинг маф... ҳеч қанақа гуруҳларга алоқаси йўқ. Менга ёмонлик қиладими? Менга-я?! Сиз дугонамнинг қанақалигини билмайсиз-да. Эҳ, энди уни қаердан ахтараман?!

Лобар орқага қаради-ю, хаёлига келган фикрдан таскин топди.

Зилола Москвадаги супермаркетда ишлаймиз, деганди, демак, анави супермаркетда!

– Нима, сен туристмисан? – койишда давом этди Анна Сергеевна. – Ё мардикормисан? Балки мухожирдирсан? Бе-е, сафсата! Сен қулсан! Жонингни, номусингни саклаб қолган инсонга камоли эхтироминг шу қадар кучли бўлиши керакки, хизматини қул каби адо этишинг, чизган чизигидан чикмаслигинг лозим. Ё, нотўғрими? Йўқ, мен эркин кушман, хоҳлаган вақтимда уйдан чиқишим, меҳмонга боришим, юртимга кетишим мумкин, деб айтоласанми? А?!

– Ахир, Анна Сергеевна...

– Бас! Нонкўрлик қилма. Ҳозир бунинг мавриди эмас. Қачон рухсат берса, дугонангни ахтарасан, уйингга кетасан. Шунча йил яшаб мен журъат этолмайман, сени қара-ю!

Театр биноти олдида одамлар куймаланишарди. Анна Сергеевна ўзини босиб олди. Ҳовуридан тушганини билдириш учун Лобарга жилмайиб қарар, енгил ух тортар, ўзини дунёдаги энг бахтли аёл деб ҳисоблайдиган хотинлардек шодликдан керилар эди.

Очиғи, Лобар ҳеч нарсага қизиқмади. Саҳнага маъносиз тикилган кўзлари хаёли бошқа жойларда кезиб юрганидан далолат берарди.

Бироқ Анна Сергеевна гоҳ қайғу, гоҳ кувончга тўлиб, шундай берилиб томоша қилдики, Лобарнинг энсаси қотди. “Мен нима ташвишдаман, буники нима? – ўйлади алам билан. – Театр учун яшайди. Ваҳоланки, ҳаётда театрдан муқаддас нарсалар кўп. Зилола билан икки оғиз гаплашиб, ўзим ҳақимда уйдагиларга хабар бериб қўйишни айтиш учун шу театрдан ўнтасини бериб юборишга ҳам розиман...”

Ниҳоят, томошалар тугади. Ўтган соатлар Лобарни қон қилиб юборган эди. Шу боис кўчага чиққанларида анча енгил тортди.

– Уч кўча наригача юрамиз, – деди Анна Сергеевна. – Умуман, театрга келиб тўғри қилдинг. Бир вақтлар мен шу кўчалардан яёв кетардим, келажаким ҳақида ширин хаёллар сурардим, режалар тузардим. Энди эса кўп замонлар ўтиб кетган... Лобар, мендан хафа эмасмисан? Боя қизишиб кетдим, минг бор узр. Биласанми, худди шундай хато битта оиланинг йўқ бўлиб кетишига сабаб бўлган.

Ўзимни назарда тутаётганим йўқ, Шомилнинг оиласи ҳақида гапирмоқчиман.

Лобар Анна Сергеевнага тикилди: иккала аёлнинг юзидаги гинакудурат аломатлари ўчган эди. Улар бир кишининг – Шомилнинг маҳзун тарихини яккаш туйғу ила варақлашга ҳозирланганди.

– Шомил менга ҳам, сенга ҳам қўлидан келганича ёрдам берди, – Анна Сергеевна бармоғини ҳавога нуқиб гапирди. – Чунки биз мазлумалармиз, зўравонлар қўлидан зулм кўрганмиз. Агар имкони бўлса, бизга ўхшаган яна қанча-қанча одамларнинг жонига оро киради. Битта ёвузни йўқ қилса, шунинг ўзи кимларгадир яхшилик бўлади. Сенга сўзлаб берган таржимаи ҳолимда Шомилни Москвага юборганимни айтгандим. Ўшанда у мени булғаган кимсаларни топган ва фотосуратларни талаб қилган. Аммо душманларим мени унутиб юборишганига, расмлар ҳам йўқолиб кетганига Шомилни ишонтиришган. Ўша кимса яна қандайдир бечора қизни тузоғига илинтириб, фаҳш йўлига тортаётганини билган Шомил “Сен одам бўлмас экансан”, деб пешонасига ўқ узган. Ирани эса, ўзинг биласан, ҳалигача ўлдиргани йўқ. Мен Шомилга қартани беармон ўргатдим. У аввал Чеченистонда, кейинчалик бутун Кавказ бўйича тенгсиз киморбозга айланди. Тез орада мисли кўрилмаган даражада бойиб кетди, атрофига ўзига ўхшаганларни тўплади. Қиморбоз бўла туриб, киморга қирғин келтирди, қон тўкиб, қон тўкилишларни қамайтирди. Никох тўйи ҳали-ҳануз кўз ўнгимда. Шомилнинг хотини тоғлик эди, миллатинг бошқа бўлса ҳам сенга ўхшарди, феъл-атворларингни-ку, айтмайлик. Йил ўтиб, фарзандли бўлишди. Ўғлини кўрганингдами, ўт-олов эди-я, эсиз! Москвага кўчиб келган бўлсам-да, ҳар йили Грознийга борардим. Шомилнинг никоҳ тўйи, ўғил тўйининг гувоҳи бўлганимнинг боиси бежиз эмас. Менинг Москвага қайтганимни эски танишларим билмас эди. Шаҳарда тоғам яшарди, лекин тоғамни суриштиргим келмас, бундан кейин ҳам якка-ёлғиз, қариндош-уруғсиз яшашга аҳд қилгандим. Аммо кунларнинг бирида театрга қайтгим келиб қолди. Анна Сергеевнамани десам собиқ ҳамкасбларим ҳайратдан ёқа ушлашини тасаввур қилиб, ишхонамга йўл олдим. Эшикқаям етолмадим. Қаршимдан Лидия исмли аёл чиқиб, мени таниди-да, ачиниш-ла ҳол-аҳвол сўради. У турли майда-чуйда

юмушларни бажариб юрарди, касбу корига яраша ўзиям ҳар нимага бурнини тикадиган нусха эди. Дарров гапни “француз можароси”га бурди ва яхши балерина бўлганлигимни гапириб, “эркакларнинг пулидан кўра санъатнинг пули яхшимасмиди?” деди. Ишонасанми, биров бошимга тўқмоқ билан ургандек гарангсиб қолдим. Фотосуратлар аллақачон француз магбуотида мақоласи билан чоп этилган бўлиб, менинг хушторларим кўплиги, натижада театрни ташлаб, енгил-елпи йўлга кириб кетганим хусусида тухмат қилинган экан. Лидия ўша журнални олиб чиқиш учун изига кайтди. Уни кутмадим. Томоша бўлгим келмади. Бошимни қайси деворга уришни билмай, дунё кўзимга қоронги кўринган бир вақтда Шомилни учратдим. Москвада бунчалар абгор, руҳсиз, гўёки ўлик ҳолда юрганимни кўриб таниёлмай қолди. Шомил менга тикилиб турди, сўнг кўзларидан бир томчи ёш думалади. Мен учун буюк бўлган қудратли инсоннинг йиғлаганини ўшанда кўрдим. Қайтиб кўзига ёш олмади...

Анна Сергеевна рўмолчасини чикарди. Лобар ҳикояга кулоқ солган ҳолда атрофни кузатиб кетарди. Шубҳали кишиларни сезмади. “Хужум қилишса сумкачамдан тўппончамни олишга улгураманми? – ўзига савол берди у. – Қандай отаман тирик одамни?..”

– Тириклардан кўрқиш керак. – деди Анна Сергеевна худди Лобарнинг хаёлини ўқигандек. – Ўликлар боқий оламга рихлат этишади-ю ўзларидан бир уюм тупроқ, бир дунё хотира қолдириб кетишади, ҳолос. Шомилнинг хотини ва ўғлидан ҳам тупроғу хотира қолди...

Лобарнинг эти жимираб кетди. Кўз олдида бахтиёр бир оила ва мудҳиш ҳалокат келиб, оҳ тортиб юборди.

– Уларга нима бўлган?

– Қиморбозлар чавақлаб кетишган, – Анна Сергеевна тишини тишига босди.

– Нега чавақлашади? Ёш хотин... Онани-я?

– Гўдакни ҳам.

– Шомил ака қимордан бой бермаган, дегандингиз-ку.

– Қимордан ютиш ҳам фалокат келтиради, шунга билиб кўй. Шомил кетма-кет ютаверган-ютаверган. Қиморбозлар орасида пул учун ҳар қандай қабиҳликка тайёр кимсалар кўп эмасми, бор-будини ютқазган бир неча бадқирдорлар тил бириктириб, Шомилнинг оиласидан ўч

олган. Қотиллар орасида Шомилнинг яқин танишиям бўлган. Аслида Шомил хавфни сезиб, оиласини чекка бир жойга кўчиртирган. Бирок ишонувчанлик фалокатга олиб келди.

– Ўртада бегуноҳлар ўлиб кетибди-да, афсус.

– Ҳа, киморбоз бўлмаганлар тилида оилага “бегуноҳ” тавсифи берилади, аммо кимор оламида... – Анна Сергеевна бош чайқади.

Икки аёл серкатнов йўлакка ўтишди. Одамлар оқими уларни бекатгача олиб келди.

– Сен Шомилга хотин бўлишинг керак, – деди Анна Сергеевна.

– Бундай қилолмайман, – дея Лобар ҳамсухбатига узрхоҳ нигоҳ ташлади...

Шу билан театр куни хайрли тугади.

* * *

Анна Сергеевна таъкидлаганидек, узун қиш кечаларида камин ёнида ўтириб, “Қора қарта рақси”ни ўрганадиган дамлар келди. Кечаю кундуз гупиллаб қор ёғади. Йўл четларидаги қор уюми одамни кўмиб юборади. Фақат ёзда яшашга мўлжалланган дала ҳовлиларда тириклик аломатлари кўринмайди. Шомилнинг ҳовлиси ҳам бу ердаги бир неча қишки ҳовлилар каби банд. Гоҳо Шомилнинг ўзи ҳам уч-тўрт кун туриб кетади. Ертўладан тасир-тусир овозлар соатлаб эшитилади. Лобар бильярдхонага яқинроқ хонада ўтиролмайди. Ўқ овозлари уни яна бир марта бахтсиз қилишга қодир бўлиб туюлади. Анна Сергеевна ҳақиқатан моҳир қартабоз экан. Лобар ўттиз беш хил қарта ўйинини, юзга яқин ютиш усулларини ўрганиб чиққан бўлса-да, устозини доғда қолдиролмай, ҳар сафар қартани тушунмайдиган нўноқ рақибга айланарди. Анна Сергеевна қарталарни шундай чийлардики, гоҳ пружинани ўйнаган каби ўйнатар, гоҳ гармон чалган мисол ҳаракат қиларди. Лобарнинг истаган қарталарини ҳеч қандай шубҳа тугдирмай тахлаб бериши кимор оламида бошқаларга нон йўқлигидан дарак берарди.

Қайсидир куни тўрт киши қарта ўйнашди. Лобар ва қўриқчи йигит ярим соат ичида ўйиндан шундай ҳолда чиқишдики, агар ҳақиқий кимор бўлганида улар бор-будидан айриларди. Шомил ва Анна Сергеевна ярим кечгача куч синашди. Уйку элтиб, кўзи илинган

Лобар жарангдор кулгидан уйғониб кетди. Шомил куларди. Унинг кулгисида қандайдир беғуборлик, одамнинг раҳмини келтирадиган нимадир яширинганди. “У ҳам мен каби одам, – деди Лобар ичида. – Қисмат тўфонларига дуч келмаганида тинч-тотув, бахтли ҳаёт кечирарди. Москвада ўлим хавфи остида доимо куролини шай қилиб яшамасди. Бечора, Шомил ака!.. Сизга севимли ёр керак. Ҳаётда яна оилавий бахт топишингиз лозим. Ўша бахт мен бўлсам-чи? Аллақачон афсонага айланиб қолган она юртим ҳақиқатан афсона бўладими?! Қачонлардир тушимдами, ота-онам бор эди, Ўзбекистонда яшардим, мен ўқиган мактаб, дўсту дугоналар... Ўзим ҳам афсонага айланиб кетаман: бир вақтлар Самарқандда Лобар исмли жувон яшаган. Эри билан Россияга пул ишлашга кетган. Ношуд эри уни қиморга тикиб, кавказликларга ютқазиб қўйган. Лобарни қайтиб ҳеч ким кўрмаган...”

– Лобар, – деди Шомил, – мудраяпанми? Бориб ухла, эртага овга чиқадиган бўлдик.

– Ўрмонларни кезмаган осиелик қиз, кўрасан эртага руснинг кўркини... – хиргойи қилди Анна Сергеевна. Кейин Лобарнинг кулоғига шивирлади: – У менга овга чиқиш ҳуқуқини ютқазди. Яна бир ютсам, уни уйланишга мажбур этаман. Кимга дейсанми? Сенгада, албатта. Нима, Шомилни бегона қилайми?!

Лобар уялганидан чопиб чиқиб кетди. Эрталаб тўққизда иккита қора “жип” ов ишқибозлари хизматиға мунтазир турарди. Машиналарға озиқ-овқат, ичимликлар, ов милтиклари ортилди. Лобар танимайдиган иккита рус овчиси ҳам чақирилган эди. Бир соатдан ортиқ юришди. Катта йўлдан ўрмон томон бурилишиб, ўн чақиримлар ичкариға киришди. Музлаб қолган кичик қўл қиргоғиға гулхан ёқишиб, йиғма столларни ноз-неъматлар билан тузатишди. Лобар Шомилни ичмасе керак. деб ўйларди. Бироқ шахсан хўжайиннинг ташаббуси билан ҳамма, хаттоки, рулдаги кишилар ҳам стаканларни тўлдириб ароқ ичишди. Лобар уч-тўрт марта тўхтаб, нафас олволди, ўқчиди, газак қилди.

– Битта стакан мажбурий, – такрорлади Шомил. – Кейин рулдагилар ва мусулмонлар ичишни тўхтатишлари мумкин. Мен Россияни бежиз яхши кўрмайман! Оҳ, табиат, табиат...

Лобарнинг кўзига бутун олам ўзгача тароват-ла кўрина бошлади.

Арок ичини киздириб, бошига ёкимли сархушлик индирганди. Бир-икки қадам ташлаган эди. чайқалиб кетди. Шомил унинг тирсагидан ушлаб, милтиқлар тахлаб кўйилган стол томон етаклади. Рус овчилари ўттиз-ўттиз беш қадам нарига нишонларни ўрнатмоқда эди. Шомил кўшотарни ўклаши билан овчилар нари кетишди. Гумбурлаган ўк товуши Лобарнинг кулогини қоматга келтирди, аммо у ихтиёрсиз тарзда қуроллардан бирига қўл чўзиб, зўрға ўклади-да, пақ-пуқ ўк отди. Шомил хохолаб кулди. Лобар хожасини таниёлмай қолди. У бутунлай бошқа одамга айланган эди.

Кўп ўтмай рус овчилари уларни ўрмоннинг қуюқ жойига бошлаб борди. Қор тиззадан келарди. Лобар тез-тез йиқилар, кулар, ҳар гал Шомил уни турғазар, кучоқлаб, яноғидан оҳиста ўпиб кўяр эди. Аллақаерларга етганларида қуёнга дуч келишди. Кетма-кет ўк узилгач, қуён қизил қонига беланиб, жон таслим қилди. Икки соатда овлаганлари шу қуён бўлди.

Қайтишда бир қулбанинг яқинидан ўта бошлашди. Мўридан чиқаётган тутунни кўриб Шомил:

– Анали ерда ким яшайди? – деб сўради.

– Билишимизча, – деди овчилардан бири, – Игнатий деган телба чолнинг қулбаси. У табиат жинниси. Шаҳар ва барча цивилизация турларининг душмани. Кирсангиз кўрасиз, кийимлариниям қўлда тайёрлаган.

– Игнатий деганинг арок ичадимиз?

– Руслар арокни рад этишармиди, – қулди овчи.

Шомилнинг истаги билан қулба томон бурилишди.

– Бўларим бўлди, мен кетаверсам-чи, – зорланди Анна Сергеевна (уни Шомилнинг кўриқчиси суяб турарди).

– Шундоғам Игнатийнинг қулбасига ҳаммамиз сиғмаймиз, – деди Шомил ва бир имо қилган эди, йигити тушунди: Шомил, Лобар ҳамда бир овчи қолишди.

Эътироф этилганидек, Игнатий телбасифат экан. У эшикни очиб, алланималар деб гўлдиради-да, ёпиб қўйди.

– Ахир, биз беозор меҳмонлар-ку, – деди овчи эшикни тақиллатиб.

– Ҳеч нарсанг керак эмас. Ташқарига чик, бизда арок бор. Ҳақиқий рус ароғи. Қўлдан тайёрланган.

– Шунчаки меҳмон қилмоқчимиз. – Шомил арок пўкагини тиши

билан суғуриб олди. – Кел, Игнатий, тўлдириб ичайлик, армон қолмасин.

Игнатий умидвор бўлиб мўралади. Совук ўрмонда жонни қиздирувчи рус ароғию колбасасидан афзал яна қандай неъмат бор улар учун?! Игнатийнинг остонасига ароқ ўз оёғи билан келганда, у эшик очмайдими!

– Йўқ, шу ерда, тик оёқда ичамиз, – деди Шомил. – Уч йил бўлди бугунгидек маза қилмаганимга!

Лобар ҳам иккинчи стаканни бўшатди. Шомил уни қўлтиклаб, Игнатийнинг кулбасига бошлади.

– Овчи, Игнатийга ароқни беармон қуй! Хоним савқотган. У исиниб олгунча безовта қилмасин.

Овчи Шомилнинг муддаосини тушунди. Қолаверса, тўнкага ўтириб, Игнатий билан ичмаганига анча бўлганди...

Лобар андишани унутди, нафақат андишани, балки шарм-ҳаё, номус-иффат – барчасини унутди. Қайноқ бўсаларнинг давом этишини истарди.

Ароқ икки мусофирни ана шу тарика телбанинг кулбасида қовуштирди.

* * *

Лобар ярим кечаси кўзини очди. Даставвал қаерда ётганини эслолмади. Кейин эса ҳаммаси бирма-бир кўз ўнгида намоён бўлди: қорли ўрмон, қонга беланган куён, телбанинг кулбаси, Шомилнинг оғуши. Сўнг дала ҳовлига етиб келишди. Бир вақтлар Лобар уч кун камалиб ётган ётоқхонага тушишди. Шомил: “Севаман! Менга турмушга чиқ! На сенинг юртингга, на меникига кетамиз – Америкага йўл оламиз!” – деди.

Яна бир гапи эсида: “Мана шу диван остига дипломат яширинган. Ичида нақд икки юз минг АҚШ доллари бор”, – деди ва банкдаги ярим миллион долларлик бойлик хусусида ҳам шипшиди. Лобар нима жавоб қилди? Эслолмади.

Бош оғриғи кучайиб, қаддини кўтарди, аммо кўнгли айниб узала тушиб ётди. Яна уринса, қайд қилиб юборишини сезди.

...У ювиниш хонасига зўрға кириб олди. Душ тағида узок ўтирди.

Бир маромда шивалаётган душ суви гуноҳларини ҳам ювиб кетишни чин дилдан истади. Ўзига келгани сайин дод солиб йиғлашдан тийилиш шунча кийин бўлиб борарди. Ахир, у зинога йўл қўйди, пок номи булганди.

Анна Сергеевна келганида, Лобар эгнига қалин халатни ташлаб, хаёлга чўмиб ўтирарди. Хоналар яхши иситилган бўлса-да, бу ер совий бошлаганди.

– Ахволинг қалай, кўзичоғим? – эркалади Анна Сергеевна. – Шомилнинг тилидагيام, дилидагيام сен! У оғзидан бол томиб сени мақтаяпти.

– Энди мен енгилтакманми?

– Қизиқ аёлсан. Бошиданок сенга тушунмагандим. Юр, тепада Шомил кутиб турибди. Наҳотки, у фохишага уйланса? Ҳечам-да. Уйланаман дедими, фариштадай пок хотин танлайди. Енгилтакманми дейсан. Мен гуноҳни кўрмаяпман. Фақат муҳаббат ва висол кўринаяпти, жонгинам.

Лобар қалинрок кийиниб олди. Тонг отган, оппоқ қорлар юракни увиштирарди. Лобар ўз-ўзидан нафратланган кўйи Шомил чой ичаётган хонага кирди. Кирди-ю Шомилнинг кўзига қараёлмай, туриб қолди.

– Ёнимга кел, – жой кўрсатди хонадон соҳиби.

Лобар ўтирди, барибир ўзини тутолмади. Қўли калтираб, сочини тузатар экан:

– Юзим қора бўлди, Шомил ака, – деди. – Мен бўлмаганимда сиз ҳам зино қилмасдингиз. Бирга ичдим, эркаландим, оқибатда...

Лобар кўз ёшларини артди. Шомил уни енгил кучди.

– Мени кечир, – деди, – хайвонларча иш тутдим. Ичмаганимга кўп вақт бўлган эди, бирдан ихтиёрим қўлдан кетди. Бу дунёда шайтон суви нималарга қодир-а?!

Лобар Шомилнинг муддаосини билгиси келарди. “Энди унинг кимиман?” деган савол кийин кирди. Аввал асира эди, кейин хизматчига айланди. Ҳозир эса... ўйнашми?

– Менга ундай қарама, Шомил Лобарни маҳкамрок қучди. – Барчасини шайтон сувига тўнкаб, маст бўлмаганимда бефарқлигимча қолардим, демоқчи эмасман. Мастлик ичимдагини сиртимга чиқарди. Сени яхши кўриб қолганман, Лобар! Менга ёқасан... Ўзи ниятимни

айтмоқчи бўлиб юргандим, балки Анна Сергеевна ҳам учини чиқаргандир... Қисқаси, сени севаман. Менга хотин бўл.

– Онам, қариндош-уруғларим... – деб гап бошлади Лобар, аммо давом эттиролмади, бир нуқтага тикилди.

– Улардан розилик олиш керак, демоқчимисан? Йўқ, ҳозир бундай имкон яратолмайман. Ўзинг ҳам тушуниб турибсан, улар сени ёмон қўлларда енгил-елпи яшаб юрибди, деган фикрдалар. “Чеченистонлик кишига турмушга чиқмоқчиман?” деб сўрайсан, худди ўлганнинг устига тепгандек. Онангни тинч қўй. У билан кейинроқ, бахтли оила курганимиздан сўнг гаплашамиз.

– Бахтли оила қуришингизга ишонасизми?

– Гуноҳимизни Яратган кечиради, Лобар. Агар рози бўлсанг, шу ҳафта тўйимизни қиламиз. Мулла топиб келаман, никоҳ ўқийди. Биласанми, бир вақтлар менинг ҳам оилам бор эди. Начора, тақдир биринчи турмуш билан бахтли бўлиб қолишни иккимизга ҳам насиб этмаган экан.

– Мен гуноҳни назарда тутмадим, Шомил ака. Касб-корингиз ҳақида ҳеч ўйлаб кўрганмисиз? Хаёлимда сиз ва яқинларингизга ҳар доим қандайдир қора кучлар таҳдид солиб тургандек. Эртага сизга бирон қор-қол бўлишидан қўрқаман.

– Бўрилар орасида қўй бўлиб эмас, бўри бўлиб яшаш керак, – деди Шомил. Сўнгра ҳозирлаб қўйган бриллиант кўзли тилла узукни Лобарнинг бармоғига тақди. – Арзимас совғамни қабул қил, суюқлигим. Ҳали сенга атаб қасрлар қурдираман.

Лобар бир нима дейишга ожиз эди. Бу ожизлиги розилигини билдирарди. Шомил пешонасидан ўпиб қўяркан, деди:

– Москвада умрбод яшамаймиз. Қиладиган ишларим жуда оз қолди. Шундоғам юриш-туришим органларга ёқмаяпти. Улар мени чечен жангариларга алоқадорликда гумон қиляпти. Казиноларда эса мен америкалик чеченман. Ҳақиқатда ҳам шундай бўлади, Лобар. Мен ҳеч қачон диний экстремистларга хизмат қилмайман. Тез орада ишларимни битираману биргалиқда кетамиз.

– Америкагами?

– Ҳа, албатта. Аммо тўғриси айтмай, аввало Туркиядаги танишларимникига борамиз...

– Балки Туркияда ҳам қиладиган ишларингиз бордир?

Шомил синовчан тикилди. Лобарнинг юзида ўзи чўчиган маънони кўрмади шекилли, хотиржам оҳангда:

– Тақдир шамоли қаерга учирса, ўша ерга бориб тушамиз, – деди.

– Ҳозир айтмоқчи эмас эдим, бўлажак рафиқам эканлигингни хисобга олиб, майли, сирни очай. Ўрта Ер денгизида бир оролча бор, уни Ўлик орол деб аташади. Баланд-баланд қоялар ва калин ўрмонзордан иборат оролчада истикомат қилишнинг иложи йўқ. Бироқ Туркиядаги танишларим орқали уни ўзлаштириб, тез орада миллиардерга айланишим мумкин. Одам яшаб бўлмайдиган оролга нега сени олиб бормоқчиман, қандай қилиб миллиардерга айланаман, булар ҳозирча сир бўла қолсин. Шунин билки, келажакда Америкада яшаймиз, Ўзбекистонга ёзги таътилда меҳмонга бориб турамиз.

– Ҳаммаси яхшилик билан тугашига ишонасизми?

– Албатта, ишонаман. Сенинг бунга шубҳанг борми?

– Бахтимни топиб, қайта йўқотишдан кўркаман.

– Бахтни йўқотишдан кўркмаган одам борми?! Ҳаммаям кўрқади. Аммо-лекин кўрқишни биринчи даражага чиқариб яшамаслик керак. Ҳаёт курашчанларни, ҳеч нарсага қарамай олға интиладиганларни, кейин эса... гўзалларни яхши кўради.

Лобар нозик шамани тушуниб, Шомилга қаради ва беихтиёр юзини жуда яқин тутганини билмай қолди. Эркакнинг бақувват кўллари ёш вужудни шундай қучоқладики, ковурағалар гўё майишиб кетди. Лаблар лабларга туташди. Лобар эрга тегиб чиққан жувон бўлса-да, умрида биринчи бор ишқий эҳтиросни хис этди.

* * *

Оддий қилиб айтганда, Лобар ўз хўжайини билан никоҳдан ўтиб, шаръий хотинига айланди. Уларнинг тўйи дунёдаги энг кичик тўйлардан бири бўлди. Келин-куёв томондан ҳеч ким иштирок этмади. Меҳмонлар сифатида Шомилнинг икки йигити ва Анна Сергеевна зиёфат аҳлини ташкил қилди.

Мулла москвалик татар эди. У никоҳ ўқиғач, пул ва совғасаломларни олиб, жуфтакни ростлаб қолди.

Ўша куни кечаси келин-куёв чимилдикқа киришди. Иккинчи

каватдаги хоналардан бири эртақлардагидек шоҳона безатилган эди: шифтда тилла қандил, ёнувчи юлдузчалар; деворларда шуълалар ўйнайди; эрон ғиламлари ва янги либосларнинг иси маст қилади; бурчакда, ҳарир парда ортида юмшоқ ётоқ дивани.

Лобар ўз бахтидан сармаст бўлди. Қандай яшаётганини яқинлари кўриб қўйишини жуда-жуда истади. Бир марта бериладиган умрни ғурбатга гирифтор этадиган одамлар даврасида улғайганидан, келинчаклик дамларини алам-изтиробга кўмган оиладан, ёрдам қўлини чўзмай, ўз рўзғори билан андармон бўлиб қолган қариндошлардан умрбод кўнгли совигандек туюлди. “Уларнинг нимасини соғинишим керак?” – деган хаёлгача борди...

Эрталаб Лобар деразадан қалин туманни томоша қилиб ўтирди. Қўшни ҳовлилар ҳам оқликка ғарқ бўлди. Секин-аста Шомилнинг девори ҳам кўринмай қолди.

Қўшни хонадан ўлим тўғрисидаги гап-сўзлар эшитилгач, Лобар кийиниб чиқди. Шомил Анна Сергеевнага гапираётган эди.

– Бирон нима бўлдими? – сўради Лобар.

Икковиям Лобарга ажабланганнамо қарашди. Лобар қизариб кетди, чунки у илк марта ўзини хонадон бекасидай тутиб, юкори пардада сўзлаганди.

– Ҳеч нима, – жавоб берди Шомил. – Зотдор кучуквачча бор эди-ку, афсуски, кеча томоғига суяк тикилиб ўлибди. Шу, холос!

– Келган бало итга ургани рост бўлсин, – деб Анна Сергеевна хонадан чиқди.

– Шомил ака, – деди Лобар.

– Ака дейишинг жуда ёқади. Сендан бошқа ҳеч ким мени “ака” деб чақирмайди.

– Сиздан бир илтимос.

– Эшитаман, бекам, икки қулогим сенда.

– Москвага бирров бориб келсак.

– Сабаб?

– Қайсидир супермаркет рўпарасида “Маиший хизмат уйи” жойлашган. Унда сизнинг тикувчи дўстингиз ишлайди. Операга бораётиб, Анна Сергеевна иккимиз устки кийимларимизни алмаштириб олгандик.

– Биламан.

– Ўша жойга олиб борсангиз.

– Жоним билан. Аммо нечун?

– Супермаркетда бир синфдошим сотувчилик қилади. Исми Зилола, эриники Тагмат. Биз калин дугона эдик. Уни театрга бораётиб учратиб қолдим, лекин гаплашолмадим.

– Ажойиб далил! Кўчага чиқишинг ҳамниша хосиятли бўларкан-да.

– Бу тасодиф, Шомил ака.

– Ўтирозим йўқ, лекин бугун-эрта боролмаймиз.

– Тушунаман... Ахир, мен қамокхонадаман-ку.

– Мен ҳам, – деди Шомил норози бўлиб. – Агар сенинг йўригинг билан яшасак, тез орада бизни гумдон қилишади.

Лобар совуқ гапнинг мавриди эмаслигини айтмоқчи бўлиб оғиз жуфтлади-ю кўзига ёш тўлаётганини сезиб, ётоққа кириб кетди. Тушдан сўнг хоналарни йиғиштириб юриб, Шомил мастликда айтган дипломатни эслаб қолди. Ертўладаги хонага тушиб, диван тагини қаради. На диванда, на полда дипломат яширадиган жой бор эди... Лобар бирдан ўзини ўғридек ҳис этди-ю хатти-ҳаракатидан чўчиб, диван тагидан бош чиқарди ва Анна Сергеевнага дуч келди.

– Нима ахтараяпсан? – хавотир аралаш сўради Анна Сергеевна.

– Ўзим шунчаки... йиғиштириб юрибман.

– Бу ерни йиғиштиришинг шарт эмас. Ўзим қарайман.

– Бунақа ишларни мен қилсам дегандим.

Анна Сергеевна Лобарни қучди, сўнг нигоҳини ўқдек қадаб, меҳрибон товушда:

– Боравер, ўзим... – деди.

Лобар чиқиб кетаркан, Анна Сергеевна оргидан қараб турганини сезар, оёқлари бўйсунмай, қадам ташлаши бежо туюлар эди. “Қовун туширдим, – хаёлидан ўтказди Лобар. – Энди улар мендан гумонсирашади”.

Шу тобда Шомил ва Анна Сергеевна бир томон, ўзи бир томон эканлигини, ўртада тубсиз жар борлигини тушуниб, қўрқиб кетди.

* * *

Баҳор келиб, кунлар исиди. Лобар Россияга келганига салкам бир йил бўлиб қолаёзганини ўйласа юраги орқага тортарди. Лобар Шомилникида яшаётган кезларда Рус ерида ватандошлар кам учрарди. Қўл телефонлари ҳам йўқ эди ҳисоб. Лобар гоҳида ҳаммадан яшириб йиғлаб оларди. Бир куни Шомилнинг раҳми келди чоғи, деди:

– Икки-уч ой аввал бир дугонанг ҳақида гапиргандинг. Уни ахтариб боришимиз мумкин.

Лобар эрининг бўйнига осилиб, икки юзидан ўпди. Шомил хотинининг қорнини пайпаслади.

– Мен-чи, мени севинтирмайсанми? – деди

– Йўқ, ҳали бўлмади, – дея Лобар юзини яширди.

– Шу баҳонада шифохонага ҳам кирамиз.

Эр-хотин йўлга отланишди. Лобар орқа ўриндикқа ўтирди, Шомил кўндоғи қайирилган “Калашников” автоматини олд ўриндикқа қўйиб, устига костюмини ташлади.

Москва бир йилдан бери ўзгармаган эди. Бу сафар кўчалар ва бинолар Лобарда қизиқиш уйғотмади. “Э, Худо, қачон қутулар эканман бу ерлардан?!” – деган оний хаёл миясини эговлаб ўтди.

Худди ўша жойга келишди. Супермаркет ва “Маиший хизмат уйи” жойлашган кўча. Анави ерда Зилола ишга шошиляётган эди...

“Мерседес” тўхташ жойига бурилди. Лобар машинадан тушиб, супермаркет сари юраркан, ўзини кино қаҳрамонларидек ҳис қилиб, бошини мағрур кўтарди. Орқадан машинанинг “вийт-вуйт” этиб кулфланган овози эшитилди. Зилола шу ҳолида Лобарни таний олармикан? Унинг нафақат либослари, балки ботиний ва зохирий томонлари ҳам ўзгарган. Оппоқ бўлиб тўлишиб, ҳуснига ҳусн қўшилган. Аввалги қашшоклик нуқси урган нигоҳларида тўқлик, ўз ҳаётидан қониқиш мужассам...

Даставвал иккала каватниям айланиб чиқишди. Лобар сотувчилар орасида Зилолани учратмай, ҳафсаласи пир бўлди. Шомил улар билан гаплашгач, Лобарни ташқари эшикка бошлади.

– Уйига кетиб қолишганмикан? – сўради Лобар.

– Йўқ, якин йиллар ичида Ўзбекистондан ҳеч ким келмаган экан,

– деган жавоб олди.

Шундан кейин икки соат ичида бешта йирик дўконга кириб, Зилола ва унинг эрини суриштиришди, аммо улкан шаҳар гўё уларни ошкозонининг бир четига ҳазм қилиб юборганди.

– Ундан кўра пичан ғарамидан игна ахтара қолайлик, – пичинг килди Шомил.

– Меҳрибон экансиз, – қолишмади Лобар ҳам, – меҳрингиз жўшиб, уйга хат ёзишимга рухсат беринг ақалли.

– Хат? Оддий хатми? Нега шу ҳақда олдинроқ ўйламадинг? Онангда касдинг бор, шекилли!

– Рухсат берасизми?

– Гап бўлиши мумкин эмас. Марҳамат.

– Худога шукр-э! Ҳозирок ёзиб почтага ташлайман.

“Мерседес” “Бошпочтамт” кўчасига бурилди. Лобар кутгандек, Шомил яна бир эътирозини қистириб ўтди:

– Хат қисқа ва аниқ бўлсин. Манзил ва хонадонда истиқомат қилувчилар хусусида эса битта сўз ҳам ёзилмасин.

Ҳафта ўтмай Самарқандга куйидаги хат етиб келди: “Ассалому алайкум, онажон! Мен соғ-саломат, ўйнаб-қулиб юрибман. Ишим яхши, яна бир йил ишласам, қайтаман. Маъруф мени қиморга ютқазиб қўйгандан кейин Худо саклаб, яхшигина мусулмон оиласига бориб қолдим. Мени ҳеч ким хафа қилгани йўқ. Ишимни пок-ҳалол бажариб юрибман. Хавотир олманг, деб кизингиз Лобар”.

Хат конвертга солинишдан аввал Шомил ўқиб чиққан ва “Нега айнан бир йил?” деб қулиб сўраган эди. Орадан кўп ўтмай Лобарнинг мактубидаги муддат ҳайрон қоларли даражада қисқарди.

Ярим кечаси эди. Шомил уйга кирди-ю деворга суяниб индамай тураверди. Лобар чўчиб уйғонди, одам шарпасини пайқаб, чирокни ёқди: Шомил чап кўлини ушлаб, ҳорғин киёфада турарди. Енгининг орасидан оқиб чиққан қон бармоқларидан чаккиларди.

Анна Сергеевна ҳам зудлик билан етиб келди. Икки аёл ярани очиб малҳам қўйишди, бинг билан қисиб боғлашди. Катта жароҳатни кўрган Лобар пичоқ изи деб ўйлаганди, аммо Анна Сергеевна шипшиди:

– Эҳтиёт бўлишимиз керак, кўрдингми, Шомилни отишибди.

– Ким отади? – Лобарнинг ранг-кути ўчди.

– Секинроқ, эшитиб қолади. Шомилни бугун кўраётганинг йўқ-ку. Мендан ким отганини сўрайсан-а!

Шу кеча Лобар тўппончасини ёстиқ остига қўйиб тонг оттирди. Бу тахлит ҳаёт узоққа чўзилмаслигини англаб етганди. Шомил ҳам алланечук ўзгариб қолган, Лобар дам-бадам унинг юзига қараб кўяркан, раҳми келиб, йиғламоқдан бери бўларди.

– Яна даволанолмайдиган бўлдинг, – деди Шомил афсусланиб.

– Менми? Даволанмасам ҳам майли, – қайғурди Лобар. – Жароҳатингизни нима қиламиз? Касалхонага боришга кўнмасангиз...

– Йўқ, сен даволаниб, фарзандли бўлишинг керак эди. Меники шунчаки яра, битади-кетади. Аммо Москвада шунча яшаб, зўр дўхтирлардан шифо олмай кетишинг меннинг гуноҳим.

– Кетамизми, Шомил ака? Юртингизга бўлса ҳам кетайлик!

Шомил боши билан “йўқ” ишорасини қилди.

– Туркияга, – деди соғ қўли билан Лобарнинг бошини силаб.

Тонгга яқин Лобарнинг кўзи илинди ва ғалати туш кўрди: Шомил иккови Москвага чиқиб, Зилолани ахтарган кун эмиш. Сўнгра гинеколог шифокор хузурига киришди. Бироқ ўнгидагидек у даволаниш кераклигини айтмади. Тўсатдан тиржайди-да: “Аввал фарзанд кўрган бу!” – деб бақирди. Лобар хангу манг бўлиб, Шомилга қаради. Шомил эса бечора кишилардек эшикка тикиларди. Шунда эшик очилиб, чақалоқ кўтарган эркак пайдо бўлди. Бунақа хил эркакларни Лобар Ўзбекистонда кўп учратарди: бошида эскира бошлаган дўппи, эгнида тўк ранг костюм-шим, қора туфлиси ялпайган, камбағалроқ одам бўлса-да, қорин қўйган. Одатда қишлоқ мактаби ўқитувчилари ёки кичикроқ идорада ойлик ҳисобига кун кўрувчи ҳисобчилар шунақа кийинишади...

Лобар ўрнидан турди. Шомил ярасини очмоқда эди.

– Оғримаяптими?

– Оғриси ҳам хавфли томони йўқ, – деди Шомил. – Ўқ суякка қадалмаган, этни юлиб ўтган, холос.

– Мен кўрқаяпман, Шомил ака.

– Кўрқма! – деди Шомил жаҳл билан. – Бир йил тузимизни еб ҳалиям аждарҳога айланмаган бўлсанг, ана, эшигим очик. Тўрт

томонинг қибла! Билиб қўй, энди сен уй бекаси эмассан. Шомилнинг гуруҳидаги ёлланма котил, одамхўр, учига чиққан қиморбозсан! Улардан, – Шомил Москва томон ишора қилди, – фарқли ўларок фақат ёмонларнинг бошини ейдиган одамхўрсан!

– Мен одам ўлдиролмайман, – Лобарнинг лаблари учди. – Сизнинг тўдангиз аъзоси ҳам эмасман. Қандай ишлар қилиб юрганингизни билмайман ҳам. Ёвуз мақсадда тўппонча берган бўлсангиз... – Лобар ёстик остидан тўппончани олиб, деразага улоқтирди, ойна жаранглаб синди. – ...керак эмас бунақа курул! Ахир, хотинингизман-ку! Нега мендан одамхўр ясаёйсиз? Ё барчаси ёлгонми?! Мени севишингиз, адолат учун курашаётганингиз, оиласидан ажралган мазлумлигингиз!

– Бас деяпман! Ҳаддингдан ошма. Бориб қуролингни олиб кел. Молдек сўйилиб кетмайин десанг, Туркияга жўнамагунингча қўлингдан курулни қўйма.

Лобар диванга чўкиб бошини чангаллади. Энди унинг учун ҳақиқий қора кунлар бошланган эди. Олға юришни ҳам, ортга қайтишни ҳам истамасди, бир мужда кўринмасди...

Кечкурун Лобар хонасига қамалиб олиб, телевизор кўра бошлади. Аразлашга ҳақлиман, деб ўйларди. Зеро, шундай бефайз кунларнинг келишига Шомилнинг ишлари сабаб бўлганди. Вақтида этак силкимади, қалтис ишларини битирмоқчи, аллақимлардан ўч олмоқчи бўлди.

Хонага Анна Сергеевна кириб келди.

– Сиздан ўтиниб сўрайман, – ялинди Лобар, – Шомил акани кўндириб. Вақт борида бу ердан кетайлик. Қора никоб кийиб, автомат тутган тўртгаси бостириб келса, тўппончанинг тепкисиниям босолмай қоламан. Кўнглим ёмон нарсани сезаяпти, Анна Сергеевна.

– Жуда ҳам кўрқиб кетганинг юзингдан маълум. Бизни жуда ожиз деб ҳисоблама. Қингир йўллар билан топилган пулларини еб, семириб ётганлар майшатидан, ҳашаматидан, азиз жонидан айрилишдан кўрқади. Шомил ўшанақаларнинг бошига қора кунларни солади. Сен айтган армияга қарши бормаймиз, керагиям йўқ!

Шу пайт телевизорда янгиликларни кўрсата бошлади. Лобар эътибор қаратмаган эди, аммо “отишма” деган сўзни эшитиб экранга кўз ташлади. Беш қаватли уйда истиқомат қилувчи кампирнинг

хонадонида кеча тунда отишма бўлиб ўтибди. Натижада, кампир ва икки эркак отиб ўлдирилган, бир киз яраланган. Журналистнинг сўзларига қараганда, икки эркак кампирникида ўша киз билан учрашган. Эшик тақиллагач, кампир очади ва никобли котил унинг қок пешонасига ўк узади. Ҳалиги эркаклар ҳам қуролланишган эди. Бири тўппончасини ушлашга ҳам улгурмайди: ўк қулоғидан кириб, юзини ўпириб чиқади, иккинчиси чаққонлик билан қотилни отиб, қўлидан яралайди. Бир неча дақиқа икки ўртада отишма бўлади, аммо босқинчи устун келади. Шунга қарамай ягона гувоҳ – қизни ўлдирмайди. Қиз ҳалок бўлган танишининг ўқидан яраланган...

– Танидингми уларни? – муғомбирона кўз қисди Анна Сергеевна.

– Қайдам... Кимлар экан? – Лобар ҳайрон бўлди.

– Ира! Бу Иранинг хонадони! Бир куни кўшмачилиги унинг бошига етиши аниқ эди. Мана, ҳаммаси бир кемага тушгунича Шомил кутди.

– Шомил ака?.. Шунчалар қонхўрлик!..

– Анави эркаклар ким, деб сўра. Уларниям танийсан. Ўзинг айтиб бергандинг Жавҳар ва Жамик деб! Ўлганлар ўшалар!

– МалOVER лақабли қиморбознинг йигитларими? Нахотки?.. Улар мени қимордан ютиб олишганди...

– Фақат МалOVER қолди, – қўлини мушт қилди Анна Сергеевна. – Кейин узок-узокларга кетасизлар.

– Сиз-чи, Анна Сергеевна, коласизми?

– Кексайганимда Россияни ташлаб кетмайман. Москвада мени жин ҳам урмайди. Сизларни эса ҳали кўп саргузаштлар кутиб турибди. Қўркма, бахтли саргузаштлар!..

– Вақтинча бўлсаям кетишингиз керак. Алғов-далғов дамлардан сўнг...

– Э, мени Москванинг гадейтопмас чордоқлариям яширади.

* * *

Шомил яраланганининг учинчи кечаси кимдир Лобарни турткилаб уйғотди. Анна Сергеевна хавотир билан энгашиб турарди.

– Жонгинам, вақт бўлди, – деди у.

– Нима?.. Нима бўлди?.. Нега?.. – уйку аралаш алаҳсиради Лобар.

– Тур, кийин.

Шундан сўнг Лобар барчаси тугаганини, энди жон сақлаш учун қочиш кераклигини тушунди. Бироқ ўтган ойлар мобайнида Шомилга боғланиб қолган эди. “Қани у? Нега кўринмаяпти?”

Ўовлидаги юк машинасига энг зарур ва қимматбаҳо буюмларни ортишди. Шомилнинг соколи ўсган, ҳорғин юзида аламзада кўзлари йилтилларди.

– Ортиқча савол бериб уни қийнама, – деди Анна Сергеевна. – Кечкурун йигитларидан бирини ўлдиришди, ҳозир кайфияти йўқ.

Лобар эрига тикилди. Юрак ютиб бир сўз деълмади.

– Розиман, – деди Шомил.

– Нима? – Лобар ҳеч вақони англамади.

– Сен тенги йўқ хотинсан, Лобар. Мен розиман.

– Одамни кўрқитманг, Шомил ака.

– Йўқ, сен нотўғри тушунма. Хотинлик садоқатингдан, иродангдан, жасурлигингдан розиман деяпман.

Лобар Шомилнинг соғ кўлини қучиб, юзига босди-да, йиглай бошлади. Негадир Шомил уни юпатмади. Юк машинасининг рулига Шомилнинг иккинчи йигити ўтиргач, Анна Сергеевна Лобарни етаклаб кабинага чиқарди.

Лобар эри билан хайрлашгани шу бўлди...

Машина узоқ юрди. Бир соатдан кўп вақт ўтди. Қандайдир даладан сўнг оқ уйлар кўринди. Марказий кўчалардан бирида жойлашган икки қаватли ҳовлисиз уй ёнида тўхташди. Йигит шоша-пиша юкларни киргизиб берди-да, машинага ўтириб жўнаб қолди.

Ҳайхотдек хоналарда Лобарнинг юраги сиқилди. Мебеллар бўлса ҳам, назарида бўм-бўш уй эди.

– Тўппончангни олганмисан? – Анна Сергеевна Лобарга ўқрайди.

– Йўқ, – Лобар бутунлай шалвираб, стулга ўтирди.

– Майли. Биз Шомилсиз қурол ишлатолмаймиз, шекилли. Биринчи ўк отилганидан милиция етиб келиб, қамокқа олади.

– Ер ютсин бунақа ҳаётни... Тўйиб кетдим...

– Нолийвермай гапимга қулоқ сол. Биз жуда эҳтиёт бўлишимиз шарт. Эшикни бегоналарга ҳеч қачон очмаслик, кўчага чиқмаслик, иложи борича навбат билан ухлаб, кўчадан кўз узмаслик...

– Мен кўрқаяпман, Анна Сергеевна.

– Сени ҳеч ўлдирмоқчи бўлишганми? Қўл-оёғингни боғлаб, оғзингга латта тиқиб, хилват бир жойда бўғзингга пичоқ тирашганми? Йў-ўқ! Билмайсан, ўлим талвасаси нималигини билмайсан...

Албатта, иккови ҳам Шомилга зафар тилаб, тинч, фароғатли кунларни соғинарди. Бирок истак-орзулар ҳамиша ҳам рўёбга чиқмайди. Шомил ва унинг йигитидан бир ҳафта ўтса ҳамки дарак бўлмади. Буйруққа биноан аёллар дала ҳовлига ва Москвага қадам босмай туришлари лозим эди.

Озиқ-овқат харид қилиш учунгина дўконга бир зум чиқиб келардилар. Уззукун қарта ўйнашар, бир бурчакдан топилган эски радиоприёмникни тинглашар, ухлашнинг кизиғи қолмаган эди.

Ниҳоят, Анна Сергеевна дала ҳовлидан хабар олишга азм қилди. Лобарни эргаштирмади. Икки аёл, қолаверса, Лобарнинг осиелик эканлиги душманларнинг эътиборини жалб этиши мумкин эди.

Лобар кун бўйи чўғ устида юргандек бўлди. Турли хаёллар исканжасида бошини қаерга уришни билмасди. Ҳатто, аэропортга йўл олиб, Ўзбекистонга учиб кетишниям ўйлади. Паспорт ва бир неча минг доллари бор. Лекин Маловер тўдасидагилар ҳамон Лобарнинг пайида юрган бўлишлари мумкин. Шомилдан ўч олиш мақсадининг ўзиёқ Лобарнинг умрига нукта қўйилишига сабаб бўлиши эҳтимолдан холи эмасди.

Кечга яқин Анна Сергеевна эшик қоқди. Ранг-рўйи бир аҳволда эди. Уйга кириб, совуқ сув ичди, юзини чайқади. Кейин эса:

– Тамом, ҳаммаси тамом, – деб йиғлаб юборди.

– Шомил акага нима бўлибди. Гапиринг!

– Биз кетганимиздан сўнг эртасига, туш чоғи отишма бўлибди. Уйнинг бир қисми портлатиб юборилган, одамларнинг айтишича, бешта ўлик топилибди. Биттаси мафия бошлиғи эмиш. Яна бирини келиб-келиб юрадиган йигит дейишди. Шомилнинг йигити. Куйиб-кулга айланган бир мурданинг шахси аниқланмабди.

Лобар ҳам йиғлади. Уларни кўз ёшлардан бўлак ҳеч нарса юпатолмас эди. Кечагина тирик юрган одамлар, кирчиллама йигитлар бугун йўқ. Бир-бирини ваҳшийларча кириб ташлашди, кўзларига тупроқ тўлдиришди. “Э-воҳ... Шомил ака!.. Қандай жон берди экан?”

– ўйларди Лобар. – Хаёлидан мен ўтгандирман?! Шундай одам бекафан кетди-я!..”

Энди уларнинг кунлари аввалгидан-да фэйзсиз ўта бошлади. Қарта ўйнаш ҳам кўнгилларига сиғмасди. Гоҳида адашган йўловчилар шубҳали тарзда эшик қоқишарди. Ёки ойнаси қорайтирилган машина кўчанинг нариги томонидан кимнидир соатлаб кутарди.

– Нима қилсам экан? – Лобар Анна Сергеевнага маслаҳат солди.

– Россияга келганимга бир йил бўлди, қайтиб кетсаммикан?

– Шомилни кутмай қаерга кетасан?! Менга Москва бир кадам, бунинг устига Шомилга на қариндош, на хотинман. Шунда ҳам кутаяпман-ку! Кўрасан, у қайтади! Одамлар ўттиз йиллаб кутган, умрбод кутган. Нима қилибди биз бир-икки ой кутсак! Боргунимча ҳеч қаерга чиқманглар, мен ҳақимдаги иғволарга ишонманглар, деб қайта-қайта такрорлагани бежиз эмас экан. Кўнглим сезаяпти, у тирик. Аллақаерларда санғиб юришга мажбур бўлгандир. Кўчадаги шубҳали кимсалар ҳам уни кутаяпти. Агар лаънатиларга биз керак бўлганимизда, худо кўрсатмасин, эшикни синдириб киришарди-да, ахир.

Бироқ кунлар ўтган сайин Лобарнинг умид чироқлари сўниб бораверди. Дала ҳовлидаги қирғинбаротда “Шомил ўлган” деган катъий тўхтама келди. Нахотки, шундай тажрибали инсон тирикчилиги хусусида бирон хабар беролмасан?!

* * *

Бир ойдан сўнг Лобарнинг сабр косаси тўлди. Худди Анна Сергеевна иккови тириклайин кўмилгандек эди. Ҳеч ким билан мулоқот қилмай ўзларига ўзлари бемақсад мингирлаб ўтиравериши телбаликнинг бир тури бўлиб туюлди. Шунда ҳам Анна Сергеевна уйдан чиқишни истамасди. Лобар ўйлаб-ўйлаб бир қарорга келди: “Шомилнинг хотиниман, демак, бойликлари меники. Уларни олиб, уйга кетишга ҳақлиман”.

Шунда унинг хаёлига ов кунни Шомил мастликда айтган бир дипломат тўла долларлар келди. Ертўладаги диван тагига яширилган дипломат ҳақиқатда мавжудлигига Лобар шак-шубҳа қилмасди. Анна

Сергеевнинг феъли айниб тургани учун унга ўз қарори ҳақида оғиз очмади. Тўғриси, бу аёлнинг инжиқликлари энди жонига тега бошлаган эди.

Тонг-саҳарда уйғонди-да, кўчага ўгринча чиқиб, йўловчи машиналарга қўл силкиди. Бир “Газел”да дала ҳовли яқинигача борди. Ёзги ҳовлиларга ҳам одамлар кўчиб кела бошлагани боис унда-бунда машиналар, сайр истовчилар кўзга ташланарди. Шомилнинг уйи ҳақиқатан ҳам вайронага айланган эди. Мусодарадан қолганларини шу атрофда яшовчилар ташиб кетишган чоғи, қўлга илинарли нарса кўринмасди. Ҳовлининг кунчиқар томонидаги девор ўпирилиб тушган. Лобар таваккал қилиб ўша ердан ҳовлига ўтди. Гишт ва куйган ёғоч уюмлари оралаб дераза ўрнига келди. Бильярдхонадан бадбўй ҳид тараларди, кимлардир чиқинди ташлаб кетган, шекилли. Қурулхонанинг темир эшиги олиб кетилган, ичкари қоп-қорайиб турарди. Лобар юраги дук-дук уриб, уйни айланиб ўтди ва ошхонага кирди. Кейин йўлак орқали ўша ётоқхона сари юрди. Йўлак деворларига эрталабки куёш нурлари тушган эди. Ўқ изларини, ҳатто қорайиб қолган қон қолдиқларини ҳам кўриш мумкин эди. Лобар олға юраверди. У бурни остида минг-минглаб АҚШ доллари яширинганига ишонарди.

Кимдир бу ерга мебель синиқларини ва эски латта-путталарни уйиб ташлаганди. Уларни бир четга оларкан, “нахотки, орган ходимлари пол остини текширмаган?!” деб ўйлади.

Дарҳақиқат, ёғоч синиғи кўринди. Пол ва бетон ер оралигига сичқон ҳам сиғмасди. Бир қулоч жойнинг полини бузишган, бетондан бошқа нарса йўқ деб ўйлаб, ишни тўхтатишган эди. Лобар ётоқ диван жойини аниқлади-да, полни чиқиндилардан тозалади. Қизғиш рангга бўялган тахта тагидан пул чиқиши амри маҳолдек туюлар, аммо ички бир туйғу ҳаракатга бошларди. Темир бўлагини топиб, минг азобда биринчи тахтани кўпориб олди. Бу вақтда куёш терак бўйидан ҳам ошган эди. Кейинги тахталарни суғуриш унчалик қийин кечмаса ҳам, темир бўлаги Лобарнинг нозик кафтини кавартириб юборди. У қўлига ух-ухлаб, бир оз нафас ростлади. Тахта ораликларида ингичка сим излари кўзга ташланарди. Лобар энди тушунди: орган ходимлари полни буза бошлашган, қарашса тагида пойдевор

бетонидан бошка нарса йўк. Сўнгра сим сукиб кўришган ва ҳеч нарса беркитилмаганига ишонч ҳосил қилишган.

Лобар ҳалиям ноумид эмасди. Яна бир нечта тахтани қўпориб олди ва узукдек келадиган халқани кўриб, қичқириб юбораёзди. Шубҳасиз, у қопқоқ тутқичи эди. Илгак топиб, жон-жаҳди ила тортган эди, қопқоқ кўтарилди. Лобар беҳол ўтириб қолди, кўзларига ишонмасди. Наҳотки, целлофанга ўралган дипломат лик тўла доллар бўлса?!

Кўлини секин теккизди: ҳаяжондан нафаси бўғзига тикилди. Дипломатни авайлаб тортиб чиқарди, оғиргина экан. Унга рақамли қулф ўрнатилган эди. Лобар темир бўлаги ёрдамида очишга уннади. Томирларида гупираётган қон миясига урар, қўллари қалтирар, кўзи фақат дипломатни кўрар эди.

Ва ниҳоят қулфчалар кирсиллаб синди. Лобар бир зум нафас олишдан тўхтади, пешонасидан оққан тер кўзини ачиштира-да, киприк қоқмади. Ахир, унинг олдида бели букланмаган доллар бойламларининг зичланган тахи ярақлаб турарди. Ҳа, ярақлар эди! Лобар уларни халтачага сола бошлади. Агар адашмаган бўлса, хазина бир юз йигирма минг долларни ташкил этди. Қоқиниб-суриниб юқорига чиқар экан, пулларни юртига қандай жўнатиш ҳақида ўйларди. Биринчи галда харобадан эсон-омон узоклашиб, Москва шаҳрига кириб олиши керак, сўнгра ижарага уй топиб, пулларни банк орқали онаси номига кам-камдан юборавериши лозим.

Лобар бетиним режалар тузган кўйи катта йўлгача тентираб борди. Узокдан микроавтобус кўрингач, Лобар уст-бошини тартибга солди. Сумкача харид қилиш керак эди, лекин атрофда дўкон йўк. Йўл четида эса бир қиз келаяпти, кўлида сумка. Лобар унинг истиқболига шошилди ва юз доллар тутқазди.

– Илтимос, сумкангизни бўшатиб беринг, менга жуда зарур.

Қиз долларга тикилиб, ҳайрон бўлиб турди. Афтидан Лобарни телба деб ўйлади, аммо телбаларда доллар нима қилсин? Қиз шоша-пиша сумкасини бўшатиб, Лобарга берди-да, орқасига қараб-қараб қочиб қолди. Микроавтобус ҳам етиб келди.

– Москвага, – деди Лобар.

Унга эшик ёнидаги ўриндикни кўрсатишди. Йўловчилар Лобарда

шубха туғдирмаса-да, у юрак ҳовучлаб ўтирарди. Нигоҳлари ташқарида, хаёли эса олдинда, ёнида, орқадаги эркак ва аёлларда. “Менинг бир юз йигирма минг доллар олиб кетаётганимни булар қаёқдан билади?” – деб ўзини юпатди.

– Дачада аҳволлар қалай? – сўради ёнидаги эркак.

Лобар кисиниб ўтираркан, эркакка бир қараб қўйиб, хушламайгина:

– Билмасам, бир танишимни келиб-кетаяпман, – деди.

– Эшитдингизми, яқинда жиний тўдалар ўртасида жанг бўлганмиш.

– Йўқ, эшитмадим, – дея Лобар лип-лип ортда қолаётган дарахтларни кузатди.

– Яқинда эмас, бир-икки ой бўлди, – ўзича гапирди эркак. Лобар унинг овози ўчганига шукр қилиб, чуқур тин олган эди, ортидан кимдир елкасига кафт ташлади.

– Салом!

Лобар ростакамига чўчиб гушди. Ўгирилиб қараганида, кулимсираб ўтирган Анна Сергеевнани таниб, лол қолди. Кийимлари- ю соч турмаklarини ўзгартириб, бежиримгина кўзойнак таққан бу аёлни таниб олиш анчайин мушкул эди.

– Узр, машинага чиқаётиб кўрмабман, – деди Лобар ўлганининг кунидан.

– Қочаяпмиз дегин.

– Ҳм...

– Москвага етайлик, гаплашамиз.

Лобар сумка тутқичини кисиб, ўз ёғида ўзи қовурилиб кета бошлади. Анна Сергеевнадан қандай қутулишни билмасди. Икковини учраштираган тасодифга лаънатлар ўқиб, ҳозир қочишнинг иложи йўқлигини тан олди. Микроавтобусдан тушишлари биланоқ Анна Сергеевна, зимдан бўлса-да, сумкага қизиқиши аниқ. Ичидагининг нималигини аниқлаш Анна Сергеевнадек кўпни кўрган аёлга ҳеч гап бўлмаса керак.

Шу тариқа Лобар йўл-йўлакай таслим бўлиб борди. Бекатга тушганлари заҳоти шивирлади:

– Анна Сергеевна, мен сиздан қочаётганим йўқ. Бошқа жиддий муаммо чиқиб қолди.

– Ўша муаммо сумкадами?

– Ҳа.

– Қанча?

– Нима қанча?

– Шомил беркитиб кетган доллар-да, ахир.

Лобарнинг юзидаги асаб пайлари тортишиб кетди. Анна Сергеевна у ўйлагандан ҳам зийрак, ичидан пишган муғомбир чиқиб қолди.

Лобар бўшашиб:

– Долларнинг қаердалигини билармидингиз? – деб сўради.

– Билардим, – аёлнинг бир оз аччиғи келгани оғзининг қийшайиб кетганидан сезилди, – аммо Шомилнинг ижозатисиз бир тийинга ҳам тегинмайман.

– Узр, Анна Сергеевна, мен мажбур бўлдим. Акс ҳолда, бегоналар ахтариб топишарди. Пул уларнинг кўлига тушгандан кўра хотинида тургани афзал эмасми?

– Ҳўп, кўчада гаплашмайлик. Ўзи қаерга бормокчи эдинг?

– Ижара уй топиб, сўнгра сизни олиб келмокчи эдим, – ёлғон гапирди Лобар.

– Балосан-ку, – Анна Сергеевна такси тўхтатди. – Менинг уйимга борамиз. Балерина Аннаникига!

Такси кўчаларни оралаб, дарахтли йўлакда уларни туширди. Кўп қаватли уй ортига ҳам кўчатлар ўтқазилганди. Анна Сергеевнанинг уйи учинчи қаватда эди. Лобар сал кам музейга айланган икки хонали квартирани оғзи очилиб томоша қилди. Турли портретлар, фотогалерея, чолғу асбоблари, пианино...

Чангни сидирган Лобар деди:

– Охирги марта қачон келгандингиз?

– Охирги марта қачон келганимни эслаёлмайман-у, лекин биздан олдин кимдир келганини аниқ биламан.

Лобар уй соҳибаси тикилиб турган нарсага яқин борди: қайчи, бинт ва қон доғлари.

– Шомил тирик, – деди Анна Сергеевна, – калит фақат унда бор эди.

– Тирик бўлса қанийди! – ўқинди Лобар. – Анна Сергеевна.

Шомил ака дала ҳовлидаги фожиадан аввал келган бўлиши мумкин. Наҳотки, бизга тириклигидан хабар беролмайди?

– Балки бирон сабаби бордир. Қон доғлариям фожиадан кейин пайдо бўлганини кўнглим сезаяпти.

– Ишонолмаяпман. Шомил ака энди йўқ, биронта мулла топиб рухига қуръон ўқитишим керакдир. Кейин эса... Гапнинг очиги, Анна Сергеевна, мен Ўзбекистонга кетаман. Бузуқи деган тавқилаънатдан кутулишим керак.

– Тушунаман, – Анна Сергеевна ғамгин нигоҳини қадади, – ёш ва гўзал хоним дарров ҳаётини янги йўлга солишни ўйлайди. Ахир, пул дегани энди муаммо бўлмаса.

– Ижозат берасиз-а, Анна Сергеевна?

– Мен сенга хўжайин эмасман. Истаган вақтингда кетавер. Бирок аэропортда қўлга олиншинг ҳам мумкин. Чунки Шомилнинг уйида охирги пайтлари икки аёл яшагани ва дом-дараксиз ғойиб бўлгани ҳақидаги миш-мишлар милициянинг қулоғига етган деб ўйлайман. Яна бир неча ой уйдан чиқмаганинг маъқул. Бу уй менинг номимда эмас, милиция хитлаб келиши ҳам даргумон.

Изимизга кимдир тушганми-йўқми, шу вақт мобайнида аниқлаб оламиз.

Лобар ўйланиб қолди. Анна Сергеевнанинг гапларида жон бор эди. Бир юз йигирма минг доллар билан қўлга тушса ҳолига маймунлар йиғлашини тасаввур этди-да, галати чимирилиб:

– Пулларни онамга юбормоқчиман, – деди. – Долларни қўлда кўтариб кетмайман-ку.

– Кел, бундай қиламиз: бир қисмини банкдан юбор, бир қисмини менга бер, ҳозир пулга жуда зорман. Қолганлари ўзингга тура турсин. Москвада менинг ҳисобимдан яшамайсан-ку.

– Қанча берай? – Лобарнинг қовоқ-тумшуғи осилди.

– Йигирма минг берсанг қайтиб сўрамасдим. Юз минг доллар! О- ҳо! Сенга етиб ортади. Қара, бриллиант узугинг ҳам бор. Унинг пулига битта уй беради-я!

* * *

Анна Сергеевнанинг уйи Москванинг сўлим гўшасида жойлашган. Лобар ҳавас қилди. Шундай жойни ташлаб, Шомилнинг далаҳовлисида маҳбусдай кун кечириб келишига собиқ балеринани нима мажбур қилганини тушунолмади. Бир йилда бир марта операга боришдек аҳмоқона одатни ким ўйлаб топди экан? Дарвоқе, Анна Сергеевна тақдирнинг залворли зарбалари оқибатида телба бўлиб қолмаганмикан? Шомилнинг тириклигига ишониш қийин эди, Анна Сергеевна эса шу атрофда юрганига шубҳа қилмайди. Сўнгги нафасигача Шомилни кутади энди...

Шундай қилиб, Лобар кейинги тақдирини белгилаб олди. Шаҳар айланишга фурсат топган куни банкка борди. Пул жўнатиш муаммо туғдирмаслигига ишонч ҳосил қилиб, кўчаларни узоқ кезди. Уйига хабар бериш қолган эди. Телеграмма юбориб, Анна Сергеевнанинг телефон рақамини маълум қилиши керак.

Миясида яна бир фикр гужгон ўйнади. Москвада Самарқанддан келиб ишловчилар секин-аста кўпаймоғида, қайтиб кетаётган биронтасини топиб, хат- хабар бериб юборса-чи?

Ўйк, Лобар уларга учрашишни хоҳламади. “Яхшиси, телеграмма жўнатаман”, хаёлидан ўтказди у.

Эрталаб анча-мунча олиб чиққанди. Тўрт қаватли дўкон витриналаридан кўриниб турган сумкачалару либослар ўзига оҳанрабодек тортди.

Лобар бошдан-оёк кийим танлади. Кўзгуга боқаркан, умри бино бўлиб кийган либослари бу даражада ярашмаганига имони комил бўлди. Сотувчи аёл Лобарнинг харидидан мамнун эди. Шунда ҳам янада кўпроқ мол ўтказиш мақсади-да, кичик бўлма томон қичқирди:

– Кечаги кофталардан олиб келинглар! Ёшларбоп тўрт хилидан бўлсин! Италиянча ички кўйлақлар ҳам!

Лобар ажиб бир гурур туйди. Кўзгуга боқиб, кичик бўлмадан келган ходиманинг мутеларча хизматга шай туришидан завқланди. Завқланди-ю, завқ ўрнини яшин тезлигида ҳайрат эгаллади. Ялт этиб ортига ўгирилди: кўзлари алдамаган экан: қаршисида Зилюла

турарди. Синфдоши, сирдоши, Россияга кизиқиш уйғотган дугонаси Зилола!

– Зилол!!!

– Лобар?!

Икки дугона кучоқлашишди. Кўзларидан севинч ёшлари тиркираб чиқди. Сотувчи эса:

– Мана! Қандай яхши! Ахир, бизнинг дўкон бахт келтиради-да!
– деб чапак чалиб юборди.

Иккиси бўлма бурчагидаги стулларга ўтиришди. Зилол чашкаларга қахва қуйди, Лобарга узатар экан:

– Ўзгариб кетибсан, – деди.

– Тарихимни эшитгандирсан?

– Эшитгандай бўлувдим, – чайналди Зилола. – Ўзи нима гап?
Эринг ростдан ҳам сени қиморга тикдимми?

Лобар жавоб ўрнига ўзини қизиқтирган нарсани сўради:

– Қаердан эшитдинг?

– Уй билан телефонлашиб турамиз. Қайнонам айтганди. Шунгаям бир йил бўлаяпти-ёв. Эшитиб роса хафа бўлдим, Тагмат акам сўкинди, “ўшаям эркакми?” деди. Ноинсоф, бошидан одам эмас эди.

– Қиморга ютқазгани рост. Лекин яхши одамларнинг қўлига тушдим, кўнглимга қарашди. Эрим ишонмади. Сенга улар тегинган деб талоғимни берди, кўчага бир тийинсиз қувиб солди. Менга яхшилик қилган одамникига қайтиб бордим. Уйида ишлаб юрдим. Хотини йўқ эди, ялиниб-ёлворди, ўз хоҳишим билан турмушга чиқдим. Никоҳ ўқитиб, тўй қилиб берди.

– Вой, турмуш курдингми? Мусулмонми?

– Ҳа, чечен эди, бечора.

– Тавба, нега бечора деяпсан?

– Ўлдириб кетишди, – деди Лобар овозини пасайтириб.

– Вой-й!.. Сенга ҳеч нарса қилишмадимми?

– Эримникида эмасдим... Қисқаси, уйга қайтишим керак.

– Қачон кетаяпсан? Биз икки ҳафтадан кейинги самолётга билет олмоқчимиз.

– Бугун ўнг томоним билан турган эканман-да, – Лобарнинг кўнгли

кўтарилди. – Мен ҳам бирга кетаман. Лекин озрок пулим бор эди, шуни банкдан юборсам. Йўлини қилайлик...

Лобар дўкондан тўлиб-тошиб чикди. Дугоналар телефон станциясига бориб, Зилоланинг отаси билан гаплашдилар. Шу куниёқ Зилоланинг отаси Лобарникига борадиган ва дўкондаги телефон рақамини берадиган бўлди.

– Узугинг бриллиантми? – ишонқирамай сўради Зилола.

– Ҳақиқий бриллиант.

– Маъруф ака ёлчитиб бирон нарса олиб беролмасди. Ҳозир аввалгидан ҳам хор бўлиб юрибди.

– Маъруф ҳалиям Москвадами? – Лобар негадир севиниб кетди.

– Ҳа, кетолмаяпти, шекилли. Ё пули йўқ, ё хотини қўймаяпти.

– Қанақа хотини? У уйланганми?

– Билмадим, биттаси билан юради. Бирга яшаса керак. Истасанг кўришинг мумкин. Квартирамиздан узоқ бўлмаган бир ошхонада коса-товоқ ювади, пол тозалайди.

– Ўша хотиннинг миллати нима? Аввал ҳам фаррошлик килармиди?

– Хотини рус. Лекин аввал ҳам, ҳозир ҳам нима иш қилишини билмайман. Ошхонада ишлайди деб эрингни айтаяпман, Лобар, собиқ эрингни.

Лобарнинг ичида қониқиш ҳисси пайдо бўлди. Унинг Москвада киладиган навбатдаги иши Маъруфнинг кўзига тик қараш эди.

У Анна Сергеевнаникига хурсанд ҳолда қайтди. Уй соҳибаси хушчақчақлик сабабини янги кийимлар деб ҳисоблади ва либосларга қараб мийингида кулиб қўйди.

Эртасига Лобар дугонасининг ишхонасига қанот боғлаб учди. Бугун у онаси билан гаплашади, овозини эшитади. Ватандан, яқинларидан йироқда яшаш нақадар қийинлигини, ўтган ишларни инсон унута билиши ва ҳаётини қайта изга тушириши лозимлигини айтади.

Супермаркет ҳар доимгидай гавжум эди. Лобар Зилоланинг бўлмасида бир соатлар ўтирди. Телевизорда Чеченистондаги

кўпурувчилик ҳаракати ва Россия кўшинларининг Грознийни эгаллаши ҳақида хабарлар берилди. Лобар Шомилни ўйлади. Балки ростдан ҳам уни террорчиларга алоқадорликда гумон қилишгандир. Агар “Шомил иши” шу тахлит тус олган бўлса, Лобарга ҳам, Анна Сергеевнага ҳам қийин кечади. Сирли дала ҳовлида яшаганлардан иккови тирик қолишган. Демак, икки аёл ҳақида қандайдир хабарлар тарқалиб бўлган. Балки шахсни аниқлаш ишлари олиб борилаётгандир, балки аниқлаб бўлиб, кузатиб юришгандир.

Лобар телевизор қаршисида ортиқ ўтиролмади. Юраги санчиб, ўрнидан турди, дўконни айланган киши бўлиб, ташқарига чиқди. Москва улкан аждаҳодек офтобда товланарди. Лобар чуқур-чуқур нафас олиб, ўриндиққа ўтирди ва кўзларини юмди. Мусофирлик кечмишлари хайрли хотима топмайдигандек туюлиб, сесканиб тушди.

– Лоба-ар! – Ҳаяжонли чақирқиқ эшитилди. – Лобар! Тез чоп, уйдагиларинг!

Лобар супермаркет телефонига қандай етиб борди, билмади. Ўпкаси оғзига тикилиб, кичқирди, йўқ, кичқиришга ўхшаш ғалати нола эшитилди ўзига:

– А-й-й-а-а!..

– Лобаржон!.. – йиғларди онаси. – Лобар қизим... Болагинам... Тирикмисан? Худога шукр... Биз ҳам яхшимиз. Ўлсин, пул ўлсин! Тез қайт, болам. Зилоладан қарз олиб бўлсаям...

Лобарнинг кўз ёшлари шашқатор окди. Нима дейишни билмас эди. Онаси бунчалар интизор кутаяпти-я! Шу тобда қалбида ҳеч қандай гина-кудурат, иснод, гуноҳ ҳис қилмади. Соғинч ва армонга ўхшаш алам ўртарди уни.

Онаси тинмай гапирди. Ўша мудҳиш хабардан сўнг қуда-анда, яъни ака-сингил ўртасида катта жанжал бўлганини, Лобарнинг кўрпа-тўшаги-ю, буюмларини кўчага отишганини, Маъруфнинг отаси ичиб, машина тагида қолиб ўлганини, жанозасига бормаганини...

Лобар кўп гапиролмади. “Гуноҳим йўқ, – деди. – Кейинги эримдан катта пул мерос қолди, пулларни жўнатаман, Самарқанддан ҳовли олинг...”

Ўшакни кўйганида, терлаб кетган эди. “Илойим, мусофирчилик

тугагани рост бўлсин”, – деди ўзига ўзи.

Ўша куни Зилолаларникида меҳмон бўлиб қолди. Анна Сергеевна гўё ўйиндан чиққан жонсиз одамга айланганди. Лобар ундан рухсат сўраб ҳам ўтирмади. Дугонасиникида қолаётганини телефондан айтди, холос.

Аммо эрталаб кутилмаган воқеа юз берди. Лобар мезбонлар билан хайрлашиб, Анна Сергеевнаникига йўл олди. Димоги чоғ эди. Биринчи эри – Маъруф ишлаётган ошхонага кирмоқчиём бўлди. Бироқ “Ҳали эрта, аввал пулларни жўнатиб олай”, деган фикр уни тўхтатди. Анна Сергеевна эшикни очавермагач, Лобар қаттиқ-қаттиқ тақиллатди, товони билан тепди ҳам. Ташқарига чиққандир, деб ўйлади, лекин шубҳа-гумонлар бўрони ёпирилиб келди: у пулларни олиб, мамлакатнинг чекка бир шаҳарчасига жўнавормикан? Ахир, одати бор-ку...

Кўшнининг эшиги очилиб, найнов аёлнинг боши кўринди.

– Сиз Зина Леонидовнамисиз?

– Мен Лобарман, шу ерда, Анна Сергеевнаникида яшайман.

– Қирғизистондансиз, шундайми?

– Ҳечам-да, – Лобар эзма кўшнини жеркиб берди. – Кўрмаяпсизми, ўзбек эканлигимни!

– Бўпти ишондим, – дея кўшнини аёл калит узатди. – Анна Сергеевна ташлаб кетди. Ўзбекистонлик Лобарга бер, деди. Ростдан ҳам Лобар эканлигингизни билиш учун синовчан саволлар бердим. Агарда Лобар бўлмаганингиздаям ҳеч нарса ўғирлаёлмас эдингиз, чунки уй бўм-бўш.

– Нега бўм-бўш бўлар экан? – Лобарнинг бошидан оёғигача музлади.

– Анна Сергеевна кетди, – деди кўшнини аёл оёғига шиппак илиб. – Энди у бу ерда яшамайди. Тўғриси, яшаёлмади, бояқиш.

Лобар жон ҳолатда қулфга калит солди. Эшикни эмас, тобут копоқини очгандек бўлди. Ростдан ҳам уй бўм-бўш эди! Полда кераксиз газета парчалари-ю, бутилкалар ётарди. Лобарнинг бўғчаларидан ҳам, пулларидан ҳам ном-нишон қолмаганди.

– Қаерга кетди? Қаерга кетди у?! – кичқирди Лобар.

– Мен қаёқдан билай? – найнов аёл кўзойнағни кўтариб қўйди. –

Балки хат ташлаб кетгандир.

Лобар атрофга телбаларча аланг-жаланг боқди. Дарҳақиқат, дераза ойнасига бир парча қоғоз ёпишиб турарди. Лобар юлқиб олди-ю ўкиди: “Лобар, 12-озик-овқат дўконида мени кут”.

– Аҳмоқ! Бир оғиз айтса бўлмайдимми?!

Хатда учрашув вақти ёзилмаганди. Лобар эшикни қулфлаб, кўчага отилди. Уйдан сал нарида озик-овқат дўкони жойлашган эди. Рақамига қаради: 12-дўкон. “Қачон келади? Қачонгача кутаман?.. Ишқилиб пулларни берсин-да...” – хаёлидан кечирди Лобар.

Дўконда Анна Сергеевнанинг қорасиям кўринмасди. Лобар йўлнинг нариги томонига ўтиб, бекат ўриндигига ўтирди ва кўчани зимдан кузата бошлади. Ҳали замон Анна Сергеевна кўринса чопиб бориб ёқасидан тутадиган важоҳат бор эди.

Орадан бир соат ўтди. Дўконга одамлар кираяпти-чиқаяпти, аммо шум хотиндан дарак йўқ. Шунда Лобар дўкондорга эътибор қаратди. Анна Сергеевна унга нимадир тайинлаган бўлиши мумкин-ку. Шунинг учун учрашув вақтини ёзмагандир...

Лобар дўконга қайтиб кирди. Харидор савдо қилиб бўлгач, сотувчи унга саволомуз тикилди.

– Мен... – Лобар тутилиб қолди. – Мен... шу атрофда яшайман... Биласизми, қандай тушунтирсам экан... Шу ерда мени бир аёл кутиши керак эди. Мабодо сизга ҳеч нарса демаганми?

– Йўқ, ҳеч ким ҳеч нарса демади. Кечирасиз, ўша аёл мени танирмикан?

– Қайдам.

– Истасангиз кутиб ўтиринг.

Лобар эшик олдида кута бошлади. Ўтган-кетганларнинг барчаси нотаниш чехралар эди. Ярим соатдан сўнг Лобарнинг оёғи толиқди. Кун бўйи кутишга мажбурлигини тушуниб, руҳи баттар чўқди.

Дўкондаги телефон жиринглади. Сотувчи гўшакни кўтарди, бир зум тинглагач, Лобарни чақирди:

– Сизни телефонга!..

Лобар гўшакни қулоғига шошиб тутди.

– Сюрприз деб ўйлама, жонгинам, – деди Анна Сергеевна. –

Ҳаммаси табиий. Такдир тақозоси!

– Қаердасиз? – чўрт кесди Лобар, хозир унинг асаблари фалсафий гапларни кўтарадиган аҳволда эмасди.

– Албатта пуллариининг ташвишини қиляяпсан. Бекалда сарғайиб ўтирганингни кўриб, пулини йўқотибди-да, бечора, деб ўйладим.

– Ундай қилманг, Анна Сергеевна!

– Такси юборайми?

Анна Сергеевна гапини тугатар-тугатмас дўкон ёнига ғийкиллаб такси тўхтади. Лобар барчаси пухта уюштирилаётганини тушунди.

– Ўтир, – деди Анна Сергеевна гўшакдан.

Лобар бошқа чора тополмай такси сари юрди. Аини пайтда аллақайси бурчакдан киморлар маликаси кузатиб турганини хис қилди.

– Сизни ким юборди? – сўради таксичидан.

– Бир бойвачча хоним ёллади, – деди ҳайдовчи. – Ўзи дарров жўнаб қолди.

– Хўш, мени қаерга олиб боришни буюрди?

– Ҳеч қаерга. Шунчаки сайр қилдиришимни тайинлади.

– Ҳазилни ёмон кўраман.

– Мана, – таксичи бир сиким пулни кўрсатди, – шу пулларни тутқазди-да, хоҳлаганча сайр қилдирасан, деди. Ҳарқалай бу менинг ҳазилим эмас.

Лобарга ўйлаб олиш учун вақт керак эди. Анна Сергеевнанинг хатти-ҳаракатининг замирида нима ётибди, тушунмоқ лозим эди. Уни нотаниш манзилга шу усул билан ўғирлаб кетмоқчимми?

Чорраҳадаги светофорга тўхтаган таксининг эшиги очилганида, Лобар чўчиб тушди ва Анна Сергеевнани таниб, қичқириб юбораёзди. Аёлнинг юзидан меҳр нури балқиб турарди.

– Қизил чироқ ёнгунча нариги йўлга ўтиб оламиз, юр, – деди у сирли овозда.

Лобар киморлар маликасининг ортидан эргашди. Таксичи эса: “Ўйинларингдан ўргилдим! Кўчанинг ўртасидаям тушадими!” – деб қолаверди. Анна Сергеевна яшил чироқ ёник кўчада кутаётган “Волга”га шошиб ўтирди, Лобар унинг ёнидан жой олди. “Волга”

шиддат-ла олға интилиб, камқатнов кўчага қайирилди. Анна Сергеевна кулиб юборди.

– Нима деб ўйладинг, Лобар? Роса қайғургандирсан-а? Биламан, юртингга кетмоқчисан. Оқ йўл тилайман, Лобар, оқ йўл...

– Пулларим қаерда?

– Янги уйимдаги сейфимда.

– Нега ундай килдингиз, Анна Сергеевна? Одам деган бир оғиз айтади-да.

Анна Сергеевна орқага ўгирилиб, ҳеч қандай машина кузатиб келмаётганига ишонч ҳосил қилди. Сўнгра олдинга им қокди-да, деди:

– Уйга етайлик, гаплашамиз.

Шаҳар четидаги мўъжазгина ҳовли уларни кутиб турарди. Лобарга бошқа вақт бу уй жуда ёққан бўларди, аммо ҳозир кўнглига сиғмасди. Хавотир олганидек, пуллари яна йигирма минг долларга камайиб қолганди.

– Анна Сергеевна, сиз эсдан оғаяпсиз! – Лобарнинг кўзларида ёш ғилтиллади. – Шунча уйни бошингизга урасизми?! Кимингиз бор? Ким учун бу уйлар?! Москва марказида квартира, шаҳар четида ҳовли, у ёқда эса бир эмас, иккита дала ҳовли! Ахир, гўрингизга ортмоқлаб кетолмайсиз-ку!

Анна Сергеевнанинг ранги бўздай оқарди. Бироқ бакириб-чакирмади, креслога чўқди-да, кулимсиради.

– Дала ҳовлилар Шомилники. Балерина Аннанинг квартираси эса сотилади. Энди у, яъни мен умрбод шу ҳовлидан чиқмайман. Қўрқма пулларингни квартирамни сотганда бераман. Агар яна кичқирсанг, квартирамни минг долларга сотаман. Сенга беш юз, менга беш юз. Йиглаворсанг кераг-а?!

– Сиз психиатрга кўринишингиз лозим, Анна Сергеевна.

– Шомилнинг дардида мияси суйилапти, деб ўйласанг, адашасан. Ҳатто, опера ҳам энди бир тийин. Билиб қўй, қачондир мен тентак бўлиб ўлсам, бошимга қарта етган бўлади. Оддий қарта ўйинлари эмас, “Қора қарта ракси!”. Худди шу афсунгарона ўйинни билган чечен кампир ҳам охирида жинниликдан қазо қилган эди. Бошида

сенга айтмаганимнинг боиси, ишонмагандим. Қара, мен секин-аста эсдан огаяпман. Бундан чиқди, бир кун келиб сен ҳам шу касалликдан кетасан.

– Нафасингизни ел олсин! – Лобар шундай дея ўзининг янги хонасига кириб, эшигини қарсиллатиб ёпди.

* * *

Кейинги кунларда Лобар банкдан пул юбориш билан шуғулланди. Охири унинг кўлида икки минг доллар қолди, холос. Зилола ва Тагмат ҳам ишдан бўшадилар. Москвадаги сўнгги кун эди. Зилола деди:

– Лобар, Маъруф акага учрашиб кетмайсанми?

– Хўп, учрашаман. Ҳеч бўлмаса бир бора тик қарашим керак-ку.

Иккови ошхонага йўл олишди. Кеч тушиб бормоқда эди. Ошхона стуллари тўнтариб қўйилган. Бир эркак пиёз арчимокда, хонадан ювинди хиди анқимокда эди. Зилола бурнини жийирди, Лобар эса тикилиб колди. Соч-соколи ўсган, юзига ажин тушган, бурни кизарган шу нусха, наҳотки, Маъруф бўлса?!

Пештахта ордидан барваста хўжайин бўй кўрсатиб келувчиларга хитоб қилади:

– Ошхона ёпиқ!

Кейин эса булар канақа жувонлар экан деб синчков тикилди.

Маъруф ҳамон бошини кўтармасди.

– Бизга Маъруф ака керак эдилар, – деди Зилола.

– Маъруф? Ана, ўтирибди-ку, – дея ошхона хўжайини ичкарига кириб, кўздан йўколди.

Пиёз арчиётган кишининг кўлидаги пиёз ярим арчилган ҳолда полга думалади. Маъруф айб иш қилиб қўйган боладек икки ҳамшаҳарига, ҳамшаҳар бўлганда ҳам аммасининг кизи – собиқ хотини Лобар ва унинг дугонаси Зилолага анграйиб қараб қолди. Нигоҳлар тўқнашди. Бу ўша кўзлар эди, аммо аввалги йилтиллашлар йўқ, мурданинг очик қолган кўзи каби жонсиз. Маъруф ҳам дастлаб таниёлмади. Оппок тўлишиб, хуснига хусн қўшилган, шоҳ қизларидек кийинган бойвачча хоним Лобарми?!

Аммо Маъруфнинг миясига чакмоқ урди. Бу хотин кимлардан

қолган?! Аллақандай фоҳишабоз бойваччанинг ҳаром тўшагидан чиқиб, “рангим кирди, пулга, кийимга ёлчидим” деб нега кеккаяди? “Тўғри, мен қиморга ютқаздим, – деди Маъруф хаёлан. – Бу ишим гуноҳ. Бироқ сенинг эндиги юришинг энг жирканч гуноҳ...”

– Маъруф ака, танидингизми? – гапиришга журъат этди Зилола.

– Нега танитайми? – Маъруф пичоғини ташлаб, қўлини артди-да, сигарет тутатди. – Сен Зилоласан, манави қиморбозларнинг эрмаги.

– Қўйинг, Маъруф ака, Лобар унақа эмас. Сиз каттик янглишаяпсиз...

– Туриши айтиб турибди-ю.

– Ҳаммасига ўзингиз айбдорсиз, Маъруф ака. Ўшанда дугонам ёнингизга пок-ҳалол бўлиб қайтган. Сиз эса фоҳиша деб кўчага қувгансиз. Шунчаликка борибсиз-а?!

Зилола уф тортиб юборди, тош ҳайкалга айланган Лобарга қараб кўйди.

– Лобар айтганда ишонмагандим, – деди ғазаб билан. – Ҳақиқатан номард экансиз. Қиморга ютқазиб, ўз хотинингизни бегона эркакларга бериб юбордингиз. Бунинг устига ижарадаги аёлнинг эри касалхонага тушишидан фойдаланиб, ўйнаш қилиб олдингиз, эсон- омон қайтган хотинингизга талок айтдингиз. Яна қанақа хиёнат ҳақида гапиряпсиз?

– Бу... дугонанг ҳалиям пок юргандир? – ишшайди Маъруф.

– Бошқа эрга тегди, никоҳ ўқитди, албатта, пок-ҳалол! Лекин энди сизнинг хотинингиз эмас...

– Нега келдинглар?! – ўшқирди Маъруф.

– Биз эртага Ўзбекистонга қайтаяпмиз, бутунлай.

Маъруфнинг кўзлари пирпиради, сигаретини босиб-босиб чеккан эди, тугаб қолди. Негадир пештахта томонга қўрқа-писа қараб кўйди-да:

– Яхши боринглар, – деди овози қалтираб.

Дугоналар бурилиб кета бошлашди. Лобарнинг томоғига бир нима тикилиб келар, бахтини барбод қилган қимсадан нафратланганиданми, ачинганиданми, йиғлашни истарди. Шу пайт орқадан аянчга тўлиқ овоз эшитилди:

– Зилола, мен анчадан бери кетолмаяпман... пулим йўқ... Илтимос

қарз бериб тур, йўл пули қиламан... Самарқандда қайтараман, ўлай агар... Менга ишонмасанг, дадам бор-ку, дадамдан...

Лобар сумкачасини очиб, тўртта юзталиқ долларни дугонасига узатди. Зилола:

– У билмайдими, дадаси вафот этган-ку? – деб пичирлади.

– Омонат гапни айтиб қўй, Зилол, – деди Лобар. – Савоб бўлади.

Ҳаял ўтмай ошхонадан эркак кишининг ўкириб йиғлаши эшитилди. Қўшни ошхонадагилар винодан қарзи кўпайган хизматқорни хотини келиб ураяптими ё хўжайинми, дея баҳслаша бошлашди...

Кечаси Лобар Анна Сергеевна билан ҳам хайрлашди. Самолётга кечикмаслик учун йўл тарадудини бошлаганида Анна Сергеевна уйғониб, маҳзун тикилиб ўтирарди. Ниҳоят, ҳамма буюмлар йиғиштирилгач, бир дақиқа сукут сақлашди, сўнг қучоқлашдилар. Иккови ҳам йиғлади.

– Қариндош-уруғларни шунчалиқ соғинганмисан? – сўради Анна Сергеевна.

– Таърифлашга тил ожиз.

– Нега?.. Нега бировларни соғинасан-а? – куюнди уй соҳибаси.

– Ватанни соғинмай яшаб бўладими?! – деди Лобар ва оғир сумкаларини кўтарди.

Такси аэропортга келди. Лобар хотиржам кўринса-да, худодан омонлик тилаб илтижо қилиб борарди. Самолётга чиқиш, эсон-омон ҳавога кўтарилиш кейинги вақтларда тушларига ҳам кирарди.

Зилола ва Тагмат ҳам катта сумкалар билан келиб қолишди. Кўп ўтмай самолётга чиқиш бошланди. Лобарнинг юраги гуп-гуп урар, оёқда зўрға турар эди. Ҳозир ёки милиционерлар “биз билан юришингизга тўғри келади”, деб қолса, Лобар ҳушидан кетиши аниқ эди.

– Сенга нима бўлди, Лобар? – дея Зилола хавотирланди.

Лобар самолётда эканига ишонолмай:

– Наҳотки, биз самолётдамиз? – деди. – Ҳозир учиб кетамизми?

Ўзбекистонга, Тошкентга...

Самолёт жойидан жилди. Учиш йўлакчаси бўйлаб илдамлади. Сўнгра тезлиги ошди ва... Москва Лобар билан хайрлашди.

У юклари орасига Анна Сергеевна хат солиб қўйганини ҳали

билмасди. Мактуб куйидагича эди: “Лобар, шуни билки, Шомил тирик. Мен ишонаман! У бизни хавфли ўйиндан чиқариш учун атайин ташлаб кетган. Шу боис пулларига тегинмаган эдим. Сен эса бир юз йигирма минг долларни йўқ қилдинг. Эртага пулларини сўраса, топиб бероласанми? Шомил хиёнаткорларни қандай жазолашини биласан. Бир кун келиб пешонангдан отмаса деб кўрқаман!”

* * *

Тошкент аэропортида Лобарни ҳеч ким кутиб олмади. Зилола ва Тагматларни яқинлари қуршовида кўриб, у нчдан зил кетди. Ҳар ҳолда хўрликларнинг бошланиши шу бўлса керак, деб хаёлидан ўтказди. Аммо тоға, жиян, амакилари фохишасан, дея тошбўрон қилмаслигининг ўзиям бир бахт эди унга.

Тагматнинг дадаси буюртма қилган микроавтобусда жой бўлишига қарамай, Лобар уларнинг таклифини рад этди. Эркалар зимдан қараб кўяётгандай туюлди. Зилолага кўрсатилаётган ҳурмат-иззат ҳам Лобарнинг кўксини аламли жизиллатарди. Шу тобда “мен юборган пулларга онам маҳалладан уй олганмикан? Пулларим нима бўлди экан?” деб ўйлаб қолди.

Аэропортдан бир йўла Самарқандгача боришини айтганда, таксичи иккиланди. Лобар унинг кўлига юз доллар тутқазиб, амр қилди:

– Ҳайданг машинангизни, ортиқча вақтим йўқ.

Шундан сўнг Лобарнинг юрак ховури бир оз босилди. Тошкентдан Самарқандгача хаёллар қуршовида келди. Аслида у хаёлпараст эмасди. Охирги пайтлари ҳаётнинг ўзи ўйлашга мажбур этаётганди... Мана, онаси! Ўзгармаган...

Кейин қариндошлар келишди. Қиз-жувонлар ҳол-аҳвол сўрашиб, гап авзойи Маъруфга ва Лобарнинг иккинчи турмушига бурилди. Ҳамма Маъруфни ёмонларди. Пиёниста бўлиб қолганини, рус хотин бошида ёнғоқ чақётганини эшитиб, баттар бўлсин деб вағир-вуғур кўтаришарди Лобарнинг долларлари, кийим-кечаги, айниқса, бриллиант узуги баъзиларнинг хушини учирди.

– Энди нима қиласан?

– Уй излайсанми?

– Машина ҳам оласан-да, а? – қабилидаги гаплар кўчагача эшитиларди. Лобар орқаваротдан игво қилишганини, нафратланишганини эшитиб юрди-ю, ахийри барчасига қўл силтади. “Ит хураар, карвон ўтар, – деди ўзига-ўзи. – Шуларга асабийлашиб, эрта қариб, касал бўлайми? Ҳечам-да. Бир марта бериладиган ҳаётнинг гаштини мен ҳам сурай-да энди”.

Шундан кейин у ҳайдовчиликка ўқиди. Биринчи чиққан “Тико”лардан бирини олди. Шаҳарнинг бошқа четидан ҳовли харид қилиб, буздириб ташлади-да, янги иморат курдирди. Ярим йилдан сўнг Лобар уйи ва машинаси бор, гўзал ва ёш жувон сифатида тилларга тушди. Қўлини сўраб келувчи эркаларнинг қадами узилмасди. Лобар бирортасига рози бўлмай ўзига ўхшаш дугоналари билан ялло қилиб юраверди. Бирон эркадан совчи келса, онаси кийин-қистовга оларди, бир неча кун кўчага чиқармай кўярди. Бироқ Лобарни аввалгидек бўйсундириб бўлмади. “Бузқчилик қилаяпманми?! – деб гап қайтарарди у. – Нима бўлсам, ўзларинг мажбуран берган ўша итнинг касофатига бўлди! Яна шунақа бўлсин деяпсизларми? Йўқ, энди мен эрсиз ўтаман...”

Россиядан жўнатилган долларларнинг охири кўриниб қолганди. Лобар тайинли бир ишнинг бошини тутиш кераклигини тушунди. Ўша пайтлари Тошкентдаги “Отчопар” бозоридан буюм олиб келиш урфга кирган эди. Лобар шаҳар буюм бозоридан дўкон сотиб олди ва Тошкентдан мол келтира бошлади. Сотувчиликка бир аёлни таклиф қилди.

Лобарнинг янги иши омадли келди: унинг пули яна кўпая бошлади.

– Сен балосан, – деди бир куни Зилола. – Бу кетишингда ойига икки-уч минг доллар ишлаб кўясан. Россияга, Туркияга бориб ишлашга ҳожат қолмайди.

– Э, доллариям курсин, – дея Лобар юракдан ўкинди. – Бир кун келиб ҳаммасига қаллам билан жавоб бермасам гўрга эди.

– Ахир, жинойи иш қилаётганинг йўқ-ку.

– Жиноятни қилиб бўлганман, Зилол. Москвада иккинчи эримни ўлдириб кетишган дегандим. Бироқ унинг ўлганига шубҳаланаяпман. Ўша фожиали кунда дала ҳовлида кинолардагидек отишма бўлган.

Сўнг портлаш юз берган, ёнгин чикқан. Ўлганлар орасида фақат бир мурданинг шахсини аниқлаёлмаганлар. Мен билан она- бола тутинган Анна Сергеевна аввалига куйиб кетган мурда Шомил деб жуда қайғурди, кейинчалик ўз-ўзидан умид пайдо бўлди ва “Шомил тирик, кўнглим сезаяпти” деб алжирай бошлади. Шомил акани жуда яхши биламан. Абжир, ақлли устамон киши. Шундай инсон, наҳотки, ўзининг тириклиги ҳақида маълумот беролмайди? Нега у мени ташлаб қочади? Шуларни ўйлаб, у ўлган деган қатъий қарорга келдим. Ҳеч кимга айтмасанг, яна бир сирни очаман. Бу сирни эшитсанг Шомил аканинг ўлганига сен ҳам ишонасан. Фожиадан сўнг мен дала ҳовлига бориб, пол тагидан доллар тўлдирилган дипломатни чиқариб олдим. Хоҳ ишон, хоҳ ишонма, унинг ичида бир юз йигирма минг доллар бор эди.

Гап шу ерга етганда, Зилоланинг кўзлари олайиб кетди ва:

– Бир юз йигирма минг доллар?! – деб кичқириб юбораёзди.

– Ҳа, мен шу кунгача Шомил аканинг бойлигини деярли совуриб бўлдим. Москвада сал кам эллик минг доллар йўқ бўлиб кетди. Ҳовли, усталар ҳақи, машина, дўкон, рўзғор -- буларнинг бари қолган маблағни ҳам тамом қилди. Ўз-ўзидан кўзим ярк этиб очилди. “Мабодо Шомил ака тирик бўлса, пулларини сўраб келса нима қиламан?” – дея ўзимга савол бермабман. Анна Сергеевнанинг гаплари ҳақиқатга айланадими, деб қўрқаяпман. Бунинг устига у Россиядан қайтишимда сумкамга хат солиб қўйибди. Мудҳиш хатни оловга ташладим, аммо кўнглимнинг қоронғи бир бурчагида лоп этиб шубҳа-гумон олови ёнди. Қисматимдан нолирдим, кўрганларим ҳали ҳолва бўлиб қолишини тасаввур қилсам, даҳшатга тушаман, кечалари уйғониб кетаман. “Бир юз йигирма минг долларни сен олдингми, жойингга сен қўясан!” – деган фармонни қачонлардир эшитадигандек бўлиб юрибман.

– Менимча, ўша Шомилнинг ўлгани рост. Агар Россиядан ёки Чеченистондан биронтаси келиб пулни сўраса, тан олмайсан. Табиийки, милицияга айтолмайди, прокуратурага арз қилолмайди.

– Ҳамма гап шунда-да, – деди Лобар куюниб. – Бизнинг масаламизни милиция билан прокуратура ҳал қилмайди. Пуллар чечен мафиясига тегишли эди. Мен дипломатни жойига қўймасам,

уларнинг хаёлига орган одамлари эмас, овози чиқмайдиган тўппонча ушлаган қотил келади. Ҳеч бўлмаганда, бирон муюлишда “Тико” мнинг устига “КамАЗ” хайдаб юборишади.

– Нафасингни иссиқ қилсанг-чи, дугон, – Зилола унинг елкасидан кучди. – У ҳали тирикми, йўқми? Тирик бўлса, балки ёнингга келиб яшар. Ахир, ким бўлсаям эринг-ку.

– Йўқ, ундан кўнглим совиди. Қўрқаман энди.

– Менга қара, Лобар, жа камбағал эмассан-ку! Савдонг авж олса, анча-мунча тўплаб қўясан. Машинангни, ҳовлингни сотасан. Сендаям тил бор, Анна Сергеевна қўярда-қўймай бир қисмини олиб қўйганини айтасан. Эҳ, у сал кам ярмини олган-а!

– Зилол, ёмонларни билмайсан, уларнинг даврасида бўлмагансан. Дипломатни олганимнинг ўзиёқ мени ўлим жазосига маҳкум этишлари учун етарли. Раҳм-шафқат қилсалар, пулни жойига қўйишим учун мухлат беришади, холос.

– Ишқилиб, сўрамай-нетмай ўлдириб кетишмас экан-ку, – деди Зилола.

– Сўраб ўлдирди, нима-ю сўрамай ўлдирди нима?!

– Э, қўй шуларни! Ундан кўра юр, сени ошга олиб бораман.

– Йўқ, зиёфат мендан, – Лобар машинаси калитини чиқарди.

Икки дугона “Тико” да ошга боришди. Қўшни столни икки эркак банд қилган эди. Лобарга уларнинг бири иссиқ кўринди.

* * *

Лобарга у икки сабаб билан таниш кўриниши мумкин эди. Биринчиси, худди шундай одамни Россиядаги тахликали кунларда тушида кўрган (бу одам гинеколог хузурига чақалоқ кўтариб кирган, камбағал тоифадан бўлса-да, кориндор киши эди); иккинчиси, “Отчопар” бозорида кўзи тушган. Бирок ҳозиргидек рўпарадаги стулда ўтирмагани боис муттасир этмаган...

Эркак бошини қимирлатиб саломлашгандай бўлди. Ош еб бўлишгач, кўчага чиқишди. Эркаклар уловсиз экан. Бекатгача бориш хақида бош қотира бошлашди.

– Синглим, бекат томон юрасизми? Илтимос, бизни ташлаб ўтинг.

Лобар розилик билдирди. Эркаклар орқа ўриндикка ўтиришиб, хижолатомуз сўзладилар:

– Қорин тўйгандан кейин пиёда юришга кийналасан киши. Узр- да, сизларниям безовта қилдик.

– Куёвлар кўриб қолмасин энди!

Зилола деди:

– Кўрса сиз жавоб берасиз, амаки. Чунки илтимос қилган ҳам сиз.

– Худога тўғримиз-ку, синглим. Бу дейман, куёв жуда рашкчими?

– Сўраманг.

– Ҳа, мусулмон йигитда рашк бўлиши керак, – деди эркак фахр билан. Сўнг Лобарга қаради. – Синглим, айбга буюрмайсиз, сизни танидим.

– Меними? Хўш, ким эканман? – деди Лобар ўзини хотиржам тутиб.

– Исмингизни билмайман-у, лекин Тошкентга тез-тез бориб турасиз. Савдо билан шуғулланасиз. Дўконингиз бор. Кўпроқ, Жўрканинг автобусини “заказ” қиласиз.

– Танир экансиз, – жилмайди Лобар. – Ўзимизнинг бозорчилар билан Жўрка аканинг автобусида бориб келаман. Сиз ҳам “Отчопар”дан нарса олиб келасиз, шекилли?

– Маҳаллада кичикрок дўкончам бор. Шуни юргизиб турибман. Кўпроқ микроавтобусда бораман. Бир инсофли йигитга қўшниман, автобус нархини олади. Агар хоҳласангиз “состав”имизга қўшилишингиз мумкин. Менимча, сизга микроавтобус қулай, нима дедингиз?

– Кўрамингиз, – мужмал жавоб берди Лобар.

– Мана телефон рақамим, – эркак машинадан тушаётиб, қоғоз тутди. – Исмингиз Абдулла, муаллимчиликдан ҳам озроқ хабардорман.

– Савдогар бўп кетдим денг, хўп, майли... – деб Лобар эркаклар билан самимий хайрлашди.

Ўша кундан сўнг негадир Абдулла акани ўйлайдиган бўлди. Танимасидан неча ойлар аввал тушига чақалок кўтариб кирган бу одамнинг бирор каромати йўқмикан?

Навбатдаги савдо сафарида Абдулла ака қуюқ сўрашди. Юқларини

автобусга чикаришиб кўйди, ўзларининг микроавтобуси қулайлигини бот-бот уқтирди.

Қайсидир куни у Лобарнинг дўконига кириб, газлама гўпламларини санаётган гўзалга дуч келди.

– Танимабман, – деди Абдулла ака, – жуда ўзгариб кетибсиз. Лобар бир ҳафтадан буён гўзаллик салонига қатнаётган эди. Натижасини Абдулла аканинг оғзидан эшитиб юракдан севинди. Иккови дўкон ичкарасида анча суҳбатлашишди. Нимқоронги гўшадан чиқишга шошилмаётганлари ўзларигагина маълум эди. Абдулла ака ўтли нигоҳларини узмасдан гапирар, Лобар эса атайин уялибгина қараб-қараб кўярди.

Абдулла ака оддий ўқитувчидан чиққан майда савдогар эди. Онда-сонда ичиб, маишат килиб турар, гоҳо кимор ҳам ўйнарди. Шу тобда у қаршисида киморлар маликаси Анна Сергеевнанинг шогирди, Ўрта Осиёда тенги йўк киморбоз аёл ўтирганлигини хаёлига қам келтирмай, деди:

– Қартадаги “дама”га ўхшар экансиз.

Лобар ғалати бўлиб кетди. У картани эслатганларни ёмон кўрарди.

– Абдулла ака, – деди шунда ҳам хиёл кулимсираб, – бугун атир сепиб, посон бўлиб олибсиз. Янгам ҳидингиздан ахтариб келиб колмасин.

– Астағфирулло, ростдан ҳам шунақа бўлса борми, ҳамманинг юраги ёриларди.

– Нега?

– У ўлган, – деди Абдулла ака дўпписини олиб ўйнар экан, – мозордан чиқиб келган одамдан ҳамма кўркади-да, ахир.

– Ҳе... ҳазилингиз қурсин. Марҳумни шундай гапирадими одам.

– Қисқаси, – тиззасига шапатилади Абдулла ака, – шанба куни Тошкентга кетамиз. Меҳмонхонанинг зўрлари бор. Микроавтобус эса якшанба куни ўнларда бозорда бўлади. Розимисиз? Тошкентга фақат бозор учун борилмайди-ку. Мундоқ айлланишимиз ҳам керак, шундайми?

– Қаерларни айлантирасиз?

Абдулла аканинг юзидан тер қўйилмоқда эди. Дастрўмоли билан

артар экан, кўзлари чакнаб:

– Ҳамма жойни, ҳамма жойни, – деб такрорлади.

Лобар нега йигирма беш ёш катта одамга розилик билдирганига ўзи ҳайрон эди. Абдулла акани яқиндан билгиси келарди. Шунинг учун йўлга чиқишдан аввал ўзига яна оро берди, баттар ёш кўрсатадиган енгсиз калта кўйлагини кийди. Кўзида қора кўзойнақ, елкасида бежиримгина сумкача. Кўрганлар “анави кизни отаси ўқишга олиб келибди”, деб ўйларди.

Тошкентнинг диққатга сазовор гўшаларини айланишган бўлишди. Абдулла аканинг чарчаб қолгани нафас олишидан ҳам сезиларди.

– Ресторанга борайлик, – деди у.

Такси уларни ресторандан ўн қадам нарига туширди. Абдулла ака кўп қаватли уй сари бошларкан, “аввал сумкаларимизни кўйиб чиқайлик”, деди.

Квартира эшигини кўхликкина аёл очди.

– Э, келдингизми? – дея қўл етар жойда турган калитни олиб узатди. Абдулла ака зинанинг чап томонидаги эшикни очиб, Лобарни таклиф этди. Шинам безатилган икки хонали уй ошиқ-маъшуқаларга мунтазир эди.

– Калитни эски танишлардек олдингиз, – дея Лобар диванга ўтирди, – мабодо у киши яқинингиз эмасми?

Абдулла ака беихтиёр Лобарнинг очиқ тиззаларига қараб ютиниб кўйдн-да:

– Йўғ-э, унинг бинойидай эри бор, – деди. – Мен шунчаки бозорда танишиб қолганман. Квартирадан ёрдам қиламан деган.

– Аввалдан ёрдам қилиб келаётганга ўхшайди.

– Худо сақласин, Лобар, мени шунчалик ёмон деб ўйлайсизми?

Иккови кулишдилар. Сўнг Абдулла ака Лобарнинг ёнига ўтирди ва қўлини секин елкасига ташлади.

– Мени тушунинг, Лобар, сизни яхши кўриб қолганман.

– Нима бўпти? – Лобар оёқларини чалиштиради.

– Бирга яшайлик... Болаларим умуман безовта қилмайди. Икки кизимни турмушга чиқарганман, бир ўғлимни уйлантирдим, кенжам эса армиядан келиб, ишлаб юрибди. Ўзини ўзи эплаб кетган.

– Вой-бў, шу гапни айтиш учун Тошкентга олиб келдингизми?

– Розилигингиз керак, – Абдулла ака иккинчи қўлини жувоннинг

белига юборди.

Лобар сапчиб турди.

– Сиздан кутмагандим! Мени енгилтак аёл деб ўйлашингизни билганимда...

– Лобар, розилик сўраяпман, холос.

– Сиз билан бу ерда тунаб қолмайман, ниятингиз ёмон.

– Бўпти, ўзимга бошқа жой топаман. Лекин ҳозир бир оз дам олиб, ресторанга тушамиз. – Лобар ётоқхонага кириб, кўзгу қаршисига ўтирди. Нимадир ўйлаб топиш ҳақида бош қотирди. “Семиз одам, тагин қон босими ошиб кетмасин”, дея ташвиш ҳам чекди.

Ресторан олдида машиналар анча кўпайиб қолганди. Улар бурчақдаги столни банд этишди. Ширин вино буюришди. Икки хил овқат еб, тўрт соатлар, чамаси, ўтиришди. Абдулла ака бўкиб қолган одамдек ҳарсиллаб нафас оларди.

– Кетдик, – деди Лобар.

Зинадан юқорига кўтарилишаётганда, Абдулла ака юз бериши мумкин бўлган ҳолатнинг олдини олиб сўзлади:

– Энди, гап бундай. Квартира икки хонали. Демак, иккимизгаям этади.

– Ҳурматингизни билинг-да, Абдулла ака, – деди Лобар жўрттага.

Собиқ ўқитувчи жавобан нимадир деб гўлдиради, аммо Лобар тушунмади. Ҳар ким ўз ётоғига кириб, тўшагига чўзилди. Вино таъсирида Лобарнинг боши ғувилларди.

Бир вақт эшик тақиллади. Лобар чирокни ёкиб, эшикни очди.

– Қизиқэкансиз, – деди Абдулла ака. – Мен билан Тошкентга келиб, бир сутка ёнимда юришга рози бўлдингизми? Ишоналмаяпман.

– Ишонишингиз шарт эмас.

– Менга турмушга чиқинг, Лобар.

– Хўп. Фақат никоҳ ўқилганидан сўнг.

– Шунисига ҳам шукр.

– Сиз нима деб ўйлагандингиз? Эҳ, эркаклар, эркаклар...

* * *

Тошкентдан қайтгач, Абдулла ака совчи юборди. Ҳафта охирида Лобарни янги хонадонга узатиб кетишди. Бироқ, кўп ўтмай, эрхотин бошқа уйга, Лобарникига кўчиб ўтишди ва савдо ишларини жадаллаштириб юборишди.

Таниган-билганлар борки, Лобардан бесўнақай эркакка турмушга чиққанининг сабабини сўрашарди. Тайинли жавоб олишмагач, ўзларича турли тахминлар тўкишар, гап-сўзларни урчиттишарди. Ойлар мисоли поезд вагонларидек шиддат билан ўтиб борар. Лобарнинг фарзанд кўриш орзулари тобора армон манзилига яқинлашарди. Шифокор кўригидан ўтгач, даволанса бўйида бўлиши мумкинлигини айтишди, лекин ҳеч фойдаси сезилмади. Лобар бепуштлиқ балоси тақдир эканлигига ишонч ҳосил қилди. Тушида кўрган одам Абдулла ака эканига ҳам шубҳа қила бошлади. Унда ким эди у? Наҳотки, тўртинчи эр... Йўқ, Лобар шундоқ ҳам учинчи бор эрга текканига эзилар эди. Маъруф, Шомил, Абдулла ака... “Пешонам курсин, – дерди баъзан, – Абдулла ака ўн-ўн беш йилдан сўнг қарийди. Унга бир нарса бўлса, мен ўттиз-ўттиз беш ёшларда бева қоламанми? Бефарзандман, яна турмуш қуришимга тўғри келадими?”

Абдулла ака ёмон одам эмасди. Бироқ хотинбозлик одати кўзиб турарди. Кимларнингдир хотинини, ўйнашларини, Европа исловатхоналарини гапириб қоларди. Фарзандлари онда-сонда хабар олишар, ўзлари тенги ўгай оналари билан ўртада гап қочмаган бўлса- да, ҳеч қандай илиқ муносабат йўқ эди. Лобар ҳаммасини тушунарди: ёш, гўзал, бойвачча хоним, албатта, шўрлик оналарига ўхшамасди- да.

Куз кунларининг биринчи Абдулла ака кўчадан маст ҳолда кириб келди.

– Хотин, ҳўв хотин, – чақирди сўрига суянар экан. – Бу ёкка кел, сенда гапим бор.

Лобар эрига ғазаб билан яқинлашди. “Менинг оркамдан одам бўлдинг, – деган гапни ўйлади. – Ярим ставка ишлайдиган муаллим, халта кўтариб юрадиган савдогар эдинг. Энди хашаматли уйнинг,

машинанг, дўконларинг бор. Истаган кишингга ўдағайлайсан-да, а?! Билиб қўй, умрбод сендан паст кетмайман!”

– Ҳа, эшитаман, – қўлини кўксига чалиштирди Лобар.

– Фақат тўғрисини айт, – бармоғини нуқди эри, – Россияга борганингда юз минг доллар ўғирлаб келганинги, пулнинг эгалари халигача сени ахтараётгани ростми?

Лобарнинг кўзидан ўт чиқиб, юраги санчди.

– Ким?.. Ким айтди?..

– Айтади-да. Ўғирлик қиласан-у, одамлар билмайдими?!

– Ўғри эмасман, Абдулла ака, менинг ўша пулларда ҳаққим бор эди...

– Рост экан. – Абдулла ака сўрига беҳол ўтириб қолди.

– Юрагимни ёрманг, юз минг долларнинг эгалари мени ахтаришаётганини ким айтди? Гапирсангиз-чи!

– Эшитдим.

– Кимдан? Чўчкадек ичиб олиб, нега кўрқитасиз одамни? Худо кўрсатмасин, пулнинг эгалари ростдан ҳам мени ахтариб юришган бўлса, нима бўлади, биласизми? Сизни ҳам, мени ҳам сўйиб, уйимизга ўт қўйиб кетишади. Юз минг эмас, бир юз йигирма минг долларни қаердан топиб бераман?!

– Шунинг учун менга тегиб олдинг! – кутилмаганда Абдулла ака важоҳатли киёфага кирди. – Айтдим-а, ёшгина нарса дарров рози бўла қолди деб! Лаънати чеченлар пулни сўраб келишса, энди тўлай оласан! Ўзингникига қўшиб, менинг пулларим-у, дўконимни қарзингга сарфласанг тамом, юз мингга яқинлашади. Қолганини савдогарлардан қарз-ҳавола қиласан, шундайми? Кейин Абдулла гўрга киргунча қарзларингни тўлайди. Битта-яримтаси қолиб кетса, гўримни очиб ҳам сўрашдан тоймайди ўша баччагарларинг.

Лобарга эрининг гапи “Шомил тирик, у пулини сўраяпти” дегандек таъсир қилган эди. Шу боис қалтироғини анча вақт босолмай, юрагини чангаллаб ўтирди. Кечаси ҳар ким ўз ёғига қовирилиб ётди. Эрталаб Лобар шифокор хузурига борди.

– Кўп асабийлашасизми? – сўради шифокор барча текширувлардан сўнг.

– Йўқ, фақат кеча жудаям сиқилдим.

– Кўнглингиз айнидими?

– Лоҳас бўлдим...

– Ўтиб кетади, – деди шифокор Лобарнинг қоғозларини текшириб.

– Асабни асранг, болага таъсир ўтказиб кўясиз.

– Нима? – Лобарнинг эти жимирлаб кетди. Нотўғри эшитдимми, дегандек қайта сўради: – Нимага таъсир... дейсиз?

Шу пайт ҳамшира кириб, узр сўради-да:

– Беморни гинекологияга юборайми? – деди.

– Ҳа, – шифокор қоғозларни узатди, – қолганини ўша ёқда текширишади.

– Кечирасиз... – Лобарнинг овози титраб чиқди. – Бола ҳақида гапирдингизми?

Шифокор ҳайрон бўлиб қаради.

– Ҳомиладор эканлигингизни билмасмидингиз?

– Мен... Мен ҳомиладорманми?!

– Ҳа, мана натижалари. Сизни табриклаш керак экан-ку.

– Биринчи фарзандингиз-а, адашмасам... – жилмайди ҳамшира ҳам.

Лобар шифохонадан гўё тумандек енгил сузиб чиқди. Кўзига боладан бошқа ҳеч нарса кўринмасди. Овозини баралла қўйиб қўшиқ айтгиси, рақсга тушгиси, учраган ҳар бир инсонга яхшлик қилгиси келарди. “Мана, ҳаммаси бўлар экан-ку, – дерди у чуқур-чуқур нафас олиб. – Тушим ўнг келди-я! Ё Оллоҳ, кўрган барча азобларим энди унутилади. Мен ҳомиладорман... Болам бор менинг!..”

Лобар машинаси турган жойга эмас, пиёдалар йўлакчаси томон кетаётганини англаб, кулиб қўйди-да:

– Болажоним аянгни бунча ҳаяжонлантирма, – деди жинниларча корнини сийпаб.

“Тико”ни тўғри ота уйига ҳайдади. Онаси тузланган бодрингни банкаларга ёпмоқда эди.

Қизини кучоқ очиб кутиб олди.

– Узр, ая, қуруқ келаяпман, – деди Лобар.

– Вой атаганинг бўлса бошқа вақт берарсан, – деб онаси сўрига бошлади. – Қишнинг ғамини емасам, кийналиб қоламиз, болам, сенга ўхшаб бой бўлмасак.

– Ортиқча пули ачиб ётибди, деган гапларни маҳалланинг кулоғига

сиз қуймаяпсизми, ая? Тунов куни бир эмас, икки киши пул сўраб борди. Ноилож, биттасига бердим. Анави киши... Оти нимаиди? Сизнинг узоқ тоғаларингиздан...

– Кеча тўй қилди у... Лекин барча аёллар сени мақташди. Тўйга борганинга мендан ҳам тўрга ўтказишворарди.

– Аёллар нега мақташади? – Лобар хурсанд эмасми, янада ҳаволаниб кетди.

– Юриш-туришингга ҳавас қилишади-да. Ейиш-ичиши зўр экан, тўлишибди, дейди. Эрини қўлга олволган, дейди. Айтгандай маҳалла аёлларидан кимни кўрсанг, машинангда элтиб қўяркансан.

– Э, битта ғийбатчиларингизни овсинлари билан жанозага ташлаб ўтгандим. Россияда юрган кезларим орқамдан гапирмаган гапи қолмаган. Бир кўзини ўяй деб миндирдим-да, ая.

– Боплабсан, қизим.

– Маъруфга ўхшаганларнинг мингтасини бир тийинга ҳам олмайман десам, оғзи очилиб қолди.

– Айтгандай, Маъруф келди, эшитдингми? Пиёниста бўп қопти, қарзга ботибди, касалманд ҳам эмиш.

– Булар кам унга. Россияга олиб бориб қиморга тикиш қанақалигини кўрсатиб қўяман ҳали.

– Қўй энди, ўтган ишга саловат.

– Ая, худо менга ҳар томондан бераяпти. Айнан ҳозир қаердан келаяпман, топинг-чи?

Онаси елка қисиб, қизига мутеларча боқди.

– Гинекологиядан келаяпман. Юзимга қаранг, доғ туша бошлабдими?

– Ўргилай сендан, бўйингда бўлибдими?

Она-боланинг қувончи чексиз эди. Орадан саккиз ой ўтиб, Лобар туғуруқхонага тушди. Интизор кутилган фарзанд дунёга келди. Ўғил эди. Унга Парвиз деб исм қўйишди.

* * *

Умр оқар сув деб шуни айтсалар керак. Кечагина Парвиз чақалок эди. Бугун эса беш ёшда. Ўғай опаларини-ю акаларини деярли кўрмайди. Ота-онаси савдо орқасидан янада бойиган. Энди Лобар Тошкентга қатнамайди, дўконларига бориб келади, холос.

Абдулла акани бир вақтлар мактаб ўқитувчиси бўлган деса

ишониш кийин. Ёши ўтган сайин ёшларга хос одатларни касб этган. Ёзувли кўйлак, калта шим, қора кўзойнак, икки ёни олинган соч. У “Нексия”дан саланглаб тушади, қаддини ғоз тутиб бостириб келаверади. Бир кўлида калит, иккинчисида телефон. Тўйларда сигарет тутунини пуркаб, ўйинчи қизлардан кўз узмай ўтиради. Беш юзталик, мингталик сўмларни аямай кистиради.

Бир куни Лобар унинг чўнтагидан бир қути қарта топиб олди. Синчиклаб қаради: икки-уч қўл ўйналган, махсус белгичалар қўйилган. Анна Сергеевнадан олган сабоқларини синаш учун қартани чийлади. Етти йилда қўли анча чиқиб қолибди. Хаёлий рақибларга қарта таркатди. Ўзига уч туз, бошқаларга турли зотлар тушди. Бироқ бу кўнгилдагидек эмас эди. Лобар қайтадан чийлади, ҳавога қориб-қориб аралаштирди, “гармон” ҳам чалди. Ниҳоят, ақл-хушни ўғирловчи қарталар ҳар бир рақибга таркатилди. Қиморбозлар бундай қўлларга ҳамёндаги борини тикишга рози бўлади...

– Тўхта! – ўзига гапирди Лобар. – Қарталар Абдулла аканинг чўнтагида нима қилиб юрибди? Маишатпараст бўлиб қолганини биламан. Наҳотки, қиморбозларга қўшилган бўлса?!

Лобар ухлаб ётган эрини силтаб уйғотди-да, қарталарни тумшугига тақади.

– Нима бу, Абдулла ака? Тушунтириб беринг!

– Дунёни ўт олибдими дебман-а, туф-туф...

– Гапни айланторманг. Нима бу деяпман?! – Лобар қарталарни сочиб юборди.

– Эрталабдан мияни қоқасан. Кўрмаяпсанми, қарта-ку. Оддий қарта.

– Қарта ўйнайдиган бўлиб қолдим денг!

– Нима қилибди, бўш вақтларимизда эрмак учун ташлашамиз.

– Ёлғон! Эрмак учун ўйналадиган қарталарга махсус белгичалар қўйилмайди. Пул деганда қасам ичиб тўймайдиган, фирромликни одат қилган мараз қиморбозларгина белгилардан фойдаланишади.

Абдулла аканинг уйқуси очилиб кетди. Ўрнидан туриб, қорнини қашлади.

– Зўрсан-ку, хотин. Қартани мендан яхши ўйнайсан, шекилли.

Лобар қулишни ҳам, йиғлашни ҳам билмасди. Шу одам ўзини

карта ўйинчиси ҳисоблаб, кимор ўйнаб юрибдими? Лобар билган нарсанинг юздан бирини, йўк-йўк, мингдан бирини билармикан?

– Қани кўрсат белгиларини, – деди Абдулла ака қарталардан бирини олиб томоша қиларкан.

– Қарта кимники? – сўради Лобар.

– Ошнамники. Шунга ота гўри қозихонами?

– Фақат тўғрисини айтинг, қанча ютқаздингиз?

Оғзи куйган қатикниям пуфлаб ичар, деганларидек Лобарнинг ҳозирги хавотирини Абдулла ака ўзича тушунди.

– Қўркма, сени ютқазганим йўк.

Лобарнинг ранги мурданикидай оқариб, тили бир зум калимага келмади.

– Қанча?!

– Тўрт-бешта.

– Тўрт-беш миллионми?

– Нима, жинни бўлганмисан?! Тўрт юз минглар ютқаздим. Замон қайтма-қайт. Эртага мен ютаман. Шу билан гулдур-гуп. Энди айт, ярамас қаерга белги қўйган экан?

– Кўзни қаттарок очиш керак, – Лобар карта нақшлари орасини кўрсатди. – Нақш ичидаги қизил чизик “туз”, бу нуқталар “етти”, булар эса “таппон”, “чиллик”, “ғишт”, “қарға”ларни англатувчи белгилар.

– Эй, бир қарашда қартанинг ўз нақши деб ўйлайсан-а?!

– Сиз ва сизга ўхшаган лақмалар шундай ўйлайди.

– Ютган найтларим ҳам кўп бўлган. Лақмадан олиб, лақмага тикма.

– Оғохлантириб қўяй, агар яна кимор ўйнасангиз бу ўйдан кетасиз.

– Ўрнимга кимни опкеласан? Пиёниста тоғаваччангними ёки гўрда ётган чеченними?

– Марҳумларга тил теккизиш одатингиз экан! Шомилнинг ўлганига эса шуқр қилмайсиз! У тирик бўлса, меникидан аввал сизнинг терингизни шилади, биласизми шуни?!

– Шилгизадиган аҳмоғини топиб олсин! – деди Абдулла ака масҳараомуз кулиб.

Кейинги вақтларда киморнинг дастидан оилада тез-тез жанжал бўла бошлади. Абдулла ака қанчалик яширмасин, унинг кимор

ўйнаётганини Лобар сезарди. Бунинг устига Лобарга карашли дўконларда савдо суръати пасайиб, ходимлар тез-тез алмаша бошлади. Ишнинг бошида шахсан на Лобар, на Абдулла ака турарди. Даромад камайгани яққол сезилиб қолди. Бозор ёнидан қурилган бир неча қаватли савдо марказидан жой ололмадилар. Бунга пул ҳам, ҳафсала ҳам топишолмади.

– Бу кетишда бизни бозордан суриб чиқаришади, – деди Лобар.

– Ташвишланма, – деди Абдулла ака бўйинбоғини боғлар экан, – яқинда ўша савдо марказидан бир эмас, иккита хонани қўлга киритаман. Ишонавер, хотинжон.

– Лотереядан ютасизми?

– Бу – бизнес.

– Кўрамиз кучингизни.

Ўшанда Лобар нега шубҳаланмади, кейинчалик ҳайрон бўлиб юрди. Абдулла ака катта маблағни қаердан олишни режалаштирган эди? Яна “лотереядан ютасизми?” деб сўрабди-я. Бор-будини киморга тикиш даражасида тубанлашган шахс бу сафар ҳам ёстикдоши бўлиб чиқишига ишонмаган эди.

Тонг-саҳар Лобар дарвоза кўнғироғи чалинишидан уйғонди. Абдулла ака бўш қоп каби шалвираб турар, салқиган қовоқлари, маъносиз нигоҳлари, осилган лаблари адойи тамом бўлганидан дарак берар эди. Бир-бирига сўзсиз тикилиб туришди. Лобар ҳаммасини тушунди.

– Машина қани?

– Кетди, – деди Абдулла ака.

– Нақд суммадан-чи?

– Уч ярим миллион...

– Дўконлардан қайси бирини тикдингиз?

– Ҳаммасини, – дея Абдулла ака лаб буриб қўйди. Гўё бу билан “дўконлар кетса кетибди-да”, демоқчидек эди.

– Ҳовли, мен, ўғлим... Молдек ютқазилдикми?

Абдулла ака миқ этиб оғиз очолмади. Лобар йиллар давомида тўпланиб келган нафратини, киморбозлардан жирканишини ифода

этиб, эрининг юзига туфлади. Бундай ҳақоратни кутмаган Абдулла ака ток ургандек сапчиб тушди.

– Сен ҳали қарта ўйноламан деб юрибсанми?! Мана сенга!.. – Лобарнинг кетма-кет шапалоқларига жавобан эри ожиз қолди. – Мана! Бир чеккада сассиқ савдогар бўлиб юргандинг! Энди сен ҳам мени киморга тикадиган бўлдингми?! Болам учун... Уйим учун... Дўконларим учун...

Лобар эрининг юз-кўзини тимдалаб, бир тутам сочини юлиб олди. Абдулла ака қонга бўялди. Жони киморбозларнинг эмас, хотинининг қўлида эканлигини тушунди. Дўконларни ва ҳовлини сотишга рози бўлмаса, тамом, Абдулла аканинг ажали шу.

– Дадамни урманг! Ая... Ая!.. -- Ногаҳоний қичкирик Лобарни ўзига келтирди. Парвиз йиглаб-ёлворарди. Кўзларида кўрқув, раҳм, ожизлик мужассамлигини кўриб Лобар инсофга келди. Ҳозиргина миясида чарх ураётган “эримни ҳайдаб юбораман, мол-мулк менинг номимда, ютқазганларини тўлолмай итдай хор бўлсин” деган фикрдан воз кечди. Битта-иккита кўшнилари томошага чиқа бошлашган эди. Лобар ўғлини кучоқлаб, эрига йиглаб буюрди:

– Ичкарига кириш!

Эрини қувиб солса, у ўлади, аниқроғи, ўлдирилади. Ёмон бўлса ҳам Парвизнинг отаси. Парвиз аяси қандай дўппослаганини кўрди. Агар дадаси ўлса, Лобар умрбод таъна-дашномлар остида яшайди. Ўғли эсини танигач, айтмайдими “тош дўкон учун дадамнинг ҳаётидан кечгансиз” деб! Қолаверса, Лобар яна бир фикрга келиб кўйганди. Гарчи қалтис ҳаракат бўлса-да, у пулни тўлашга эри билан бирга бориб, киморбозларни ўйинга таклиф қилмоқчи эди. Анна Сергеевна ҳар гал қарта ўргагаётганда, “сенга Ўрта Осиёда ҳеч ким бас келолмайди” деб тақрорлашни қўймасди. Ҳеч бўлмаса, бир марта ўзини ҳақиқий киморда синаб кўришга имкон келганди. Ҳам имкон, ҳам қасос!..

Дўконлар ва молнинг пули Абдулла ака ютқазган миқдорга етмади.

Қарз берадиган одам топилмагач, Лобар деди:

– Бориға барака! Қани, йўл бошланг.

Абдулла ака муҳлат ўтиб бораётгани сабаб бошини қайси деворга

уришни билмай юрганда. тўсатдан хотини тутган йўл ғалати туюлди. Лобарга тушунолмади.

Сал кам бир гектар майдонни эгаллаган данғиллама иморатнинг ярмида ҳалиям усталар ишлаб ётарди. Айвонлардаги бир қатор машиналар орасида ўз “Нексия”сини таниган Лобарнинг кўксидаги қасос алангаси янада гуриллади.

– Нега хотинингни эргаштириб келдинг? – сўради қиморбозлар сардори.

Абдулла аканинг ўрнига Лобар жавоб берди:

– Аксинча, уни мен эргаштириб келдим. Мана пуллар! Етмаганига ўзимни баҳолайсиз.

Қиморбозлар шошиб, бир-бирига қарашди. Сардор эса беписанд кулимсиради.

– Чакки эмассан, – деди у еб қўйгудек тикилиб. – Дангаллигинг ҳалитдан аллақаеримни жизиллатиб юборди. Эшикдан кираётганларингда қулоғимга “Абдулла ака ёш хотини билан келибди” дея шипшиб қўйишди. Акс ҳолда сени қизи ё келини деб ўйлардим.

– Бас қилинглар! – Абдулла ака ортиқ чидаёлмади. – Пулни сананглар, етмаганига мен жонимни тикаман. Истасанглар, бир-икки йил ишлаб бераман.

– Йўк, жонингни тикавер, – кесатди кекса қиморбозлардан бири. – Бизни сарик чақасиз қолдирмоқчи бўлган полвоннинг жон беришини томоша қилишни болалигимдан орзу қиламан.

– Менга қаранглар, – деди Лобар жасурлик билан, – эрининг қарзини тўлашга келди деб ўйламанглар. Эрим ютқаздими, ўзи тўласин. Бу пуллар эса меники. Дўконларимни сотиб, йиққанларимни тахлаб келдим. Мен ҳам гап-гаштакларда дугоналарим билан қарта ўйнаб қўрганман. Мана, пулим нақд. Мен билан ҳам ўйнанглар. Етмайди десанглар ҳовлимни, ўзимни тикаман. Розимисизлар?

Бундай таклифни эшитган қиморбозларнинг оғизлари очилиб қолишди. Албатта, Лобарни жамики бойлиги билан ютиб олишни ҳар бир қиморбоз жон-жонидан истарди. Бироқ ҳеч қайси бири, ҳатто эри Абдулла ака ҳам, Лобарнинг суперпрофессионал даражадаги картабоз эканлигини билишмас эди.

Абдулла ака “Мен розимасман!” деб шовқин кўтаргач, икки

барзанги йигит қўлтиғидан судраб кетди.

– Айтиб кўяй, – айёрона қулимсиради сардор, – бу ер аёллар гап-гаштаги эмас. Кейин минг дод-вой қилсанг ҳам фойдаси йўқ.

Сардор киморбозлардан учтасини ўйинга қўшди. Самарқанддаги катта бойлардан бири келиб қолганди, у ҳам кўшилди. Стол атрофида олти ўйинчи ўтирарди.

– Ҳар кимнинг ёнида фақат ўз одами бўлсин, – деди Лобар ва эрини чекирттирди. Орқа томонида бегона одам туришига йўл қўймади. Қартанинг икки қутисини қайтариб юборди. Белги қўйилмаган тоза карта сўради.

– Қани, бошланг бўлмаса, – мазах оҳангида манзират қилди киморбозлар сардори. – Дугоналарингиз коидаларни роса ўргатишган, шекилли.

Лобар тиржайган башараларга қараб, ғолибона кулди.

– Ҳамма эркакми? – сўради қарталарни чийлашдан аввал.

– Ташвишланма, сендан бошқа ҳамма эркак.

Лобар қарталарни секин-секин аралаштирди, кейин шундай ўйната бошладики, гўёки резинадай чўзилаётган ва “фирр... фурр” деб овоз чиқараётган қарталар атрофдагиларни сеҳрлаб қўйди. Ўйновчиларга карта сузилгач, Лобар ўзиникини очиб ҳам қарамай, пул тикди. Киморбозлар жиддий қиёфага кириб қолганди. Ҳатто, Лобарга хавотир аралаша ўгринча бокиб қўярдилар.

– Қартангга қараб пул тиксанг-чи, – пичирлади Абдулла ака (пешонасида реза-реза тер пайдо бўлган эди).

– Қараш шарт эмас, – деди Лобар.

Кекса киморбоз оппоқ мўйловини силаб, қарталарини тесқари ташлади-да:

– Мен бу аёл билан ўйнамайман, – деб қўлларини кўтарди.

Бошқалар эса кизишиб кетишди. Натижада, биринчи қўлнинг ўзидаёқ Лобар тўққиз миллион саккиз юз эллик минг сўм ютиб олди. Иккинчи қўлда ҳам қозир Лобарга тушди. Самарқандлик бой “Дамас”идан айрилиб, ўйиндан этак силкиди.

– Элликта “Дамас”ни ижарага бергансан, ўйнайвер, – пичинг қилишди унга.

Киморбозлар сардори ўртага битта “Ласетти”, яна йигирма бир

миллион сўм тикди. Лобар ҳам ҳовлисини тикканлигини айтди.

Ўйин қондаси шундай эди: киморбозлар галма-гал пул ёки бирон нима тикаверади, кимда ўртага тикадиган нарса қолмаса, қарталарини тескари ташлаб таслим бўлишга мажбур. Лекин “шифт” деган тушунча ҳам бор. Ўртадаги ютуғ маълум бир миқдорга етгач, ҳар икки томон пул тикишни тўхтатиб, ҳужум қилишга келишиб олишлари мумкин. Қиморбозлар сардори ҳали бунча нарса тикмаган эди. Шу вайданми, Лобарга деди:

– Менимча, етар. Сендаям ўртага ташлайдиган нарса қолмади. Кел, қарталарни очамиз.

Лобарда ҳам, сардорда ҳам учтадан қарта бор эди. Ҳаяжонли сониялар яқинлашган эди: бир лаҳзадан сўнг бири қирқ миллион сўм, битта “Лассетти”, иккита “Дамас”, ҳовли ютиб олиши мумкин. Айниқса, Абдулла акада жон қолмади, дир-дир титраб, йиқилмоқдан бери бўлиб турарди.

Қиморбозлар сардори қарталарини очганда, бутун давра “во!” деб юборди. Учта “етти”ни ҳамма кўрди, бири зотдор эди. Сардорни кучоқлаб ўпиб, кийкира бошлашди. Абдулла ака эса йиғлар эди, боягина умид бор эди-я...

Лобар бошини кўтармай ўтирарди. Қўллари мушт бўлиб тугилган, елкалари билинар-билинемас силкинарди. Абдулла ака “Нима қилиб қўйдинг?!” деб бақириш учун хотини томон энгашган эди, кулаётганини кўриб қолди. Ҳа, Лобар кулаётган эди. Ахир, ҳали унинг қартаси очилмаган-ку! Тўғри, уч “етти” жуда кучли қўл. Аммо ундан-да кучли яна битта қўл бор: уч “туз”!

Уч “етти”га қарши уч “туз”нинг чиқиб қолиши кимор оламида камдан-кам учрарди. Эҳтимол, юздан бир, мингдан бир ҳолатда...

Лобарнинг кулаётганини бошқалар ҳам пайқади. Шу аснода у қарталарини нозик қўл ҳаракати ила пуллар устига сочди. Биринкетин уч қарта очилиб тушди ва... бир лаҳза даҳшатли сукунат чўкди. Кекса киморбоз қарталарни кўриш учун энгашган жойида қотди. Сардор ва ҳамтовоқлари тиржайган ҳолатда лаб-лунжларини йиғиштиролмай жонсиз сурат бўлгандилар.

Бирдан Абдулла аканинг одамниқига ўхшамаган бўкиргани

эшитилди:

– Уч “туз”!.. Уч “туз”! Ютдик! Биз ютдик!..

Уни бир неча дақиқа тинчлантиришнинг иложи бўлмади. Ахийри, сардор столни муштлади.

– Ўчир овозингни, ифлос чўчка! Аввал қарзингни тўла!

Дарвоқе, ютукнинг анча-мунчасидан воз кечишга тўғри келди. Қиморбозлар сардори “эрингнинг қарзини тўла” деб столдан ўн миллион сўм ва “Ласетти” калитини олиб кўйди.

– Начора, давом эттирамизми? – деди Лобар.

Абдулла ака буткул озод инсонга айланиб, пулни копча жойлай бошлади. Лобар ўз ҳунарини қайта-қайта намоиш этганидан сўнггина қиморбозлар тан берган эди. Унга энди ҳадик ва ҳайиқиш билан боқардилар.

Кейинги ўйинлар суст бўлди. Кўпи билан бир миллион сўм ўйналди. Лобар ракибларини киздириб олиш учун пайт пойлаётганини ҳеч ким сезмади. Уларни чув туширишнинг юзлаб усули Лобарнинг миясини банд эта бошлаганди. Қарта иштаҳасини бундай очиб юборишини, янгидан-янги ютиш усуллари миясига ўз-ўзидан қуйилиб келишини Анна Сергеевнага шогирд тушган дамларда ҳеч бошидан кечирмаганди. Гўё уни кўринмас жодугар бошқарарди.

Қартабозлардан бири ҳовликма эди. Дастлаб худди шу йигитнинг оиласини тикишга мажбур қилди. Бунинг учун Лобар унинг қўлига икки “зот”ни туширди, ўзиники ҳам икки “зот” эди, аммо ҳисоб жиҳатидан яримта устун қилиб қўйди. Яна бир баҳона билан “туз”лар, “етти”лар столидаги қарталар орасида эканлигини, қўлидагилар оддийлигини жўрттага сездирди. Ўртага яна миллионлаб пуллар тикила бошлади ва ниҳоят, хотинини ҳам тикканлигини маълум қилди.

Лобар биринчи бўлиб шу ҳовликманинг уйини куйдирди. Юраги дов берганлар бор-будидан айрилдилар. Ўйин бошланганининг олтинчи соати Лобар қиморбозлар сардори билан юзма-юз қолди. Сардорнинг ўйин бўлаётган шу ҳашаматли саройи ва уйдаги хотинигина қолган эди. Сарой ўша пайтдаги нарх-наво бўйича эллик миллион, хотин беш миллион сўм ўрнига ўтгач, ўйин шиддатли

тус олди. Лобар ҳам ўртага нақд пул тикмай, ютиб олган аёллару ховлилар, “Ласетти” ва “Дамас”ларни чўтлаб ўйнади. Машина ва бегуноҳ аёллар қўлдан-қўлга ўтиб турди. Лобар бир вақтлар ўз тақдири Москвадаги ана шундай қиморда хасчалик кадр-қимматга эга бўлмаганини бировлар мисолида яққол кўриб ўтирарди. Бир неча соат муқаддам ўзи ҳам қалтис ҳаракат қилди: бор-будини тикди.

Абдулла ака “Нексия” яна қайтганига севиниб, уни эшикка яқин ҳайдаб келди. Қиморбозлар ютказган машиналарини берармикан, деб калитларга тамшаниб қараб қўйди. Ўйин охирлаб қолган эди. Бир томонда усталар ишлаб ётганига қарамай бу бадқирдор кимсалар пул устида тортишиб қолиши ва Лобарни эри билан қўшиб гумдон қилишлари мумкин эди.

Кеч тушиб, усталарнинг овози ҳам тинди.

– Сенинг ким эканлигингни биламан, – деди кекса қиморбоз. – Афсунгар кампирнинг шогирдисан. Чошгоҳдан бери ўйлайман: чечен жодугарининг шогирди Москвада эмасмиди деб...

– Тўғри, – деди Лобар, – “қарта ракси” чечен кампирига бориб тақалади, аммо мен уни кўрмаганман. Устозим бошқа бир оққўнгил инсон эди.

– Бундан ўрганиш керак, – хирилдоқ овозда хитоб қилди қиморбоз.

– Бу ўша! Мен сенларга айтган жувон!

Ўйин тўхтади. Лобар нима гапиришини пухта ўйлаб оёққа қалқди.

– Мен ҳунаримни ҳеч кимга ўргатмайман, хомтаъма бўлманглар, – деди дона-дона қилиб. – Чорасиз колганим учун бугун ўйнадим. Бу биринчи ва охирги ўйиним! Қартанинг ҳаромлигига ўз кўзим билан гувоҳ бўлдим. Хотинларинг, кизларинг ўзларингга буюрсин. Машиналаринг ҳам керак эмас. Сизлардан битта илтимос, бунақа ишларни йиғиштиринглар. Ва ҳеч қаерда “мен эркакман, қиморни биламан” деб қўкрак керманглар.

Лобар ва Абдулла ака қопагон ит олдидан эҳтиётлик билан узоқлашаётган кишилардек ҳовлига секин чиқишди. Усталар орасида Лобарнинг маҳалладоши ҳам бор экан:

– Лобар опа, ҳорманг! – деб кичқирди.

Қиморбозлар нима қилишларини билмай турардилар. “Нексия” дарвозадан чиққач, сардор стулларни деворга отди, қарталарни майдалаб сочди.

– Уйинг, машинанг фойдага қолди-ку, – деди кекса қиморбоз.

– Аёл билан ўйнадик-а!.. Аёлга ютқаздик-а!..

– Пулларниям ташлаб кетмади-да, – афсусланди бири.

Киморбозлар сардори баттар тутакди:

– Ўв, эшакмия, аёлдан ютқаздик деяпман, аёлдан! Пулларингга карамадиям. Анави Абдулланг халтага соливолди, эшитаяпсанми, эркак!.. Эркак!..

* * *

Ўйиндан сўнг Лобарни бир неча марта безовта қилишди. Бироқ у киморни энди унутганлигини такрорлашдан чарчамади. Ўртада айтилмаган аҳд бор эди. Лобар миллионлаб сўмга баробар ютуқларни рад этди. Агар киморбозлар тазйиқ қила бошлашса, ўз-ўзидан ютуқлар тақдирини яна Лобар фойдасига ҳал этиларди.

Ҳар ҳолда низолар келиб чиқмади. Лобарнинг хафа бўлгани шундан эдики, ўша ўйинда расвоси чиққанлардан бир кишигина, яъни самарқандлик бой киморни ташлади. Қолганлари эса қартадан бош кўтаришолмади.

Абдулла ака ҳам кимордан кетди. У Лобарга бутунлай тобе бўлиб қолганди. Ўзидан билиб бир иш қилолмас, Парвизга ҳам қаттиқ гапиролмас, айтмасдан ҳеч қаерга чиқмас эди. Эрининг ўзини туттиши Лобарга эриш туюлса-да, ҳеч вако демасди. Ахир, қилғиликни қилган шу одам эмасми?!

Бироқ вақт ўтгани сайин Абдулла ака яна ўзгара бошлади. Диний китоблар мутолаасини йиғиштирди. Савдо марказидан Лобар олган янги дўконлар эшигида ўтган-кетганларга беписанд тикилиб, ёш дўкончи йигитлар билан гийбатлашнишга киришиб кетди. Лобар “DVD” дискларни орасидан беҳаё фильмларини топиб олгач, барчасини тушунди: бу одам тавбасига таянмабди, оёғи яна бузуқчиликка тортмоқда.

Лобар ичидан куйса-да, билдирмади. Нима ҳам қиларди? Ўзини ишлар билан овутиб юраверди. Ҳовлининг ташқи кўринишини ўзгартирди, баҳорда кўчат ўтқозишни режалаштирди.

Бир четдаги қазноққа қараса, кераксиз ашқол-дашқоллар уюлиб қолибди. Деворлари захлаган, юқори қисминини ўргимчак ишлари

коплаган. Лобар мардикор олиб келиш мақсадида “Нексия” сига ўтирди ва мардикор бозорига жўнади. Машинани бир зумда эркаклар ўраб олишди.

– Икки киши чиқсин, – деди Лобар. – Битта хонани тозалаб, деворларини оҳак қилиш керак.

Иккитаси шоша-пиша орка ўриндикка ўтиришди-ю эшикни ёпишди. “Нексия” равон йўллардан илгариларди. Мардикорлардан бири йўталди, алланималар деб гўлдиради. Лобарга унинг овози шунчалик таниш туюлдики, оркани кўрсатувчи кўзгудан ялт этиб қаради. Соч-соқоли ўсган, кўзлари ботиб кетган эркак чўнтагидан нон олиб кавшанарди, Лобар таниди: у Маъруф эди... Тоғасининг ўғли... Биринчи эри... Москвада Лобарни қиморга тикиб, Маловер тўдасига бериб юборган кимса...

Лобар икки йиллар аввал Маъруф ҳақида эшитганди. Қамалиб ҳам чиқибди, уйдан кетиб бутунлай пиёниста ва дарбадарга айланибди. Бу сафар Лобарнинг асаблари исён кўтармади. У чарчаган эди, бойиб кетишдан, тасодифлардан, душманларига рўпара келишдан...

Тоғаси ва унинг хонадонини ўйлади. Ўтган йили Маъруфнинг онаси ҳам ўлди. Бир замонлар тўлиқ шодлик, шавкат ҳукм сурган хонадон бугун аянчли аҳволга тушган. Маъруф айбдорми? Ё Маъруфни тарбиялаган ўша оиланинг ўзими? Лобар илк марта юракдан ачинди. Ахир, шулар ҳам, уларнинг қаторида Лобар ҳам бахтиёр турмуш эгаси бўлиши мумкин эди-ку. Ҳозир машинасини тўхтатиб, Маъруфни қувиб-солишдан нима наф кўради?

“Нексия” светофорда тўхтаганида, Лобар орқага пул узатди.

– Манавини олинг-да, машинадан тушинг, – деди ёш йигитга. – Менга бу кишининг ўзи ҳам етади.

Мардикор йигит Лобарнинг айтганини қилди.

– Салом, Маъруф ака, – деди Лобар “Нексия”нинг газини босиб.

– Сенмисан? – Маъруф ҳайиқиш билан қараб қўйди. Айтдим-а таниш туюлаяпти деб...

– Уйдан кетиб чакки қилибсиз. Тоғамнинг, аянгизнинг руҳи чирқиллаб қолган.

– Тўғри гапираяпсанми ё устимдан кулаяпсанми?

– Бўлар ишлар бўлди. Сизнингча, ортингиздан пойлаб машинамни

атайин кўндаланг қилдимми? Ҳозир танидим сизни. Қисқаси, Маъруф ака. гапирадиган гаплар кўп.

– Сенинг гапингни эшитадиган ёш бола эмасман. Тўхтат машинангни, авлиё бўлсанг ҳам!

– Тўхтатмайман, – деди Лобар тезликни ошириб. – Уйимдаги ишларни бажарасиз, кейин...

– Ҳузур қилиш учун ишлатмоқчимисан? Чучварани хом санабсан. Кўлимни қонга ботиришга мажбур қилма.

– Дағдагангизни бас қилинг! – қичқирди Лобар. – Мен сизга собиқ эрим эмас, тоғамнинг ўғли деб гапираяпман. Ўтган ишларни унутганман, тупурдим ўша воқеаларга! Сизни бундай аҳволдан кутқармоқчиман. Яхши ишласангиз, ичмасангиз, сизга пул бераман, Россияга кетасиз. Бир аёлда менинг пулларим қолган, опкеласиз ва ҳаётингизни изга тушириб оласиз.

Маъруфнинг дами ичига тушиб қолди. Лобарни таниган лаҳзадаёқ ундан нимадир таъма қилишини яшин тезлигида режалаштирган эди.

Дарбадарликда кўп одамни кўрди. Пул унадиган жойда итнинг косасини ялашга тўғри келса, ялаб бўлса ҳам пулни қўлга киритадиган ҳамтовоқлар орттирди. Эртага уларга: “Биринчи хотиним уйига таклиф қилди, Россияга кетишга пул бермоқчи бўлди, ғурурим йўл кўймади” деса, Маъруфни ғирт жиннига чиқариб, гапирмай кўйишади. Биттаси бор эди (у ҳам пиёниста), хотини бойваччага тегади-да, собиқ эридан ўч олиш учун ресторанга ишга ўтказдиради. Иш вақтида ичса, бир қадам нари кетса, ишдан ҳайдалади. Ҳар кеч бепул ароқ, қолбасалар беради. Бир куни бойвачча эри билан унинг кўз ўнгида қучоқлашади, ўпишади. Собиқ пиёниста эр ўша кунлари Маъруфга: “Ўйлининг эшагини суғор, пулини ол, тўғрими? Менга яхшигина ҳақ тўлашяпти. Ишини ташлаб кетсам ҳам, барибир улар қучоқлашаверади, битта тўшақда ётишади”, деган эди. Маъруф ўша кимсанинг ароғини ичиб ўтиргани учун ғиринг деёлмаганди.

Лобар эса аммасининг кизи. Қариндош-уруғчилик ҳурмати раҳми келаётгани рост бўлиши мумкин.

– Ҳўш, қанча бермоқчисан? – сўради Маъруф машина Лобарнинг дарвозасига етгач.

– Минг доллар, – деди Лобар. Маъруфнинг кўзлари олайиб кетди.

– Берасан сен, берасан. – дея машинадан тушиб Лобарнинг ортидан эргашиди. – Россиядаям кўрганман-ку, тўрт юз доллар бергандинг. У ёқда, Россияда қолган пулларинг ҳам шунчадир?

– Йигирма минг доллар, – деди Лобар дарвозани очаётиб.

– Йигирма минг доллар?! Шунча пулни ташлаб келибди-я? Ўв-в... менга айтмайсанми, олиб берардим...

Кечкурун Абдулла ака ҳовлида юрган кимсани кўриб, Лобардан сўради:

– Ким бу?

– Мардикор.

– Ёқмади менга мардикоринг.

– Нима, менга ёқадими?! – кесатди Лобар.

* * *

Маъруфга Лобар ростдан ҳам минг доллар берди. Бир кун ўтиб, Парвизни эргаштириб квартирасига ҳам борди. Маъруф озроқ ичиб олган бўлса-да, аввалгидек тушкун кайфиятда эмасди. Иккови Россия тўғрисида гаплашиб олдилар. Лобар шу ерда ўтириб, Анна Сергеевнага хат ёзди. Пулга зориқаётганлари учун йигирма минг долларни қайтариб беришни илтимос қилди. Агар уйлардан бирини сотишга тўғри келса, эри кутишга тайёрлигини уқтирди.

– Мени сўраса чақалоғига қараяпти деяверинг, хайр, сизга омад ёр бўлсин, – Лобар чиқиб кетаётиб шу гапларни айтди.

– Хайр, – деди кичкина Парвиз ҳам.

Кечурун Абдулла ака келгач, Парвиз билагонлик қилди:

– Дада, бизникида ишлаган одамни танидингизми?

– Йўқ, – сергакланди Абдулла ака.

– У менинг тоғам экан. Исми Маъруф. Аям иккови роса гаплашдилар. Бугун уйига бордик. Хайрлашиб келдик.

Парвиз гапини тугатар-тугатмас, Лобар кириб қолди. Эр-хотин бир-бирига тикилиб, тошдай котдилар.

– Ўғлингнинг гаплари ростми, деб сўрамайман, – деди Абдулла ака газаб билан. – Мардикор баҳонасида биринчи эрингни уйга олиб келганингни, остонани ҳаром қилганингни ҳозиргина кўчадан ҳам эшитиб келаяпман.

– Кулоқ солинг, Абдулла ака...

– Қулоқ солмайман! – тутакиб кетди эр. – Мени ҳамма нарсага чидайди деб ўйласанг адашасан. Дўконлар ҳам сеники! Бироқ мени эшакдай миниб олиб, қулга айлантиролмайсан. Мен эркакман! Ғурурим бор!

– Гапларингизни рад этмайман. Ўша мардикор аввалги эрим эди. Лекин мен унга тоғамнинг ўглига карагандай...

– Тоғамнинг ўглига карагандай деяпсанми? Яъни ака-сингилдай демоқчимисан?

– Ҳа.

– Бу ёғи қандок бўлди?! Ота-онанг сени акангга эрга берган экан-да? – Абдулла ака масхараомуз кулиб, Лобарни силтади. – Аввал эр эди, энди ака бўп қолдимиз? Минг лаънат сенга ва сени улғайтирган ота-онангга! Минг лаънат якин қариндошини ҳам эр, ҳам ака, ҳам ўйнаш ўрнида кўраверадиган сенга ўхшаган бузуқиларга!

– Кимни лаънатлаяпсиз? Ким бузуки? Ким орқамдан гап қилди? Исботлайсиз!

– Айтган одам ҳозир Москвага учиб кетаяпти.

– Нима?! Маъруфнинг ўзи тухмат қилдимиз ҳали?!

– Йўқ, бечора Маъруфнинг айбдор эмас. Сен киморда чув туширган одамлардан биттаси изингни санаб юрган экан. Дардини биласан: “Қора қарта ракси”. Қараса, Маъруф билан топишиб қолдинг. У Маъруфниям кузатибди. Сени Маъруф бир вақтлар киморга тикканини, киморбозлар қўлига тушганини, рус аёлидан қарта сирларини ўрганганини билиб олибди. Энди айт-чи, Маъруфни бугунги рейсда Москвага, устозингнинг уйига юборганинг ростми?

Лобар индаёлмади. Абдулла аканинг гаплари аччиқ ҳақиқат эди. Қиморбозлар энди умрбод тинч қўймаслигини бир вақтлар Анна Сергеевна сўзлаб берган таржимаи ҳол мисолида ҳам кўрди. Ўшанда унинг ҳузурига Шомил келиб, қарта сирларини ўрганиш учун оёқ тираб олганди ва энг даҳшати, қарта ўрганиш учун ҳар қандай ёвузликка тайёр эди. Бугун Лобар Анна Сергеевнанинг қўйига тушаяпти. Ҳад-ҳисобсиз бойликлар келтириши мумкин бўлган қарта сирларини билиб олиш учун қиморбозлар Лобарни, оиласини, устозини ўз ҳолларига қўймаслиги янада яққолроқ англашилган эди.

– Нокаслар! – чинқирди Лобар бир дақиқалик сукутдан сўнг. –

Хайвонлар! Бундай қабих инсонлар қайданам пешонамга битди-я!

Абдулла ака Парвизга маъносиз тикилиб, бўзрайиб ўтирарди. Парвиз эса қовоғини солганча ўйинчоғини баҳона қилиб, жанжал дақиқаларини зерикаш билан ўтказмоқда эди.

– Мен кетдим, – деди Абдулла ака чуқур ух тортиб. – Очигини айтсам, сен билан яшашдан чарчадим. Бошидан ўзимга муносиб хотин топишим керак эди... Фақат бир илтимос, ўғлим ўксимасин.

Лобар ялт этиб қаради.

– Кетсангиз кетаверинг, – деди у. – Иродасиз эркак эканлигингизни мен ҳам бошидан билгандим. Ўзимга муносиб эр чиқишини кутмадим. “Ўғлим ўксимасин” эмиш! Отасиз қандай ўксимайди?! Ўзи сизда оталик туйғуси борми?! Битта мени деб шунча фарзандингизни ташлаб келиб ўтирибсиз-ку.

– Ундан ҳам баттарман... – Абдулла ака кип-қизариб кетди. Парвизни қучокларкан, йиғламокчидек кўзларини оҳиста юмди. – Кўришиб турамиз, ўғлим... Мен шаҳардан ҳеч қаерга кетмайман.

– Биладан, – деди Парвиз катталардек. У яна гапиришни истарди, лекин болаларча қалби ила шуни тушундики, ота-онаси айни вақтда ўз дардларини кўпроқ афзал кўрмоқда.

– Бу билан қутулмайсиз ҳали, – деди Лобар.

– Битта дўкон номимда эканлиги қийнаяптими сени?

– Битта дўконсиз ҳам қуним ўтади. Мен бошқа нарсани назарда тутаяпман.

– Айт, нимани?

– Шунча гапни кўтариб келдингизу, кимдан эшитганингизни айтмадингиз. Наҳотки, менинг, қолаверса, оилангизнинг изидан тушган одамлар кимлигини била туриб айтмасангиз.

– Айтдим-ку киморбозлардан деб. Тўғриси, ўзимам айнан ким Москвага кетганини билмайман.

Абдулла ака бошини ҳам қилиб чиқиб кетди. Лобар узоқ вақт тик туриб қолди. “Учинчи оилам ҳам бузилдими?” деб ўйларди у.

* * *

Орадан кўп ўтмай совуқ хабар келди: Маъруф Москвада ўлибди. Хабарни эшитган қуниёқ Лобар машинасига ўғлини ўтиргизди-да, онасиникига борди.

– Унга нима бўпти? – Онасини дарров саволга тутди. – Қандай

ўлибди?

– Акам бечорага ўхшаб кўп ичган экан. Маст ҳолида мотоцикл хайдаб, автобуснинг тагида қолганмиш.

– Ўлигини опкелишибдимми?

– Э, ким югуради, болам? Мен борди-келди қилмасам, бошқаларнинг ҳам ўз сабаб-баҳонаси бўлса.

– Тоғалари жон куйдиргандир?

– Тоғаларида пул қаёқда?! Кунини зўрга кўриб юришибди-ю!

Лобар сумкачасини кавлаб, минг доллар чиқарди.

– Ая, илтимос шу пулларни уйига элтиб берсангиз. Етмаганига ўзларидан кўшиб, Маъруф акани опкелишсин.

Биринчи эри учун йиғлашни истамаган Лобар ўғилчасини эргаштириб машинаси томон юрганида, онаси:

– Ўғлинг билан кўп ёлғиз қолаяпсан-да, қизим, душманларингдан эхтиёт бўл... – деб жавради.

Она-бола машинага етган лаҳзада аллақайёқдан икки кимса пайдо бўлди. Уларнинг қора никобларини кўрган заҳоти Лобарнинг онаси дод солиб кизи ва набираси ҳимоясига отилди...

Лобарга орқа томондан мушт туширган боскинчи иккинчи аёлни ҳам уриб йикитди. Лобар чинкириб йиғлаётган Парвизни кимдир кўтариб қочаётганини сўнгги лаҳзаларда англади ва бор кучини тўплаб боласига талпинди, аммо юзи аралаш пешонасига тушган тепки оғзи-бурнини қонга тўлдирди...

Ўша куни шаҳар алғов-далғов бўлиб кетди. Куппа-кундузи шафқатсиз усулда бола ўғирлаш ҳали содир этилмаганди. Милиция машинасида Абдулла ака етиб келганида, Лобар бир ахволда ўтирарди. Биринчи галда қиморбозлар, сўнг Абдулла ака гумондорлар рўйхатига киритилган эди. Лобар терговчига Шомил ҳақида гапириб бергач, уни ҳам “иш”га тиркаб қўйишди.

Шу-шу Парвизнинг дараги чиқмади. Боскинчиларнинг машинаси аслида ўғирланган такси экан. Қиморбозлар бир неча кунлик ҳибс ва терговлардан сўнг қўйиб юборилди. Ҳафта ўтмай жиноятга алоқадорликда ҳибсда ўтирган шахснинг ўзи қолмади.

Абдулла ака ҳар куни келар, Лобарга ҳам, қариндошларига ҳам тик қараёлмас, гоҳо “менинг айбим нима?” деб йиғларди. Унинг

ахволига қараб кўпчилик Парвизнинг ўлдирилганига беихтиёр ишонч ҳосил қиларди. Лобарнинг хаёлида Парвиз ана-мана эшикдан кириб келаётгандек, “ая... аяжон!” деб бўйнига осилаётгандек туюлаверарди.

Қайгули кунларнинг бирида Маъруфнинг ўлигини Москвадан олиб келишди. Ҳалокат натижасида оғир тан жароҳат олгани кўриниб турарди. Бирок ўлимига бошқа нарса сабаб бўлгани аён бўлди.

Тўппонча ўқи унинг пешонасидан дарча очиб қўйганди.

Лобар аёлларга қўшилиб уввос солиб йиғларкан, Шомилнинг тириклигига ич-ичидан амин бўлди. Парвизни ўғирлашда ҳам унинг кўли бор деган хулосага келди. У ҳолда Парвизнинг бир тола сочи ҳам тўкилмаса керак.

Жиноят содир этилган кундан буён милиция ходимлари Лобарнинг уйини кузатишарди. Агар болани гаровга олиш учун ўғирлашган бўлса, жиноятчилар эрта-индин шартларини баён этишлари лозим. “Мендан нима ундириш учун боламини ўғирлашди? – ўйларди Лобар. – Бир юз йигирма минг долларними? Ё киморбозлар “Қора қарта ракси”ни ўрганишмоқчими? Балки Абдулла ака мендан усталик билан ўч олаётгандир?..”.

Лобар Парвизни соғ-саломат кўриш учун ҳар қандай шартга тайёр эди. Ўғрилар ҳам шуни кутган эдилар. Лобар жанозадан чиқаётганида нотаниш жувон кўлига рўмолча тутқазди:

– Кечирасиз, сизники тушди, шекилли.

Рўмолчага пулми, туморми ўралган эди. Лобар ҳалиги жувонга гапиришга ҳам улгурмади: узун либосию оқ рўмолинигина кўриб қолди, холос.

Рўмолчадаги нарса хат эди. Лобар шоша-пиша ўқиди: “Агар ўғлингни тирик кўришни истасанг, органга бу хатни кўрсатма. Келасичоршанба куни Тошкент-Анқара рейси бўйича Туркияга учасан. Ўша ёқда сени бизнинг одамимиз кутиб олади ва кимор ўйинига олиб боради. Билиб қўй, у ерда юз минглаб доллар ўйинга тикилади. Бир неча ойдан буён бир чечен қартабози ҳаммани шилаяпти. Сенга топшириқ шуки, чеченга қарши ўйнайсан. Ютсанг, ўғлинг уйингда бўлади”.

Ҳартугул Лобарнинг кўнгли хиёл ёришди. Демак, Парвиз тирик,

уни каергадир бекитишган. “Аблаҳлар, – деди Лобар ўзига-ўзи, – шартларинг бор экан, эртарок айт, одамни тириклай ўлдиргунча! Чеченни ютишим керак эмиш. Ўнта бўлмайдими?! Йўк, ҳали ўнгасини ютиб ҳам кутулмасам керак. Анна Сергеевна айтганидек жинни бўлиб ўламан, шекилли”.

Лобар икки ўт орасида қолди: милицияга айтиш керакми-йўқми? Айтса нима бўлади, айтмаса-чи? Хаёлида мактуб нари-бери экспертиза қилинадиган, жаноза бўлган хонадонга бориб, ўша жувон суриштириладиган, сўнгра Парвизни тез орада топишга ваъда бериладигандек туюлди. У ёқда ўйин бошланади. Лобар иштирок этмаса, ўглининг аҳволи не кечади?

* * *

Лобар машинасини ёқилғи куйиш шохобчаси томон бурди. Шу пайт оркадан кизил “Жигули” келиб тўхтади. Лобар бензин ҳақини тўлаётганда, “Жигули” хайдовчиси бегона кўзлардан пана қилиб гувоҳномасини кўрсатди.

– Бу ердан чиқиб тўппа-тўғри дўконнингизга боринг, сизни меҳмонлар кутмоқда, – деди у. – Айтгандай, машинангиздаги аёлларни бирон бекатга ташлаб ўтинг.

Лобар унинг айтганларини бажарди. Дўконга кириб келганида, сотувчи хавотир инган нигоҳини қадаб:

– Ичкарида одамлар бор, – деди. – Хужжатларини кўрсатишди, нозик идорадан.

Лобар дадил кириб борди. Тўртта эркак салобат билан ўтирар, кўйинларида тўппонча дасталари кўриниб турар, ҳар бирининг қарашида синовчан боқиш зуҳурланганди.

Улар ўзларини таништиришганида, Лобар Россия вакилига алоҳида эътибор қилди. “Демак, Маъруфнинг отиб ўлдирилгани нзсиз кетмайди, – ўйлади у. – Булар катта ишларни бошлаб кўйишганга ўхшайди”.

– Бизга хатни беринг, – қўл чўзди гуруҳ бошлиғи.

Лобар ҳаммасини билиб ўтиришганини тушунди.

– Гап бундай, – деди хатни ўқиган бошлиқ, – ўглингиз Парвиз

вилоятдан четга олиб кетилмаган. Умид қиламанки, яқин кунларда у бағрингизда бўлади. Бироқ бунинг учун сиз ҳам ҳаракат қилишингиз лозим.

– Ҳаракат қилиш тугул ўзимни еб-битиришгаям тайёрман.

– Биладан, сиз ҳам анойи эмассиз. Кечирасиз-у, уларнинг жиддий рақиби, учига чиққан қартабозсиз.

– Қарта менинг бутун ҳаётимни алғов-далғов қилиб юборди, – деди Лобар. – Сиз таърифлагандек учига чиққан қартабоз эмасман, қартани жуда яхши биладан, холос. Шунчаки ҳамхонам ўргатган.

– Ҳамхонам денг, – мийиғида кулди бошлик.

– Келинг, гапни чувалаштирмайлик, – деди Лобар асабийлаша бошлаб. – Очикчасига гаплашамиз. Мен Москвада Анна Сергеевна деган аёлдан “Қора қарта рақси”ни ўрганганман. Шомил исмли чечен киллерининг уйида яшаганман, аниқроғи, унинг хотини эдим. Ўзбекистонга қайтишдан аввал дала ҳовлиси ертўласидан бир юз йигирма минг доллар солинган дипломатни олиб чиқдим. Бойиб кетганимнинг сабаби шу. Учинчи марта оила қурганимдан сўнг бу эрим ҳам қиморга берилди. Бор-будимни ютқазгач, ноилож ўйнадим – ҳаммасини шилиб олдим. Шундан сўнг биринчи эрим, яъни тоғамнинг ўғли пайдо бўлиб қолди. Айнан у мени қиморга тикиб, ҳаётимни қора қилганига қарамай, кечирдим. Қўлига пул бериб, Москвага юбордим. Анна Сергеевнада қирқ минг долларим қолган эди. Маъруф акага, ҳеч бўлмаса, бир қисмини берса, ҳаёти изга тушиб кетар, деб ўйловдим. Афсуски, уни ўлдиришибди, авария бўлди деган хабарга гўёки ҳамма ишонди. Калласидаги жароҳат ёнида ўқ изи бор экан. Шунча ғавго етмагандек, мана, ўғлим йўқ. Куппа-кундузи, бир неча гувоҳлар олдида онам иккимизни уриб, боламни ўғирлаб кетишди. Ўйлаб кўрсам, барча воқеаларнинг учи битта илгакка боғланган. Сизлардан ёрдам кутганим учун очик гапирдим. Яна бир гапни ҳам айтиб қўяй. Агар ёрдам беролмасангиз, менинг йўлимни тўсманг. Туркияга бориб қиморда иштирок этаман. Мақсадим – ўғлимни эсон-омон кўриш! Ундан бошқа суянчим йўқ, узис энди яшолмайман ҳам.

– Шомил хусусида менга батафсил маълумот берсангиз, – деди

россиялик ходим. – Анна Сергеевна хақида ҳам.

Лобар кўз ёшларини артиб бўлиб:

– Аввал менга тўғриси айтинг, у тирикми? – деб сўради.

Россиялик ходим гуруҳ бошлиғига қаради. Бошлиқ лабларини чўччайтирди, сўнг бошини охиста қимирлатди.

– Ҳа, тирик, – деди Лобарга ўқрайиб.

– Ўғлимни у ўғирламаган, шундайми? – Хатга ишора қилди Лобар.

– Сезилиб турибди, албатта, у эмас. Ўғрилар шу ерлик киморбозларнинг одамлари. Бирок хатда ёзилган чечен киморбози Шомил бўлиб чиқиши мумкин.

– Бу фикрингизга қўшилмайман, – деди Лобар. – Чунки Шомил киморни ташлаб, киморбозларга қарши уруш эълон қилган. Маловер тўдасини ҳам Шомил йўқ қилди. Ундан ташқари канча киморбознинг бошига етгани менга қоронғи, аммо шунга ишонаманки, у ҳозир ҳам киморга киргин келтириб юрибди.

– Унга дуч келсангиз, сизга қандай муносабатда бўлиши мумкин?

– сўради бошлиқ ва қўшиб қўйди: – Албатта, тахминингизча.

– У мени ёқтириб қолганди. Ҳеч нарчасини аямасди, мард одам эди. Лекин қаттиққўллик ҳам қиларди. Масалан, биз тутқунликда яшагандек доимо девор ортида юрардик. Анна Сергеевна айтган эдики, “Шомил тирик бўлса, сени ўлдиради, чунки пулини ўғирлаб кетаяпсан”. Билмадим, яна дуч келсам мени ўлдирадими-йўқми? Аммо у ҳам мен учун қочоқ ҳисобланади, яъни қочоқ эр!

– Яхши, – деди бошлиқ. – Бояги гапим: ўғлингизни топишимиз учун сиз ҳам ҳаракат қилишингиз лозим.

– Менинг ҳам бояги гапим.

– У ҳолда Туркияга боришга розимсиз?

– Розиман.

– Кўркманг, халқаро киморбозларга қарши Россия ҳам, Туркия ҳам кураш олиб бораёпти. Ҳаммаси режа асосида бўлади, фақат сиз ўзингизни хотиржам тутишни машқ қилинг. Тилга эҳтиёт бўлинг. Билишимизча, сиз ўқотар қуроллардан фойдалана оласиз?

– Ҳа, сал-пал.

– Туркияда сизга тўппонча берилади. Қиморхонага биз бостириб

кирмагунимизча хавфсизлигингиз ўз қўлингизда бўлади. Энди Шомил мавзусига қайтсак. Баъзи саналарни эслай олсангиз нур устига аъло нур бўларди...

* * *

Чоршанба кун! Тошкент-Анкара йўналиши бўйича учган самолёт йўловчилари орасида Лобар ҳам бор эди. Махсус “Уч туз” операциясини бошлаган хавфсизлик ходимлари билан дўконда гаплашганидан сўнг қўп ўтмай номаълум кимса Лобарнинг уйига чипта пулини ташлаб кетган эди.

Самолёт Туркия заминида қўнганида Лобар баҳоли қудрат ўзини хотиржам тутишга уринар, аммо ҳадик ва ҳаяжон вужудини камраб олганди. Аэропортдан чиқиш жойида бир йигит жилмайиб кутиб олди. Лобар баланд бўйли ўзбек йигитининг кўзларидаги муғомбирликни илғайди.

Такси меҳмонхона дарвозаси тагида тўхтади. Йигит хушомадни қотириб кўяркан. Оғзидан “опа” деган сўз тушмас, нукул мулозамат қилар, тишмай жисмаяр эди.

– Ўйини қачон, қаерда, кимлар билан бўлади? – деб сўради Лобар.

– Қанақа ўйинни айтаялсиз? – ўзини гўлликка солди йигит. – Мен бир оддий одам бўлсам. Гапингизга тушунмадим, опажон.

– Унда сени бошимга ураманми?! – деди Лобар ошқора жеркиб.

– Бошлиқларингга айт, бугуноқ мен билан учрашсин.

Йигитнинг авзойи заррача ўзгармади. Жилмайиб, таъзим қилганча чиқиб кетаркан:

– Кеч соат тўққизда, меҳмонхонанинг катта ресторанида, – деди.

Вақт бўлиб қолган эди. Лобар кийимларини алмаштириб пардоз қила бошлади. Хиёлат вақт ўғиб эшик чертилди. Эшикбон либосидаги турк йигит чамадонларни кўтариб турарди. У таклифни ҳам қутмай остона ҳатлади.

– Бу юклар меники эмас, алашдингиз чоғи, – деди Лобар.

– Ростданам адашибман, – эшикбон чўнтагига қўл солди-да, кичик тўппонча чиқарди. – Минг бор узр, хоним, – деб қуролни тутқазди.

Эшикбон чиқиб кетгач, Лобар пардоз-андозини якунлаб,

тўппончасини сумкачасига беркитди ва ресторанга тушди. Хорижлик хўрандалар овқатланмоқда эдилар. Лобар стуллардан бирини банд этгач, қаршисида олтмиш беш-етмиш ёшлардаги пўрим кийинган одам пайдо бўлди.

– Ўтиришга рухсат этинг, Лобархоним. Сизни Туркияда учратганимдан бағоят хурсандман.

Лобар бу нухани таниди. Илк қимор ўйнаган куни дарров таслим бўлган кекса қиморбоз эди.

– Хўш, ўйин каерда бўлади? – сўради Лобар.

Кекса қиморбоз кулди.

– Бунча шошмасангиз? Аввал ҳол-аҳвол сўрашайлик. Яхши етиб келдингизми? “Номер”ингизнинг шарт-шароити қандай? Ҳеч ким безовта қилмадимми?

– Ҳаммаси яхши, – деди Лобар киноя билан. – Сўрамасангиз ҳам бўларди, ҳаммасини биласиз-ку.

– Биз ҳам яхши жойлашдик, кайфиятлар “беш”!

– Кайфият “беш” бўлади-да. Тилаб олган фарзандингизни ўғирлатмаган бўлсангиз.

– Лобархоним, нега ташвишланасиз-а? Парвиз юртингизда, бежавотир жойда ўйинчоқ ўйнаб ўтирибди. Ишонасизми, уйингиздан уч-тўрт километр нарида, холос.

– Аёл киши бўлсам-да, қўл кўтардинглар. Нокасларнинг ҳам қўлидан келмайдиган ифлосликлардан тап тортмадинглар. Менга қаранг, хўв, қариб-қуйилмаган амаки, қарта ўйнайман, ютаман, лекин ўғлимга бир нарса бўлса ҳеч қайсингиз соғ қолмайсиз.

– Бунчалик кўрқитманг, Лобархон.

Лобар унинг туркига қарашга ирганиб юзини четга бурди.

– Москвада нима ишлар қилдингиз?

– Москвадами?.. Москва – ажойиб шаҳар. Менга жуда ёқадир. “Нима ишлар қилдингиз?” денг... Хў-ўш, исми нимаиди? Аннами?

– Униям ўлдирдингизми?

– Ие, ўлибдими ўша жинни кампир?

– Билмасам, ўлдирдингизми-йўқми, шунини сўраяпман. Маъруф ёлғиз қурбон бўлмагандир?

– Бе-е, қўйингиз-чи, Лобархоним, Маъруфни ўлдириш зарил

кептимиз?! Эшитишимча, авария бўлибди. Жинни кампир эса олдига солиб кувди. Психиатрга кўнгирак килмоқчи бўлдим, аммо “менга нима фойда?” деб жўнавордим.

– “Қора қарта ракси”ни ўрганиш учун нималар қилаяпсиз-а?! – уф тортди Лобар. – Ёшингиз бир жойга бориб қолган. “Қора қарта ракси”ни ўрганиш осонми?! Анна Сергеевна бежиз эсан олмаган. Қарталар аслида жоду парчалари. Охир-оқибат ўз соҳибини адо қилади. Намозингизни ўкиб, неваралар қуршовида ўтирмайсизми?

– Сенга нима?! – тўсатдан қиморбоз тутакиб кетди. – Кўп пичинг қилаверма! Сенинг ҳам, ўғлингнинг ҳам жони менинг қўлимда эканлигини эсан чиқарма. Эртага кўришамиз! – ўрнидан турди у. – Маҳмадоналикни йиғиштириб, қандай ютишни ўйла! Тагин Туркияда абадий қолиб кетма, исловоотхонага ёдгор бўлиб!.. Хўп, хайр.

Овлоқ макон бўлганда, Лобар, эҳтимол, тўппонча тепкисини босиб юборармиди? Ҳар ҳолда ўғлини ўйлаб ўзини қўлга олди. Ич-ичидан титроқ нафас чиқараркан, эртанги ўйин ва чечен қиморбози ҳақида ҳам ўйлади.

Пайшанба тонги Лобарни уйғотиб, Туркиянинг шовқинлари таралаётган азим шаҳарни кўз ўнгида намоён этди. У деразадан кетолмай узоқ туриб қолди. Парвиз онасидан бир қадам айрилмасди. Аҳволи не кечди экан? Йиғлаб-йиғлаб, ичкиб қолмадимикан? Бечора бола! Ҳатто у ҳам мудҳиш қимор ўйинлари жабрини тортмоқда.

“Уч туз” операцияси бўйича Лобар қимор ўйналадиган жойга бориши ва ўйиндан аввал ўғлининг овозини эшитиш истаги борлигини айтиши лозим эди. Ўзбекистонда кўнгиракни кутиб туришарди. Телефон гўшаги олинган хонадондаги жиноятчиларни қўлга олиш ва болақайни қутқариш учун барча шаҳарда махсус бўлинмалар буйруққа шай эди. Агар Парвиз ростдан ҳам ўзлари томонда бўлса, қисқа муддат ичида у озод қилиниши керак эди. Шунингдек, шаҳар атрофидаги туманлардан топилиши ҳам операцияда назарда тутилганди.

Лобар Оллоҳга илтижо этди, бошига тушмиш бу савдолар хайрли хотима топишини сўради.

Тушдан сўнг меҳмонхона хизматчиси келиб, Лобарга пастда

бир киши кутаётганини маълум қилди. Бу кекса қиморбоз эди. Машинада эса яна икки киши ўтирарди. Бири тошкентлик, иккинчиси қозоғистонлик машхур пулдорлар эди. Лобар учаласининг олти юз минг доллари билан ўйинга кириши керак.

Машина шаҳар четидаги уч қаватли бино ёнида, йўл таъмирлаётган ишчилардан сал нарида тўхтади. Лобар бу ер дўконми, ошхонами, тушунмади. Ичкари хонадаги зинапоядан ер ости залига тушишгач эса катта қиморхона эканини билди.

Бугунги ўйинда етти киши иштирок этар экан. Қиморбозлар ва уларнинг одамлари ўттиздан зиёд эди. Лобар узокданоқ чеченларни бошқалардан ажрата билди. Уларнинг орасида Шомил кўринмасди.

Залдагилар Лобарга қизиқиш билан қарашарди. Бугунги ўйинга аёл қиморбоз келишини баъзилар эшитишган эди. Лобар ҳақидаги миш-мишлардан хабардор кимсалар бошқаларга у ҳақда сўзлаб бера бошлашди.

– Ўйин муддати ҳам доимгидай уч кун! – деб эълон қилди қиморхона эгаси. – Ичкарига ўйинчилардан ташқари фақат битта хизматчи киради, холос.

Шундан сўнг кекса қиморбоз Лобарга уч юз минг доллар солинган сумкани берди ва омад тилаб:

– Шу пулнинг ўзи кифоя қилар, – деди. – Илойим, биздан бошқа пул сўрама.

Қиморбозлар ичкари хонадаги айлана стол атрофидан жой олишди, пул эгалари ҳамда кўриқчилар залда қолишди.

– Ўйин бошланишидан аввал мен бир кўнғироқ қилишим керак, – деди Лобар.

Хизматчининг юзида саросима пайдо бўлди.

– Нега, ахир? Бу мумкин эмас!

– Хавотир олманг, мен Ўзбекистонга, ўғилчамга кўнғироқ қиламан.

– Ўғилчангизгами, қизчангизгами, фарқи йўқ – барчаси ман этилган.

Бирок Лобар ўрнидан шахд туриб, залга чикди.

– Аввал ўғлимнинг овозини эшитай, – деди у кекса қиморбозга, – сўнгра қўлим қартага боради, акс ҳолда...

Шу пайт Лобарнинг одамлар орасидаги бир кишига кўзи

тушди- ю ичи шув этди. Бу одам шунча йилдан буён ўзгармаган тикувчи эди, Москвадаги ўша “Маиший хизмаг уйи” тикувчиси, Шомилнинг одами. Бир вақтлар Лобар Анна Сергеевна билан операга боришаётганда бу тикувчи йигит устки кийим берган, ўшанда Лобар эркак тикувчига қизиксиниш ила боққан, хотирасида умрбод мухрланиб қолганди.

– Олдинроқ айтиш керак эди! – кекса қиморбознинг фиғони фалакка чиқди.

– Бусиз иложи йўқ, – деди Лобар, айна пайтда у Шомилнинг шу атрофда писиб турганига ишонч ҳосил қилди. – Илтимоc, тезрок телефон қилайлик...

Кекса қиморбоз Лобарга ғазабнок тикилиб, телефон рақамларни терди-да, аввал ўзи гаплашиб, сўнг узатар экан:

– Битта найранг – битта ўлим, – деб уқтирди.

– Алло... алло... – Лобар ҳаяжон-ла хитоб қилди. Олисдан заиф овоз келди:

– Ая!.. Мен Парвиз! Аяжон!..

– Йиғлама, асалим. Эртага олиб кетаман, – Лобар йиғлаб юбормаслик учун пастки лабини тишлади. – Амакиларинг билан ййнаб ўтиргин, хўпми?

– Йўқ, ая, йў-ўқ...

– Йиғлама, ахир, сен ўғил боласан-ку...

Улар залга қайтиб тушишди. Қиморбозлар норози бўлиб боқишар, турли тилларда сўқинишар эди. Лобар уларнинг орасидан тикувчи йигитни қидириб, ўйин бўладиган хона сари ўтиб кетди.

Тикувчи ғойиб бўлишга улгурганди.

Айлана стол Лобарга мунтазир эди. У ўтириши билан хизматчи патнисда ўн хил карта келтирди. Чечен қиморбози биттасини олиб очди ва Лобардан кўз узмай чийлай бошлади.

– Сенинг сумкачангда нима бор? – деди у рус тилида кавказча талаффуз билан.

Эркакларни текширишган, аммо илк бора аёл ташриф буюргани учун шундоқ ўтказиб юборишган эди. Лобар ўғирлик устида қўлга тушган хотиндек шарманда бўлгиси келмай ростини айтиб қўя қолди:

– Дастрўмол, пардоз ашёлари, тўппонча... Шулар, холос.

Чечен киморбози хизматчига иршайиб қараб, Лобарга имо килди:

– Тўппонча деяпти, биродар, тўппонча!

Хизматчи Лобарнинг сумкачасига қўл узатган ҳам эдики, залдан гумбурлаган овоз эшитилди; айна лаҳзада эшик қарсиллаб очилиб, автомат тариллади. Хизматчи йигит Лобарнинг устига кулаб, стули билан полга ағанатди. Ўқлардан бири Лобарнинг ўнг биқинини гўёки ўпириб ўтгандек бўлди. У қичкиришга-да улгуролмади...

“Нега бизни отишди, нега? – ўйлади Лобар сониялар ичида. – Манавилар ростдан ҳам ўлишдими? Мен-чи? Ўлаяпманми?”

Хизматчининг қони Лобарнинг юзига сачраган эди. Чечен киморбози қора қонига беланиб, Лобарнинг кўз ўнгида бир зумда жон таслим қилди.

Эшик томондан аччиқ газ ҳиди кела бошлади. Лобар бошини хиёл кўтарди ва газниқоб кийган кимсани кўрди. У турк полициясидан эмаслиги аниқ эди.

Қутилмаганда қотил автоматини стол устига қўйиб ёрдамга шошилди. Лобарнинг бир қўли ҳамон сумкасида эди. Қотил уни стулга ўтиргизиб, жароҳатига бокди ва бош чайқади.

“Сўроқ қиладими? Хор қилиб ўлдирадими?..”

Лобар иккиланарди. Ҳозир отишга имкон бор. Балки бу сўнгги имкандир?

Боскинчининг чалғиганидан фойдаланган Лобар сумкачасидан тўппончани олди-да, тепкини босди. Боскинчи эшик кесақисига суяниб қолди. Лобар иккинчи марта ўқ узишга журъат этолмади. Шунда боскинчи газниқобини ечиб, Лобарга:

– Ўйлагандим-а, тахминим рост чикди, – деди.

Лобар кўзларига ишонолмади. Наҳотки, қаршисидаги одам Шомил бўлса? Отиб ўлдиришига сал қолди-я!

– Сиз?! Сиз... тирикмисиз?

– Ўлдиришинг мумкин эди, – деди Шомил.

– Кетинг, бу ерни ҳозир полиция қуршаб олади.

– Автомат товуши, газбомбанинг гумбурлаши ташқаридагиларнинг эътиборини жалб этолмайди, – Шомил оғриқдан юзини тириштирди.

– Чунки кўчала одамларим моторларни гуриллатиб, атайин бетон ўйиб, йўл таъмирлашни бошлаб юборишди.

– Йўқ, сиз тушунмадингиз, – Лобар ҳам оғриқдан юзини бужмайтирди. – Мен қиморбозларга қарши махсус операцияда иштирок этаётгандим, тўппончам ҳам турк полициясиники. Ҳозир бу ерга бостириб киришади...

Лобар гапини тугатар-тугатмас залдан “Қуролни ташланглар!” деган хитоб эшитилди, сўнг тасир-тусир отишма бошланди. Шомил эшикни ичкаридан кулфлади.

– Пуллар ҳамиша шерикларимнинг бошини еб келган, – деди-да девордаги вентиляторга автоматдан ўқ узди. Сўнгра синган паррак ва панжарани олиб ташлаб, қочишга йўл ҳозирлади.

Эшик тақиллаб: “Очинг! Акс ҳолда бузиб кирамиз!” деган овоз эшитилди.

Шомил:

– Мен буларни гаровга олганман, кирсанглар ёмон бўлади! – деди.

– Ўликларними? – кесатди турк полициячиси.

– У рост гапираяпти, – деди Лобар.

– Яхши-яхши, – деган овоз эшитилди эшик ортидан. – Шартинг нима? Айт!

– Залдаги пуллар! Ҳозир бир шеригимга қўнғирок киламан, пулларни берасанлар.

Лобар Шомил ёлғонни қотираётганини, ҳозир қочиб кетса, умрбод кўрмайдигандек туюлди.

– Шомил ака, – деди Лобар бўғилиб, – Туркияга қочиб келганингизни нега менга айтмадингиз? Шунақа ташлаб кетар экансиз, нима учун уйландингиз? Мен сиздан кутмагандим. Мард деб ўйлагандим.

– Лобар, сен яхши аёлсан. Менинг қонли ҳаётимга шерик бўлмаслигинг керак. Хаго қилганимни кеч тушундим. Алвидо!

– Қиморбозларни ўлдириб нима фойда топдингиз? Маъруфниям сиз ўлдиргансиз. Ахир, у қиморбоз ҳам эмасди...

– У ўғри, қиморбоз! Сени айнан Маъруф қиморга тиккани эсингдан

чикдими?

– Маъруфнинг ортидан жосуслик қилган кекса киморбозни нега тирик кўйдингиз?

– У ярамасни Туркияда отиб ўлдиришни режалаштирган эдим. Режам амалга ошди. Мен кетганимдан сўнг чикиб қара. Қимор одамларни не кўйларга солди. Тирик қолганлари ҳам бир кунмас-бир кун қон қусадилар.

Шомил ҳаво туйнугига зўрға сиғди. Девор унинг қонига бўялди.

– Мен ҳам ўғриман, – деди Лобар, – нега ўлдирмай кетаяпсиз?

– Нега ўлдирай сени?! Қўлингга қара.

– Қўлимга нима қилибди?

– Ҳалиям менинг совғамни – бриллиант узукни тақиб юрибсан-ку!

Лобар тўппончасини кўтарди, Шомилни мўлжалга олди.

– Лобар, – деди Шомил, – бу узук менинг онамдан эсдалик эди.

Уни таққан қўл доимо бошимни силаган.

– Сиз жинойтчисиз... Қотилсиз!..

Шомил ютиниб олди-да, давом этди:

– Бугун эрталаб Анна Сергеевна казо қилибди. Руҳий касалликлар шифохонасида. Сенга маслаҳатим: ҳеч қачон карта ўйнама. қўлингга ҳам олма ва ҳеч кимни ўлдириш пайнга тушма. Акс ҳолда тақдир чархпалагини орқага қайтаролмайсан.

Лобар кўзини чирт юмди. Тўппончани тутган қўли қалтирарди. Бир вақт кўзини очса, туйнукда ҳеч ким йўқ эди.

* * *

Анқарадаги жарроҳлик касалхонасида бир ҳафта ётган Лобар соғайиб кетмасидан ваганига шошилди. Парвизни жуда-жуда соғинган эди. Пайшанба куни кечкурун Лобарга Парвизнинг қутқарилгани ҳақидаги хушхабар етказилган эди. Шифохонада ҳам фақат ўглини ўйлади...

Самарқанд аэропортида уни икки киши кутиб олди: Парвиз ва Абдулла ака.

Лобар яқинлари билан кўришгач, орган ходимлари ҳам ҳозир

эканини кўрди.

“Мен барибир бахтли бўлишим керак, – деб ўйлади Лобар. – Ҳа, бахтлиман дея ҳозир ҳам айтоламан... Мен бахтлиман...”

Шомил эса яна дом-дараксиз йўколди. Интерпол уни кидириб тополмади. Фақат шу йили АҚШнинг Марказий Разведка Бошқармаси Сицилия мафиясида чечен миллатига мансуб Шомил исмли янги киллер пайдо бўлганини хабар қилди.

II ҚИСМ

ФАРЗАНД ДОҒИ

Бахтли дамлар узокка чўзилмади. Қалтис ўйинлардан сўнг “тинч, бежавотир яшайман, оилам – менинг бойлигим”, деб ўйлаган Лобар ҳали ҳам тақдир тизгинлари бегоналарнинг кўлида эканлигини тушунди. Нафақат тушунди, балки даҳшатга тушди. Шомилнинг ўқидан олган жароҳати эндигина битаётган кунлари Парвиз кўчадан беҳол қайтиб келди.

– Ким хафа қилди сени? – сўради Лобар.

– Менгаям айтмаяпти, – дарров ўзини оқлашга тушди энага. – Майдончадаги турникка осилди, нарвончага чиқди, ҳалинчакка учди. Кейин ўз-ўзидан кайфияти тушиб, бир четда ўтираверди. “Нима қилди?” десам, индамайди. “Паркка олиб борайми?” деганимда, “йўқ, шувок” дегандек бўлди. Билмадим “шувок” нима дегани. Балки “Шваки” демокчидир, а? Шунақа ўйинчоқ борми?

Лобар ўғлига жиддий тикилди ва пешонасидан ушлади. Иссиғи чиқаётгандек туюлиб, энагага қаради:

– Бирон ёмон нарса еб кўйдимикан?

– Уйдаги овқатлар. Кўчадан ҳеч нарса олиб берганим йўқ.

– Ўғлим, болажоним, айт, бирон жойинг оғрияптими? “Шувок” дебсан, нима у?

Парвиз тез-тез нафас ола бошлади. Энага ҳам бошини ушлаб кўрди:

– Иссиғи чикаяпти, шекилли.

– Қаеринг оғрияпти, менга айт, асалим? Кап-катта йигитсан-ку!

Нимани хоҳлайсан, истаган нарсангни олиб бераман.

– Шувок, – деди Парвиз яна.

– Шувок? Нима у? Ўтни гапираяпсанми? Тавба, қаерда бор экан?

Уни нима қиласан?

Бола ҳолсизланиб, юзини она кўксига босди. Йиғламсираб:

– Кўчада... Анави ёқда... – деди.

– Шу гапни сизга ҳам айтдим? – Лобар энагага норози тикилди.

– Айтди, лекин... – каловланди энага. – Биласизми, беш-олти уй нарида светофордан бурилишда бузилиб, тупроқ тепага айланган

хароба бор. Неча йиллардан буён ҳеч ким сотиб ҳам олмайди, қурилиш ҳам қилмайди. Эшитишимча, бир вақтлар у ерда қарғиш урган хонадон бўлганмиш. Қон ҳам тўкилган дейишади. Тўғриси, у ерга ўзим боришга сесканаману Парвизжонни яқинлаштираманми? Менимча, тупроқ ўйнағиси келган. Шундайми, Парвизжон? – Энага илжайиб болага қаради. – Тепалиқда тупроқ ўйнамокчийдингми?

– Шувок, – такрорлади Парвиз.

– Майли, – деди Лобар, – соғайиб қолдим, энди Парвизни ўзим ҳам айлантирсам бўлади. Юр, шувокни менга кўрсат. Унинг нима қаромати бор экан, бориб кўрамиз.

Она-бола уйдан пиёда чиқишди. Парвиз онанинг қароридан хурсанд эди, дадил одимларди. Лобар ўғлини ўғринча кузатар экан, унинг кўзларида катталарникидек мунг, ўйчанлик, одамнинг раҳмини келтирадиган нимадир борлигини пайқаб, юрак-бағри ўртанди. Бир ёмонликни кўнгли сезиб, ўғлига узок умр, соғлиқ, бахт тилаб, етаклаб кетаверди. Харобозорга яқинлашганларида, Парвиз кадамини секинлаштирди. Лобар унга қаради-ю ранги оқариб, ҳолсизланаётганини кўрди.

– Нега менга айтмайсан? Қаеринг оғрияпти? Бошингми, қорнингми?

Парвиз дўнглиқдан униб чиққан шувокларни кўрсатди-да, сўнг онасига қаради.

– Ая, ундан гўрнинг иси келадими? – сўради худди катталардек.

Лобар ялт этиб қаради.

– Бунақа гапларни ким ўргатди? “Гўр” деган сўзни оғзингга олма! Уйга кетдик. Дадангни чакириб сени шифокорга кўрсатмасам бўлмайди.

Аммо Парвиз қаршилиқ қилиб туриб олди.

– Кампирларнинг гапини эшитдим, ўтган кун... шу ерда... – йиғламсиради у. – Қабристонларда шувок кўп ўсади, ҳидласам гўрни ўйлайман, дейишди...

Лобар энгашиб, ўғлининг кўзларига қаттиқ тикилди. Туйқус баданига чумоли ўрмалагандек жимир-жимир этди. Парвиз “ая, мен ўлишим керак, сиз ҳеч нарсани тушунмайсиз” демоқчидек сирли ва босиқлик билан боқмоқда эди.

– Жинни бўлаяпман, шекилли, – пичирлади Лобар ўғлининг

қўлидан ушлаб уйга шошиларкан. – Лаънати қимор! Анна Сергеевна!.. У “Қора карта ракси”ни ўрганган банда охир-оқибат эси оғиб ўлади деб чечен кампирни мисол келтирганди. Ўзиниям, мениям башорат қилганди. Мана, умри Москвадаги рухий касаллар шифохонасида тугади. Меники-чи? Нахотки, ўттизга ҳам кирмай аянчли ўлим топсам?! Йўқ-йўқ...

Хархаша қилаётган Парвиз ўзини буткул ташлаб юборди. Шундагина Лобар бу на эркалик, на шувокқа қизиқиш эканлигига ақли етди, ўзи ҳам эсдан оғмаяпти. Бу – Парвизга бир касофат урганидан дарак эди.

– Ўғлим! Парвизжон... – дея Лобар жигарбандининг жажжи гавдасини кўтарган эди, бола ўқчиб юборди. Кейин зардоб қуса бошлади. Уйга етиб келганларида эса зардобга қон аралашиб чикди. Лобар эрига қўнғирок қилди. Бироқ эрини ҳам, “Тез ёрдам”ни ҳам кутмай, “Ласетти”га ўғли ва энагасини ўтиргизиб, шифохонага жўнади. Болани “Тез ёрдам” бўлимида текширувдан ўтказишаётганда Лобарнинг бўлари бўлди. “Нега Парвиз қон қусди? – ўйларди у. – Тилаб олган боламга кимнинг кўзи тегди? Ички аъзоси касал десам, нима учун шувок деб алаҳсираяпти?!”

– Нахотки, ҳеч нарса билмасангиз?! – Лобар энагага қаҳрини сочди. – Балки куёшда кўп ўйнатгандирсиз? Ёмон жойга... Эскичада айтишади-ку, шаҳид жой деб... Шунақа ерларга билмасдан олиб боргандирсиз? Балки кимдир бемаза узумми, шоколадми бергандир...

Нима дейишни билмай довдираб турган энагага аччиқ қилаётган Лобар ўз гапидан ўзи сесканиб, бирдан оғзини юмди. Миясига яшиндай урилган даҳшатли фикр оёқларигача қалтиратиб юборди: “Қиморбозлар Парвизга заҳарланган ширинлик беришганмикан?!”

Шу ўйда шифокорларнинг хонасига югуриб кирди-да:

– Ўғлим заҳарланганми? Тезроқ аниқлашнинг иложи йўқми? Заҳарланмаганми ишқилиб? – деб кетма-кет саволлар бериб ташлади.

Беморнинг аҳволи аниқланиб бўлинганди. Лобар нафақат айна пайтда, балки айна мавзуда ҳам сўз очиб қўйганди.

– Ўғлингиз... – деди-ю шифокор бир лаҳза тўхтади. – ...Ўғлингиз заҳарланган. Лекин бунақа заҳарни у қаерда еб қўйган экан?

Менимча, уйингизда заҳар сақламасангиз керак? Яна денг, бизда кам учрайдиганидан...

– Унга ҳеч нарса қилмайдами, дўхтир? Айтинг, соғайиши учун нималар қилишим керак? Гапирсангиз-чи!

– Синглим, ўзингизни босволинг. Манави курсига ўтиринг. Гап бундай, мен ўглингизни дарров соғаяди десам даволовчи врачларни балога қўяман. Эртага сиз уларнинг ёқасидан олиб, “яхши бўп кетади дейишганди, сенлар қарамагансанлар” деб жанжал қилишингиз мумкин.

– Бу билан нима демоқчисиз?.. – Лобарнинг кўзлари ёшга тўлди.
– Эртага у... болажоним...

– Шифокор сифатида ростини айтаяпман, болангизнинг аҳволи оғир. У секин-аста таъсир қилувчи заҳар еб қўйган. Тахминан, бир ҳафта муқаддам заҳарланган. Сиз саволимга жавоб бермаяпсиз. Уйингизда шунақа заҳар сақлайсизми-йўқми?

– Йўқ, заҳар нима қилади менда? – дея Лобар бошини чангаллади. – Эй худойим, бу уларнинг иши! Айтдим-а иблислардан осон қутулдим деб! Энди нима қиламан? Улар болажонимни заҳарлашибди-ку! Бегуноҳ мурғак гўдакни-я!

– Кимлар заҳарлашган? Танийсизми уларни?

Лобарнинг дод-войига шифокорлар тўпланишди. Беш яшар болага жиноятчилар секин-аста таъсир қилувчи ажал дорисини беришгани ҳамманинг қалбини ларзага солди. Қоида бўйича дарров милицияга кўнгирок қилишди.

– Улардан ҳар нимани кутса бўлишини сезгандим-а! – йиғларди онаизор. – Қўллари Москвага, Туркияга, ҳатто Сицилияга ҳам етганда, мен ким бўпман? Эримни ютишди, кайтариб олдим. Боламни гаровга олишди, куткардим... Заҳарлаш қанақалигини кўрсатиб қўяман! Жинояти исботланмай қамалмаган, қиморини ўйнаб ялло қилиб юрган қиморбозларни, ўша палид сардорини ҳам тирик қўймайман. Болам ўлса, улар яшайдими?! Бемалол юраверамиз деб ўйлашадими?..

Энага Лобарни тинчлантиришга уриниб, йўлак охиридаги ювиниш

хонасига олиб борди. Лобар ҳамон киморбозларни қарғамокда эди.
Эшик очилиб, хамшира кўринди.
– Ўғлингизни жонлантириш бўлимига ўтказаяпмиз, – деди у.

* * *

Парвизнинг заҳарлангани аниқланган мудҳиш кунда “жиной иш”га кўшимча киритилди. Кекса қиморбоз отиб ўлдирилган, бола ўғирлаган жиноятчилар эса тергов хибсхоналарида ётишарди. Лобар шунга амин эдики, Парвизни ўғирлаб, гаровга олган шахслар ёлланма кимсалар эди. Улар буюртмачи сифатида Туркиядан ўлиги қайтган кекса қиморбозни кўрсатишяпти. Албатта, кекса қиморбоз барча қабиҳликларнинг бошида тургандек туюлади. Қолаверса, ўлган одамни айбдор қилиш жиноят оламида сотқинлик ҳисобланмайди. Лобар қиморбозлар сардори калаванинг иккинчи учи эканлигига шак-шубҳасиз ишонарди. Гумонини неча марта терговчига айтганди. Шундоқ ҳам сардор терговга қатнайвериш туфлисини тешди. У аслида унча-мунча одамлардан эмас. Биринчи терговчи “сиз айбдорсиз, қамокда чиритаман” деб дўқ-пўписа қилгани учун устидан шикоят ёзди, терговчи ишдан четлатилди.

Лобар хаёлларига ғарқ бўлиб, машинасини қиморбозлар сардори яшайдиган кўчага ҳайдаб келиб, яна ўйлай бошлади: “Ёлғизгина болажоним ажал билан олишиб, минг азобда жонлантириш бўлимида ётибди. Бунинг дангиллама уйини қаранг. Инсон зоти хузур ҳилиб яшаши учун нималар яратилмаган бу ерда. Эҳ-хе... Барчаси қимор ва қинғирликлар орқасидан. У кимларнидир қон қақшатишни терговчи ҳам, бошқалар ҳам билади, лекин ҳеч кимнинг тиши ўтмайди. “Исботлаб берасан!” деб оламни бошига кўтаради бу одам. Агар Парвизнинг юраги уришдан тўхтаса “сен айбдорсан” дея йиғлаб тармашмайман. Уни шундай ҳолга соламанки, одамлар ўн йил гапириб юришади. Бир марта кечирдим: картадан ютганларимни ўзларига қолдирдим. Энди-чи? Энди кечироламанми? Парвиз соғайиб кетганда ҳам ақлан заиф, мажруҳ бўлиб қолармиш. Бунинг эса... Ана, дарвозаси олдида болалари ўйнаб ўтиришибди. Анави аёл ким? Хотини бўлса керак. Бой ва бахтли хотин! Машинадан

тушиб жанжал қилсаммикин? Яна ўша гап бўлади “Исботлайсан!”, “Туҳматинг учун жавоб берасан!..”

Дарвоқе, Парвизни заҳарлашга айнан ким буйруқ берганининг далил-исботи, гувоҳи керак. “Кўнглим сезаяпти” дейиш билан иш битмайди. Кекса қиморбоз сардорнинг измидаги одам бўлганлигини эса жуда яхши биламан...”

Лобар уйига қайтди, аммо ўз уйига сиғмади. Нега келганини тушунолмади узок ўтирди. Қўл телефони жиринглаб, Абдулла ака чақирмаганида, ҳали ҳам бемақсад ўтираверарди.

– Парвизнинг аҳволи яхшими? – сўради Лобар кўчага чиқаркан, қўл телефонини қулоғига босиб.

– Ўзинг биласан-ку, – деди Абдулла ака. – Умидимиз ёлғиз Худодан. Ҳозир шифокорнинг олдига кирамиз.

Кўчанинг нариги томонидаги уйга сувоқчилар келган эди. Қишлоқ йигитлари эканлиги шундоқ билиниб турарди. Лобарнинг мияси канчалик банд бўлмасин, жилмайиб қараган йигитга беихтиёр диққат қилди. Йигирма-йигирма бир ёшлардаги лойчининг меҳнатда пишган чайир гавдаси кир қўйлагига ярашганди. Унинг қарашларида машина ва ҳашаматли уйга чексиз ҳавас, аммо шу билан бирга, мустаҳкам ҳалоллик балқир эди. Лобар “Ласетти”га ўтириб, юргизиб кетар маҳал йигитга яна бир кўз ташлади. Тиззадан лой кечиби, кетмонига суянган ҳолда тикилиб қолган йигитни қаттароқ уста чақирди:

– Қувон! Опкел!..

Лобар хўрсиниб қўйди. Парвиз бир кун келиб ана шундай йигит бўлармикан? Қишлоқдан келиб, бировларникида лой ишларни бажариб юрадиган бу йигит нақадар бахтли, қўнгли тинч. У бир бурда нон пулини топса, бас. Парвиз-чи? Гўдак бўла туриб, онасининг касофатига қолди...

Лобарнинг яноғидан ёш думалаб тушди.

– Нега бундай бўлди?! Нега? Нега? – Хўнграб йиғлади у.

Йўлакда одам кўп эди: яамширалар, Абдулла ака, унинг фарзандлари, Лобарнинг онаси... Мана, Зилола ҳам келибди.

– Балки эскичага ўқитворарсан, – деди Зилола. – Яқинда менинг болам ҳам оғриб қолди. Касалхонама-касалхона чопдик, ҳеч натижа

чикмагач, муллага бордик. Ғаллаоролда кучли бир мулла бор экан. Бир ўқигандан соғайиб, овқат еб колди болам бечора.

– Қиламан, нима бўлса қиламан, – Лобар рўмолчаси билан кўз ёшларини артди. – Факат ўғлим омон қолса... Яшаб кетса...

– Яшаб кетади, дугон, нега унақа дейсан...

Шифокор эр-хотинни кабинетига чақирди. Столидаги коғозларни кўздан кечирган бўлди-да, деди:

– Ўғлингизни ўғирлаб кетиб, гаровда ушлаб туришган даврида унинг устидан хукм ўқилганга ўхшайди. Қаранг, қандай ваҳший одамлар бор. Ҳайвон ҳам бунчалик даражага бормайди! Улар болага инсон ҳаёти учун ўта хавфли оғу беришган. Бир ҳафта, узоғи билан ўн кунда таъсир қила бошлайди. Таъсир жараёни бошлангач, бир ҳафта ўтмай бемор ҳаётдан кўз юмади. Аммо кам миқдорда заҳарланган бўлса, яшаб кетади. Маълумотларга караганда, бунақа оғу Эрон ва Покистонда махсус тайёрланади. Кўпрок террорчи ва мафиячи нокаслар қўллайдилар. Бирок ёш болага нисбатан ишлатишларини кўриб шундай нафратландимки... Эҳ, қанийди ўғлингизни оёққа тургазиб юборсам! Бугун иккинчи кун. Аввало Худодан мадад сўраб, болангиз соғайиб кетишини чин дилдан истардим.

– Москвагами, Германиягами, қаерга олиб бориш керак бўлса, канча пул кетса – ҳамма-ҳаммасини тўлайман, – деди Лобар. – Ўғлим омон қолиши шарт! У ўлса, менга ҳаётнинг кераги йўқ. Кўп кон тўкилади, кўп одам ўлади, агар... у ўлса... ҳаммасини ўлдираман! Отилиб кетсам ҳам, умрбод қамокда чирисам ҳам...

Абдулла ака хотинини тинчлантиришга уринар экан, шифокорга узрхоҳ нигоҳ ташлади.

– Барчаси учинчи кун аниқ бўлади, – шифокор ота-онага ачиниб қаради. – Агар коринда кучли оғриқ пайдо бўлса, бизга ҳам, беморга ҳам қийин. Негаки, оғриқ кучайган сайин тинчлантирувчи укол, уйку дори, махсус наркозлар беришга мажбурмиз. Бошқа илож қолмайди. Баъзан беморнинг қариндош-уруғлари билан келишиб, атайин ўлим ҳолатини тезлаштирувчи укол қилинган вақтлар ҳам бўлган. Албатта, бизда эмас. Унақа вазият бўлмасин ҳам.

Абдулла ака бошини асабий силкиб қўйди. Қайғуга чўмган қариндошлар унсиз тикилишарди. Лобар уларнинг кўзига

караёлмади. Гўё улар ҳамдарадлик билан эмас, “аёл бошинг билан картани ўрганиш, харом бойлик орттириш мана шунақа бўлади” деяётгандек эди.

Шу вақт орган ходимлари ҳам келиб қолишди. Лобар терговчининг рўпарасида телбаларча туриб олди.

– Айтинг, ким заҳар бергани маълум бўлди? Айтмасангиз ухлаёлмайман... Раҳмингиз келсин менга! Аниқ сезаяпман, ўша кари киморбоз эмас. Чунки у мендан ҳали кўп фойдаланмоқчи эди. Заҳарлашга буйруқ беролмай ўлиб кетди. Боламини гаровга олиб турганлар ҳам заҳар беришга улгуролмаган. Айтинг, ўша ажал ким? У шу ерда, Самарқандда яшайди, кимор билан шуғулланади, кимордан бойлик орттирган. Шунақа одамдан бошқа ҳеч ким эмас. Айтинг унинг исмини?

– Сингилжон, – қўлини кўксига кўйди терговчи, – бизни тўғри тушунинг. Бу бир кунда аниқланадиган жиноят эмас. Ишни эндигина бошладик-ку, ахир. Лекин гумонларингиздаям жон бор. Фақат гап исботлашда. Озми-кўпми вақт ўтади, барибир топилади. Сиз менга ишонинг, ўзингизни босинг. Бақириб-чакираверсангиз терговга халақит берасиз.

– Тергов қилинаётган анави икки зўравон айбни яна ўлиб кетган сассик чолга тўнкаяптими? Ишонманглар уларга!

– Йўқ, бу сафар улар ҳам инсофга келди. Сиз айтаётган кекса киморбоздан тепада яна бир шахс бўлганини, лекин ким эканлигини билмасликларини кўрсатма беришаяпти. Буюртмачи ўртага яна бошқа одамларни кўйган бўлиши керак.

– Сардор! Сардордан бошқа ким бўлиши мумкин?!

Лобар қанчалик куйиб-ўртанмасин, киморбозлар сардори далил-исботсиз камокқа олинмас эди. Гоҳ шифокорга, гоҳ терговчига дарду аламини тўкиб солаётган онаизор руҳан толиққанини тушунган қариндошлари уни уйига жўнатиб юборишди. Касалхонада Абдулла ака қолди.

– Қўй, қизим, – деди онаси Лобарга, – Худо хоҳласа, Парвизжон отдай бўлиб кетади. Тўполон қилиб безорингни чиқаради ҳали. Қишлоққа олиб борсанг, сойларда чўмилади, тепаликларда варрак учиради.

“Тепалик... Тепаликда шувок ўсади...”

Лобарнинг юраги санчди, кўз олди қоронгилашди. Сўнг “қандай кунларга қолдим, онажон” деб узоқ йиғлади.

Парвизнинг энагаси ҳам унсиз кўз ёш тўкарди.

* * *

Учинчи кун эрталаб Лобар касалхонага бориб келди-да, боласини кўролмаганини ўйлаб лойчи йигитларга маҳзун тикилиб ўтираверди. Улар шўх-шодон меҳнат қилишарди. Қувон деган йигит йўл четидаги лой хандакка тез-тез чиққани боис, ниҳоят, Лобарни кўриб қолди. Лобар уйда ҳам, кўчада ҳам хушбичим либосларда юрарди. Кўзлари йиғидан қизариб кетган бўлса-да, ўн беш-йигирма қадам наридан латофатли кўринарди. Йигит тикилиб қаради-ю, индамади. Албатта, у Лобарни қиз бола деб ўйламаган. Ёш хотин “Ласетти”да, қари эри эса “Нексия”да юрадиган ажабтовур хонадон ҳақида келган кунлариёқ уй эгасидан сўраб олишгани аниқ. Зеро, кишлок йигитларининг кўпчилиги шаҳарликлар ҳаётига қизиқиб қарашади, айниқса, ёши катта эркекнинг ўттизга ҳам кирмаган чиройли хотинчаси у ёқ-бу ёққа яқиндан бошлаб ишлаб чиқарилаётган “Ласетти”да ўтаверса...

Сувоқчи эркек Қувонга ҳазил қилди:

– Ўл-э, Қувон, ўқийман дейсану, карра-каррани билмайсан! Лойингни кип, уйкунгни уриб юравер-да. Галлаоролнинг битта боласи ўқимаса, осмон узилиб ерга тушармиди?! Қартани ойдай ўйнайсан, ит ҳам ютолмайди сени. Ичингга барака келгур, молингни сот, Қозокқа бориб ташлаш. Битта мошиннинг пулини ишлаб келасан. А, Мамарасул, нима дединг?

Бошиқа бир сувоқчининг овози эшитилди:

– Йўғ-э, ака, молни сотиб нима қилади?

– Қарта ўйнайди деяпман-ку.

– Гапирма ўша қартани! Ким фойда топибди ўйнаб!

Қувон қизариб-бўзариб лой қорий бошлади. Лобар енгил тортгандек бўлди. Рухияти алланечук беғуборликка чулғанди. Ўғли касал бўлгандан бери қалби бир лаҳза ором олиб, ўрнидан турди. Машинасининг орқа гилдираklarини текширганга ўхшади-да, Қувонга зимдан қараб қўйди.

– Қанчага келишдинглар, йигитлар? – сўради Лобар ниҳоят.

– Каттамиз келишган, мен билмайман, – деди Қувон лой хандақдан чиқиб.

– Қанча пул олишингизни билмай ишляапсизми?

– Катта мени алдаб қаяққа боради?! – кулди йигит. – Битта қишлоқданмиз-ку.

Лобар таъмирланаётган уйни кузатган бўлиб:

– Гапларингизни эшитиб билдим, исмингиз Қувон, Ғаллаоролдан экансиз, – деди.

– Ҳа, опа, Жиззахдан келиб ишляапмиз.

– Сиздан бир нарса сўрамоқчи эдим... Ғаллаоролда кучли мулла бор экан. Ўғлим касал, ўқитсам дегандим.

– Муллалар кўп. Ўғлингиз эскича касалга чалинган бўлса, ўқитсангиз дарров тузалади.

Лобар шу жойда Зилолага кўнгироқ қилиб, мулла ҳақида сўради.

Сўнг Қувонга:

– Мойтошдан экан, – деди.

– Э-э, Мойтош бизнинг кўшни қишлоқ-ку! У ерда нафаси кучли мулла бор.

Лобар машинасига ўтирди-да, шифохонага қайтди. Рухсат беришса, Парвизни олиб бормоқчи эди, аммо шифокорнинг ташвишманд юзини кўриб, юраги орқага тортди.

– Тинчликми? – Лобарнинг тили зўрға айланди.

– Афсус, оғриқ бошланди, – деди шифокор. – Кучли уколдан кўйдим.

– Болам унақа уколни кўтаролмайди. Беш-олттасидан кейин одам ўлади-ку. Кўйманг, бошқа кўйманг!..

– Бардам бўлинг. Кап-катта аёлсиз. Очиғини айтай, бир неча кун заҳар шунақанги азоб берадики, катта одам ҳам чидаёлмайди, қийнала-қийнала жон беради. Синглим, ўғлингизнинг азобланишини хоҳламайсиз-ку, ахир! Гап уколда эмас, заҳарда!

Шифокор кабинетига кирган заҳоти, Лобар жонлантириш бўлимига чопди. Бироқ аламзада онани киритмадилар.

– Наҳотки, ўғлимни энди тирик кўролмасам?! – Лобар пешонасини касалхонанинг совуқ деворига босди. – Энди ўладими? Ёлғиз болам-а?..

Қанча турди, билмайди. Бир вақт ҳамширалар чопишиб қолдилар.

Лобар гапларидан англадики. Парвиз хушига келган, яна укол қўйиш керак. Акс холда...

Лобар эшикни шундай итардики, ойнаси жаранглаб синди. Йўлни тўсган ҳамширани ашқол-дашқоли билан ағанатди... Мана, Парвиз! У титраб-қақшаб ётарди. Онасини таниб, бир лаҳза тинчлангандек бўлди.

– Болам! – деб кучоқлаб олди Лобар. – Мени кечир... Ҳаммасига мен сабабчиман... Гапир, бир оғиз гапир, овозингни эшитай, жон бола-а-м...

– Шувок... – деди бечора бола.

Лобар донг қотди. Лобар эсидан айирилди. Жонлантириш бўлими ускуналарини юлиб-юлиб отди. Боласини кўтарди-да, йўлакка чикиб, боши оққан томонга кета бошлади. Ҳеч ким қайтаролмади. Ҳеч ким яқинлашолмади. Бир вақт қараса, йўлда пою пиёда кетиб бораёпти. Машиналар сигнал бериб ўтмоқда, одамлар ҳайрон. Бағрида Парвиз. Унинг чўпдай озгин оёқлари осилиб кетмоқда...

– Ая, – деди Парвиз, – ая... Ичим ёнаяпти... Ерга қўйинг... Туширинг, аяжон...

– Ҳозир етамиз, болам... Ўша дўнгликка олиб бораман... Шувок узиб бераман...

Лобар сўнги кучини тўплаб, олга интилди. Маҳалласига бунчалик интиқ бўлиб шошилмаган эди. Машинам бор-ку, нега пиёда кетаяпман деб ўйламасди ҳам. Даҳшатли оғриққа чидаёлмаган бола кўкариб кетди. Қўл-оёғи тарашадай қотиб, силтана бошлади. Лобар шундай қўймади. Асфальтга ётқизиб нима ҳам қиларди? Ана, светафор... Дўнглик ҳам кўринмоқда... Аммо Лобар холдан тойди. Тиззалари букилиб-букилиб кетди-ю, ахийри чўккалаб қолди. Парвиз онасининг ёқасидан чангаллаб бир нуқтага тикилиб ётарди. Оғзидан кўпик сизиб чиққан...

Лобар болам деб ҳайкиролмади. Сўнаётган вужуднинг бегуноҳ кўзларига телбаларча бакрайди.

Одамлар она-болани зўрга ажратиб олишди. Айниқса, Парвизнинг кўлларини онанинг ёқасидан бўшатишга хийла уринишди. У “мени ўлдириб қўйдингиз, ая” демокчидек эди, гўё.

Лобарга сув ичкизишди. Бир културм сувни қийналиб ютгач,

пичирлади...

– Уруш бошланди... Бу урушда ҳеч ким омон қолмайди...

Шундай қилиб, жанубий-ғарбда Самарқанддан Сицилиягача, шимолда Москвагача бўлган ҳудудларда Лобар ва киморбозлар ўртасида қонли уруш бошланди.

* * *

Лобар ўғлининг маъракалари ўтгунча ҳам сабр қилмади. У бутун ҳаётини ўзини қийнаётган дардларга бағишлашга аҳд қилганди. Булар фақат киморбозлардан ўч олиш эмас эди.

Ишларини яқушлаётган сувоқчиларни кўргач, Қувон билан яна гаплашгиси келди. Йигитнинг чиқишини пойлаб турди-да, сўнг ёнига чақирди.

– Ҳа, опа, хизмат борми? – деди Қувон Лобар кўрсатган ўриндикка ўтиришга журъат этолмай.

– Тик турманг, ўтиринг.

Қувон йўғалайвериб овози битган жувоннинг таклифни бу сафар эътиборсиз қолдирмади.

– Анча кундан буён шу ерда ишляяпсиз, – деб гап бошлади Лобар.

– Биласиз, жигарбандимдан айрилдим. Эрим, ота-онам бор. Лекин энди мен ёлғизман. Ҳаётнинг ҳам қизиғи қолмади. Сизни кўрдиму Мойтошдаги мулла эсимга тушди. Кўп йиллар аввал Москвада Худога илтижо қилиб, мушкулимни осон қилдиргандим. Маъракаларда ўқиётган сураларни тинглаб енгил тортгандек бўламан. Машинам бор, биргаликда Мойтошга жўнасақ, мени бир ўқисалар.

Қутилмаганда ёш хонимнинг ўз дардини тўкиб солиши Қувонни шошириб қўйди. Умри бино бўлгандан бери ҳеч қайси аёл унга дардларини айтмаган, биргаликда шаҳардан қишлоққа боришга розилик сўрамаган эди.

– Майли, олиб бораман, – деди Қувон Лобарга тик қараёлмай.

– Қачон вақтингиз бор?

– Сиз айтсангиз бўлди, кетавераман.

– У ҳолда устангиздан жавоб сўранг. Эрталаб чиқамиз.

Кечқурун Абдулла ака эътироз билдирди:

– Лобар, Парвизжонни йўқотишимиз менинг ҳам юрагимга ўк бўлиб қадалди. Мен ҳам дунёга сиғмаяпман. У ёқдаги фарзандларим оила қуриб, йўлини топиб кетишди, кўнглим тинч улардан. Бироқ... Парвизжондан умидим катта эди... Бунчалик тез айрилишимни билганимдами... Лобар, биз ҳали яна фарзандли бўламиз. Илтимос, уйда ўтиргин. Чекка жойларга кетишинг, эрта-ю кеч қасос ҳақида

ўйлашинг, очиги, юрагимнинг мазасини қочираяпти. Сен барибир ёшлик қиляяпсан, менга ўхшаб олтмишга қараб борганингдами, кўп нарсани тушунган бўлардинг.

– Мен нима учун муллага ўқитмоқчиман? Сал-пал англагандай бўлибсиз! Биринчидан, гўдагимни олиб боровмаганман, у кўриши керак бўлган маконга унинг кўзи билан боқмоқчиман. Иккинчидан, мени ўқиса, руҳиятим таскин топиб, бир оз ўзимга келаман, бунга ички туйғу чорлаяпти. Учинчидан, сафар менга кўп нарса беради, ўнлаб режалар тузаман.

– Одамлар муллага яхшилик йўлида боришади. Сенга ўхшаб ҳар хил кўз билан эмас! Парвизнинг кўзи билан боқсанг, нега ўнталаб конли режалар тузасан?!

– Боламнинг кўзи ҳақида гапирманг. Гапириш сизга ҳайф. Ахир, сизнинг юрагингиз касал, олтмишга кетаяпсиз. Биронта душманга тик қараб қўйсангиз, юрагингиз така-пука бўлиб, қон босимингиз ошади. Ажалингиздан беш кун бурун ўлиб қолишдан кўрқасиз. Ҳа, сиз кўрқасиз! Истаган одам болангизни заҳарлаб ўлдириб кетаверади. “Тақдиримда бор экан, нима қилай” деган гап билан ўзингизни овутасиз. Сиз боламнинг кўзи ҳақида гапирманг! Унинг кўзи абадий юмилди. Унинг кўзи тупроққа тўлди. Сиз эса юрагингизни авайлаб, иссиқ чой ичиб, юмшоқ диванда ўтирибсиз. Болам бир парча сурпга ўралиб, қоронғи гўрда ётибди. Кечаси тик этган нарсдан чўчиб: “Ая, у нима?” дея пинжимга тикиладиган якка-ю ягона гўдагим ҳозир мозорда! Сиз “Қасос ҳақида ўйлашинг юрагимнинг мазасини қочираяпти” дейсиз! Тупурдим, унақа юракка! Суғуриб олиб итларга ташланг!

– Лобар, қизишма.

– Йўқ, сиз боламнинг кўзлари ҳақида гапирманг! – кичқириб юборди Лобар. – У жон бераётганда менга қандай тикилганини кўрганингиз йўқ! У менга қандай илтижо билан боқганини билмайсиз! Уни ўлдиришди, тушунаяпсизми шуни?! Қотиллар топилмаганига, улар шу шаҳарда бемалол юрганига фаҳм-фаросатингиз етаяптими? Йўқ, сизга руҳ етишмайди. Фақат ўз тинчини ўйлайдиган одам қилиб тарбиялангансиз. Пандаваки бир муаллим эканлигингиздан ҳам

сезгандим. Парвизжоннинг кўзи билан боқсам, қонли қасосларни ўйламаслигим керак эмиш. Ўйлайман! Минг марта ўйлайман! Уларни бегуноҳ боланинг қони тутиши учун ҳам ўйлайман!

– Менга ҳам бир кулок сол, илтимос сендан. Нотўғри гапириб қўйган бўлсам, узр. Лекин, барибир, тўғри иш қилмаяпсан. Бир хатонинг орқасидан иккинчисини, сўнг учинчисини такрорляпсан.

– Энди менга фарқи йўқ! Ўнта, йигирмата хато бўлсин...

– Нега фарқи бўлмас экан? Кейинги фарзандларингнинг тақдиричи? Улар камоқда туғилишини истаяпсанми? Қимор бўлмаганида. Парвизжон тирик юрарди, ўнг кулогинг билан ҳам, чап кулогинг билан ҳам эшитиб қўй!

– Афсуски, энди у йўқ, – юзини тўсиб ингради Лобар, – бечорагинамни ўлдиришди. Буни хато деб ҳисобляяпсизми? Яъни менинг хатойим, қартани ўрганганим учун жазойимми? Агар қиморга қўшилмаганимда болам ўлмасди, шундайми?! – Лобар тап этиб хонтахтани урди. – Сиздан сўраяпман, шундайми?

– Балки шундайдир, – мужмал жавоб қилди эр.

– Нега унда уларнинг болалари тирик?! – Лобарнинг кўзлари олакула бўлиб, оғзидан тупук сачраб кетди. – Миллионлаб пулларни, бегуноҳ қизларни, болали аёлларни ютиб олишади, бировларнинг опласини бузади, хўрлайди. Мен атиги битта ўйинда қатнашиб тузатиб бўлмас жазони оламанми? Йў-ўқ, мен қўймайман! Уларни ўз ҳолига қўймайман! Мен ноҳақ жабрландим!.. Аслида биринчи ўринда сизнинг пешонангиздан отиш керак! Қартани ўрганган мен, тўқ ҳаётдан қутуриб қиморбозлар сардорига ютқазиб келган сен! – бирдан сенсирашга ўтди Лобар. – Ўйнамаганимда мен ҳам бормасдим, Парвиз ҳам ўғирланмасди.

Абдулла ака оғир бўлдим, ўзининг ҳам айби борлигидан қўрқиб кетдим, ҳар холда гиринг демади. Жойидан турди-ю, ҳовлига чиқди. Лобар узоқ ўтириб қолди. Уни ҳеч ким юпатолмас, йўлидан қайтаролмас, қайтадан бахтли этолмас эди.

Ўша куни Лобар алоҳида тўшак солди. Тушундики, энди уларнинг тўшаги бир бўлмайди.

* * *

“Ласетти” орқаси билан кўчага секин чиқди. Қувон сувоқчилар билан хайрлашиб, машинага ўтирди.

– Бир ярим кунлик иш колди, – деди у Лобарга, – қайтиб келмайман. Пулимни каттамиз уйга обориб беради.

Бу шаҳарга тикилинч поездда, ғала-ғовур орасида келган эдилар, энди даврнинг энг обрўли машиналаридан бирида гўзал аёл билан то қишлоғигача кетиши Қувонни маст қилиб қўйди.

– Майлими, ойнани очиб олсам?

– Бемалол, – деди Лобар ва тугмачани босган эди, ойна охиригача тушди.

“Ласетти” катта кўчада шитоб-ла кетиб борарди. Қувон ойна ўрнига тирсагини қўйиб, ўриндикқа суянди. Машинанинг ички тўзилишига кўз югуртирди. Баногоҳ Лобарнинг оёғини кўриб қолиб, бирдан кўзини олиб қочди. Лобар рўмол ўраб, қора кўзойнақ такқан, эгнига узун, лекин бир ёни “йиртик” қўйлақ кийганди. Йигитга сездирмасдан тез-тез нигоҳ ташлаб қўяётган эди, инчунин, очилиб қолган оёғига йигитнинг ғалати қараб қўйганини ҳам пайқади.

Этагини ёпиб, ним жилмайди-да:

– Бир ойда қанча пул топасиз? – деб сўради.

– Ишга қараб, – деди йигит. – Баъзан кўп, баъзан кам. Камбағалга бўлади-да.

– Камбағалмисиз?

Лобар “гурурингни ерга урмасанг-чи, йигит” дегандек ўта жиддий оҳангда сўрагани боис Қувон довдираб:

– Йўғ-е, унчаликмас, – деди.

– Библиб қўйинг, ҳеч қачон камбағалман деманг. Ҳаракат қилсангиз, бойиб кетишингиз ҳеч гап эмас.

– Ўқишга ҳужжат топширмоқчиман. Муаллим бўламан. Битта-иккита мол олсам, яхши яшаб кетаман. Бизда, опа, молнинг орқасидан уй қуришади, уйланишади, мошинли бўлишади. Лекин сизникига ўхшаш машина олиш учун қишлоқ одамларининг кучи етмайди.

– Нега етмас экан? Олганлар бор-ку.

– Ахир, бунга юзта молнинг пули керак. Бу бутун бошли пода дегани.

– Пода?

– Битта ферма дегани.

– Эҳ-хе, бутун бир фермани миниб юрган эканмиз-да, – Лобарнинг баҳри-дили очилди.

– Сиз нима деб ўйловдингиз? – жилмайди Қувон.

– Фахрлансам бўлар экан, – дея Лобар рулга оҳиста уриб қўйди.

Жабрдийда онанинг асаб торлари бўшашиб, кўнгли ёриша бошлади. Қувоннинг гаплари “сиз бахтсиз эмассиз” деб бонг уриб турарди.

– Магнитофонни қўйсангиз, – илтимос қилди Қувон. – Машинада мусиқа эшитиб кетишни ёқтираман.

Лобар магнитофон тугмасини босган эди, инглиз тилида қўшиқ бошланди.

– Мен ҳам ёқтираман, – деди Лобар. – Ўғилчам ўлгандан бери тингламаган эдим.

– Кечирасиз, ўйламай гаприб юборибман, ўчирсангиз ҳам майли.

– Ҳечкиси йўқ...

– Бизда мотам тутган одамлар қўшиқ эшитмайди, телевизор кўрмайди, шунга...

– Бу артист, – қўшиққа ишора қилди Лобар, – Самий Юсуф. Эшитганмисиз?

Хонанда кейинги бандларни туркча куйлаб бошлади.

– Йўқ, – деди Қувон, – лекин овози таниш.

– У саловатларни куйлайди. Англияда уни ислом поп юлдузи деб аташади.

Қувон “э, шунақами?” дегандек қараб қўйди. Машина Галаосиё нонлари сотиладиган жойга етгач, у бир зум тўхташини илтимос қилди. Чопиб келган нонфурушлардан тўртга нон, иккита пагир олди. Йўлда патирни ушатиб, аввал Лобарга узатди.

– Емайман, – кескин рад этди Лобар.

– Олинг, опа, мазасига гап йўқ экан, – Қувон иштаҳа билан кавшана бошлади. – Анча вақтдан бери емагандим.

Йигитнинг гапларига, хатти-ҳаракатига Лобарнинг кўнгли суст кетди. Алланечук ором олиб, атайин саволга тутди:

– Қўшнимизникида ишлаётганлар қанақа нон ейди?

– Буханка.

– Қишлоқда қанақа нон?

– Энам тандирда нон ёпадилар. Бу нонларнинг олдида бизники коп-қорақу-я, аммо тўйимли.

– Нега коп-қора?

Қувонга ҳам шаҳарлик бой хонимнинг қизиқиши ёқиб тушди шекилли, ўгирилиб сўзлашга тушди:

– Биз қозоқнинг унига нон ёпмаймиз, ўзимизнинг дашту далалардаги бугдойдан қиламиз. Аввал шамолга совуриб, кейин галвирлаймиз. Хас-хашакларини териб ташлаб, бир ювиб оламиз. Сўнгра куёшда яхшилаб қуришиб дийирмонга оборамиз.

– Дийирмон деганингиз нима?

– Тегирмон-да, опа, ҳеч кўрмаганмисиз?

– Шунақа денг. Нима, магазинда сотиладиган ундан олмайсизларми?

– Оламиз, хамир овқатга ишлатамиз. Кўпинча, нонгаям қўшамиз.

Бизнинг оилага икки тонна бугдой етмай қолади. Агар даламизга ғалла экмасак, икки-икки ярим тонна ун сотиб олишимизга тўғри келади. Энди-и, бизга ўхшаган “рабоччи” одам ҳамма нарсани сотиб олаверса, қийналиб қолади.

– Шунча унни битта оила қандай еб қўяди, тасаввур қилолмаёрман.

– Кап-қатта эркак бир ўтиришда битта нонни пакқос туширади.

Қун бўйи тўртта-бешта нон ейди. Болаларни айтмайсизми? Акамнинг ўғилчаси бор. Айланиб келиб нон сўрайверади. Ноннинг тўртдан бирини синдириб берамиз. Томорқадан саримсоқми, помидорми олиб, нонига суркаб еб юради. Кўпинча, бола катталардан кўп нон еб қўяди. Бир тандир нон дарров тугаб қолавергач, маккажўхорининг унидан қўшамиз. Шунда нон баракали бўлади, боляям ҳадеб нон сўрайвермайди...

Лобарнинг кўзлари беихтиёр ёшланди. Парвизни ўйлади. Агар у тирик бўлганидами! Нон экан, жонини ҳам қўшиб бермасмиди? Оғзидан чиққан нарсани мухайё қиларди. Ўл деса ўларди, тирил деса тириларди. Бироқ энди Парвиз йўқ. Дахшатли азоб билан ўлишга мажбур этишди...

Магнитофондан ҳамон Самий Юсуфнинг хонишлари янграр эди. Қўшиқ ўзгача бир эзуликка, илоҳий куч-қудратга, тақдири азалга қисини ишонтириб борарди...

Лобар тўсатдан магнитофонни ўчирди. Самарқанд-Тошкент йўлининг икки ёнида Жомбой манзаралари тез-тез алмашинар эди.

– Сиз бирдан бойиб кетишни, уй, машина, кийим-кечак, озик-овқат

– барчаси ҳозир бўлишини истайсизми? – сўради Лобар.

– Ҳозирги кунимдан нолиётганим йўқ, – деди Қувон Лобарнинг туси ўзгарганидан ҳайиқиб. – Мукулмончилик аста-аста. Ўқисам, ишласам, ҳаммасига эришаман.

– Бир кунда уч минг доллар ишлайсиз, мен айтган ишни қиласиз, десалар, рози бўлармидингиз?

– Бир кунда уч минг доллар?! Ўх-хў, бунча пул бекорга берилмайди. Ҳойнахой, одам ўлдириш бўлса керак.

– Дейлик, одам ўлдириш.

Қувон боши билан рад этди. Сўнгра бир оз аччиқланиб:

– Опа, пул учун одам ўлдиргандан кўра ҳайвон бўлиб туғилган яхши эмасми? – деди.

– Мени опа деманг. Нега опа дейсиз? Лобар деб қўя қолинг. Ё жуда қари кўринаманми?

– Ие, – додирради Қувон, – мендан қаттасиз-ку.

– Катта бўлсам беш ёш қаттадирман, борингки, олти-етти ёш қаттадирман. Сиз билан опа-ука эмас, тенгқур дўст бўлишни хоҳлаётгандирман. Розилик берасизми?

– Энди-и... – Қувон гап тополмай тутилиб қолди.

– Розимисиз? – дея Лобар қўл чўзди.

Қувон қандай қўл ташлаганини ўзи ҳам билмай қолди. Жувоннинг қафти илиққина, юмшоққина, эхтирослигина эди. Бояқиш йигитнинг юраги гуп-гуп уриб, вужуди ёғдай эриб кетди.

– Хўш, беш минг доллар берса, ўлдирармидингиз?

– Нахотки, мен қонхўр йигитга ўхшасам? Пашшага озор берсам, уч кун ухломмай чиқаману. Қўйинг, менга ёмон гаплар гапирманг.

– Ўн минг.

Қувоннинг таъби тирриқ бўлди. Кейин бу аёл ҳазиллашяпти, деган хаёлда, деди:

– Юз минг доллар беринг.

– Эҳ-ҳе, – Лобар совуқ илжайди, – бунча қимматсиз?! Хўп, иложимиз қанча? Розиман, лекин йигирмата одамни нариги дунёга жўнатасиз.

– Бутун бир оломонда ўчингиз борми, астағфирулло, – деб Қувон

ёқасига туфлади. – Ҳазиллашдим, миллион доллар берсангиз ҳам одам ўлдирмайман.

– Улар ёвуз кимсалар бўлса-чи? Айтайлик, ёш кизларни зўрлаган, болаларни дорга осган, эркакларни қийнаб ўлдирган.

– Гитлернинг шахсан ўзи бўлмайдами?! Ўлдириш менинг касбим эмас. Мен сувоқчиман, оддийгина сувоқчи.

– Э, каллам курсин, – деди Лобар. – Сизга одам ўлдиришни тушунтирмай туриб, нега таклиф қилаяпман-а? Ўйладингизки, пичоқ ё болта билан жонини оламан деб! Йўқ, хатто тўппончадан ҳам отмайсиз. Ўлаётган кимсанинг аянчли ҳолини кўрмайсиз ҳам. Биласизми, сиз снайпер милтигидан отасиз. Узоқда бир кимса қимирлайди, мўлжалга олиб тепкини босасиз, ўйинчоққа ўхшаб лип этиб гойиб бўлади. Қийинми?

– Тўғриси, машинангизни тўхтатинг, пиёда кетганим минг марта маъкулроққа ўхшайди.

– Кўркманг! Нега кўрқасиз? Ишонасизми, милтиқни кўтариб ҳам юрмайсиз. Уни белгиланган жойга ўрнатиб қўйишади. Сиз шундоқ борасизу рўйхатдаги нусха кўчага чиққан маҳал ўқ узасиз ва индамай йўлингизда давом этаверасиз. Милиция ўқ отилган жойни аниқлагунича бир соаг, хаттоки, бир кун вақт ўтади. Сизнинг изингизниям топишолмайди. Айтгандай, армияга борганмисиз?

– Ҳа, Олмалиқда, ички қўшинларда хизмат қилганман.

– Қанақа аскар бўлиб?

Қувон чап қўли билан юзини тўсиб, бош чайқади ва Лобарга қараб:

– Менинг таржимаи холимни ўрганиб чиқиб, мулла бахона қотилликка ёлламоқчимисиз? – деди. – Аҳмоқ бўлиб лаққа тушиб келяпман-а! Қачондан бери мени танийсиз?

– Ваҳимачи экансиз-ку. Армияга борганингизни ҳозир билдим. Очиғини айтсам хафа бўлмайсизми? Армияга борганга ҳам ўхшамайсиз.

– Яхши аскар эдим, – қизарди Қувон. – Снайперман.

– Э, гап бу ёқда денг! Сиз снайпермисиз? Ҳақиқий снайпер-а?

– Бир ярим йиллик армиянинг оддий снайпери эдим. Сизнингча, кинолардагидек устаси фаранг, ёвуз қотил бўлишим керакмиди?

– Мендан хафа бўлманг, – деди Лобар яна магнитофон қўйиб. – Сал

асабий бўлиб қолганман. Кеча-ю кундуз алламбалоларни ўйлайман.

“Ласетти” шувиллаб Булунгурга яқинлаша бошлади. Ғўбдин тоғи чап томонда чўзилиб ётарди. Ўнг томонда, шундоққина йўл четида ҳашаматли рестораннынг чиройли томи кўринди.

– Ғаллаоролда ҳам яхши ресторанлар бор-а? – сўради Лобар.

– Ошхоналар кўп.

– Сизга зиёфат беришим керак.

– Бепул олиб келаётганингиз учун қайтанга мен қарздорман-ку.

– Гап майда-чуйда қарзларда эмас, – деди Лобар. Сўнгра Ғўбдинга ишора қилди. – Тоғда ов қилиб бўладими?

Қувон пешонасини тириштирди.

– Аниқ билмайман, лекин какликлар кўп. Миш-мишларга қараганда, бир чўпоннинг беш-олтита кўйи йўқолибди. Қанча ахтармасин, ҳеч қаердан дараги чиқмабди. Бир йилдан кейин қайсидир дарада овчилар ёввойи кўйларни учратишибди. Жунлари ўсган семиз-семиз кўйлар эмиш. Шунга ўхшаб, қутилмаган ҳайвонлар чиқиб қолиши ҳам мумкин.

– Бояги гапларим ҳазил эди, хафа бўлмагн, – деди Лобар Қувоннинг тиззасига уриб қўярган. – Синаб кўрдим, холос. Аёл бошим билан одамхўрлик қиламанми? Лекин менга ростдан ҳам милтиқ керак. Овга жуда қизиқаман. Эрим эса бутунлай менинг аксим. Сизнинг номингизга давлатдан милтиқ олсак. Қанча харажат бўлса, мендан. Ҳар замонда келаман, овга олиб чиқасиз.

– Майли, – деди Қувон бош қашиб.

– Мен билан танишганингиздан хурсандмисиз ўзи?

– Албатта, хурсандман, – хижолатомуз сўзлади Қувон. Лобар гамдан чарчаган мафтункор кўзларини йигитга тикди.

Қувон яна унинг очилиб қолган оёғини кўрди. Кўрди-ю, бу сафар энтикиб кетди.

– Патирингиздан қолдими? – сўради жувон. Йигит қўш қўллаб узатди.

Лобар Абдулла акага турмушга чиққандан буён илк марта бегона эркакнинг қўлидан нон еди.

* * *

“Ласетти” катта йўлдан бурилгач, бир неча кишлоқларни ортда қолдириб, Мойтошга кириб келди. Мулланинг уйи орқасида машиналар тизилиб туришарди. Одам кўплиги боис навбат ҳосил бўлганди. Қувон Лобарнинг гали қачонлигини аниқлаб келгач, машина эшигини очиб хаёл суриб қолди.

– Нималарни ўйлаяпсиз? – Лобар унга меҳр-ла боқди. – Уйни соғиндингизми?

– Уйдан чиққанимга кўп вақт бўлгани йўқ. Ҳув ана, оқ томлар кўринаяпти-ку, ўша менинг кишлоғим.

– Севган қизингиз борми?

– Бор эди, – Қувоннинг энсаси қотди, – кутадим, кетди эрга тегиб!

– Нега энди?

– Акам кеч уйланган, мен ҳам кеч уйлансам керак. Пул бўлганда- ку...

– Шошилиб нима қиласиз? – ҳазиллашди Лобар. – Аёл билан яшаш осон эмас. Мана, мен бир мисол. Тўғриси айтинг, менга уйланармидингиз? Рўзгор ишларини эплотмайман, савдо ишлари билан юравериб юзим очилиб кетган. Билаверингки, бошқа хотинларнинг ҳам камчиликлари кўп.

– Сиздай хотиним бўлса жон дердим, – гудранди Қувон.

– Нима? Эшитмай қолдим? Мендай хотинга жон дейсизми? Савдогар, баджаҳл, қартабозга-я?

Лобар тилини тишлади. У қартанинг устаси эканлигини сир тутишга бошиданок уриниб келарди. Эри Абдулла ака ҳам қиморбозлар сардорининг уйидагина унинг моҳир қартабозлигини билди. Қариндошлар Парвиз ўғирлангач, баъзи узункулоқ гаплар орқали хабардор бўлишди.

“Эҳ, бошимга битган балони нега тилга олдим-а? – деди Лобар ичида. – Қарта ҳеч қачон ҳосият келтирмаган, ҳозир ҳам бир касофат бўлмаса гўрга эди”.

– Мен ҳам сизга ўхшаган йигитга жон дердим, – дея Лобар Қувонни шошилиш чалғитмоққа уринди. – Афсуски, бошимда эрим бор, қолаверса, ўн саккиз ёш ҳам эмасман...

– Худди янгамдек ҳазил қиласиз-а? – Қувон ўзгача маъно ила қаради. – “Янганинг бир оёғи ҳалол”, деган бемаъни гап бор кишлоқда. Баъзан янгаларга уятли гаплар гапирамиз, қизларнинг, келин-куёвларнинг нозик сирларини сўраймиз. Ҳа, майли, буям бир

омади гап-да. Лекин мени ҳозир битта сўзингиз ҳайрон қолдирди. Қартабозман дедингизми?

– Йўк, айтмадим.

– Айтдингиз.

– Айтмаган бўлсам-чи?

– Хўп-хўп, бунинг нимаси ёмон? – деди Қувон. – Шаҳар аёллари картани шунчаки билишади. “Дурак”, “Қора хотин” ўйнашади. Курортларда, санаторияларда, касалхоналарда ўрганишади. Лекин буям бир маданият, менимча. Сиз эса қартабозман, дейсиз. Бу қартабозликка кирмайди. Масалан, мен уйланадиган қиз карта ўйнашни билишини эшитсам, айниб кетмайман. Ахир, у шунчаки шахмат-шашка ўйнагандек ўйнайди, қиморбоз эмас-ку.

Лобар Қувонга термулиб ўтирди. Шу йигит билармикан каршисидаги жувон қиморга тикилганини, қимор турмушини бузганини, яқинлари ўлимига сабаб бўлганини, умрбод бахтсиз қилиб қўйганини!.. Билармикан, чечен жодугарининг шогирди Анна Сергеевнадан “Қора карта рақси” деган ҳалокат ўйинини ўрганиб келганини!..

– Қувон, – деди Лобар, – мен ростдан ҳам қартабозман.

– Хўп, картани билар экансиз, – деди Қувон ва чўнтагидан бир кути карта чиқарди. – Аралаштирамиз, яна, яна. Қани, бир кесинг-чи?

Лобар картадан канчалик нафратланмасин, қўл узатиб, бир тахлам картанинг таҳини бузди. Қувон бузилган жойидан олиб, карта сузди.

Очиб қўйилган битта карта “гишт” эди. Лобар қўлига қараб икки зотни кўрди. Ҳисобласа йингирма етти ярим чиқаяпти.

– Бошланг, – деди Қувон.

Ҳужум Лобар томонидан бўлди. “Етти чиллик”ни берган маҳал Қувон “валет” билан урди. Кейинги икки зотни ҳам йигитнинг қарталари бир поғона устунлик билан забт этди.

– Кўрдингизми? – Қувон қошини чимирди. – Сиз шунчаки ўйнайсиз.

Лобар тошдай котди. У уйқусирадими, алаҳсирадими? Нега оддий қишлоқ йигитига бой берди? Қувон Ўрта Осиёда тенгсиз деб ҳисобланган қиморбоз аёлга бас келганини билса, қандай ҳолга тушаркин?

– Қайтадан ўйнаймиз, – деди Лобар шошиб. – Мен бепарволик қилдим.

– Марҳамат, ўзингиз сузишингиз мумкин.

Лобар қарталарни чийлади. Сўнгра ўзига уч туз, Қувонга уч зот чиқариб, қарта тарқатди. Қувон қарталарни очди-ю, ўртадаги зотга қараб, дарров ўйиндан чиқди.

– Агар кимор ўйнаётганимда ҳам мен ўртага ҳеч вақо тикмай, шу йўлни тутган бўлардим, – деди у. – Чунки сиз ростдан пишиқ экансиз. Ҳозир қўлингизда уч туз бор, топдимми?

Лобар лол бўлиб қолди. Қувон деганлари аслида ким? “Қора қарта рақси”га билиб туриб устунлик қиляаптими, билмай турибми? Лобар келиб-келиб қишлоқи содда йигитга ютқазадими?

– Биз мол боқиб юриб, қарта ўрганганмиз, – кулди Қувон. – Жайдари қишлоқ қартаси дейдилар буни.

– Бўлиши мумкин эмас! – Лобар кичқириб юбораёзди. – Биласизми, мен кимман? Йўқ, сиз ҳазиллашаяпти деб ўйламанг! Россияга бориб чечен кампирнинг шогирдидан қарта ўрганганман. Ҳали ҳеч ким бас келолмаган эди. Сиз... Сиз эса...

– Қизик экансиз, – қарталарини йиғиштирди йигит, – қарта ўрганиш учун Россияга бордингизми? Ўша чечен кампир ҳозир Самарқандда яшайди-ку.

– Сиз адаштираяпсиз. У ўлган!

– Ёши тўксондан ошган, яқинда кўрдим-ку. Иси Зарема, Грознийда туғилган, Қарталар жодугари деган лақаби бор, олтишинчи йилларда қамалиб чиққан. Шундайми?

Лобар гарангсиди...

Гўё мияси тўхтаб қолди...

Шу пайт кўчадан ўтаётган бир киши Қувонни таниб:

– О-ҳай, Қувон, нима қип журипсан? – деб тишсиз оғзини илжайтириб сўради. – Вой-пой, “Ласетти”га минибопсан-оҳ. Ўларсан-а!..

Қувон машинадан тушиб йўловчи билан кўришди.

* * *

Аммо Кувон чечен кампирнинг манзили ҳақида гапирмади. Бу пайтда одамлар “мулла” деб атовчи азайимхоннинг қабулига киришга фурсат келган эди. Тумор истовчилар, эри билан уришганлар, касаллар, мол ўғирлатганлар, хаттоки, бахти очилишини истаганлар катор тизилиб ўтиришарди. Лобар аввал қоронғи даҳлизга, сўнг шарқона жиҳозланган, кичик деразали хонага кириб борди. Қирқ ёшлардаги киши чордона қуриб ўтирарди. Қабулда турган “богарний”лик бир аёл Лобарга қаерда, қандай ўтириш лозимлигини шипшитган эди. Шу боис у довдирамасдан сассиз юриб борди-да, мулланинг қаршисидаги кўрпачага муслималардек мискинона чўкди.

– Келажагингиздан сўз очмасам бўлмайди, синглим, – деди мулла ва айни дамда ўз кафтини очиб-юмиб Лобарга ҳам кафтини очишга ишорат этди. – Танлаган йўлингизда оғирликлар кўп. Иккита фарзандингиз бўлади, лекин оғирликлар давом этаверса, бошингизга бахт куши кўнмайди. Аввал итоаткор бўлгансиз, энди эса исёнчига айланиб қолибсиз. Шайтонга ҳай беринг. Жудоликларга мусулмон фарзандидек бардош қилинг. Биринчи марта фол очираяпсиз, қайтиб ҳеч қачон фолга ишонманг. Бошингизда қора капалак учиб юрибди. Уни ҳайдаб юбориш учун қилаётган барча ишларингизни ташлаб, ҳаётингизни қайтадан бошланг.

– Ўғлимни сизнинг олдингизга олиб келмоқчи эдим, – деди Лобар. – Унинг аҳволи оғир эди. Сиз дуо ўқиб, соғайтириб юборармидингиз?

– Биринчи фарзандингиз сиздан кам яшамаслиги қисматингизга ёзилган.

– Аммо ўғлим энди бу дунёда йўқ.

– Худо сизга сабр берсин.

– Мен қанча яшайман?

– Бу сизнинг икки йўлдан бирини танлашингизга боғлиқ. Эзгуликни танласангиз узоқ яшайсиз, оқ тўшақда оққа ўралиб вафот этасиз. Ҳозирги оғир йўлингиздан кетаверсангиз, яқин кунларда бир кампирга дуч келасиз. Ўша кампир қиморнинг барча сирларини биладиган афсунгардир. Жуда-жуда қариб, кўздан ҳам қолган. У бир гап айтади. Гапнинг мағзини чақолсангиз узоқ яшайсиз. Эҳтиёт бўлинг, акс ҳолда сизни атрофи сув билан ўралган тошлоқ маконда

отиб ўлдиришади.

Мулла зўрға сабр-тоқат қилаётгандек шошиларди. Лобар ҳам ортик ўтирмоққа журъат этолмай, сўнгги саволини берди:

– Нима қилсам ўғлимнинг руҳи шод бўлиб, гўрида тинч ётади?

– Гўрида нотинч ётибди, деган фикр каллангизга қаёқдан келди? Сиз жуда ҳам даҳрийча фикрляяпсиз. Илоҳиятни тушунмасдан ўликларни турлича тасаввур қилишни одамлар қаёқдан ўрганди-я? Менинг хузуримга ўзингизни ўқитиш учун келганингизни остона ҳатлаётганингиздаёқ билдим, аммо тилимга ўз-ўзидан келажагингиз ҳақидаги сўзлар ёғилаверди. Ёмонликни ташлаб, тавба қилинг, Оллоҳни унутманг. Ўзингизга қўшиб бировларни ҳам шайтонлар оламига итарманг. Кампир билан учрашув қанчалар тасодифий бўлса, ўзингизга шунчалар яхшидир. Бирор кимсадан унинг манзилини сўрасангиз, бошлаб боришларини талаб этсангиз, ўша айтган одам ҳафта ўтмай балога йўлиқади. Энг ёмони, сизнинг кафтингизда икки йўлдан бирини танлаш имконияти соат сайин йўқолиб борапти. Қасосга бунчалар ҳавас қилиш яхши эмас. Ўтмишни унутинг.

Лобар кўрпача тагига пул қистириб, ўрнидан турди. Гавдаси зил-замбил бўлиб қолганди. Кўчага чиқар экан, бу не синоат, деб ўйлади. Муллага, фолга, умуман, ғойибдан келувчи хабарларга ишонмас эди. Лекин ҳозир қулоғи тагида жаранглаган сўзлар ҳақиқат эмасми? Дунё фақат моддий нарсалардан иборат бўлса, мулла бу гапларни қаердан олиб гапирди?

– Ўқитдингизми? – сўради Қувон машина магнитофонининг овозини пасайтириб. – Жуда ўткир мулла-я? Айтгандай, фолбинлик одатиям бор.

– Нима қилишни билмай қолдим, – рулга ўтирди Лобар. – Бошим котаяпти. Қувон, тўғрисини айтинг, нега сиз намоз ўқимайсиз?

– Ҳар бир мусулмон намоз ўқиши керак, лекин... Нима десам экан?.. Мен...

– Ўқишга ҳафсала йўқ. Ҳали вақти-соати келади, дейсиз. Тўғримми?

– Тўғри... Бўлади-да, секин-аста. Бироқ бу юришимни оқламайман.

– Менда ҳам шундай бўляпти, – Лобар “Ласетти”ни тор жойда зўрға буриб олди. – Бирдан тоат-ибодатни бошлаб, уйда ўтиришни истаб қолдим. Афсус, ичимда нимадир бунга йўл қўймапти.

Ҳозиргидек яшаб юраверишни амр этапти.

Улар қимор ҳақида гаплашмадилар. Шу тобда Лобар ўйларди: “Ўғлимни олиб келганимда-ю, шифо топганида, эзгулик нима эканлигини битта эмас, ўнта юрак билан ҳис этмасмидим?! Ўлим муқаррар бўлган ҳолатда мўъжиза туфайли омон қолса, шукрона келтириб яшамасмиди? Энди кеч... Жуда-жуда кеч! Урушга кирган, душманга рўпара келган одам “мен қон тўкмайман” деб ортига бурилиб кетоладими? Йўқ, ўлдиришади. Осонгина йўқ қилишади унинг ўзини...”

Лобар азайимхонникидан юз қадам узоқлашмасдан икки йўлдан бирини ташлаб бўлди.

* * *

– Жийдазор бўйлаб кетган йўл бизнинг қишлоққа олиб боради, – деди Қувон.

– Аввал бирон ошхона топиб ўтирамыз, кейин сизни ташлаб келаман. Шунга келишгандик-ку.

Самарқанд-Тошкент йўлидан бир оз юришгач, кабоб қўраларидан тутун ўрлаётган, мрамар ҳовузчасидан сув тошиб чиқаётган айвонли, баланд ошхона кўринди. Лобар ва Қувонни тоғ томонга қараган айвонга таклиф қилишар экан, хизматчилар сирли қараб қўйишди. Қувон бош қимирлатди. Сўнгра улар кетишгач:

– Булар сиз билан юрганимга хайрон, – деди. – Қаллаларига бошқа хаёл келди.

– Бўлганиям шу-да, – ҳазиллашди Лобар. – Бировнинг ёш хотини кетдик, деса кетаверасизми?

– Лекин-да ҳозир ўзимни шу айвондан ташлаб қочаман, – жўрттага хезланди Қувон.

– Сиз менга анча таскин бердингиз, – Лобар йигитнинг қўлидан оҳиста ушлаб, кўзларига ўтли боқди. – Бундан кейин ҳам алоқаларни узиб юбормасак.

– Овчилар уюшмасини тузамиз, дедингиз-ку. Келиб турасиз, қаранг, қандай баҳаво жойлар. Манави лалмикор адирлар Ғўбдингача чўзилган. Каклик отмоқчи бўлсангиз каклик, дарёдан балиқ тутмоқчи бўлсангиз балиқ бор. Уйимга келсангиз, эшигим ҳамиша очик. Ота-

онам, янгам, сингилларим билан танишасиз.

Қувон бундан ортиқ яна қандай алоқалар бўлиши мумкин, дегандек ҳадиксираб қараб ўтирарди. Лобар ҳам сездики, бу йигит унинг измига осонликча юрмайди.

Дастурхон безатилди. Ўртадаги ароқни кўрган Қувон:

– Шу бало керак эмас, – деди. – Ўлай агар, ичмайман. Касофати ёмон уради.

Уст-бошларини қоқиб, икки эркак айвонга кўтарилишди. Чарм гилофларда милтиқлар борлиги, сумкадаги ов ўлжалари эканлиги шундоққина кўринарди. Улар бурчакдаги столни банд этишди.

– Кўрдингизми? – шивирлади Қувон. – Улар овдан қайтишяпти. Сиз ҳам шулардек юра оласизми?

– Албатта, юроламан. Ёнимда сиз бўласиз, нимадан кўрқаман?

Қувон овчиларга ўгирилди.

– Акалар, ов қалай бўлди?

Овчилар хўмрайишди. Афтидан чиройли аёлнинг олдида кишлоки йигит ўзини кўрсатаяпти, деган ўйга боришди.

– Овми? Ов қандай бўларди, яхши-да, албатта, – деди чўзиқ юзли киши.

Бақалоги баҳонада Лобарга қараб олди. Кейин шеригига бир нималар деб пичир-пичир килди-да:

– Сен қаердансан, ука? – деб сўради.

– Шу ердан. Хув анави қишлоқдан. Самарқандга ишлагани боргандим, бу янгамиз ҳамсоя эди, Мойтошдаги муллага олиб боринг, деб илтимос қилди. Оқ “Ласетти”ни кўраяпсизми? Янганинг машинаси.

– Мен, – деди чўзиқ юзли овчи, – оқ “Ласетти”ни ҳам, столларингдаги оқ шишани ҳам кўраяпман. Мулладан чиқиб ичиш шаҳар қонунларида ёзилганмикан?!

Лобар кўзи билан имо қилган эди, Қувон шишани уларнинг столига қўйди. Овчилар пул камлиги учун юз-юз ичишмоқчи эди шекилли, очилмаган бутун бир шишани кўриб, Қувонга хурсандчилик балқиган саволомуз нигоҳларини қадашди.

– Янга овга жуда қизиқади, – деди йигит Лобарни “опа” дейишга ийманиб. – Иккимиз ҳам ичмаймиз, ошхоначи адашиб олиб келди.

Сизларга совға. Пули тўланган.

– Раҳмат, – деди бақалок такабурлик билан.

Лобар бош ирғади. Кейин кутилмаган бир таклиф айтди:

– Столларни бирлаштирсак, қаршилиқлар йўқми?

Овчилар бир-бирига қарашди.

– Зиёфат менинг ҳисобимдан, – Лобар ўрнидан турди. – Чин кўнгилдан.

– Бизга аёл киши ҳақ берса, тўғри келармикан? – чўзиқ юзли ўйланган бўлди.

– Майли, боримизни ўртага ташлаймиз, етмаганига синглимиз тўлайди, – деди бақалок. – Саҳардан бери бўларим-бўлди, бир байрам қилайлик.

Ошхона хизматчилари яна ноз-неъматлар келтиришди. Овчилар иккинчи қадахдан сўнг ўзларини эркин тута бошлашди.

– Мен ҳам бир вақтлар овга чиққанман, – деди Лобар. – Биротардан ҳам, кўшотардан ҳам отганман. Жуда мерган бўлмасам-да, анчамунча нишонни қулатоламан. Қувон билан йўлда гаплашиб келаётиб, тўсатдан ов милтиғи ҳақида ўйлаб қолдим. Овга олиб бор, деб Самарқандда кимга ялинаман? Эрим кизиқмаса, қариндошлар ичида овчи бўлмаса, бегона эркақлар билан овлоқларда юриш тўғри келмаса. Қувон иккимиз дўст тутиндик. Укам қатори бўлган мард, ҳалол, кўли гул йигитдан кўп ёрдам кутса бўлади. Милтиқни ҳам у олиб беради, уникида туради. Мен ҳар ойда бир келаман...

– Ҳар ойда бир келишингиз шарт эмас, – деди чўзиқ юзли. – Бизда мавсумлар бор, шунга қараб иш тутганингиз маъқул. Ов қизийдиган кунлари уч-тўрт кунга келсангиз, нур устига аъло нур бўларди.

– Хўш, ука, – деди бақалок Қувонга, – шахарлик меҳмонга қанақа қурол олиб бермоқчисан?

– Худди сотадигандек гапираяпсиз, ака?

– Олсаларинг сотаман.

Лобар чарм ғилофга бир қараб олгач, деди:

– Жиддий гапираяпсизми? Биз Қувон билан келишганмизки, у қурол танлаб, ўз номига расмийлаштиради, пулини мен тўлайман.

– Пулидан қочманглар, бу энг зўр қурол, – дея бақалок макташга тушди. – Ҳақиқий бешотар. “Автоматический”га қўйсангиз, кетма-

кет бешта чўчкани ер тишлатасиз, фақат бешта овсар чўчкага дуч келсангиз, албатта.

– Дўстим тўғри гапираяпти, – деди чўзик юзли ҳам. – Пулим бўлганида ўзим сотиб олардим. Меники бир отар, бир юз йигирма мингга олганман.

– Бешотар неча пул? – сўради Лобар.

Бақалоқ гоҳ шеригига, гоҳ Лобарга аланг-жаланг боқди.

– Биласизми, бунақасини тўрт юзга ҳам тополмайсиз, – деди у шошиб. – Сиз учун уч юзтага бераман. Қуролни тушунайсиз-а? Қаранг, карабинга ўхшаб махсус ўқдони бор. Какликлар қандай учади, кўрган бўлсангиз керак. Йигирма-ўттиз қадамга самолёт тезлигида пир-р-р учиб ўтади, илғаёлмай қоласиз. Бунда битта ўқ зое кетса, кейингиси бор, кейингиси бўлмаса, ундан кейингиси. Айниқса, чўчка ярадор қилнса, бешотар роса асқотади-да.

– Хўп, розиман, – деди Лобар. – Пулни ҳозир берсам, қуролнингизни топширасизми? Йигирмата ўқи билан.

Чўзик юзли бош чайқади.

– У ҳолда шеригимниям, Қувонниям қамокқа тикасиз. Қурол савдоси қонуний бўлиши керак. Бунинг учун Қувон ука “Овчилар жамияти”га аъзо бўлиб, уч ойлик аъзолик пулини олдиндан тўлайди. Бу кўп эмас, ўттиз олти минг сўм бўлади. Мелисадан рухсатнома олади. Сўнгра милтиқни унинг номига расмийлаштириб берамиз, холос. Ўқ масаласига келсак, тайёр ўқ минг сўмдан. Сиз чўчка отмокчимисиз? Бизга ўқнинг эҳтиёт қисмларини, порохини олиб берсангиз, кўрғошин эритиб, даҳшатли қўлбола ўқ тайёрлаб берамиз.

– Келишдик, – Лобар Қувонга қаради, у нонлож розилик билдирди.

– Бизга сочма ўқ керак эмас, ўзингиз айтгандан тайёрлайверинг.

– Қанча?

– Юзга.

– Юзга-а?!

Лобарнинг мулла ҳузурига бориши ана шундай кечди. Ўзига шерик топди, чечен кампирнинг дарагини эшитди, қиморбозларни кириб ташлаш учун қуролланиш имконияти туғилди.

Дарҳақиқат, тез кунларда Қувон милтиқ ва юзта ўқни қўлга киритганини хабар қилди. Лобар қанот боғлаб учди-ю, ўша кунийёқ

курулу ўқ-дориларни йигитдан олиб қўйди.

У биринчи галда киморбозлар сардорини уруғ-аймоғи билан йўқ қилишни режалаштирган эди.

* * *

Лобар катта кимор қаерда ўйналаётганини билишни истарди. Энди улар жуда эҳтиёткор бўлиб қолишганди. Айниқса, Лобарни кўрса, иситмалари чиқиши аниқ. Бир нарсани тушуниб етди: Парвизни заҳарлаб ўлдирганлар алоҳида тўдани ташкил қилади. Бу тўда йирик кимор доираси таркибида. Лобар улар билан юзма-юз учрашиши учун кимор доирасига кириши лозим, яъни анча-мунча пул билан киморларда иштирок эта бошлаши керак эди.

Бир куни ёлғиз ўзи тоққа чиқди. Кимсасиз қирлар оралигида милтиғини синаб кўрар экан, тўдани бутунлай қириб ташлаш нақадар мушкуллиги ҳақида ўйлади. Муаммо фақат мўлжалга теккизишда эмас. Биринчи киморбозни ўлдирган куниеқ Лобарнинг қўлига кишан солишлари муқаррар. Шундан сўнг уни тергов хибсхонасидаёқ бўғиб ўлдириш киморбозларнинг қўлидан келади, уйига эса ўт қўйиб юборишади.

– Бундай бўлмаслиги учун, – ўзига-ўзи гапирди Лобар, – қотилликни хатосиз амалга оширишим керак. Яъни тўда бир жойга жамлангач, бостириб кириб, битта колдирмай ўлдиришим шарт... Тўхта-тўхта, менда Шомилнинг тақдири такрорланмаяптими? Наҳотки, мен чечен киллерига ўхшаб, киморбозлар кушандасига айлансам?! Нозиккина ўзбек аёли ўнлаб одамларни нариги дунёга жўнатадими?.. Жўната оладими?..

Лобар бутилкаларга кетма-кет бешта ўқ узди-да, милтиқни ғилофга жойлади. Қир устидаги харсангтошга чиқиб атрофни томоша қилгиси келди. Шомилни ҳам шундай қисмат қотилликка ундаган эди. Унинг ёш хотини ва ширин фарзандини хайвонларча ўлдирдилар. Фожиадан сўнг Шомил нималар қилмади? Бутун-бутун тўдаларни ер тишлатди. Қасос қанақа бўлишини кўрсатиб қўйди. Қўшмачи Иранинг ўлдирилиши-чи! Йўқ, Лобар чечен киллеридек бўлолмайди. Шомилнинг мафияга ва қурол савдосига алоқаси бор эди. Ҳозир ҳам

у бежиз Сицилия мафияси орасида эмас. Газеталар вахимадор килиб “жахон статусига эга профессионал киллер” деб таърифлаётган собик эридан Лобар нималарни ўрганди? Совуққонлик билан ўч олишними? Тўппонча, ов милтиги ва “Калашников” автоматидан фойдаланишними?

Йўк, энди Шомил бошқа дунё, Лобар бошқа. Эртага Лобар йирик котилликка қўл уради ва тезда ушланади. Қаёққа ҳам қочади? Қиморбозлар қотили аёл киши эканлигини билган орган ходимлари тўппа-тўғри Лобарникига келади. Кейин эса умри қамоқда ўтади. “Сицилияга кетсаммикан? – ўйлади Лобар. – Шомил билан учрашсам, боламни ўлдиришганини сўзлаб берсам... Юртимга бошлаб келаманми? Унинг қўли билан қасос оламанми?”

Лобар харсангтошга ўтирди. Кўз олдида яшил воҳа намоён бўлди. Уйларнинг томлари, туман марказидаги завод миноралари, уфқдаги тоғлар ва кўм-кўк осмон. Юзига ҳаёт шамоли урилди. Шу тобда Лобар ўғлини шу қадар соғиндики, ўкириб йиглаб юборди. Яқин одамнинг ўлимидан кейин бир қанча вақт ўтгач, соғинч чидаб бўлмас даражада хуруж қилишини билмаган экан. Бемажол ҳолда тошга юзини босиб, елкаси силкиниб-силкиниб, узоқ йиғлади. Тош кўз ёшлардан ҳўл бўлди, шамол сочларини силади аёлнинг...

Қанча вақт ўтди, билмади. Бир пайт боши узра ҳайқирик эшитилди. Дунё кўзига тор кўринган онаизор кўкка боқди. Бургут уни яшашга чорлади. Нега бургутлар йиғламайди? Нега улар мағрур? Нега муте, бечорахол, кўрқоқ ҳолда кўрмаймиз уларни?

Бургут шиддат билан тоғ томон энгач, Лобар ҳам қирдан тушди. Куролини ўриндик тагига беркитди-да, “Ласетти”ни тоғ йўлидан ҳайдаб кетди.

Шу куни у қиморбозлар сардорининг уйини кузатди. Кун ботгунча ҳеч ким кўринмади. Кейин иккита машина келди. Савлатдор кишилар тушиб, ҳовлига киргач, Лобар йўлнинг нариги четидан юриб, машина рақамларига қаради: биттасиники бир хил рақамлар бўлиб, Лобар аввал ҳам аллақаерларда учратганди.

Кетсамми, деб иккиланиб турганида уйдан калта иштон, ола қўйлак кийган етти-саккиз ёшлардаги бола чопиб чиқди. У дўкон

сари шошаётганини англаган Лобар ҳам йўлини бурди ва озик-овқат дўконига кирди.

– Салом, жўра, – дея кепка кийган одам болани тутиб олди. – Қандайсан? Мени танидингми?

Лобар болани бошқа бир одам пойлаб турганини кутмаган эди. Шу боис дарров ўзини ўнглаб, растадан маҳсулот ахтараётгандек синчиклаб қарай бошлади. Қулоғи эса ҳалигиларда эди.

– Наҳотки, танимадинг? – давом этди эркак. – Мен Собир поччангнинг ўртоғиман-ку. Қора “жип” ҳайдаб келгандим, эсладингми?

– Йўқ, сиз адашаяпсиз, – деди бола. – Мен Бобо аканинг ўғлиман. Собир ака ҳамсоямиз Хуршиднинг поччаси. Мен Хуршид эмас, Дамирман, тушундингизми, Дамирман!

– Атиги бир марта келгандим, адаштирибман-да, узр, жўра. Лекин анави машиналар нега уйлари орақасида турибди? Улар Хуршидларникига келар эди-ку?

– Қанақасига Хуршидларникига келаркан? Билмайсизми, улар доим бизнинг уйнинг орақасида туради-ку! Уйларида бундан ҳам зўр машиналари бор.

– Нега билмас эканман? Биламан, қарта ўйнаганман-ку, ахир.

– Дадам билан ҳам ўйнаганмисиз?

– Йўқ, шунинг учун танимайман-да дадангни. Уйлари орақасида ҳам билмайман. Айтгандай, ҳозир келган одам мўйловли Сухроб аками? Қартани зўр ўйнайди у, тўғрими?

Бола юлкиниб эркакнинг қўлидан чикди.

– Қарта ҳақида гапирсам, дадам тилимни кесиб олади. Сухроб ака керак бўлса, ўзи билан гаплашинг.

– Ҳозир гаплашиб нима қиламан? Менга пул керак эди, пул уйида бўлади-да. Кўчада юз минг кўтариб юрармиди?!

– Нималар деяпсиз, машинасидан оғир сумка туширди. Мени билмайди дейди, лекин сумкасида пулдан бошқа нима бўлади?

– Раҳмат сенга. Мен билан гаплашганингни ҳеч кимга айтма. Ўзинг яхши боласан-ку.

Бола нари кетди ва тўртта музқаймоқ сотиб олди. Эркак дарров кўздан йўқолди. Лобар суҳбатни узуқ-юлуқ эшитган бўлса-да,

хаммасига тушунди. Гапга тутган кимса кимнингдир айғоқчиси бўлиб чиқадими, шунчаки ўз дарди билан юрибдими, кўп ҳам бошини котирмади. У чопиб кетаётган боланинг ортидан қараб коларкан: “Унда нима айб? – деб ўйлади. – Бугун унинг дадаси ўлади! Меҳмонлари ҳам конга беланишади, бешотар ўқлари афтларини таниб бўлмас даражада ўзгартириб юборади. Аммо фарзандларига тегинмайман. Ахир, менинг Парвизимни фарзандлари ёки хотини ўлдиргани йўқ-ку! Эртага эса бир неча жаноза. Қиркка кирган кирчиллама йигитлар кафанга ўралишади. Қимор уларни шу кўйга солган бўлиб чиқади. Қиморга аёлни тикиш, қимордан бойлик орттириш, қимор учун бегуноҳ болани қон қустириш шундай оқибатга олиб келади!..”

Чорраҳага етганда, қўл телефони титраб, гингиллай бошлади. Нотаниш рақамлар экан.

– Алло, – деди Лобар.

– Ассалому-алайкум, – деган овоз эшитилди, – бу мен, Кувонман. Яхшимсиз, Лобар? Сизни жуда соғиндим. Ёшлиқ қилган эканман, энди кўп нарсани тушундим...

Кувоннинг кайфи борлиги сезилди.

– Нимани? – Лобар аввалгидан-да, мулойим гапирди. – Қачон “Лобар” дер экан, ўзига тенг кўраркан, шу йигитдан ҳам садо чиқармикан, деб кеча-ю кундуз интиқ эдим.

Кувон кулди, хийла вақт ўзини тутолмади.

– Лобар, – деди яна, – илтимос, милтигимни қайтариб беринг. Сиз жуда аламзадасиз. Биронта “чўчка”ни отиб қўйсангиз, мен ҳам камаламан.

– Шунинг учун соғиндим деяётган экансиз-да?

– Ростдан ҳам соғиндим, э-э-э... Ишонмайсиз-да! Фақат ўша лаънати қуролни, майли, ахлатхонага ташланг, кўнглим хижил бўлмасин.

– Эҳ, Кувон, ҳеч ичмайдиган одам атиги шунга ичиб ўтирибдими?

– Йўқ, мен бугун ўқишдан йиқилдим! Ҳеч қачон талаба бўлмаслигимни тушундим. Ҳар ким ўз касбини қилиши керак экан!

Лобар уҳ тортиб, пешонасига тушган сочларини йиғиштирди.

– Энди сувоқчи бўласизми?

– Нега сувоқчи? Мен иш тополмаганим учун сувоқчилик қилиб юргандим. Асл касбим нима? Ўйлаб кўринг-чи.

– Наҳотки, картабозликни назарда тутаяпсиз? – Лобар жаҳл билан сўради.

– Қимор ўйнамайман мен! Қиморни жодугар ўйнасин! Мен снайперман! Эсингиздан чиқдимми? Илтимос, “иш” топиб беринг, ҳеч бўлмаса биттагина... Сиз учун биттагина...

– Қувон, сиз мастсиз. Ўқишдан йиқилиш фожиа бўптими? Ўзингизни қўлга олинг, йигит. Эртага гаплашамиз. Мен сизга дўкондан иш топиб бераман, агар... Одам ўлдириш ҳақида иккинчи гапирманг! Сиз ҳалол, мард, очиқкўнгил йигитсиз... Қувон, бирон кун мени кўргани келасизми?

– Поччам рашк қилмаса, албатта, бораман.

– Абдулла акани баҳона қилмай кўя қолинг. У одам билан фақат қогоздагина эр-хотинмиз. Қолаверса, нега рашк қилади? Биз дўстмиз-ку! Дўст бўлиб қоламиз... Қувон, сизга бахт тилайман... Энди хайр!.. Хайр, менга ишонган йигит! Хайр, мен ишонган йигит!..

Лобар телефонни ўчирди. Қувон ҳам қайтиб қўнғирок қилмади.

* * *

Болалар ухлайдиган вақт келди. Кўчалар ҳали ҳам серқатнов эди. Ресторанларда одамлар гавжум, таксилар аллақаяёқларга гиз-гиз шошади. Унда-бунда мастлар, қалта юбка кийган қизлар кўринади. Лобар қора “Нексия”да чиқди. Қиморбозлар сардори истикомат қиладиган маҳалла орқасида кўп қаватли уйлар жойлашган эди. Бирининг ёнига машинасини тўхтатиб, рубоб ғилофини кўтарганча машинадан тушди. Эркакча кийинган Лобарга диққат қилмаган киши уни ҳақиқатан эркак деб ўйлар, рубоб ғилофи ичида ўқланган бешотар борлигини хаёлига келтирмасди.

У бой хонадонлар яшайдиган маҳалла кўчасидан илдам юриб борди. Ана, Бобо аканинг сал кам бир гектар майдонни эгаллаган икки қаватли уйи. Кўчада кундузги машиналар турибди. “Демак, мальунлар шу ерда, – хаёлидан ўтказди Лобар, – олдимдан чиққанини отиб кетавераман. Ким айбдор, ким беайб у ёқда – нариги дунёда

жавоб бераман... Бу дунёда эса... Қасос ва ўлим!”

Лобар эшик қаршисига етгач, милтиқни олиб, ғилофни ташлади ва қулфга қарата ўк узмоқчи эди, қулфланмаганини кўрди. Эшикни итариб, ҳовлига сирғалиб кирди. Чироклар ёник эди. Лобар бир неча ой муқаддам ўзи қарта ўйнаган хона сари юрди. Бироқ ёндаги эшикдан аёлнинг бўғиқ инграши эшитилиб, Лобарнинг юраги дукирлаб ура кетди. Қия очик эшикка қаради-ю, сесканиб тушди. Кечқурун дўконга чиққан бола қонга беланиб ўлиб ётар, аёлнинг типирчилаётган, қон сачраган, яланғоч оёқлари кўринар эди. Лобар ўпкасини тўлдириб чуқур нафас олди, бармоғини бешотар тепкисига қўйиб, бир қадам ташлади. Қора ниқоб, қора либосдаги кимса бир аёлни, афтидан хонадон бекасини бўғиб ўлдирмоққа уринарди. Биринчи қурбон шу бўлди: Лобар унинг қоп-қора бошига ўк узди. Гумбурлаган товушдан саросимага тушган яна бир қора ниқобли шахс кўшни хона эшигида ҳозиргина олган бойлам-бойлам долларларни кўлида қисиб қотиб турар эди. Лобар ўйлаб ўтирмай унга қарата ҳам ўт очди. Босқинчи қорнини ушлаб, судралиб қоча бошлади. Кейинги ўқдан ҳам ўлмади. Лобар ярадорнинг ортидан қўшни хонага кираркан, очилган сейф, бир уюм пулларни кўрди. Шериги уй бекасини бўғаётганда, буниси сумкасига бамайлихотир пул жойлаётган экан.

Лобар милтиқ қувурини боскичининг елкасига тўғрилаб, тепкини икки марта босди. Хоналар бўйлаб порох тутуни сузиб юрарди. Лобар милтиғини қайта ўқлаб, беканинг бошига борди. Бечора аёлнинг қалта, гулдор халатида ўғлининг қони ҳали қотиб улгурмаган эди. Ўлиб кетишига бир баҳя қолган аёл ўрнидан туролмади: Лобарга мўлтираб, алланималар деб гўдранди.

У шифокор ёрдамига муҳтож эди, қолъверса, ўғли ва икки эркакнинг жасади ёнида қолдиришга Лобарнинг виждони чидамади. Кўлтиғидан кўтариб, ташқарига судраб чиқаётганда бояжиш тушунарсиз гўлдираб, нималарнидир гапирмоқчи бўлди. Хунрезликдан аёлнинг эси оғиб қолган деб ўйлаган Лобар адашганди: аёл ҳовлининг нариги томониغا ишора қилиб, хавфдан огоҳлантирмоқда эди.

Дарвоқе, қуролланган яна икки босқинчи чиқиб келди. Бири пичоғини енгига артганига қараганда қиморбозлар сардорининг

тақдири не кечгани маълум бўлди-қўйди.

– Ўв тўнка! – деди пичоқ тутган киши. – Ов милтиқдан ким отди? Бутун маҳалла эшитди-ку, ит боласи!

Лобар ўлган босқинчилардан бири билан кийими ўхшашлигини, булар адашаётганини тушунди.

– Айт анавига, чиқсин!.. Аёлни эса ўлдир... Эй!.. Эй!.. Нима қилаяпсан?!

Босқинчи гапини тугатолмади, Лобар лаҳзалар ичра милтигини қўлга олиб, гумбурлатиб ўк узди. Пичоғи тушиб кетган босқинчи додлаган қўйи ерга қулади, иккинчиси эса тўппончасини олишга ва икки марта отишга улгурди.

Ойна жаранглаб синди. Лобар ичкарига чекинаётиб мўлжалга олмасдан отди ва шошганидан қоқилиб йиқилди.

Босқинчининг ўзи галварс эди. У ов милтиғи бешотар эканлигига фаҳми етмай Лобарга яқин келди. Бир сония ҳам ўтмади. Милтиқ ўки миясининг қатиғини чиқариб юборди.

– Бу уйда яна ким бор? – сўради Лобар қиморбозлар сардорининг хотинидан.

Шўрлик аёл бош чайқаб:

– А-а... у-у... – деди, холос.

– Илтимос, мелисага менинг аёл эканлигимни айтманг! – дея Лобар беканинг қўлларидан ушлади. – Манавилар менинг боламниям ўлдиришган. Агар мелиса қотил аёл киши эканлигини билса, мени қамокка тикади. Тушунаяпсизми? Буларнинг бари бир гўр! Улардан қасос олдим... Лекин... лекин мен бошқа одамларни ўлдирмоқчи эдим. Сизни эса қутқариб қолдим. Хайр, мен кетдим, ҳозир “Тез ёрдам”ни чақираман.

Лобар кўча эшиқдан югуриб чиқиб, сал нарида, кўча ўртасида турган қизалоққа кўзи тушди. У дарвозага пушиб яқинлашган чоғи, Лобарнинг чопиб чиқиши ўтақасини ёриб юбораёзган эди. Сочлари тўзғиган, тунги қўйлақдаги бу қизча дир-дир титраб йиғламоқда эди.

– Аямни нима қилдингиз?! – чинқирди у. – Майли ўлдилинг мени, ўлдилинг!.. Лекин аяжонимнинг қўйиб юборинг... Акажонимга ҳам тегманг...

Лобар бир қадам ташлаган эди, қизча қочди, аммо онасини ўйлади шекилли, тўхтаб, яна овоз чиқариб йиғлади. Онадан кўнгил узиб

бўлармиди? Жон аччиғидаги овозини эшитиб қандай ташлаб қочади? Қаергача қочади бу гўдак?!

– Аям! Аям қани?

Лобар бир сўз айтиб юпатолмади. Фақат билардики, қонхўрларнинг кўзини шамғалат қилиб, кўча эшикни очиб чиққан қизалок энди умрбод кўз олдидан кетмайди. Қанийди бу воқеалар содир бўлмаган бўлса! Босқинчилар қизчанинг оиласини не аҳволга солишди? Лобарнинг ўзи хозиргина неча эркакнинг умрига зомин бўлди!..

Лобар ва қизча тикилиб қолишди. Қизча сизди: қаршисидаги бошка одам. У тутиб олмайди, ўлдирмайди, дадаси-ю меҳмонларини отиб ташлаганидек отмайди, аясини қийнагандек қийнамайди. Эҳ, соддадил қизча! У барибир уйига талпинди. Йиғласам раҳм қилади деб ҳикиллаб кела бошлади. Лобар-ку унга хусумат этмас. Бироқ қимор ва бойликка муккасидан кетган қавм омон қўярмиди? Балки дадасининг айби – уйда қоп-қоп доллар асраганидир, балки қимгадир ютқазиб, қарзини тўламай юргандир.

Лобар қўшни уйларнинг деразаларига қаради. Айримларидан одамлар мўралашмоқда эди. Лоқайд қимсаларми улар? Ё қиморбозлар сардори шунчалик бездирганки, отишма садоларига “баттар бўл” деб қулоқ солишганми?

Нариги кўчадан милиция машиналарининг сиренаси эшитилгач, Лобар девор ёкалаб югура кетди. Кўча охирига етмасдан, уни пайқаб қолишди. Бир машина тезлигини янада ошириб бостириб кела бошлади ва қарнайдан: “Тўхта! Қуролни ташла!” деб дағдаға қилди. Лобар илгари бунчалик тез югурмаган эди: ўпкаси оғзига тикилиб, оёқлари ўзига бўйсунмай қолди. Машина сиғмайдиган тор йўлакка дуч келмаганида, қўлга тушиши ҳеч гап эмасди. У қоронғи йўлақдан илгарилар экан, милиция машинаси кескин тормоз бериб тўхтаганини, эшиклари очилиб-ёпилгани эшитилди.

Қувиб келишяпти!

Лобарнинг югурниши унмасди. Қўркув оёқларига тошдай осилиб, орқага тортарди. “Энди нима қиламан, эй худо?” деган нидо келди ичидан.

Йўлак эса ҳали узун, ҳаш-паш дегунча етиб олишади. Қизиқ, етган маҳал уриб йиқитишармикан ёки қўлларини қайириб ерга юзтубан

ётқизишармикан? Нозик кўллари синиб, тепкидан бикини ўйилса керак...

Лобар жон ҳолатда ортга бурилиб ҳавога ўк узди. Тахта девор ортида итлар хурди. Лобар яна отди, сўнг панжара билан тўсилган чикиндилар аригини кўриб, чопиб бориб, ошиб ўтди. Лоёйқа ариқнинг таги балчиқ, тош ва турли ашқол-дашқолларга тўлган экан, эллик қадамлар юрмасдан Лобарни бутунлаёй ҳолдан тойдирди.

Чап томонда қия очик эшик кўринди. Бу ҳовлидигилар мол боқишади шекилли, гўнг уюлиб турибди. Лобар ариқдан зўрга чиқиб, эшикни итарди. Кираверишда оғилхона жойлашган экан. Чироқ ёруғида уй эгаси мол тагини тозалаяпти. Гаранг бўлса керак, ишдан бош кўтармади ҳам. Лобар кўримсиз ҳовлининг дарвозасини ахтариб ичкарироқ юрди ва пастаккина кўча эшикка рўпара келди.

Бу уй боши берк кўча охирида жойлашганди. Лобар тўғрига юриб, пастқам кўчадан чиқди. Гоҳ ўнгга, гоҳ чапга бурилиб, таъкиб қилувчиларни адаштириш умидида охири ўзи ҳам адашди. Қаерга келиб қолганини, кўп қаватли уйларга қандай боришни билолмади.

Аксига олиб бир тўда ёш-яланг чуғурлашиб яқинлаша бошлади. Қоронғи бурчакдаги шарпани пайкаб қолишлари мумкин эди. Лобар бир чети синган, омонатгина эшикни очиб, зим-зиё маконга кирди. Қандайдир ҳовли айвони эди. Одам яшайдиганга ўхшамасди. Лобар шу ерда тонг оттириш хусусида ўйлаб турганда рўпарасидаги хонада шам ёнди. Шам ёруғида чўпдай озгин, бир бурдагина бадбашара кампир намоён бўлди. Бурни шалвираган кўзлари юмук эди. Гугурт чўпини зўрга ўчириб олгач, дераза томон имо-ишора қила бошлади. Лобар аввалига тушунмади, сўнгра кампир кимни чақираётганини англаб, эти жимирлаб кетди. Шам ёруғида ўтириб қоронғидаги кимсани соғ одам кўролмайдими-ю, кампир қандай кўрсин!

Аллақандай куч ичкарига етаклади. Лобар мўъжазгина хона эшиги гийқиллаб ёпилганда ростакамига чўчиб тушди.

– Сени етти йилдан буён кутаман, – хириллоқ овозда гапирди кампир. – Ўтир! Мендан кўркма. Бор-йўғи қимер афсунгариман, одам емайман.

* * *

Лобар башоратда айтилган учрашув содир бўлганидан лол эди. Наҳотки, шу кампир киморлар афсунгари бўлса? Қонли жиноятлар аслида шу кампирнинг касрими? Одамлар “қора қарта ракси” деб ўлиб бораяпти. У тарқатган ўйин оилаларнинг бузилишига, бахтсизлар сони ошишига, гўрлар кўпайишига сабаб бўлмоқда.

Лобар милтигини тиззасига қўйиб, кампирга ғазаб билан боқди.

– Сен ҳам унинг йўлига юрибсан-да? – деди кампир.

– Кимнинг йўлига? Шомил деган миллатдошингизнинг йўлигами?

– Йўқ, опамни назарда тутаяпман.

– Опангиз? Ким у?

Кампир жавоб беришга шошилмади. У Лобардек шиддат билан гапириш ёшидан ўтиб қолганига ҳам анча йиллар бўлган эди.

– Юзга кирган кампирнинг опаси қандай йўлдан юрган экан?

– Лобар бўшаб қолаёзган ўқдонга ўқ жойлай бошлади. – Билсам бўладими?

– У ҳам одам ўлдирган эди. Ҳаммаси кимор туфайли бўлган. Кейин каллоблиги учун қамалди. Мен унинг умрини энг расво аёл умри деб ҳисоблайман. Ҳа, энг расво!

– Сиз чеченсиз, шундайми?

– Ҳа, мен ҳақимда эшитгансан.

– Бир неча йиллар аввал Россияга эрим билан ишлагани боргандик. Озроқ пул йнгиб даволанмоқчи ва фарзандли бўлмоқчи эдик. Биз жойлашган квартирада тожикистонлик эр-хотинлар ҳам туришарди. Акмал деган ўша одам киморбоз экан. Бир куни эримни киморхонага бошлаб борди. Эрим қизиқ устида мени киморга тикиб юборди. Эрталаб кавказликлар машинага босиб олиб кетишди. Кўп кўргуликларни кўрдим, лекин ёлғизгина болажонимни ўлдиришганида чидаёлмадим. Мана, менинг ҳам кўлим қонга ботди. Биласизми, асиралик чоғимда Анна Сергеевна деган шогирдингиз менга “қора қарта ракси”ни ўргатди. Юртингга қайтсанг, Ўрта Осиёда тенгсиз киморбоз бўласан, деди. Худди шу ўйинни билганим учун болам ўлди. Ўзимни ҳам, қотилларни ҳам ҳеч қачон кечиролмайман. “Қора қарта ракси”ни Грознийда Анна Сергеевнага ўргатганингизни ҳисобга олсам, бахтсизлигимга сиз ҳам сабабчисиз!

– Менинг ҳеч қанақа айбим йўқ. – тамшанди кампир. – Сен яна опам ҳақида гапираяпсан. Билиб кўй, дунёда иккита афсунгар бор эди: опам ва мен. Опам анча йиллар бурун Грознийда эсидан оғиб, хор бўлиб ўлди. Унинг рус шогирди борлигини эшитгандим. Исмини нима дединг ўша шайтоннинг?

– Анна.

– Анна? Ҳа, сен Аннадан эшитгансан опамнинг таърифини. Мен ҳақимда эса яқинда билдинг. Тўғрими?

– Қувонга қартани сиз ўргатган экансиз-да?

– Буни ким айтди сенга? Мен аллақачон кўздан қолганман, қизим. Шу ёшимда бировга қарта ўргатишдан нима наф? Қувон дедингми? Қувоннинг ўзи истеъдодли қартабоз. Бир гал шу ерда ётиб ишлади. Шерикларининг гапидан билдимки, у қартани қойиллатар экан. Ҳеч ким йўқлигида ёнимга чақирдим. “Сен бола қарта ўйнама, – дедим. – Қарта не-не умрларни ҳазон этмаган, не-не қасрларни кунпаякун қилмаган!” У шунчаки эрмакка ўйнашини айтди. Қойиб бердим. Қартани ўрганиш киморхонага чипта олиш демақдир.

Сўнг болага раҳмим келди. Битта-иккита ҳовлиқмалар бир кун барибир киморга тортишади. Шунинг учун унга дунёда “қора қарта ракси” деган бало борлигини айтиб, ундан химояланиш усулини ўргатдим. Бу усул “оқ қарта ракси” деб аталади, болагинам. Шундоқ ҳам Қувоннинг ўзи анча-мунча усулларни биларкан, мен “оқ қарта ракси” ҳақида оғзаки айтдим, холос. Тагин мени Қувоннинг устози, киморлар афсунгари деб юрмагин. Гоҳида бехосдан ўзимни афсунгар деб таништира бошлайман. Мен менманми ё опамманми, фарқлаёлмай қолман. Ҳаммаси қартанинг қасофати, айланай.

Билсанг, мен разолат ва кўзбўямачиликка қарши курашиб яшаган муштипар аёлман. “Оқ қарта ракси”ни ўйлаб топгунча қирк йил вақт сарфладим. Сал кам бутун умр! Фаҳмляяпсанми, менинг биринчи душманим опам бўлган. Опам қарта ўйинлари билан одамларни қон қақшатиб, ота-онами қора ерга тикқан пайтлариёқ ҳамма ўйинлар шайтонийлигини киморбозларга тушунтиришга уринганман. Қайси қартабоз тушунарди дейсан! Шунда миямга бир фикр келди: қарта ўйинларида ютишнинг турли усуллари мавжуд, мана шу усулларга қарши турадиган қартабозни дунёга келтириш лозим. Шундай

қилдим ҳам. Умримни сарфлаб бўлсаям, “ок карта ракси”ни кашф этдим. Бу кашфиётдан бахраманд киши киморда ютказмайди, шу билан бирга ўйинлар аслида арзимас бир математик қонуният асосида рўй беришини тушунади. Шайтон қуткусига учган одам борки, ўзини картага уради, қонуниятни билмасдан туриб ўзига-ўзи омад тилайди. Одам картани эмас, карта одамни қандай ўйнатишни “ок карта ракси”дан хабардор кишигина билади. Омадим кеп қолар, деган гаплар бекор! Бир кун у ютса, бошқа пайт мен ютаман, деган гаплар сафсата! Қарта ҳар бир картабозни навбати билан хонавайрон қилмагунча қўймайди.

Бу ҳақиқатни одамларга етказишга кечикдим. “Ок карта ракси”ни кашф этмасдан туриб қуруқ насиҳат қилсам, ким ҳам қулоқ соларди? Бироқ кейинги авлодлар билса, шунинг ўзиям савоб.

– Опа-сингил роса картабоз бўлган экансизлар-да, а? – илмоқли савол ташлади Лобар. – Бири “қора карта”, иккинчиси “оқ карта”! Балки “ок карта”ни билган одам инсофини еб қўйиб, ҳамманинг пулни шилишга ўтиб кетар? Сиз эзгулик ўйини деб тасаввур қилаётганингиз ҳам барибир карта бўлса!

– Йўқ, болагинам, – деди кампир, – ноинсоф, иккиюзламачи, очкўз одам “ок карта ракси”ни ўрганолмайди. Бу бир сеҳр эмас, “ок карта” қисқа муддатда, бир қарашдаёқ рақиб найрангини аниқлаш ва қарши чора қўришга асосланган. Пулга учган одам ўйинни давом эттиради ва ўз-ўзидан “ок карта” “қора карта”га айланиб қолади. “Қора қартачи” эса вақт-соати келиб, иккинчи “қора қартачи”га дучор бўлганда, албатта, ютқазади.

– Бундан чиқди, сиз ҳам опангиз билган карта найрангларини қайта кашф этган экансиз-да? Гапларингиздан сезилаптики, “ок карта” ҳам, “қора карта” ҳам бир хил тажриба натижаси. Фарқи, “ок карта ракси” қисқа ўйин. Меъёрни билсанг, пулга қизиқмасанг, бас.

– Афсуски, жуда ўхшаб кетади, – деди кампир. – Икковиям бир гўр, карта деган номи бор. Аммо оқибати бутунлай бошқа-бошқа. Сен менга диққат билан қулоқ сол. Имиллаб гапиришимга жаҳлинг чикмасин. “Қора карта ракси” фалокатдан ўзга нарса эмас. Айт, мана сен “қора қартачи”сан, ўгирликка гувоҳ бўлмадингми, қотиллик қилмадингми. киморга кимларнидир тикмадингми? Айт, азиз

кишингдан айрилмадингми?

– Ҳа, шундай бўлди, – хўрсинди Лобар тиззасидаги милтиқни ўзига яқинроқ тортиб. – Бўлгандаям баттарроғи бўлди, момо.

– Яна бир нарсага эътибор бердингми?

– Қандай нарсага?

– “Қора қарта ракси”ни ўрганиш эркакларга камдан-кам насиб этади, у асосан аёлларни ўз домига тортади. Бахтли аёлларга яқинлашмайди. Сен ҳам бахтсизлигингда ўргангансан. Ё адашдимми, тўғриси яна гапир.

– Бу ҳақда ўйламаган эканман. Гапингиз тўғри, эрим мени қиморга тикиб, оилам бузилган, асиралиқда юрган кезларим қартани ўрганганман. Устозлик қилган Анна Сергеевна ҳам москвалик зўравонлар таъқибидан қочиб, Грознийда яшаб турганида чечен кампирдан, яъни сизнинг опангиздан билиб олган. Демак, опангиз ҳам бахтсизлик чоғларида кимгадир шогирд тушган экан-да?

– Опам ҳам бахтсиз бўлгани рост. Эҳ, унинг ҳаёти бир дoston, фожиали дoston. Биз икки опа-сингил эдик, ота-онамизнинг биздан бошқа фарзандлари бўлмаган. Онам бойларнинг уйда кир ювган, отам чилангарлик қилган. Айтишларича, аждодларимиз тоғ овулларида яшаган, одам ўғирлаб, гаров пули билан кун кечиришган. Бегуноҳ одамларни кўп ўлдиришгани учун балки бизни мазлумларнинг қарғиши ургандир.

Ўша дамларда рус аскарлари олис овулларни ҳам босиб олишади. Тоғликларнинг қўлидан қурол, тагидан тулпорлари тортиб олиниб, ҳукумат йўриғи билан яшашга мажбур қилинади. Отам бахт излаб тоғдан тушади ва шаҳарга жойлашиб қолади. Чилангарга шогирд бўлиб, ўзи ҳам катта устага айланади.

Отамни тоққа қайтиб бормаган дейишарди, лекин бу катта бахтсизлик эмас экан. Икки қизи дунёга келгач, уларни оқ ювиб-оқ тараб вояга етказа бошлашади. Эсимда, бизга бирон марта ҳам каттик гапирмасди. Ножоиш иш қилиб қўйсақ, одоб билан қойирди. Опам менга қараганда шўх эди. Баъзан отамга тақлид қилиб менга насиҳат ўқир, кейин кулгидан ўзини тўхтатолмай ҳиринг-ҳиринг қиларди. Тан оламан, опам болалигидан зехнли эди. Бир иш буюрсалар, қандай бўлмасин бажармасдан қўймасди. Ҳар балога ақли етгани

учун ота-онам уни “билимдон” деб эркалашарди. Афсус, ўшанда катта қизлари келажакда “қарталар билимдони” бўлиб танилишини билмасди. Кимдир фол очиб, огоҳлантирган тақдирда ҳам опамнинг киморбоз аёл бўлиб кетишининг олдини олиш жуда мушкул эди. Қисматдан қочиб бўларканми?

Ўша кунлар кечагидай ёдимда. Мингга кирсанг ҳам болалигингни кечагидай эслайверасан. Опа-сингиллар кўзга якин қизлар бўлиб вояга етдик. Оллоҳ ҳам тенгқурларимиз ичида тенгсиз қилиб яратганди. Айниқса, опам мендан ўн чандон гўзал эди. Йигитлар унинг ишқида бир-бири билан муштлашиб кетар, иш пичоқлашишгача бориб етарди. У вақтларда йигитлар жўжахўроздай уришқоқ, кароқчилардек пичоқбоз бўлишарди.

Кунларнинг бирида кўчамизга биз каби аслида тоғлик бўлган бир йигит келиб қолди. Исми Мамед эди. У отам билан танишиб, чилангарликка қизиқишини айтди. Отам унга иш ўргата бошлади. Гоҳида жамулам бўлиб бирга овқатланардик. Қанчалик мақтовга сазовор бўлмасин, Мамед менга ёқмасди. Унинг кўзларига қараб самимий эмаслигини ҳис этардим.

Ёз кечаларининг бирида опамни Мамед билан ушлаб олдим. Иккови бурчакка пусиниб, ўпишаётган эди. Мамеднинг кучоқлаши, опамни бурчакка қисиши газабимни кўзгатиб юборди. “Опа!” деб кичкирдим. Бу кичкиригимда опамдан ҳам нафратланиш мужассам эди. Улар менга ялинишди, отамга чақиб бермаслигим учун нима истасам муҳайё этишларини айтишди. Енгилтақлардан нима таъма қилардим? Тоғ-тоғ олтин беришса ҳам опамнинг номусини алмашармидим?

Ўша заҳоти ота билан онамни уйғотиб, бўлган воқеадан хабардор қилишдек шаштимни сезган Мамед: “Шошилма, синглим, мен бўлажак поччангман, – деди – Ишонмасанг опангдан сўра. Биз яқинда турмуш қураимиз. Наҳотки, кейинчалик “чақимчи” лақабидан қутулолмай юрсанг?!”

Мен иккаланиб қолдим. Мамеднинг қони бузуқлигини шартта-шартта айтиб ташламаганимга ҳали-ҳануз афсус чекаман. Орадан кўп ўтмай, ростдан-да тўй тадориғи бошланди. Отамнинг қарори қўни-қўшниларни ҳам ҳайрон қолдирганди. Улар “Гулдай қизингизни ҳеч кими йўқ мусофир йигитга бераяпсизми?” деб надомат-ла бош

чайкашар, орқаваротдан дув-дув гап қилишарди. “Қартабоз” деган сўзни ўшанда эшитганман. Эмишки, Мамед шаҳарга келган кунлари ўғри ва қиморбозлар даврасига тушиб қолганмиш. Қартани ўрганиб, шаҳар канорасида “Мамед қартабоз” лақабини орттирган эмиш.

Отам кўп гапларга парво қилмади. Ўзимнинг тоғлигим дедими, опам ва Мамеднинг мўъжазгина тўйларини қилиб берди. Бу тўйдан мен хурсанд бўлмадим. “Ахир, биз шаҳардаги энг олд қизлардан эдик-ку, – деган хаёл қийнарди, – нега энди опам бинойидек оилага эмас, келгиндига хотин бўлди?”

Айтганимдек, Мамед бизникида яшашга заррача истиҳола қилмади. Ҳовлимиз четидаги хужрага гўдайиб кириб олди. Келин-куёв хонаси шу эди.

Биринчи никоҳ кечасида ҳечам уйқум келмади. Ҳозир сенга кулгили туюлар, аммо ростини айтсам, опамни қизганиш туйғуси борган сари жўш уриб борарди. Назаримда, ўша аблаҳ олдиди опамнинг тили қисик жойи бору “қутқаринглар” деб бизга айтолмаётгандек эди.

Ярим тунда ўрнимдан турдим. Айвончага секин чиқиб, хужра томонга диққат билан кўз тикдим. Тинчлик эканлигига амин бўлмоқчи эдим, аммо шу пайт девордан икки шарпа ошиб ўтди. Нафасимни ичимга ютиб тахтадай қотиб қолдим. Шарпалар хужра эшигини тақиллатишди. Мамед чиқиб биргаликда ичкарига киришгач, аклим шошди. Кимлар эдики улар, куёв ўз келинчаги хузурига ўғринча киритса!

Айвончадан тушиб, ишком тагига келдим. Отамни уйғотишга қўрқдим. Нима бўлаётганини аввал аниқлаш керак эди. Оҳиста эмаклаб, хужрага хийла яқинлашдим. Шунда эшик очилиб, биров чиқди. “Оббо, занғарлар-ей, дунё ҳам бузилиб кетди”, – деб гапиринди.

Овоз эгасини таниб, сапчиб туриб кетганимни билмай қолдим. Ахир, у Мамед эди-да! Нега икки кимсани келинчакнинг уйига киргизиб, ўзи ташқарида бунақа гап сўйлайди? Уни почча ҳам деёлмадим. “Ҳой, хужрага кимни киргиздинг?” деб бақириб юбордим. Мамед бир лаҳза қотиб қолди, сўнг менга ташланиб, оғзимни ёпди. “Нега бундай қилганимни тушунтириб бераман, – вишиллади у қулоғимга. – Опангни аллақачон қартага ютқазганман. Қиморбозларнинг ҳаммаси каллакесар. Акс ҳолда опангниям,

меням сүйиб кетишарди. Сен шуни хоҳлайсанми?! Шу керакми сенга?!”

Қўлини тишлаб, овозим борича отамни чакирдим. Мамед ҳам, кийимларини чала кийган киморбоз-каззоблар ҳам жуфтакни ростлашди. Нафақат отам, кўчамизнинг барча эркаклари ханжарларини ялтиратишиб киморбозларни, Мамедни ахтаришди. Бирок ҳеч қаердан тоғиб бўлмади уларни.

Ота-онам кийин аҳволда қолди. Опамга эса минг маротаба қийин эди. Кўқарган жароҳатлари битиб кетди, аммо қалби умрбод қорайиб қолди. Ўзини ўлдириб қўймасин деб неча ойлар пойлоқчилик қилдик. У эса нафрат билан: “Ўзимни ўлдириб ожизаманми?! Уларнинг қалласини олмасдан гўрга кирмайман”, дерди.

Бошқа шахарга кўчиб кетсак-да, ўзгармади. Хонасида турли-туман қарталар бўларди. Кеча-ю кундуз ўзи билан ўзи қарта ўйнаб ўтирарди. Кейинчалик қаерда биронта маккор қартабознинг дараги чиқса, дарҳол хузурига отланар, кўярда-қўймай қарта ташлашарди. Унинг бахтини қарта барбод қилди-ку, нега қартани яхши кўриб қолди, деб ҳеч тушунолмасдим.

Бир қанча вақт ўтгач, ҳаммаси англашилди: опам “қора қарта ракси”ни ўрганиб, киморбозларни хонавайрон қилишни ва бирон кун Мамедга дуч келишни мақсад қилган экан. Сенга “қора қарта ракси”ни опам кашф этган деёлмайман. Бунақа ўйин минг тўққиз юз ўнинчи йилларда Кавказда овоза бўлганини эшитганман. Тахминимча, опам “қора қарта ракси”ни биладиган қартабоз билан учрашган бўлиши мумкин.

Мана, сени ҳам бахтсиз этган “қора қарта ракси”нинг опам билан боғлиқ тарихи! Биласанми, опам қайтиб ҳеч қайси йигитга кўнгил бермади, турмуш қурмади. Ҳақиқий киморбоз аёлга айланиб қолди. Эркақлар унинг товонини ўпишга тайёр эдилар. Юз берган ҳодисалар менинг ҳам руҳиятимга таъсир ўтказиб бўлганди. Шу боис мен ҳам эрга тегмадим. Падарим ва волидам дарду ҳасратда урушдан аввал бандаликни бажо келтиришди. Опам уларни гўрга тикди. Қизи қартабоз, қаллоб, суюқоёқ бўлиб чиқишини кутмаган эдилар.

Чеченистонда қолишга юзим чидамади. Ҳар куни опанг ҳақида бўлмағур гапларни эшитиб яшаш, кимордан хонавайрон бўлган оилаларнинг кўз ёшларини кўриш осон эмас эди. Бош олиб кетдим,

адашиб-улоқиб, охири шу шаҳардан қўним топдим. Умримни “қора қарта”га қарши курашга бағишлаганимдан ўкинмайман. Қарта опамга нима берди? Фақат бахтсизлик! Ҳатто, никоҳ кечасидаги фожиадан сўнг қирқ йил ўтиб, Доғистонда Мамедни учратиб, ваҳшийларча ўлдирганида ҳам заррача таскин топмади. Опамдан нима қолди? Афсунгар чечен кампир деган номми? Ёки бўлмаса, “қора қарта ракси”ми? Қувонга ўзимни бежиз Зарема деб таништирадим! Бежиз ўзимни “қиморлар афсунгари” демадим! Булар опамнинг номлари. Чунки шундай қилсам “қора қарта”ни билувчи инсон дарҳол мени ахтариб топарди. Манзилни айтмасликка қасам ичирдим. Бунинг ҳам бир сири бор...

– Қанақа сир? – Лобар башоратда айтилгандек учрашув тасодиф бўлганини ўйларкан, ғайритабиий мўъжизалар борлигига лол қолиб, кампирга тикилди.

Кутилмаганда кампир бошқа гап гапирди:

– Сен ўглинг Парвизнинг ўлганига ишонасанми? Балки заҳар эмас, ўлик ҳолатга солувчи махсус дори бериб, кечаси қабрдан қазиб, ўғирлаб кетишгандир?

– К... ки-им? – Лобарнинг бадани жимирлаб кетди.

– Ким бўларди, Шомил-да!

– Мен Шомилга нима ёмонлик қилибман?

– Бунни ўзингдан сўраш керак, – деди кампир. – Москвада пулларини ўғирлаганингни тан оласанми?

– Ўғирламаганман! Уни ўлган деб ўйлаганмиз! Мен хотини эдим, уйда қолиб кетган бир дипломат пулни нима қилишим керак эди? Ўғирламаганман, тушундингизми? Олиб кетганман, ҳа, олиб кетганман! Энди менга айтинг-чи, сиз буларни қаёқдан биласиз? Ўғлимни қўмганим ҳам тушга ўхшаш бир алаҳсираш бўлиб чиқадими?

Кампир ҳолсизланиб столга суянди.

– Майли, – деди Лобар кампир томон энгашиб, – ҳаммасига тупурдим. Менга ўғлим ҳақида маълумот керак. Фақат тўғрисини айтинг, унга Шомил заҳар берганмиди?

– Парвизнинг ўлганига ишонасанми? – қайта сўради кампир.

– Қўлимда жон берди у!

– Демак, ишонасан.

– Ўлмаган бўлса қани у?! – қичқирди Лобар. – Ўлганини ҳаммамиз кўрдик-ку! Мени эсимдан оғдирмоқчимисиз?

Кампир қаддини зўрға тутиб турарди. Калласи оғирлик қилиб қалт-қалт титрай бошлади.

– Шунинг учун Қувонга манзилимни айтма деб қасам ичирганман. Агар аввалроқ учрашганимда, воқеалар бошқача тус оларди.

– Мен бугун одам ўлдирмас эдимми?

– Мени ўлдирар эдинг! – Кампир шундай дея қутилмаганда чаққонлик билан милтиқ қувурига қўл чўзди ва қўшқўллаб: – От, от мени! – деб хириллади. – Биз сени бахтиқаро қилдик, кўплаб одамларнинг бошига етдик. Ўчингни ол мендан ҳам! Ўлдир!.. Ўлдир...

Лобар нима қилишни билмасди. Сеҳрланган каби ўзини бошқаролмас, борлиқ ва вужуди соя мисоли ундан нари эди. Хаёлида ўғли жонланди: жилмайиб турарди. Гўдаклигида ўлганлар гўдаклигича қолади дейишган эди, аммо Парвиз бир ёшга, йўқ-йўқ уч-тўрт ёшга улғайиб қолибди. Кечагина дафн этишган эди, энди эса худди орадан йиллар ўтгандек қап-қатта бола!

Лобар милтиқни тортди, кампир янада маҳкам ушлади. Ялинди:

– Илтимос, мени ўлдириб кет! Ортиқ яшаёлмайман... Тўйдим, жуда-жуда тўйдим яшашдан...

– Тўрт кишини ўлдирдим, – деди Лобар, – яна нима истайсиз?

– Мени ўлдиришинг керак эди, – кампир ўрнига чўкди, қадди баттар букилиб, индамай қолди.

Лобар бу ер ҳам беҳосият макон эканини билиб турар, тезроқ жуфтакни ростлаш кераклигини англади. Девор бўйлаб, кўча бошига юрди, болалар майдончасига етгач, хилват йўлакчага кўзи тушди. Шу ерда устки қора либосларини ечиб, тугун қилди, милтиқни қисмларга ажратиб, латтага ўради.

* * *

Уч кундирки, “Нексия” ҳовлига кираверишда турибди. Орган ходимлари истаган вақтда келиб, “қотиллик содир этилган қуни ўша атрофда сизнинг машинангиз ҳам рўйхатга олинган” деб тинтув ўтказишса, бешотарни топиб олишлари мумкин. Бироқ кўшни маҳалладаги кўп қаватли уйлар ёнидаги машиналарнинг давлат рақамларини ҳеч ким ёзиб олмаган. Лобарни қувган ходимлари ҳам

қоҷаётган нусха аёл киши эканлигини сезишмаган. Энг асосийси, ягона гувоҳ – киморбозлар сардорининг хотини қотил аёл эканлигини гулламаган. Акс ҳолда уч кундан буён Лобарнинг ҳаёти даҳшатли суқунатда ўтмасди.

Ўғиллариникида юрган Абдулла ака қайтиб келганида, Лобар ҳамон кўрпа-тўшак қилиб ётарди.

– Онанга кўнғироқ қилмадингми? – аччиқланди у. – Ўлиб қолсанг, ким хабар топади?

– Ўлсам мен ўламан, сизга нима? – ўрндан туриб ўтирди Лобар.
– Мазам йўклигини кўриб, кетиб қолдингизу яна гапиришингиз ортиқча.

– Нега кетиб қолмай? Умуман қайтмаслигим мумкин эди. “Нексия”ни ўнғайсиз ҳолда қўйгансан, худди маст одам ҳайдаб келгандай. Калитни ахтариб тополмадим, ўзинг ҳам билмайсан қаердалигини! Бундан ҳар қандай одам “бошқа биров ҳайдаб келган” деган хулоса чиқарадим-йўқми?

– Нималар деяпсиз? Миямни ачитманг.

– Ўша куни жиянларингни олиб келмоқчи эдинг, телефон қилсам, “почча, биз сизникига борганимиз йўқ” дейишди. Қаерларда санғиб юрибсан, билмайман.

– Билмасангиз, билманг...

– Лобар, мен эрингман. Нега ерга ураверасан? Кеча дўхтирга бордим, менга асабийлашиш мумкин эмас.

– Ёш хотин билан яшаш осон эмас, – кесатди Лобар. – Ўртамизда йигирма беш ёш фарқ бор. Чидасангиз уйланинг эди. Бу биринчидан... Иккинчидан, ўша куни “Нексия”да ёлғиз ўзим шаҳар айландим. Мени тушуниб яшасангиз яшанг, бўлмаса ўғилларингизникида юраверинг:

– Қотилликда кўлинг йўқми, ишқилиб?

Лобарнинг уйқуси энди очилди. Уч кундан бери мудҳиш воқеа хусусида кимдандир эшитишни кутиб ётганди.

– Хўш, кимни ўлдиришибди? – сўради Лобар ўзини хотиржам тутишга уриниб.

– Қиморбозлар сардорини, шерикларини, боласини! Уйида икки юз эллик минг доллар ва етмиш миллион сўм бор экан. Гап-сўзларга қараганда, бирон сўмгаям тегинишмабди.

– Тегиниш керак эди, уйига ўт қўйиш керак эди, – деди Лобар. – Бундан ҳам баттар бўлсин.

Абдулла аканинг пешонасидаги чизиклар кўпайди. Уф тортиб:

– Биздан кўрмайдими? – деди хавотирланиб.

– Қўлингиздан шунака иш келармиди? Ўша сардорнинг кўзига тик қараёлмасдингиз-ку!

– Нега шунча одамни ўлдиради-ю, пулларни олиб кетмайди? Сен вазиятга тушунмаяпсан? Боскинчилар ҳам ўлдирилган.

– Балки бир-бирини отиб ўлдиргандир, – истехзоли кулиб қўйди Лобар ва бешафқат хунрезликдан сўнг илк марта енгил тортиб. ховлига чиқди.

Кўчада ҳаёт бурунгидек кайноқ эди. Кимдир ишга, кимдир ўқишга иштилмоқда. Дарвоза тагида ўтирган кампирлар ҳам гўё жўшқин ҳаётнинг бир лаҳза муаллақ қотган томчилари эдилар.

Лобар ўтган кунлар мобайнида мархум ўғилчасининг тақдирини кўп ўйлади. Ўз қўлида жон берганидан сўнг неча-неча одамнинг қўлидан ўтди мурдаси. Наҳотки, уни кечаси гўрдан қазиб тирилтириб олишган бўлса? Шифокорлар ҳам сотилганми? Шомил бир юз йигирма минг доллар учун шундай мураккаб ҳамда хатарли юмушни бажариб нима қиларди? Шу даражада кучли экан, Лобарнинг уйига бостириб кириб бир неча кун вақт берса, топиб беролмасмиди ўша пулни?

Тўсатдан ҳаёлига келган фикрдан кўзи ярқ этиб очилди: Шомил ўрта осиелик қиморбозларни кириб ташлаш учун Парвизнинг ўлимини уюштирган бўлса-чи?!

Лобар воҳ дея ўтириб қолди. “Қора карта рақси” бутун ҳаётини ўйинга айлантириб қўйганига чидаёлмади, “Ласетти”га ўтирди-да, кўчага ҳайдади.

– Дўкondaги ишлар нима бўлади? – Абдулла ака уйдан лапанглаб чиқди. – Хор қилмай, сотиб юбор!

“Ласетти” тўхтаб, Лобарнинг газабнок боши кўринди.

– Бугундан мижоз кидиринг, ҳаммасини ижарага берамиз.

Абдулла ака машина ортидан бир зум қараб қолди-да, дўпписини олиб ерга урди.

Лобар чечен кампирникига шошилаётганди. Ўзига келган бўлса,

барча гапларни қаёқдан билишини, Парвизнинг ўлимини Шомил кандай уюштирганини сўраб-суриштирмоқчи эди. Афсуски, эски иморатлар кўчасига бурилганда, тобут кўтарган одамларга дуч келди.

– Чечен момо вафот этдиларми? – деб сўради бир йигитдан.

– Ҳа, ҳеч кими йўқ эди, маҳалла пул йиғиб, дафн қиляпти.

Лобар машинаснни ортга қайтарди. Светофор ёнидаги дўнгликда ўсиб ётган шувоклардан бир кучок терди-да, қабристонга жўнади.

Парвизнинг қабри атрофдагилардан кичикроқ бўлса-да, чўққидек дўппайиб турарди. Бечора бола ҳаётлигида адашмаган экан: гўристонда оч яшил шувоклар кўзга ташланар эди. Ўт-ўлан ўсиб чиқмаган, дўппайган тупроққа бир кучок шувокни авайлаб қўйди. Лобар бугун йиғламади, тиловат қилмади. Тупроқни сийпаб, гўр атрофини синчиклаб кузата бошлади. Қайта қазилганми?

Лобар узоқ ўтирди. Қабрнинг бир кесагини-да авайлади, бармоқ босишга-да кўзи қиймади. Кейин шундай деб нола қилди:

– Сенга кун бермаганларни қонинг тутди, болажоним! Тентак онанг қасосингни олди! Сенинг фожианг – менинг фожиам! Сенинг фожиангнинг ҳали тагига етганим йўқ, бундан чиқди, ўз фожиамнинг ҳам охирига етмадим. Менга ишон, болажоним!..

* * *

Қотиллик ҳақидаги миш-мишларни айримлар мисли кўрилмаган даражада кўпиртирар эди. Лобар ҳам турли гап-сўзларни эшитиб юрди. Аммо бир куни ҳақиқатни айтишди:

– Қиморбозлар сардори икки шеригини чақирибди. Ярим кечаси бошқа бир гуруҳ билан қимор бўлиши керак экан. Албатта, қиморбозлар сардорида ҳам, шерикларида ҳам катта пул бўлганмиш. Босқинчилар ҳамма гапдан хабардор эканлар. Ҳалиги учаласи пул санаётганда бостириб киришибди. Дастлаб саккиз яшар болани отиб ташлашибди, онасининг бошига уриб йиқитибдилар. Қиморбозларнинг бирини отибдилар, иккитасини пичоқлабдилар. Ётоқхонада ётган қизча секингина дарвозахонага тушиб, эшик калитини бурабди-да, кўчага қочиб, дарахт панасида йиғлаб ўтираверибди. Бир вақт рубоб ғилофи кўтарган бошқа бир босқинчи

пайдо бўлибди. У ашаддий қотил эмиш. Ҳалиги босқинчиларни ваҳшийларча ўлдирибди. Иккитасини таниб бўлмасмиш. Лекин уй бекасини ўлдирмабди. Ҳатто, бир-икки оғиз гаплашибди. Нукул водийча шевада сўзлармиш. “Тузукмиёсиз?”. “Жичча сабр қилинг”, “Кеннойн” дермиш. Уй бекаси: “Қаердансиз, ука?” – деб йиғласа, “Бешариқданман”, деганмиш. Мутахассисларнинг фикрича, қотил водий томонлардан бўлиши мумкин, аммо асло Бешариқдан эмас эмиш. Ахир, қайси қотил ўз манзилини айтади?! Яна бошқа гапларга кўра, қотил босқинчиларнинг шериги бўлиб, ўз тўдасини қириб ташлаган. Тўрт-бешта гумондорлар қамокқа олинибди, лекин барибир қотил топилмаётганмиш.

Лобар тушунди. Қиморбозлар сардорининг хотини унинг фойдасига кўрсатма берган. Йўқса умри қамокда ўтиши тайин эди Лобарнинг!

Қувонни эслаб қолди. Энди опа-ука бўлиб яшолмаслигини, унга кўнгли борлигини тушунди.

Бу кўнгли неларни тусамайди дейсиз! Қузнинг бириинчи ҳафтасида Лобар машинасига ўтирди-да, қайдасан кўшни вилоят деб жўнаворди. Телефон ҳам қилмай қўйган, дом-дараксиз кетган Қувонни ахтариб боришга юраги мажбур этмоқда эди.

Катта йўл. Машиналар ғиз-ғиз ўтмоқда. Олис тоғлар ортидан қуёш эринибгина бош кўтарган палла. Лобар ўз ҳаёти ҳақида ўйлаб борарди. Ўглининг қабрини қаздирмади. Бир телба кампирга ишониб, арвоҳни азобга қўйишни истамади. Кўнглининг бир чеккасида эса Парвизнинг тириклигига умид ҳам яшай бошлади. Шу умид унга таскин берди, қотилликка қайтиб қўл урмасликка ундади. Қандайдир бахтли, хушчакчақ, эхтиросли ҳаёт кечиришни истаб қолди. Абдулла ака “қонуний эр” деган тушунчадан ташқари Лобар учун ҳеч кимга айланиб бўлганди.

Бирок ҳали-вери бахтли ҳаёт бошланмаслигини билмасди. Бу ҳам бўлса, Лобарнинг яна бир катта хатоси бўлиб, ҳеч қутилмаганда рўй берди.

* * *

Қувон уйида йўқ экан. Ўқишдан йиқилгач, аллақайларда санғиб

юрибди-да, пул топиб Туркияга кетибди.

– Нима учун? Нега айнан Туркияга кетади? – сўради Лобар.

– Бир жўраси портдан иш топиб, чакирибди, – деди акаси.

– Қайси порт?

– Билмасам, Истанбулда эканини айтди, холос.

Лобар қайтаётиб ўйлади: “Қувон бешотардан тўрт киши отиб ўлдирганини эшитгач, қочиб кетганга ўхшайди. Милиция ким отганини барибир аниқлашига ишонган, милтик эса Қувонники...”

* * *

Қувонлар ишлаган ўша уй ижарага қўйишга қарор қилинди. Лобар Ғаллаоролдан қайтса, ёшгина келинчак ойна артаяпти. Эгнида зар қўйлак, белида пешбанд, бошида дўппи. Янги оиланинг ғимир-ғимирини Лобар томоша қилиб ўтирди. Куёв бақувват, кўзлари қисилиб кетган, сочлари жингалак. Ўқдайгина келинчакнинг кўзлари кўк, тишлари тилла, ниҳоятда чаққон. Эрига тез-тез иш буюрар, эри эса иложи борича кўпроқ дам олса. Маишатпараст эканлиги, айниқса, хотинбозлиги дарров сезилиб қолди. Лобарга зимдан суқланиб қараб кўяр, бир баҳона бўлса-ю, ёнига учиб борсам, дерди гўё.

Лобар уйига кириб, ҳайхотдек хонага беҳафсала тикилди. Хаёлидан “Одамлар ижара уйда ҳам бахтли яшайверишади”, деган ўй ўтди. Ҳа, унга кўп нарса етишмас эди. Рангин моддийлик ичра кўнгиш мулки бир хил рангга кириб қолганди. Ўзини овутиш учун кўп ишларга қўл урди: на кийим-кечаклару тақинчоклар, на ховли-жою машиналарнинг қизиги қолди. Топгани бахтсизлик, зерикаш, айрилиқ бўлди.

Шундай маҳзун кунларнинг бирида Парвизнинг қабрига тош қўйдирди. Уйга қайтганида боши оғримокда эди. Онаси келганди, дарров жўнаб қолди. Уйга сиғмаган Лобар дарвоза ташқарисига чикди. Келинчак ҳам уйи орқасида ўтирган экан, Лобарга кўзи тушган заҳоти ўрнидан туриб, ичкарига шошилди. “Нега мenden чўчиб кетди?” – ҳайрон бўлди Лобар ва чақирди:

– Ҳой, ҳамсоя!

Келинчак тўхтаб, кўз ёшларини артган қўйи ортига ўгирилди.

– Мени чақирдингизми?

– Ҳа, бир дақиқага келинг.

Келинчак пилдираб яқинлашди. Лобар унинг чакнаб турган мунгли кўзларини, сепкилларини кўрди.

– Вақтингизни олмайманми? – деб сўради ундан.

– Йўқ, ишингиз бормиди?

– Қўшниларим кимлар экан деб кизиқаяпман, – кулимсирашга уринди Лобар. – Ўриндикқа ўтирайлик, икки оғиз суҳбат-да, келинжон.

Ўтирганларидан сўнг келинчак ўзини таништирди:

– Исмиб Озода. Ўтган йили мактабни тугатдим, тўйимизга уч ой аввал бўлган. Хўжайиним новвойхонадан иш топгани учун шаҳарга кўчиб келдик.

– Хўжайинингиз ҳам жомбойликми?

– Йўқ, у киши асли Панжакентдан. Ўн йиллар аввал Ўзбекистоннинг паспортини олиб, Ургутда яшай бошлаганлар, қариндошлари бор.

– Сиз у билан қандай танишгансиз?

– Танишмасдан эрга тегдим, опа. Айтгандай, исмингиз нима?

– Лобар.

– Вой, менинг жиянимнинг исмиам Лобар. Жуда чиройли исм.

– Нега танишмасдан эрга тегдингиз?

– Дадам кўймадилар. Энди азобини тортаяпман.

– Нима, эрингиз ёмонми? – Лобарнинг қошлари чимирилди. Озода кувёнинг камчиликларини дoston қилишга ийманиб:

– Ёмон эмаслару ёмон қилиқлари бор, – деди.

– Мабодо дадангизнинг қариндоши эмасми?

– Дадамнингми? Дадам... Биласизми.... – Озода чайналиб қолди.

– Йўқ, сизга айтолмайман. Бирон кун ҳаммасини гапириб бераман, ҳозир эмас.

– Бирон жойда ўқиганмисиз? Ишлайсизми?

– Ўқишга киролмадим. Ҳеч қаерда ишламайман. Ўн саккиз ёшимда мингта гавго бошимда.

– Рўзгор гавғоси ҳам гавғоми? – деди Лобар. – Ҳаётда шундай фожиалар борки, етишмовчилик ҳеч нарса бўлмай қолади.

– Ўзингиз қаерда ишлайсиз? Дўконлари бор деб эшитдим, ростми?

– Ҳа.

– Менга иш топиб беролмайсизми?

Қил устидаги тақдир I

– Топиб бераман, – қувлик қилди Лобар, – фақат дадангиз билан эрингизнинг қандай алоқаси борлигини айтсангиз, бас.

Озода “нега айтарканман, ахир, бу муҳим сирим-ку” дегандек норизо боқди. Кейин ишсиз қолишдан чўчиб, деди:

– Дадам эрим билан бирга ишлаган. Сирим шу.

– Майли, ишондим. Барибир ниманидир сир тутаяпсиз. Қийнаб нима қилдим. Хўш, қўлингиздан қандай ишлар келади?

– Сотувчилик... Фаррошлик бўлсаям розиман.

– Дўконларимни ижарага берганман. Ижара ишлари бўйича хўжайиним шуғулланади. Аслида мен ҳам сиздек бекорчиман. Шундай бўлса-да, иш топиб бераман. Лекин сизга тўғри келадими, йўқми?

– Қанақа иш?

– Уйимда ишлайсиз. Овқат қилиш, кир ювиш, супир-сидир – иш мўл. Очиғини айтсам, зерикканим учун сизни таклиф қилаяпман. Ойлигингиз ёмон бўлмайди.

Озода жон-жон деб розилик билдирди. У уйда ўтириб, эридан калтак ейишдан кўра энг чиркин жойларда фаррошлик қилишга ҳам тайёр эди. Лобарникидан осон ва қулай иш топилиши, албатта, унга қувонч бахш этди.

– Юринг, қиладиган ишларимни кўрсатинг, – деди у.

Иккови уйга киришди. Лобар битта-иккита ишларнинг қандай бажарилишини тушунтирган бўлди-да, ўз ҳаёғини сўзлай бошлади. Албаттга, қиморни қўшмай гапирди.

Озода яхшигина гурунг бераркан. У ҳам ўн саккиз йиллик ҳаёти хақида сўзларкан, Лобардан бир нарсани яшириб ўтди. Бу – қимор эди.

* * *

Кунларнинг бирида телефон узоқ жиринглади. Ўша куни ҳам эри келмаган, Лобар тўшагида эриниб ётган зерикарли кун эди. Озода дарвозадан кирган маҳал кўнғироқ овозини эшитиб, тумба сари шошилди.

– Ассалому-алайкум, – деган овоз эшитилди нариги томондан, – бу Лобарнинг уйими?

– Ҳа, Лобар опаники. Сиз ким бўласиз?

– Менми? Кечирасиз, ўзингиз ким? Сал танимайроқ турибман.

– Шу уйда ишлайман, исмим Озода.

– Танишганимдан хурсандман. Менинг отим Қувон, Лобар опангизнинг танишлариман. Илтимос, ҳеч кимга билдирмасдан телефонга чақирсангиз. Қувон десангиз ўзи танийди.

– Хўп бўлади.

Лобар қандайдир яқин одами сим қоққанини ҳис этиб, тўшакдан турди. Эшикни тақиллатган Озода:

– Сизни телефонга, – деди. Сўнгра Лобарни ёлғиз кўргач: – Қувон деган танишингиз, – деб қўшиб қўйди.

Лобар гўшакни ҳаяжон-ла оларкан, у ёқдан ҳам ҳаяжонли овоз келди:

– Мен Қувонман! Истанбулдан салом!

– Бормисиз?

– Борман.

– Туркияда эканлигингизни аллақачон билганман.

– Ким айтди? – Қувон ҳайрон қолди.

– Уйингизга ахтариб бордим.

– Тинчликми?

– Тинчлик. “Ўйинчоғ”ингиздан хавотир олганингизни тушунаман, қочиб кетишингиз эса хаёлимга келмаганди.

– Қочганим йўқ. “Ов” ҳақидаги мишмишларни эшитдим, “тўнғиз” ўзи аслида мусулмон учун ҳаром, некин-да “гўштини бекор ебсиз”. Хафа бўлдим сиздан. Кейин иш топилиб қолди, ҳайё-хуйт деб жўнавордик.

– Менинг ҳам Туркияга кетиш истагим бор. Кундан-кунга ҳаётдан зерикиб бораяпман. Ёшлигимни, бахтимни, жўшқин ҳаётимни – барчасини бой бериб бўлдим.

– Нега унақа дейсиз? Ҳали ҳаммаси олдинда-ку. Бир туш кўрибман. Иккимиз жуда хурсанд эмишимиз. Кенг ўтлоқда қувлашмачоқ ўйнаб юрганмишимиз. Мен сиздан катта эмишман. “Лобарга уйландим!” деб бакириб юрибман. Қарасам...

– Эҳ, Қувон, қарасангиз тушингиз экан.

– Ахир, ўнгимизда бўлгани йўқ-ку.

– Мен сизни севаман...

– Нима?

– Сизни севиб қолганман!
– Тушунмадим, Лобар, сиз...
– Қувон, сизни соғиндим, сизни кўришим керак! Агар ҳаётим шу тарзда давом этаверса, яқин кунларда ўзимни ўлдириб қўйишим ҳеч гапмас. Хохласангиз Туркияга бораман!

– Лобар, сиз оилали аёлсиз. Муҳаббат – сизни йўлдан уриш бўлиб чиқади. Қолаверса, уйдагиларим барибир мени кишлоқ кизига уйлантиришади. Қўйинг, мени қийнаманг, Лобар, эрингиз билан бахтли бўлинг.

– Устимдан кулманг, Қувон, мен энди одам бўлмайман. Қимор бошимга етди. Қиморга тикилган аёл умрбод хосиятсиз яшашини тушундим.

Шу пайт нимадир тарақлаб кетди. Лобар қайирилиб қараган эди, қия очик эшикдан Озода кўринди: у ағдарилган чашкани бир четга қўйиб, стол устини шоша-пиша тозаламоқда эди.

– Сиз кампир билан учрашдингизми? – сўради Қувон.
– Кампир ўлди, – деди Лобар. – Менимча, унинг умри зое кетди.
– У қўлидан келганини қилди.
– Қувон, қўйинг ўша ғурбатларни. Биз учрашишимиз керак. Ҳаммасига қўл силтаймиз. Сиз ва мен!

– Портда ишляпман, ҳали-вери бўшаш истагим йўқ.
– Келинг демаяпман-ку. Мен бораман, кутиб оласизми?

Қувон ноилож:

– Бўпти, – деди.

Гўшакни қўйган Лобар Озоданинг ёнига борди.

– Узр, опа, тўкиб қўйдим, – деди келинчак.

– Нима гап?

Озода каловланиб қолди. Нигоҳини ўқдек қадаган бекасидан ортиқ сир яширолмаслигини англаб, стулга чўқди.

– Лобар опа, ҳалигина қимор ҳақида гапирдингиз. Наҳотки, қиморга тикилган аёл хосиятсиз бўлса?! Унда... унда мен ҳам бахтсизлик келтирар эканман-да?

– Нима, сиз ҳам қиморга тикилганмисиз?

Озода бошини оғир силкиди.

– Дадам мени ютказганлар, – деди у. – Бўлмаса ўлсам ҳам анавиға

тегмас эдим. Ҳар куни ичиб келиб, дўппослайди. Ҳар кадамда ўйнаш орттиради. Қиморниям ташламади.

Лобар Озодани кучоклади. Қисматлари ўхшаш икки аёл энди дардкашдек туюларди. Аммо...

* * *

Лобар Туркияга кетиш йўл-йўриқларини суриштириб, уйига қайтганида, бензин исидан кўнгли айниди. Эшиклар очик, гиламларга бензин томган.

– Ким бор? – жон ҳолатда бақирди у.

– Мен, – деди ичкаридан кимдир.

Лобар чопиб кирди ва хона ўртасида қўлида гугурт ушлаган Озодани кўрди. Унинг уст-боши ҳозиргина тўкилган бензиндан шалаббо эди.

– Нима қилмоқчисиз?! – кичкириб юборди Лобар.

– Ўзимга ўт қўймоқчиман, эрим мени қартада ютқазди. Бегона эркакка хомталаш бўлганимдан кўра ўлганим минг марта яхши.

– Ундай бўлса, менинг нима айбим бор?! Ўзингизга уйимда ўт қўясизми?

Озода йиглаб юборди.

– Опа!.. Опажон!.. Шундоқ ўлиб кетавераманми? Менинг ҳам яшагим келади. Сўнгги илинжим сиздан. Менга қарта ўргатинг. Қўшнилардан эшитдим, сиз Россияда қарта ўрганиб, ҳаммани ютиб, бойиб кетган экансиз. Илтимо-о-с!.. Йўқ деманг. Ёш жонимга жабр қилманг. Мен бойлик орттириш учун эмас, ўзимни қутқариш учун ўйнаман. Атиги бир марта!..

– Сизни ютқазиб бўлган-ку. Қандай ўйнайсиз? – дея Лобар бир кадам ташлади.

– Яқинлашманг... Эрим уларга “хотиним “картожник”нинг қизи, агар мен уни ютқазсам, ўзи билан ҳам бир қўл ўйнайсизлар, ютсаларинг сенларники” деган. Тепамда худо бор, алдасам нон урсин! Менга қарта ўргатинг! Икки ҳафта муҳлат олдим. Ўша ишларни, аблах эримни, дадамни – ҳамма қиморбозларни доғда қолдириб расво қилиб, бу ерлардан бош олиб кетаман.

- Хом хаёлингизга ўзингиз ишонасизми?
- Ўргатмайсизми? – Озода гугурт чақишга уринди.
- Тўхтанг, сизга қарта керакми, майли, ўргатганим бўлсин.
- Қасам ичинг. Ўргатмасам худо урсин, шол бўлиб қолай денг.
- Аввал сиз қасам ичинг, киморбозларни ютиб, озод бўлганимдан сўнг қайтиб ҳеч қачон қарта ўйнамайман денг!

Озода қасам ичди, Лобар ҳам. Икки аёл бир-бирига тикилиб қолишди.

Ўша куни кечқурун келинчак “қора қарта ракси”нинг биринчи ўйинини ўрганди. Албатта “қора қарта ракси”ни қисқа муддатда ўрганиб бўлмасди. Мадомики, вақт оз экан, ўйиннинг маълум бир қисмини ўргатиш керак эди. Лобар Озоданинг укувига қойил қолди. У Лобар қутмаган ташналик ила қартага ёпишар, ҳар бир амални қирқ марталаб синаб кўришга уринар, рақибига руҳий таъсир ўтказиш учун турли қиёфаларга кира оларди. Иккинчи ҳафта охирида келинчак қип-қизил қартабозга айланди-қолди. Ётса ҳам, турса ҳам қартани ўйларди. Уй юмушларини бажараётиб ҳам ўзича гўнғиллар, “қора қарта” усулларини, ҳаттоки, тилида такрорларди.

Ўргатишнинг яна бир шарти бор эди: қарта ўрганаётганини, ким ўргатаётганини, умуман, картадан хабардорлигини ҳеч кимга сир бой бермаслиги керак эди.

– Озода, – деди Лобар бир куни, – сиз киморбозлардан халос бўлганингиздан сўнг ҳеч қачон қарта ўйнамайман деб қасам ичгансиз. Бу фақат кимор дегани эмас, оддий эрмак ўйинларини ҳам ўйнамайсиз. Қасам ёмон нарса.

– Менга ишонинг, Лобар опа. Қарта қандай оқибатларга олиб келишини жуда яхши биламан-ку.

– Сиз албатта ютасиз, – Лобар негадир асабийлаша бошлади, – қутуласиз ҳам. Аммо “қора қарта ракси”га афсун кетганини ҳам унутманг. У ҳамиша бахтсизлик келтиради. Менга шу лаънати ўйинни ўргатган Анна Сергеевна деган аёл Москвадаги жиннихонада эсдан оғиб ўлди. Унинг устози Грознийдаги чечен кампир ҳам охир-оқибат мияси суйилиб ўлган. Мен ҳеч кимга устозлик қилмайман, киморга қарши курашаман деб юрардим...

– Ҳозир ҳам қиморбозларга қарши курашмаяпсиз, – гапни илиб кетди Озода. – Бир эмас, мен билан икки киши бўлиб.

– Йўқ, мен курашнинг бошқа йўлини танлаган эдим.

– Истасангиз мен ҳам йўлингиздан юраман...

– Озода! – деди Лобар. – Қанақа одамсиз?! Нега менга тақдирингизни боғлаяпсиз? Ўзингизга бошқа жойда бензин қуйиб, бошқа одамдан, бошқа нарса талаб қилсангиз бўлмасмиди? Нега мендек қуйган, багри пора-пора аёлга оғирлигингизни солаяпсиз?! Балки... балки ҳеч қанақа қиморга тикилмагандирсиз?! Мени алдаб қарта ўрганаётган бўлиб чиқсангиз, биласизми, қандай қисматга дучор бўласиз? “Қора қарта ракси”нинг орқасида сизнинг тасаввурингизга ҳам сигмаган қора кучлар турибди. Улар сизни дунёнинг ҳар қандай бурчагидан топиб, ўлдирмасдан қўймайдилар. Тўғри, уларнинг сиздан бошқа ташвишлари кўп. Бироқ айнан ўша тўда таркибига қирадиган киллерлардан биттаси шахсан “қора қарта”ни билувчиларни тозалаш билан шуғулланади.

– Ўх-хў, қарта ўрганиш шунчалик ваҳималими? Эрим бор-йўғи тўрт-бешта одам билан ҳамма биладиган оддий қарта ўйнайди. Шундай бўлса ҳам қартага мафия аралашини ўйлаб кўрмаган эканман. Қаерларда қанақа қарталар ўйналмайди дейсиз. Мактабдан тортиб пахтазорларда, санаторийлардан тортиб зиёфатларда...

– Эрингиз сизни қаерда, қимларга ютқазган?

Озоданинг юзи изтироблардан буришиб, кўзлари пирпираб кетди.

– Лобар опа, менга ишонмаяпсизми? – шундай дея у бирдан енгини тушириб, момоталок елкасини кўрсатди. – Анави қиморбоз “яқинда уларнинг қўйнига кирасан, бузуки” деб кеча роса савалади. Дардимни кимга айтай? Отамгами, мелисагами? Қиморбозлар қимлар эканлигини эрим ҳеч қачон сотмайди. Бекорга ўлиб кетмай дея фақат сизга суяниб ўтирибман, сиз эса... Лобар опа, мен уларни сариқ чақасиз қолдирай, кейин кўрасиз, биргалликда...

– Етар! Ўзимга ўзимнинг гапларимни валаклайверманг. Кутулганингиздан кейин этагингизни йиғиб, аёлга ўхшаб яшашни ўрганасиз, тушундингизми, ҳақиқий ўзбек аёлига ўхшаб!.. Ҳаром пулларига тупурасиз!

Кимдир гурс-гурс юриб келди. Лобар ва Озода ялт этиб қарашди.

Эшикда Абдулла аканинг касалманд, хорғин юзи кўринди.

– Нима бўлаяпти бу ерда? – Лобарга ғазаб ила тикилди у. – Яна киморми? Қачон кўзинг очилади сенинг? Буни ҳам йўлдан урдингми? Лобар Озодага “кет” ишорасини қилди, эр-хотин ёлғиз қолишгач, шундай деди:

– Биз эркакларнинг қўлидан келмаётган ишларни бажаришга мажбур бўлаяпмиз. Шуни била туриб қайси юз билан менга сапчияпсиз?

Абдулла ака диванга ўтирди. Қош-мўйлари аралаш-қуралаш бўлиб кетди.

– Ким айтди сенга бу ишинг эркакларники деб?! Билиб қўй, эркакнинг ишини қиласанми, аёлникиними, кимор бошингни ейди. Қиморнинг эркагиям, урғочисиям бўлмаган, у жинси йўқ касофат! Мен-ку, тавба қилдим, сенга нималар бўлаяпти, Лобар?

Асабий холда қўлини кўтарган Лобар эрини ортиқ эшитмаслигини билдирди. Абдулла ака уҳ тортиб, ерга қаради.

* * *

Ҳал қилувчи кунлар яқинлашмоқда эди. Озода “қора қарга”ни тўлиқ ўрганолмаган эса-да, анча-мунча пишиқ қартабозга айланганди. Лобар унинг ғалабасига ишонар, аммо нечундир ичини ит тирнаб, ўзини кўярга жой тополмасди. Туркия сафари ҳам қолдирилди. Худди келишиб олишгандек Қувон навбатдаги сим қоқишида яқин кунларда Туркияга бормагани маъқуллигини айтиб ўтди.

Ягона ташвиши Озода эди. Ўша кунни у келмади. Кутиб-кутиб толиққан Лобар уларниқига борди. Куз ёмғири шивалаб турар, яхши таъмирланмаган йўлакда ҳалқоблар ҳосил бўлган эди. Эшикни Озоданинг эри очди.

– Эрталабдан буён кутаман, Озода чикмаяпти, уйдаими? – сўради Лобар.

– Нима? У йўқ... – ичкиликдан кўзлари сузилиб қолган йигит эшикни ёпмоқчи эди, Лобар оёғини тиради.

– Қаерда? – деди қатъий тарзда. – Ишим бор.

– Йўқ деяпману...

– Ўв, хўроз, сендан ўзбекчалаб сўраяпман, – Лобарнинг кўзларидан ўт чақнади, – Озода қаерда? Сен – Панжакент қашкири ким билан гаплашаётганингни биласанми?

– Опажон, у меҳмонга кетган, гапга тушуниг! – Йигити шаштидан тушди.

Бирок Лобар қаноат қилмай, эшикни катта очди-да:

– Озода! – деб чақирди.

Дастлаб ҳовлидан тик этган садо чиқмади. Кейин ичкари эшиклардан бири гийқиллаб очилди ва мунгайибгина Озода кўринди. Унинг жуссаси янада кичрайиб қолган, чап кўзи кўқарган, кўркувдан ранги ўчган эди.

– Бу нима аҳвол?! – Лобар Озоданинг эрига ўтирилди.

– Жуда меҳрибон экансиз, билдик, – йигит бир четга ўтирди-да, чирт этиб тупурди. – Сиз бизга кимсизки, оилавий ишларимизга аралашасиз?! Боринг, чиқиб кетинг. Озода энди сизникида чўрилик қилмайди. Уни қайтиб кўрмайсиз ҳам.

Лобар бу гўрсўхта билан ади-бади айтишиб ўтиришни истамасди. Озоданинг тирсағидан тутиб ичкарига бошлади.

– Ўйин қачон?

– Бугун кечкурун, опа.

– Ўргатганларим ёдингда бўлсин. Кўрқма ва хаяжонланма. Мен билан қандай ўйнаган эдинг, ўшандай дадил ҳаракат қил.

Лобар “хаммаси яхши бўлади” дегандек Озодага жилмайиб қўйди.

Ҳовлига чиққанида эса нигоҳларида газаб акс этган эди.

– Агар яна Озодага қўл кўтарсанг, – деди у йигитга, – Зарафшондан ўлигинг топилади.

Уйига келиб, эшикни қулфларкан, анча вақт ўзини босолмади. Яшириб қўйган жойидан миттикни олиб, ўқлади. Диван суянчигига бош қўйиб, узок ўтирди.

“Йўқ, энди ўлдиролмайман, – ўйлади у. – Тўрт кишини отиб, қўлга тушмаганим бир мўъжиза эди. Буларни йўқ қилсам, ўзим ҳам кетаман. Шомил нима бўлади? Қачонлардир уни учратиб, ўғлимга ким захар берганини сўрашим керак. Эҳтимол, чечен кампир гумон қилганидек ўғлим тирикдир. Ахир, қабрини очдириб кўрмадим-ку.

Шомилнинг бир юз йигирма минг доллари ҳам ҳамон бўйнимда, ундан қутулишим керак. Кувон ҳам бекорга Туркияга кетмаган. Унинг “оқ карта сохиби” эканлигини биладиганлар балки ёллашгандир? Телефонда ҳам ниманидир сир тутишга уринди, “якин кунларда келмай тулинг”, деди. Порт хизматчиси нима билан бандки, менинг якин кунларда боришимдан чўчиса?! Қисқаси, Озодани тақдир измига ташлайман. Ортикча бир қадамни тежайман, асраб кўяман...”

Шундан сўнг Лобар милтигини диван остига беркитиб, деразага яқинлашди. Озода ва эрининг чиқиб кетишини пойлади. Неча соат ўтса ҳамки, келин-куёвнинг қораси кўринмади.

* * *

Эрталаб онаси келди. Ёнидан жилдирмай панд-насихат қила бошлади. Онасининг гаплари ҳозир қулоғига кирмас, хаёли қўшни уйда эди: кеча тунда Озоданинг аҳволи не кечган?

– Ўтир, нега ҳадеб ташқарига чиқаверасан? – деди она ёзгириб.
– Эринг келмайман деган экан-ку. Сенга тушунмайман, шунча молу давлатинг бўла туриб, ҳамманинг хавасини келтириб очилиб-яйраб юрмайсанми? Хаҳ, қизим-а!.. Менга қара, Абдулла у ёқдаги болаларига кўп қарашаяптими дейман? Унинг келиб-кетишининг ҳам тайини қолмаган бўлса, Лобар, жавобини бериб юборсанг-чи? Сенга уйланаман деганларнинг боши-охири кўринмайди, ҳали кўрасан.

– Тўртинчи эрга тегишим ҳақида гапираяпсизми, ая?

– Шу ҳолда қандай яшайсан? Эринг бир кун бор, беш кун йўқ. Уйим, рўзгорим, хотиним демаса! Сен тенгилар боласига тўй қилапти.

– Биз ҳам тўй қиламиз... Жуда катта тўй... Кўнглим сезаяпти, ўша тўйда Парвиз ҳам бўлади... Ҳамма ўлган деб ўйлаган ўғлим билан катта тўйда учрашамиз... Атрофда юзлаб одамлар...

– Лобар! – онасининг овози гўё деразаларни ҳам зириллатиб юборди. – Сенга нима бўлди? Ўлган боланг ҳақида ундай дема!

Онаси Лобарнинг елкаларидан тутиб, кўзларига қарамоқчи бўлди, аммо қиморбоз аёлнинг кўзлари бошқа ёққа – шифт бурчагига тикилган эди. Гўё у ерда сеҳрли оламга туйнук очилгандек. Унда

Парвиз кикирлаб кулади, унда Лобар ҳам бахтли...

– Ўғлим тирик! – Лобар онасини силтаб ташлади. – Уни ўлган дейишга ҳақкинғиз йўқ!

– Кел, қизим, диванга ўтир, ҳозир сув опкеламан. Эй худо, бу нима кўргулик?!

Бироқ Лобар эшикка отилди, ҳовлига ялангоёк чопиб чиқди. Назарида, ҳовли одамларга тўлган, карнай-сурнай чалинган, дастурхонлар безатилган, фақатгина Парвиз кўринмас эди.

– Ҳозир... ҳозир мен болажонимни топиб келаман! Ҳеч ким кетиб қолмасин! – кичкирди Лобар. Дарвозага етгач, ортига ўғирилди. – Огоҳлантириб қўяй, биронтанғиз қарта ўйнаманг, ундан кўра ноз-неъматлардан еб ўтиринглар.

– Тўхта, қизим! Хой, ким бор, ёрдам беринглар!..

Онаси Лобарни тутиб қололмади. Ялангоёк, енгил кўйлақда чопиб бораётган жувонга одамлар ажабланиб қарашарди.

– Мен мазорга кетаяпман! – дея кичкирди Лобар йўлини тўсмоқчи бўлган бир кишига. – Қабрни очаман, кўрасиз, у ерда жасад йўқ. Парвизни ўғирлаб кетишган. Туркия орқали Сицилияга опкетишган! Ҳамма айб ўзимда! Мен мафияга тегишли хазинани ўғирлаб, бойиб кетганман. Ҳа, мен ўғриман, ўғриман!

Лобарнинг онаси қариндошларга қўнғирок қилди. Кимдир “Тез ёрдам” ҳам чақирди. Лобарни шаҳар кўчаларидан ахтара бошлашди. Бу вақтда у Парвизнинг қабрига етиб келган эди.

– Бу қабрда сен йўқсан, болам! Мана, ҳозир кўрамыз! Сен тенгиларга суннат тўй қилишаётганмиш! Сенинг ҳам тўйинг бўлади! Бўлаяпти ҳам! Ёлғизгина боламга тўй қилолмасам, мен қанақа одамман?! Майли, топилма! Олис ороллардан бир кун барибир топаман. Фақат ҳозир қабринг бўм-бўш чиқса, бас! Бу ерда сенинг йўқлигингни кўрсам, тўй қиламан!.. Тўй қиламан...

Эски кетмонча синиб кетди. Лобар сонни чангаллаб тиззалади-да, жон-жаҳди билан қазишда давом этди. Ёмғирдан сўнг намиққан тупроқ тагидан қуриган хоклар чиқа бошлади. Лобар борган сайин гўрни чуқурроқ ўйиб борарди. Жуда яқин қолди. Лаҳад чимлари кўлига тегди. Чимни тортиб олди-ю тагида яна тупроқ кўрди. Чимни тупроққа аралаштириб, пала-партиш ташлашмайди! Чимларни лаҳад

оғзига гиштдек тахлашади. Кейин тупроқ тортилади. Чим орасидан тупроқ чиқиши эса...

– Қабрни кимдир казибди! – Лобар қаҳ-қаҳ уриб кулди. – Ўғлимни олиб кетишгани рост... У бу ерда йўқ!.. Ҳозир биламиз... Бир дақиқадан сўнг...

Шу пайт “Ана у!” деган хитоб эшитилди. Бир неча сония ўтиб, Лобарнинг қўл-оёғи, елкаси ва бошига кучли қўллар ёпишди. Уни даст кўтаришиб, чинқиригу илтижоларига қарамай машинага чиқаришди-да, рухий касаллар шифохонасига равона бўлишди.

Лобар машина шифтига қараб ётаркан, “Ўғлимнинг қабри бўшмикан? У ҳозир қаерда? Мени соғинганмикан?” деб ўйлаб кетарди. Прокуратурага ариза ёзишга аҳд қилди. Унинг розилиги билан қабр очилади, орган ходимлари текширувни бошлашади. Майли, улар Парвизни тополмасин, аммо боланинг қабрда йўқлиги аён бўлса, шунинг ўзи катта бахт.

Шифохонада Лобарни дарҳол бош шифокор қабул қилди. Лобар ўзини қанчалик хотиржам тутишга уринмасин, ҳақиқий телбалардек гоҳо гапирган гапини англолмай қоларди.

Ниҳоят, бор иродасини ишга солиб, ўзини тутиб олди.

– Мен касал эмасман, – деди дона-дона қилиб.

– Касал эмаслигингиз аниқ, – шифокор меҳрибонларча жилмайди.

– Шифохонамизнинг номи совуқ: “Психбалниса”. Тагин сиз шунақа жойга келтириб ташлашди, деб асабийлашманг. Битта-иккита дори ёзиб бераман, шуларни еб, уч кун текширувда бўласиз, кейин кетаверасиз.

– Мен зудлик билан прокуратурага арз қилишим керак.

– Нега? – хотиржам ҳолда сўради дўхтир.

– Ўғлимнинг қабрини текширтираман. Биласизми, боламнинг қабрида боламнинг ўзи йўқ! У ер бўм-бўш! Болагинамни қабридан ўғирлаб кетишган, қайта тирилтиришган.

– Кечирасиз, бундай “доҳиёна” ишни ким амалга оширган экан? Билсак бўладими?

– Сицилия мафияси!

– О-ҳо! Сицилия мафиясига сиз нима ёмонлик қилган экансизки, улар Марказий Осиёга келиб, ўғлингизни ўғирлаб кетишган бўлса?!

Балки биронта одамни ўлдиришга буюртма бергандир, сиз бир дипломат долларни олиб, шартномани бузгандирсиз? А, кимни ўлдиришни айтишган эди? Ё бошқа бир вазифани бажармадингизми?

Лобар рўпарасидаги шифокор деб аталмиш лоқайд кимса мазах қилаётганини тушуниб:

– Мени кўйиб юбор, эшшак! – деб бакирди. – Сенга ўхшаганларнинг дастидан шу ҳолга тушдим! Кўшнилари ҳам бемалол қарта ўйнаб юришибди, эртага уларни ўлдириб кетишади. Тушунаёпсанми, мен органи барчасидан огоҳ этишим, прокурор билан шахсан учрашим шарт!

– Учрашасиз, албатта, учрашасиз, – деди шифокор ва касалхона ҳодимига имо қилди: – Олиб кетинг, “прокурор” бугун банд.

– Тўхтанглар, мен касал эмасман! Қиморбозлар қанчалик мараз бўлмасин, улар ҳам одам, уларнинг ҳам бола-чақаси бор! Киллер эса суриштириб ўтирмайди. Қиморбозми, тамом, отиб кетаверади. Сиз оиласи қириб ташланган қизалоқнинг мунгли кўзларини кўрганмисиз?! Йўқ! Йў-ўқ!..

Лобарнинг дод-фарёдига ҳеч ким кулоқ солмади. Қариндошлар баъзи ҳақиқатларни билишса-да, мум тишладилар. Лобарга қиморбозлар ҳаётига оид кўп нарсалар аён. Бироқ “унинг гапларида жон бор” деб бирови аралашишга журъат этолмади. Боягина кўрдилар, у ялангоёқ ҳолда қабристонгача чопиб борди, эс-хуши жойида биронта инсон қилмайдиган ишни қилди: гўрни оча бошлади. Қандай қилиб уни касал эмас деб гумон қиладилар?!

Битта йўли – ўзини хотиржам тутиш ва Сицилия мафияси, Шомил, мархум ўғли Парвиз, қиморбозларга таҳдид солаётган хавф ҳамда асабийлаштираётган майда-чуйдалар хусусида чурқ этмаслик эканлигини Лобар тушунди. Бироқ соппа-соғман деб айтолмасди. Қабристонгача масофани қандай босиб ўтганини тузук-курук эслолмайди ва айниқса, ҳовлига чопиб чиққанида кўзига кўринган тўй-ҳашам-чи?! “Қора қарта рақси”нинг касофати, наҳотки, соғ одамни шу тариқа нобуд айласа?!

* * *

Лобар ўн кун ётди. “Бу ердан ҳақиқий жинни бўлиб чиқишимни истамасанглар, тезроқ йўлини қилинглар”, дегач, онасининг саъй-ҳаркатлари ила озод қилинди. Ҳозирча прокуратурага боришга ҳам юраги бетламади. Жиннига чиқиб қолмаслик учун эҳтиёт бўлиб қадам босиши зарурлигини яхши тушунарди.

Парвизнинг ярми очилган қабрига қайтадан тупрок тортишибди, уйга холасининг икки қизи ва бир ўгли қараб ўтиришибди, диван тагидаги милтиққа эса ҳеч зог тегинмабди.

Касалхонадан қайтган Лобарни энди ёлғиз қўйишмади. Онаси вақтинча кўчиб келди, холасининг қизлари ҳам ўқишга шу ердан қатнайдиغان бўлишди.

Келган кунгек Лобар Озодани сўради:

– Рўпарадаги уйда яшайдиган келинчакми? – деди холаваччаси. – Ҳа, уни кўриб турамиз. Аввалига оддий кийиниб юрганди, беш-олти кундан буён жуда “модний” бўлиб, аллақаяқларга бориб келади.

Лобарнинг ичида нимадир узилгандек бўлди. Ўрнидан қандай турганини билмади. Кўнгли яхшилиқни эмас, ёмонликни сезди, мудҳиш бир ёмонликни.

Қўшинининг уйи ўзгариб қолган эди. Дераза ортида ҳарир пардалар кўринар, деворлар оқланган; дарвоза ҳам тўқ қизил рангга бўялмоқда.

– Ўв, Озода қани? – сўради Лобар устадан.

Уста кўзлари бежо, аламзада ёш хотиннинг вазоҳатидан эсанкираб қолди. шекилли, тутила-тутила деди:

– Озода?.. Уйнинг эгасими?.. Озода опа... кетгандилар... келиб...

– Эри қани?

– Кетгандилар...

– Мозорга кетадими?! Қаерда ҳозир улар?

– Б-билмасам, менга айтармиди...

Шу вақт ён қўшни келиб қолди. Лобар энди унинг устига бостириб борди.

– Манавиларга нима бўлганини билмайсизми, опа? Жуда ўзгартириб юборишибди.

– Вой, Лобар, ўзингизми?..

– Менман, кўзингиз яхши кўрмаяптими? Бу ерда квартирада

турадиган келин-куёвларни сўраяпман! Юриш-туришиям ўзгариб колишди, дейишди, ростми?

Кўшни хотин Лобарнинг ахволи-рухиясидан ташвишга тушиб, ачиниш ила ёкасини ушлади.

– Рост, айланай, рост. Лотереядан ютганми, бирдан шу ховлини сотиб олишди.

– Ҳозир каерда ўша Озода?

Лобардан хавотирланган онаси дарвозадан чикди-ю кизини асабий ҳолда кўриб, яна бирор корҳол бўлмасин дея кўчани кесиб ўта бошлади. Муюлишда эса такси кўринди. У Лобарнинг ёнига етиб, тўхтади.

Қимматбаҳо кофта-юбка, чарм костюм, этик кийган, аммо нигоҳларида ҳадик сезилиб турган Озода эридан аввал машинадан тушди. Лобар билан кўришмоқ истагида интилди.

– Сен қимордан ўзингни эмас, миллионларни ютиб олдингми? – дея Лобар уни итариб юборди. – Қани, айт, бунча пулни каердан олдинг?

– Лобар опа, сизга нима бўлди? Ундан кўра мени табрикланг, кутулдик қарздан.

– Ўн кун ичида битта уйнинг нархига тенг қарздан қутулиб, бунинг устига ўзи яшаб турган ховлини сотиб олиб, таъмирлаш учун устаям чақирришга улгурган ўн саккиз ёшли келинчакни табриклайми?! Битта манави этикка пулларинг йўқ эди!

– Айтдим сенга, – деди Озоданинг эри олифталик билан сигарет тутатиб, – бу уйни олмагин, собик хўжайининг чидолмайди деб! Озодахон, ҳалиям кеч эмас, сотиб, бошқа ерга кетамиз.

– Озодахон?! Сен сассиқ чўчка энди уни Озодахон деб атаяпсанми? Биласанми, у ўз қасамини бузди, жирканч қасамнинг қасофати сенгаям уради. Қасам урмаган тақдирдаям мендан қарта ўрганиб, миллионлаб пулни супуриб олгани учун Озодахон қора рўйхатга тушади. Бу рўйхат – қонли рўйхат. Исми шарифи қайд этилганлар бугун бўлмаса, эртага албатта отиб ўлдирилади.

– Лобар опа... – деб гап бошлаган Озоданинг юзига Лобар кетмакет аччик тарсаки туширди.

Қий-чув, тўс-тўполон авжига чиқди. Икки аёлни ажратиб қўйишга

Озодани эрининг-да кучи етмади...

Яхшиямки, онаси бор экан. Лобар биринчи марта онасига ичидан раҳми келди. “Маъруфга мажбуран бериб, мени бахтиқаро қилган ота-онам...” деб кек сақлаб келган эди. Энди эса кўксига бош кўйиб хўнг-хўнг йиғлади, ёш боладек кўз ёш тўқди.

– Психбалнисадан чикқан псих! – орқадан кичкирди Озода. – Ҳеч сабаб йўк, бирдан ташланиб қолди!

Ҳамсоялар Озоданинг гапини маъқуллашиб, Лобар хусусида алланима дея пичирлашар, бояги кўшни хотин “мени ҳам урмоқчи бўлди” деб оғиз кўпиртирар эди.

* * *

Озода кўринмай қолди. Лобар қандай бўлмасин, уни қимордан қайтариб олиш ҳақида бош қотирар, кўрсам ётиғи билан тушунтираман, деган мақсадда йўлини пойларди.

Бир куни Озодани қариндошлари ахтариб келишди. Лобар уларга дуч келаркан, жўрттага Озодани сўради.

– Эрига кўшилиб дардабар бўлди, – деди корачадан келган гапдонгина хотин. – Шу икковининг юриши охири бир каср чиқаради. Мана, Қозоғистонга кетганига бир хафта бўпти, дарак йўк.

Аёллар қарғана-қарғана изларига қайтдилар. Лобар иш пачава бўлганини, Озода катта қиморга киришга улгурганини, энди бало-қазолар ўз бошига ҳам ёғилажагини англаб, ўзини кўярга жой тополмай қолди. Қозоғистон, Россия, Туркия бўйлаб сарсон-саргардон кезишни туш кўргандек сесқанди.

Бирок Озода узоққа бормади. Бир неча кун ўтгач, Лобар бир мишмишни эшитди: Қозоғистондан Озоданинг ўлиги келибди. Айтишларича, қиморга бор-будини, ҳатто, ўзини ҳам ютқазиб кўйибди. Маҳалла раисини ҳам “морг”га чақиришган экан, Озоданинг жасадини кўриб титраб кетибди. Бечора жувоннинг бурни синган, ковоқлари моматалок бўлган, бўйнида тиш излари бор экан. Унинг эрини ҳозир тергов қилишаётганмиш.

Ўзини жабрдийда қилиб кўрсатаётган Озоданинг эрини Лобар ўша куниёқ ахтариб топди. Қиморбозлар Озоданинг ўлигини яширинча

олиб келиб қайнотасиникига телефон килганмиш, “қизинг қартадан бой берди, ўлиги фалон жойда” деганмиш. Эр фожиа ҳақида кейинроқ эшитибди.

– Ўликни кадрлар экан улар, – Лобар истехзомуз илжайди. – Қани, айт-чи, ўйинда борминдиг?

– Меҳмонхонада ухлаб копман, киморбозларни кўрмадим.

– Сен терговчи билан эмас, киморбоз билан гаплашаяпсан. Озода картани мендан ўрганганини мелисага нега сотмадинг? Демак, сенга киморбозлар бирон гап айтган. Хўш, нима дейишди?

– Ўлай агар, биттаси сизни танир экан. Лобарни мелисага айтсанг, сениям ўлдирамиз деб дўк уришди.

– Ким экан ўша мени танийдиган?

– Россиялик кампир.

– Исми нима?! – Лобарнинг кўзларидан ўт чакнаб кетди.

– Исмини билмайман.

Лобар Озоданинг эрига нафратомуз нигоҳ ташлади. Унга нима десин? “Сенлар “қора карта”нинг ҳидини олгандан қутуриб кетдинглар! Олди-орқаларингга карамай пул супуриб олавердинглар. Дунёда нафақат Лобарни, балки устози бўлмиш Анна Сергеевнани ҳам мот қилоладиган киморбозлар борлигини тушунмадинглар. Охир-оқибат Озода хор бўлди. Ҳа, уни қасам урди. Бир ойга ҳам бормади, бечора”, – деб койинсинми? Гап таъсир қиладими шу эркакка?

Муштини пешонасига тираб, ўйга толган жувонга Озоданинг эри хавотир аралаш қараб турди.

– Лобар опа, – деди у ҳадиксираб, – тагин ўйинда катнашганимни, киморбозларни танишимни мелисага айтиб қўйманг.

– Бориб турган аҳмоқсан!

– Ҳозир ҳар нима десангиз ҳам розиман.

– Сен билан ишим йўқ, Панжакент. Менга ўша киморбоз кампирни тасвираб бер.

– Ўрис кампир. Тиришган-буришган. Россиялик киморбозлар учун ўйнаб беради, “доля”сини олади, шекилли.

– Исми шарифи Анна Сергеевна эмасмиди?

– Билмасам. Лекин уни “Балерина” деб чақиришганини эшитдим.

– Аник ўша! – Лобар уч-тўрт қадам юриб, кўкка боқди. – У Анна Сергеевнадан бошқа ҳеч ким эмас... У ўлмаган, Шомил мени алдаган. Раҳмимни келтириш учун узук ва Анна Сергеевна ўлими ҳақида гапирган...

Лобарнинг кейинги гапларига Озоданинг эри тушунмади. Балки менга гапираётгандир, деган хаёлда яқинлашди.

– Манзилини айт, – деди Лобар. – Қаерга бординглар, қаерда ўйнадинглар, навбатдаги кимор ҳақида хабаринг борми? Билганларингни гапир.

Озоданинг эри кўрган-билганини сўзлаб берди. Чиқиб кетаётиб, Лобар шундай деди:

– Башарангни яна кўришга тоқатим йўқ. Уйингни сот-да, бизнинг кўчадан даф бўл. Исмимни эса ҳеч қаерда, ҳеч қачон тилга олма. Мен-ку сенга ёмонликни раво кўрмайман, аммо, ўзинг ҳам салпал хабардор бўлдинг, кимор ортида ёвуз кучлар кўи. Улар сени тинч кўйишмайди. “Тинч кўйишмайди” ибораси кимор доирасида “ўлдинг” маъносини англатишини киморвачча сифатида жуда яхши тушунсанг керак.

Йигит мутелик билан бош эгди, кўзлари пирпиради. Лобар бу гўрсўхта ҳам бир ўлимдан қолганини англади.

* * *

Қозоғистонга боришдан аввал шахсий кўриқчи масаласини ўйлаб кўриш керак эди. Лобар савдо оламида анча машҳур бўлган бир корчалон танишидан шу ҳақда сўради.

– Тайёр кўриқчилар жуда кам, – деди у. – Айниқса, нозик ишлар билан шугулланувчиларга четдан кўриқчи топиш қийин. Сизга маслаҳатим, уларни ўзингиз тайёрланг. Қариндош-уруғлар, таниш-билишлар орасида иродали, бақувват, унча-мунчадан тап тортмайдиган, кўча-кўйда тўрт-бештаси билан ҳам муштлашиб кетаверадиган йигитлар йўқми?

– Топса бўлади.

– Топинг, тайёрланг. Кўриқчи қандай бўлиши кераклигини яхши биласиз-ку.

– Тўппонча ҳам керак, тоға.

– Ўх, тўппончани дарров ишонманг уларга.

– Ҳозирча менда туради. Шу ҳафта ичида тўппонча топмасам ухлаёлмайман.

– Лобар, сизга жуда қаттиқ ишонаман, мард аёлсиз. Аммо тўппонча олиб юриш қалтис, жуда-жуда қалтис. Қуролланган одамларга эга бўлдингизми, “туғилаётган мафия” ҳисобланасиз. Бизда эса бунга йўл қўйишмайди. Эрта-индин уйингизни босишади, гулдай ёшлигингиз турмада ўтади.

– Менга вақтинчалик керак. Қозоғистонга бориб, ишларимни битириш учун жон куйдириб юрибман. У ёққа катта пул билан ёлғиз қандай бораман?!

– Ҳа, майли, – тиззасига таяниб ўрнидан турди қорчалон. – Сиз учун иккита тўппонча топилади. Тожикистонлик бир кимса Сурхондарёга ўтиб, урушдан қолган тўппончаларни сотиб кетганмиш. Менга айтишган эди, олмадим. Тўғриси, ортиқча гава керак эмас... Лекин жуда қиммат. Иккови ўқлари билан минг доллар. Эртага келинг.

Ҳафта шундай ташвишлар билан ўтди. Гоҳ тўппонча, гоҳ қўриқчи ахтариб, тиним билмаган Лобар Абдулла аканинг янада ғазабини кўзгатди.

– Менга қара, – деди бир куни, – юриш-туришингдан қўшнилар ҳам бир нарсани сезаяпти. Эринг сифатида эмас, оддий одам бўлиб гапирай, эшитиб қўй: мелиса сенинг изингдан тушган, юз фоиз кафолат бераман.

– Ким айтди?

– Сезаяпман. Уйимизни кимлардир кузатишяпти. Қозоғистонда жувонмарг бўлган келинчакнинг эрининг ҳам изидан тушишган. Телефонимизни-ку эшитаётгани аниқ. Мендан ҳам гумонлари бор, шекилли, кеча касалхонада, йўлда, бозорда – кун бўйи кузатиб юришди.

Лобар хаёлга толди. Милиция гумон қилаверади, кузатаверади. Муҳими, жиноятларини исботлаб беролмаса, бас. Дарвоқе, қотиллик бўйича далил тополмаган кўринади. Акс ҳолда кузатиб ўтиришармиди? “Озоданинг эри билан нега учрашдинг?” дейишса, “Озода бизникида ишларди, унга нима бўлганини сўрадим”, дейди. “Қорчалон билан-чи?” деган саволга ҳам жавоб тайёр: “Дўконларим

ҳақида маслаҳатлари керак эди”. Кейинги савол: “Нега кўриқчи ёлладинг?” Жавоб: “Улар кўриқчи эмас, бири хайдовчи, иккинчиси боғбон...”

Лобар баъзи саволларга жавоб бериш нақадар мушкул эканлигини тан олди. Бир дам пешонасини қашиб, сўнгра уйқудан уйғонгандек эрига қаради ва:

– Кўйинг шу ваҳималарни, – деди. – Сизнинг соғлигингиз ҳақида ҳам ўйлашим керак. Тошкентда зўр шифокор бор эмиш. Истасангиз Қозоғистонга, ҳатто, Россияга ҳам олиб боришим мумкин.

Абдулла ака ёш боладек бу найрангга учди. “Инсоф кирган” хотинига дардини дoston қила бошлади. Қарилик остонасида инсонга ҳамдard канчалик зарурлигини Лобар тушунмасди. “Биз ҳам қарияпмиз” деган биргина жумлани юракдан эшитадиган одами аслида азоб-уқубатлар саргузаштига тортаётганини Абдулла ака тасаввур ҳам қилолмасди.

...Кўп ўтмай, эр-хотин Қозоғистонга учиб кетишди. Кўриқчи йигитлар ҳам ғойиб бўлишди. Улар йўловчи машиналарда Чимкентга етиб, бир кеча тунашди ва тайинланган жойга – Чимкент яқинидаги шаҳарчага туш чоғи кириб келишди. Бу ер катта кимор ўйналган, ютқазганлар орасида Озода ҳам бўлган, россиялик киморбоз кампирнинг қадами етган одам сийрак гўша эди. Йигитлар ижарага уй топишди. Қозоғистонга ишлагани келдик, деб уй эгасини осонгина ишонтиришди ва Лобарнинг Олмаотадан қайтишини кута бошлашди.

* * *

Юрак ва асаб гизимидаги касаллик энди тарк этмаслигига Абдулла аканинг ўзи ҳам ишонарди. Қозоғистонлик шифокор Самарқанддан бемар келганига ниҳоятда гурурланиб, “албатта, тузагаман, отдай бўп кетасиз” деб ўз илмий ишлари ва ютуқлари билан ярим соатча мақтанди. Лобар зўрға тоқат қилиб ўтирди. Яна бир кун эрининг атрофида парвона бўлишга, дори ҳиди апиқган йўлакда кутишга мажбур эди.

Ниҳоят, Абдулла ака билан хайрлашиб, кўриқчилари жойлашган шаҳарчага йўл олди. Лобарнинг ёнида жами қирқ беш минг доллар

колганди. У ҳар қандай киморбозни ютишга ишонар, агар ўша кампир Анна Сергеевна бўлиб чиқса, азбаройи аччиқ устида устозини ҳам шип-шийдон қилишга амин эди.

Бегона юрт, бегона йўллар, бегона одамлар. Қаерга борманг одамлар ниманингдир ташвишида юрганини кўрасан. Йўл четида дам камбағалнинг, дам бойнинг уйи кўришиб қолади. Олисадаги кулбаларда ҳам одамлар яшашади, ўйлашади, телевизор кўришади. Зеро, бу ёруғ дунёда миллиард-миллиард одам яшайди. Ҳар бирининг ўз қисмати бор: қачондир, қаердадир тугилган; қаердадир, қанақадир аҳволда вафот этади. Шу – уларнинг қисмати! Шу ораликда улар гўё дунёда асосий шахс умрини кечираётган каби яшашади. Мен борман, мени бор деб ўйлашади, дейишади. Тавба, миллиардлаб одамлар тарих олдида бир сония яшагандек ўтади-кетади. Ҳозир Лобар машина ойнасидан текисликни кузатиб бораркан, шуларни хаёлидан ўтказарди. “Мен ҳам ташвишнинг қулиман. Аллақачон этак силкишим керак бўлган кимор бандасиман. Қиморбоз эканлигини тан олмайдиган ҳақиқий киморбоз! Эртага улар билан ўйнайман. Нега? Нима учун? Шундан сўнг нима ўзгаради? Битта киморбоз камаядим, ўнгами, дунё учун нима фарқи бор? Балки бу ўйин охирига етмас, отишма бошланиб кетар... Менга қараб ўқ узилса, битта ўққа ўламан. Мурдам ҳам сарсон бўлади. Бироқ ҳозир ортимга қайтолмайман, эримнинг ахvoli оғирлашса ҳам. Анна Сергеевнанинг дарагини эшитганман. Озодани ютиб олган, хўрлатган, ёш жонидан жудо этган киморбоз кампирнинг пайида юрибман. Биламан, уларнинг излари Осие-ю Европада сўқмоқлар ҳосил қилган. Уларнинг излари Парвизнинг мазорини босиб ўтган. Қувонни ҳам эҳтимол шу сўқмоқлар Туркияга элтгандир. Мен эса йўлини йўкотган, бепоён дашт ўртасида қаёққа юришни билмаётган йўловчиман. Бугун ўнгимда, эртан сўлимда чирок милтиллайди. Қиморхона чироғи! Ўзимни ўша ёққа ураман. Аниқ манзилни кўзламаган мендаин дарбадар нечта экан? Санаб бўлармикан уларни?!”

...Йўлдаги оғир хаёллардан тодиққан Лобар шаҳарчада кечкурун пайдо бўлди. Озоданинг эри айтган кўчадаги автомойка ёнида

кўриқчилар галма-гал навбатчилик қилиб бекани кутмоқда эдилар. Таксидан тушган Лобар атрофини диққат билан кузатди. Кўриқчиларнинг бири ота маҳалласидан эди. Лобар уни туришидан таниди. Бу йигит армиядан қайтгач, кураш тўгарагида мураббийлик қилиб юрди. Соврин учун курашга тушиш, оғир юк кўтариш мусобақаси, гоҳо оддий мардикорлик аслида унинг ўзига ёқмасди. Лобар хизматга чақирганда, шоҳ кизидай кўриқлашига жон-жон деб қасамёд қилди. Иккинчи кўриқчи эса унинг кўча таниши. Кучига ишониб, дуч келган билан муштлашавериб, ахийри ўн ой камалиб ҳам чиққан. Қозоғистонга биринчи келиши эмас. Қозоқ тилида гаплаша олади.

- Кўп кутдинларми? – Лобар йигитга қарамасдан гапирди.
- Ҳаммаси жойида.
- Квартира тахтми?
- Тахт.

Улар Лобарни ўзлари кўним топган уй рўпарасидаги уйга жойлаштиришди. Йигитлар кечаси билан навбатма-навбат кўшнининг эшик-деразасидан кўз узмай чиқдилар. Битта тўппончани Лобар оливолганди.

* * *

Эрталабки тўққизлар эди, чамаси. Хусусий меҳмонхонага мўлжаллаб қурилган, аммо гоҳ диско-бар, гоҳ ресторан бўлиб фаоллят юритган бино эшигини тақиллатмасдан очган Лобар қари хўжайинни чўчитиб юборди.

– Кимсан? Нима бор сенга? – беихтиёр ўшқирди хўжайин (негаки, унинг ёнида Қозоғистонга донги кетган икки қиморбоз ўтирарди).

– Бинони жуда чиройли қурибсиз-у, лекин тарбиянгизни бузиб кўйибсиз, – деди Лобар кираверишдаги ушбу залнинг нақшинкор шифти ва тилларанг қандилларига маҳлиё бўлиб.

– Бу ер фоҳишахона эмас! Чикиб кет! – дея хўжайин Лобар томон юрди. – Бўл! Бўл тез!

– Нима, мени фоҳиша деб ўйладингми, даъюс?! – Лобар шундай

важоҳат билан гапирдики, хўжайин такка тўхтади. Олишув бошланса, кеч қолмаслик учун Лобарнинг йигитларни остона ҳатлашди; бири қўйнига кўл солиб, тўппонча дастасини маҳкам ушлаб, бармоғини тепкига қўйди.

– Кимсан? – қайта сўради хўжайин.

– Лобарман, қартабоз аёл. Агар эшитмаган бўлсанг, устозимни танирсан: Анна Сергеевна. Балерина! Униям танимасанг устозимнинг устозини айтаман: чеченистонлик кимор афсунгари Зарема. Биронтамизни эшитган чиқарсан?

– Танайман, танишним истамайман. Бу қошона қиморхона эмас, кечки ресторан. Тушунтиролдимми ё русчалаб гапирайми?

– Бўлди, танидик, – деди орқароқда турган қозок қиморбози лабига сигарет қўндириб. – Ҳаммамиз сен ҳақингда эшитганмиз, Лобар. Фақат танимасликни хоҳлаганимизнинг сабаби, сен қачондир интерполга хизмат қилгансан. Ҳозир ҳам уларни эргаштириб келган бўлсанг, энди номеринг ўтмайди. Яхшиликча этагингни йиг. Қиморбозлар билан ўчакишма.

– Мен ўйнамоқчиман, – деди Лобар.

– Мелисага кучуклик қилмаётганингга қандай ишонсам бўлади?

– Озода менинг шогирдим эди. “Балерина” лақабли ёлланма қартабоз уни хонавайрон қилиб, ўлимига сабабчи бўлди. Бечора келинчак қарта сурган даврада ўйнамоқчиман. Агар ишонмасанглар, шаҳримга бориб, билиб келинглар. Биз Озодани кимлар бадном қилганини ҳеч кимга гуллаганимиз йўқ.

– Менга нима фарқи бор?! – қиморбоз қулочини кенг ёйди. – Озода деганингга қўлимниям теккизмаганман. Сен биланми, башқаси биланми, қарта ўйнайвераман. Аммо хоин бўлиб чиқсанг, россиялик қиморбозларнинг бошини ейсан. Кейин улар сени йўқ қилишади. Менга эса қимор ўйнаганим учун қанча беришса, шунча ўтириб чиқаман, холос.

– Бунча камоксирамасанглар-а?! – Лобарнинг энсаси қотди. – Хўш, ўйин қачон, қаерда бўлади? Булар йигитларим, милициядан эмас.

Қиморбоз сигарет тутунини пуфлаб, Лобарга жуда яқин келди. Даярли шивирлаб:

– Ўйин энди бу ерда бўлмайди, – деди. – Петербургга белгилаганмиз. Қиш келаяпти, Россиянинг узун кечаларида камин олдида юз минг

доллар ютқазсанг ҳам ичинг ачимайди.

– Ичи ачимайдиган одамга ўхшайсиз, – киноямуз кулимсиради Лобар. – Майли, Россия бўлса, Россия-да. Айтгандай, Балеринанинг исм-шарифлари нима экан? Ҳар ҳолда ялмоғиз билан танишиб олгандирсиз?

– Қаёқда! – қўл силтади қиморбоз. – У билан танишиб бўларканми?

– Қип-қизил жинними?

– Йўқ, руслар гаплашишга қўйишмади. Умуман олганда, у ялмоғиз ҳам эмас. Қимор мафиясининг қўлида кўғирчоқ. Аниқроғи, ўлимга маҳкум этилган асира. Қачон ютқазса, отиб ташлашади, тамом-вассалом. Нега боя Анна Сергеевна, Балерина дедингу яна мендан сўраяпсан?

– Анна Сергеевна менга лаънати қартани ўргатган, Балерина деб тахминан айтдим. Чунки у бир вақтлар опера-балет актрисаси бўлган. Россиялик Балерина лақабли қиморбоз аёл ҳақида эшитганимдаёқ шубҳа-гумонга бордим. Анна Сергеевнани ўлган дейишганди. Наҳотки, Балерина кампир бўлиб қайта тирилган бўлса?

– Петербургда юзма-юз келганда биласан, Аннанг билан Балерина битта одамми, йўқми. Ҳозир эса ичкарига қирамиз. Гап бор сенда, хотин қиморбоз.

– Нима масалада?

– Қимордан бошқа қандай масала бўлиши мумкин.

Шу гаплардан сўнг қошона соҳиби ховуридан тушди. Қиморбознинг ҳам димоғи очилди. Улар ноз-неъматга тўла дастурхон атрофида анча вақт ўтириб қолишди. Катта қимор не ваддан мазкур шаҳарчада уюштирилгани ҳам ойдинлашди. Шу бино хўжайини шўролар даврида шаҳарчани бошқарган экан. Кремлдаги хизматдош дўстига суяниб, ҳатто, маҳаллий раҳбарларни ҳам писанд қилмай қўйибди. Аҳвол шу даражага етибдики, шаҳарчадаги ёшу қари салкам унга сиғина бошлабдилар. Мансабидан тушгандан сўнг ҳам, ҳозир ҳам унинг исм-фамилиясини эшитганлар хайиқар эмиш. Бир юмалаб мулкдорга айланиб қолган собиқ раҳбар қимордан даромад лўнда-лўнда тушишини эшитиб, қиморхона очибди. Биров мушугини “пишт” дейишига ишонмагани учун ҳам катта қиморни шаҳарчада ўтказишга бош-қош бўлибди.

– Яқинда шаҳарчани бутунлай сотиб оламан, – кўксига урди

хўжайин. – Москвадаги ўйинга манави икковини ёллаганман. Қўлларига юз минг доллар тутқазаман, насиб этса, миллион билан қайтамыз.

Лобар ароқ таъсирида алжираб қолган мақтанчокдан кўз узиб, киморбозга маъноли қаради.

– Ўйин Петербургда бўлади дегандингиз, шекилли?

– Петербург Москва дегани, Москва эса Петербург. Янги келишув бўйича бир талай сўзларни алмаштириб қўллашга мажбурмиз.

– Демак, гапларингизни тескари тушунишим керак экан-да?

– Ихтиёрингиз.

– Озодага қўлингиз теккан, Балерина, бу – Анна Сергеевна, ўйин қишда эмас, яқин кунларда Москвада бўлади, камин олдида ўтирмайсиз, юз минг доллар ютқазмасликка ишончингиз комил ва хоказо. Тўғри тушундимми?

Мезбонлар аламдан хохолаб қулиб юборишди. Агар Лобар ёлғиз келганида ёки тўппончаси бўлмаганида уни ўтирган жойида бўғиб ўлдиришарди.

Ҳозир эса Лобардан қўркишди. У тўппончадан усталик-ла фойдалана олармиш, деб ҳам эшитишганди.

Хуллас, Москвага борадиган кунларини аниқлаб, тинчгина хайрлашдилар.

* * *

Ҳар ким келган йўлидан ортига қайтди: кўрикчи йигитлар йўл машиналарида, Лобар Абдулла ака билан самолётда. Албатта, Абдулла ака даволанишга улгуролмади ҳам. Бир кўнгли Лобарга эрини клиникага ташлаб, Москвага боришда олиб ўтишни амр этса, яна бир кўнгли киморбозлардан ҳадиксиради; улар эрини гаровга олиши ёхуд ўлдириб қўя қолишлари ҳам мумкин эди.

Қозоғистондан қайтишганини эшитиб, қариндош-уруғлари кўргани келишди. Дарров қайтиш сабабини Лобар тушунтирган бўлди:

– Олмаоталик шифокорнинг устози Москвада яшаркан. Дунёга донғи кетган профессор дейишади. Шогирдининг қўли яхшими, устозиники? Албатта, каттасиники яхши-да!

Қозоғистон сафаридан рағбатлангириш мақсадида Лобар кўриқчиларга икки юз доллардан мукофот берди. Улар то Москвага кетгунларича тўппонча, пичок қўл жанги бўйича ўзларича тайёрланишди (бирок Россияга барибир тўппончасиз боришга тўғри келди).

Лобар ҳар кунни бир марта жавондаги очилмаган қартага қараб кўяр, аммо ушлагиси келмасди. Қутисида жимгина ётган ҳар бир қарта донаси не-не қасофатларни бошлаб келиши мумкин. Қарта – ўйин сифатида кашф этилди, аммо қартани қарғиш урди, балоқазолар ўйини бўлиб қолди. Лобар “Нега нарда, шахмат-шашка, домино каби ўйинлар ҳалокатли эмас-а?” – деб хаёлидан кечирарди.

Нихоят, Россияга кетадиган дам келди. Лобар бир вақтлар Маъруф билан яхши ниятда қадам қўйган ўлкада ҳаётини бутунлай ўзгартириб юборган савдоларга гирифтор бўлган эди. Ўша пайтдаги Лобар ким эди? Маҳалласидан четга чиқмаган, синфдошларидан бўлак йигитлар билан гаплашмаган, умрида ёлғиз тунамаган хуркак қиздан чиққан муштипар келинчак. Энди у юз минглаб доллар, қизлару дала ҳовлилар тикиладиган катта киморга бормоқда. Икки кўриқчиси икки сонияда мурдага айланмаслигига, Лобарни ҳам ўлдириб, пулларини талаб кетмасликка ҳеч ким кафолат бермайди. Неча марта қамалиб, одамни одам ўрнида кўрмайдиган; юзхотирлик, виждон, имондан бегона кимсалар давраси...

Москвага учишдан аввал Лобар кўриқчиларининг изини йўқоттирди. Бири Хоразмга, иккинчиси Тошкентга кетди, гўё.

Ҳақиқатда улар Тошкент аэропортидан Россияга учишди. Лобар ва Абдулла ака эса бир тўда қариндошлар кузагувида Самарқанд аэропортига йўл олишди.

Эрининг фарзандлари шу ойлар ичнда оталарига ўзгача меҳр қўйиб, еру кўкка ишонмай қўйгандилар. Қиморга кетаётганларини билсалар борми! Ўғил-қизи-ю, опа-синглиси Лобарнинг сочини битталаб юларди, эҳтимол.

Улар сезмаган бўлса-да, Абдулла ака пайқаган экан, самолёт кўкка кўтарилиши билан Лобарга деди:

– Қозоғистонда икки кун қаерга йўқолиб қолганингни билмайману, лекин Худо асради бизни.

– Негача унақа дейсиз? Россияда танишган дугонамни, баҳонада Жезқазганни ҳам кўриб қайтдим десам, кайфиятимни бузасиз-а?

– Майли, ҳар кимга инсоф берсин. Фақат сендан илтимос, Москвадаги шифохонадан рухсатимсиз ташқарига чиқмайсан.

– Бу илтимос эмас, буйруқ-ку! Жон-жон дердим, буйруқ бўлса ҳам! Аммо шифохонадан менга жой беришмайди. Шундоқ яқингинасида меҳмонхона бор.

Абдулла ака хотинининг жавобидан коникмагани ғам-ғусса аримаган юзидан яққол сезилди.

– Россияга умрингизда биринчи келишингизми? – кулиб сўради Лобар.

– Эҳ-ҳе, икки йил юрганман ўрмонларида, – деди Абдулла ака. – Билиб қўй, мен армияга чақирилиб, шу ерлардан учиб ўтганимда, сен планда ҳам йўқ эдинг.

– Планлар кўп ўзгаради, – деб Лобар кўзларини оҳиста юмди.

* * *

Авалло жосуслардан эҳтиёт бўлмоқ лозим эди. Агар милиция Лобар ва йигитларининг изига тушиб, қиморхонани босишса, шунча саъй-ҳаракатлар зое кетади. Анна Сергеевна билан гаплашиб олиш ҳам (агар у тирик бўлса), Парвизни топиш ҳам (агар у ҳам ўлмаган бўлса) чиппакка чиқади. Лобарнинг юрагида тугун ечилмай қолса, энди у яшолмайди. У ўйнамоғи керак; ўйнамаса ўлади, хумор қилиб ўлади. Азбаройи қарта хуморидан эмас, уларни кўриш, курашиш, қонига ташналик хуморидан!..

Бу гўша Лобарга нотаниш эди: учли минорали черков, ойнаванд банк биноси, бир қаватли ошхоналар. Шомилнинг уй қамоғидан камдан-кам чиққани боис шаҳарнинг юздан бири таниш эди унга.

Шундай бўлса-да, йигитлари олдида ўзини эркин тутиб, ошхоналардан бирига кириб борди. Бир чашкадан қаҳва ичишгач, кўриқчисидан сўради:

– Россия об-ҳавоси ёқдимми?

– Ёқди.

– Ёққан бўлса айт-чи, анави машиналар қачон кетади? Ахир, сен бу об-ҳавода ўн беш кундан буён турибсан.

– “Мерседес” уч-тўртларда, “Сенатор” кўпинча бешларда.

– “Лимузин”-чи?

Шу пайт орқадан касалманд аёлнинг хиркироқ, лекин жаҳлга

йўгррилган овози эшитилди:

– “Лимузин” кечадан бери шу ерда, унинг кетишидан сенга нима наф?

– Лобар ўгирилиб, узун қора либос, қора телпақдаги кампирни кўрди. Юзи буришиб, ковоклари салқиб қолган, нигоҳлари алланечук совуқ, ўн беш-йигирма ёшга бирдан қариган бу кампир Анна Сергеевна эди.

– Ёлғиз ўзингизмисиз? – сўради Лобар бамайлихотир ўрнидан тураркан.

– Шомилдан қўрқаяпсанми?

– Чеченлар билан сариқ чақалик ишим йўқ, – дея Лобар устозининг кўзларига еб кўйгудек тикилди. – Янги хўжайинларингизни назарда тутаяпман.

– Улар менинг хўжайинимми? Истасалар сенинг ҳам хўжайининг бўлишади.

– Анна Сергеевна, сиз энди ожиз бир кампирсиз, ўзингизни довулга тенглаштирманг.

– Тенгак довулга айланганингга раҳмим келади.

Анна Сергеевна ташқари эшикка караган захоти чарм курткали кимсалар бостириб киришди. Ошпазлар хонасидан ҳам қуролланган барзангилар чиқиб келдилар. Лобар ва кўриқчиларни орқа ҳовлига хайлаб, қутилар ёнига бир қатор тизишди.

– Ким булар? – ўдағайлади тўда бошлиғи тўппончасини сийтаб.

– Милицияга алоқаси йўқ.

– Милиция мени кизиктирмайди! Уларнинг киморга ҳам алоқаси борми-йўқми?

– Улар кўриқчиларим...

– Кераксиз пухсалар дегин! – Тўда бошлиғи шундай деб тўппонча тепкисини икки марта босди. Овоз тиндиригич ўрнатилгани боис ўқ овозлари намикқан пистон портлашидек бўғиқ эшитилди.

Лобарнинг пешонасидан совуқ тер чиқиб кетди. Ота маҳалласидан ёлланган курашчи йигит бир нуқтага тикилганча оғзидан қайнаб чиқаётган қонга бефарқ ётар, иккинчи кўриқчи эса оғриқнинг зўридан тилини ғарчча тишлаб, бир сонияда ўлиб қолганди.

– Пуллариингга ҳеч ким тегинмайди, касалхонадаги эрингга ҳам, – деди котил Лобарга. – Ҳаммасини, ҳатто, ўзингни ҳам тикиб, биз

билан ўйнайсан. Аниқроғи, Балерина билан!

Деразадан маъносиз, боқиб турган Анна Сергеевна билан Лобарнинг нигоҳи тўкнашди. Лобар бу кампирдан шунчалар жиркандики, ортиқ тикилиб турмоққа тоқат қилолмади. Юзини ўгириб, тишларини ғижирлатиб, тўда бошлиғига деди:

– Бошиданок қиморда мард эркакни кўрмадим. Қиморни мард одам ўйнамас экан. Икки йигитимни жувонмарг қилиб, кучингизни бекор кўрсатдингиз. Мен ёлғиз аёл эмасман. Энди ҳаммангизга жуда-жуда кийин бўлади.

Барзангилар кўз уриштириб олишди. Бири Лобарнинг гапига парво ҳам қилмаганини билдириш мақсадида ўлаётган қўриқчини бир тепди.

– Ўлибди, – деб қулди бошлиғига.

– Москвадан четга чиқариб ташланглар, – деди тўда бошлиғи. Сўнгра тўппончасини Лобарнинг пешонасига тираб, сўзлади: – Шомилни назарда тутаяпсанми, Осиё гўзали? Кавказликдек биз ҳам сенга муносиб бўла оларми? Ичингда роса сўкаётганингни билиб турибман. Ўзинг муомала қилолмадинг. Қозоқлардан қароргоҳимизни аниқлаб олиб, одам кўйдинг. Балки яна одамнинг бордир? Йўқми? Унда таъзиямни қабул қил.

– Қиморхонангизга бошланг – деди Лобар.

Тўда бошлиғи шотирларига қараб ажойиб мусиқа эшитаётган каби кўз сузди.

– Ох-ох, кўрдиларингми? – деди у. – Ҳақиқий киморбоз мурдалар устида ҳам қиморни ўйламоғи лозим. Ўртак олинглар бу аёлдан!

Қотил тўппончани кўйнига жойлаб, эшик сари юрди. Унинг хатти-ҳаракатини сўзсиз тушунган икки йигити Лобарни ўртага олиб, кўчага чиқишди. “Мерседес”лар мунтазир эди. Қозоқлар айтган манзил ортда қолиб, бошқа бир маконга – қайсидир касалхонага қарашли лаборатория ҳовлисига кириб келишди. Орқа дарвоза эски уйлاردан иборат боши берк кўчага олиб чиқди. Бу ерда кимор ўйналадиган мундайроқ бошпананинг ўзи кўринмасди. Кўчаси йўқ, одамлар ташқи оламга лаборатория ҳовлиси орқали кириб-чиқиб юришса-ю, яна халқаро ўйинга марказ бўлолса?!

Лобарни машинадан туширишди. Эски ёғоч дарвозали умумий ҳовлига, ундан кейин темир эшиқдан ҳашамдор ҳовлига кирдилар.

Бу уйнинг дарвозаси бош кўчага қараган бўлиб, орқаларидан пойлаб келмаслик учун махфий эшикдан келишганди.

– Мана, пулинг, – барзангилардан бири Лобарнинг тиззасига сумкасини ташлади. – Эллик минг ҳам чиқмайди-ю, юришинг оламни титратади-я!

– Аёлнинг пулини санаган эркакнинг кўли синсин! – деди Лобар ўзбекчалаб.

Шайка аъзоси тушунмай:

– Нима дединг? Ўлдираман... – деб хезланган эди, Лобар сумка билан қулочкашлаб туширди.

Тўда бошлиғи аралашмаганида Лобар мушт таъминни татиб кўрарди. У шотирини нари итариб, Лобарнинг томоғидан олди.

– Қаерда эканингни унутма! Шомилнинг Маловерга ўхшаганларга кучи етган. Мен эса сениям, униям итдек ўлдиришга қодирман.

Қимор бошлангунча Лобарни бошқа безовта қилишмади.

* * *

Коронги тушиб, хоналарда чироқлар ёнди. Лобар Анна Сергеевнани кеч соат ўнда кўрди. Худди захирадаги кўшниларни жанггоҳга туширишгандек, икки аёлни столга кечроқ таклиф этишди. Бунгача камида беш киши ярим миллион долларга яқин пулидан айрилиб, ичиш-чекиш учун нариги хонага чиқиб кетишганди. Ўйинда иштирок этаётганларнинг ҳам пуллари кўшишганда жами бир миллион доллардан зиёд маблағ тўпланганини Лобар чамалаб кўрди. Ёнидаги қирқ минг доллар билан мактана олмайди, аммо рақибларини янчиб ташлашга шунчалар ишонардик... Фақат Анна Сергеевнанинг хўжайинлари аламларига чидоёлмай қуролларини ишга солишмаса, бас.

– Салом, – деди Лобар.

Анна Сергеевна хўрайиб қаради, сўнг ортидаги хазинабонга саволомуз боқди-да:

– Қанча? – деб сўради.

– Юз минг доллар.

– Ўғри аёлни ютишим учун ярми ҳам кифоя, – деди Анна Сергеевна.

– Сал кам яримига шериксиз, иккиюзламачи, – ўқрайди Лобар.

Сал нарида турган тўда бошлиғи қарсақ чалиб, гердайган кўйи яқинлашди.

– Браво, Балерина, браво! Сиз енгилмас картабозсиз! Азройил ҳам ўйинингизни кўриб қайтиб кетди, “ютқазсангиз ўлдираман” деган қароримга бекорга хомтама бўлди. Хўш, рақиблар ичида битта янгиси бор. Лекин у сиз учун янги эмас. Аммо пули бор-йўғи қирк минг деб арқонни калта ташлаб қўйманг. Унинг эри, дўконлари, тиллалари бор. Қолаверса, ўз жонини ҳам тикиб ўйнашга ваъда берган. Демак, бундан нақд юз минг доллар соғиб олсангиз бўлади. Устомонлар эса, – тўда бошлиғи қўлини Анна Сергеевнанинг елкасига қўйди, – юз эллик мингни қандай ундириш тўғрисида бош қотиради.

– Нутқинг тугаган бўлса, ўйинни давом эттиришга рухсат берарсан, – деди калта соқоли, калбош киморбоз.

Тўда бошлиғи ваҳшатли кимсага ҳайикиброқ қараб деди:

– Эҳтиёт бўл, янги хонимга уйингдаги мушугинггача ютқазиб қўйма.

– Аёл картабозларга ҳамиша тупурганман, – деди калбош очикчасига.

Анна Сергеевна гинг демади, гўё у мурватини бураб қўйишларини кутаётгандек бир нуқтага тикилган кўйи бош қотирарди. Лобар зомбига айланган собик актрисага киё ҳам бокмади, унинг қандай ўтирганини кўз қири ила кўрмоқда эди.

– Менимча, бу сафар қон тупурасиз, – деди Лобар паст овозда.

– Бошладик! – ўшқирди калбош. – Бунақа танаффусларга тоқатим йўқ.

Янги қарта очилди. Ёкут кўзли узук таққан бақалоқ кимса ҳаммага қарта таркатди. Лобар унинг семиз бармоқларидан кўз узмас экан, қарта сузиш украинча усулда амалга оширилганига диққат қилди. Бунақа ўйинларни, айниқса, хохоллар роса қотиришади. Лобар қўлидагиларга қаради. Ҳа, булар ҳақиқатан устомон кўринади, ютиш осон эмас. Илк қўлда ҳеч қандай ўйинсиз икки минг доллардан айрилган Лобар Анна Сергеевнанинг қарталарига зимдан нигоҳ ташлади. Гарчи сирт томонидан кўринмаса-да, ўртасидаги “туз” эканлигини кампирнинг бармоқларидан англади.

Ўйин давом этди. Ҳаш-паш дегунча бақалоқ ўн олти минг

долларни бой берди. Кейинги кўлда Лобар икки “зот”га ишониб, пул тика бошлади. Бу сафар ҳам Анна Сергеевна хирмон кўтарди. Лобардан саккиз минг, қолганлардан ўн минг доллар кўлдан кетди.

– Ҳозирча ёмон эмас, – деди тўда бошлиғи Анна Сергеевнанинг ортида тик тураркан. – Хонимлар ва жаноблар! Қимор нафақат копоқ доллар, балки гўзал аёллар ҳам демақдир.

Барчаси Лобарга хўмрайиб қарашди. Бироқ мақтанишга ҳали эрта экан. Кейинги ўйинларда Лобар олтамиш минг, Анна Сергеевна эллик минг доллар ютиб олди. Калбош ва бақалоқнинг қайтиб омадлари чопмади. Ярим кечага бориб ўйиндан шип-шийдам ҳолда чиқишди. Калбош сал бўлмаса отишма бошлаб юбораёзди.

– Сен, – деди у тўда бошлиғига, – охири вақтлари урғочи шоқолларинг билан жонимга тегаяпсан! Қўлингдан келса, ўзинг ўйна!

– Шахсан мен билан ўйнашга арзимаёсан-да! Арзиганингда хотинларга ютқазарминдиг, ялтир бош?!

Икковини зўрга тинчлантиришди. Аммо калбош киморбозларни эргаштириб чиқиб кетди. Улар билан албатта юз минглаб доллар ҳам кетди, чунки ўйинга тушиш ниятида ўтирганлар бир талай эди.

– Давом этинглар, – деди аламзада тўда бошлиғи бир рюмка арокни жигилдонига куйиб.

Лобар ва Анна Сергеевна бир-бирини эндигина кўраётгандек картадан бош кўтаришди.

– Сенмисан? – гўлдиради Анна Сергеевна. Лобар олдинга хиёл энгашиб:

– Ҳа, менман, – деди.

– Сенлигингни кўриб турибман, – кампиннинг туси ўзгармади. – “Туллак, айгокчи, ўғри ва хоин сенмисан?” деб сўраяпман.

– Сиз айтган сифатлар меники эмас. Аммо, биласизми, энг ёмони нима?

Аччиқ ҳақиқатни эшитишни истамаган Анна Сергеевна столни муштлади, кўзларидан ўт чақнаб деди:

– Энг ёмони шуки, тутиб бериш учун пистирма кўйиш! Халоскорини ўлдириш учун Москвага ёлланма қотил юбориш! Устозини ютиб, ўлимга маҳкум этиш мақсадида киморда юзма-юз келиш!

– Устоз ва халоскор деб ўзингизни назарда тутаяпсизми? Билиб қўйинг, сиз – одамхўрсиз! Мени, оиламни, адашган келинчакни, йигитларимни, билмаганим яна қанча-қанча инсонларни едингиз! Ҳозир эса мени емоқчисиз! Мана!.. Манавини ейсиз!

Лобар бошмалдоғини икки бармоғи орасидан чиқариб телба кампирга кўрсатди. Тўда бошлиғи кичкинна сахна кўринишига атайин халақит бермади.

– Ким нима ейиши ўйин охирида маълум бўлади, – деди у хакамлик қилаётгандек қарта столи устига қўл чўзаркан. – Ҳозир эса қуруқ гапларни бас қилиб, бошланглар ўйинни!

Ўйин шиддати атрофдагиларни-да терлатиб юборди. Шу боис муздай ичимликлар ича бошлашди. Ташқари эса тобора совиб борар, шаҳар аёздан сукутга чўмганди.

Қартада тентаклик қилиб бўлармиди. Қартада ҳис-туйғуга ўрин бормикан? Икки аёлнинг ўчакиши охир-оқибат шу бўлдики, бор бисотларини тикиб ташлашди. Анна Сергеевна жами ютуқлари-ю тўда бошлиғининг пулларини, Лобар ҳам сўнгги чакаси-ю дўконларини тикди. Ҳаёт-мамот ўйини деб шунни айтадилар. Ўртада сон-саноксиз бойлик, икки ёнда икки аёл, икки тақдир. Қўлларида қарталар!

Анна Сергеевна мурдадай котиб қолганди. Тўда бошлиғи унинг авзойига қараб, қолган пулларини беришга юраги бетламади. Анна Сергеевна ҳам сўраёлмади. Сўрашга ҳоли қолмаган эди. Негаки, Лобар жўрттага қарталаридан бирини, “туз”ни кўрсатиб, маъноли қараб қўйди. Қолаверса, бор-будини тикдими, демак, картасига ҳаддан ташқари ишонаяпти. Қўлида “туз”лардан камида иккита бўлса ажабмас.

Тўда бошлиғи Балеринанинг қулоғига шипшиди:

– Нималар қилаяпсан, қари тўнка?! Агар бой берсанг, тўппончам ўқлари қоқсуяк баданингни шу бугуноқ илма-тешик қилади!

Анна Сергеевна сесканганини сездирмаслик учун кўзларини бирдан юмди. Хиёл ўтмай ўзига келиб, хўжасига тикилди.

– Бизни холи қолдирсанглар, албатта, ютаман.

– Бу нима деганинг, ялмоғиз?

– Унга ўзимиз тушунадиган гапимни айтсам, довдираб қолади, ўйнаёлмайди. Бу – афсун! Бегоналар олдида афсун ўқиёлмайман.

Тўда бошлиғи одамларига ишора қилди. Улар эшикка йўналишганда, орқаларидан ўзи ҳам эргашди.

– Барибир сизни енгаман, афсунларингиз менга таъсир қилмайди, – деди Лобар.

– Енгишинг мумкин эди... Аммо йўлини топдим, – жавоб қилди Анна Сергеевна.

– Йўли қурол кучими? Айтиб қўяй: куч билан тортиб олинган бир сентим минг-минг доллар бўлиб тешиб чиқади. Хўжайинингиз ҳам вазиятни тушуниб, пайтавасига курт тушиб қолди. Қиморбозларнинг нигоҳи менда! Бугун-эрта натижаларни эшитишга ошиқадилар. Менга куч ишлатилганини билсалар борми, ҳамманг қимордан кетасан! Сизлардан қўрқиб, ҳеч ким яқинлашмай қўяди. Бу илоҳиёт эмас, ҳаётий гаплар, Балерина хоним!

– Меникиям афсун эмас, Люба, – деди Анна Сергеевна, – ҳаётий гап, сеникидан минг чандон ҳаётий! Қани, қарталарингни ташла, таслим бўл. Ўзингни, эрингни, қариндошларингни ютқазмаганинга шукр қилиб, юртингга жўна. Пул топилади, жон эса... – Анна Сергеевна лабларини жуфтлаб, бош чайқади.

– Ўртада икки юз-уч юз минг доллар пул ва менинг эмас, сизнинг жонингиз бор. Ҳозир шармандаларча ютқазасиз! Нега шундай музаффар онларда таслим бўларканман? Даволанишингиз керак эди, Анна Сергеевна, сиз – касалсиз.

– Даволаниб чиққанимга, қайта тирилганимга олти ойдан ошди. Менинг эмас, бошқа одамнинг даволанишини, тирилишини ўйлашинг керак энди.

– Кимнинг? – сўради Лобар зўрға. – Кимнинг тирилишини ўйлашим керак?

– Ўғлингнинг... – шивирлади кампир.

Лобарнинг қалбида акс-садо янгради: “ўғлингнинг... ўғлингнинг... ўғлингнинг...”

Унинг боши айланиб кетди. Шу лаҳзада “алдамаяптимикан?” деб кўнглидан ўтказди ҳам.

– Ўғлим ҳақида нималар биласиз? – Лобар гўёки икки киёфада ўтирарди: йиғламоқчи бўлган она ва ғажиб ташлашга шайланаётган ёввойи.

– Ўзингни бос, Люба, – деди Анна Сергеевна. – Қўлингдаги

қарталарни ташла, анави қолганлари билан аралаштириб юбор. Юртингга кетишинг учун йўл пули бераман, ўғлингни топасан.

– Алдамаётганингизга қандай ишонтира оласиз?

– Суратини кўрсатаман. Шомил “унинг исми Парвиз, бечора бола кўп кийналди, ҳали кўп даволаниши керак”, дебди.

Лобар қарталарини столга оҳиста кўйиб, ўртага сурди. Лаблари алланималарни пичирлади, калтираётган кўли Анна Сергеевнага чўзилди.

– Суратни беринг.

Кампир бир зумда ички чўнтақларини титкилаб, расмни топди.

– Илтимос, аввал қарталарингни аралаштириб ташла, – деди у. – Ўзингга кучсиз қарталар ол.

Лобар учта қартани умумий карта тахлами орасига тикиб, аралаштирди. Сўнг ўрнига оддий қарталарни олди.

– Ма, – деди Анна Сергеевна, – болангни томоша қил.

Лобар кўзларига ишонмади. Нахотки, шу Парвиз бўлса?! Шомил кўлида кўтариб турибди, касалманд Парвиз бошини бир томонга оғдирган, нигоҳи маъносиз; орқада кумлоқ соҳил, поёнсиз денгиз.

– У қаерда? – сўради Лобар титраб.

– Билмасам, балки Италиядадир.

– Шомилни... қачон кўрдингиз?

– Шомил ўғлингни қутқарган валинеъмат... Ўғлинг Шомил билан биргалигини, у тирик эканлигини, мана, билиб олдинг.

– Манзилини айтинг!

– Телба кампирга манзилини айтармиди?! Икки ойлар аввал тўсатдан хонамга бостириб келди. Озиб кетган, чарчаган, аввалги Шомилга ўхшамайди. Анавилар мени жиннихонада ўлди деб гап тарқатишганди. Шомил аввалига ишонибди. Қиморбоз кампир ҳақида эшитгач, Россияга келишдан ҳеч ўзини тиёлмабди. Бир оз суҳбатлашдик. Сенинг тақдиринг, ўғлингнинг ғаройиб қисмати, ўзининг кейинги ҳаёти ҳақида ҳам гапирди. Мафиялар ўртасида бир шартнома бўлгани учун Шомил бу гал россияликларга тегинолмади, лекин ўч олиш фурсати келишини айтди. Ундан шу суратни олиб қолдим. Эҳтимол, почта орқали уйингга юбормоқчи бўлгандир.

• – У Сицилияда, – пичирлади ўзига-ўзи Лобар. – Болам тирик...

– Сен ютқаздинг, – пулларга имо қилди Анна Сергеевна, – аммо

ўғлинг ва Шомил ҳақида гапириб қўйма.

Эшик тарақлаб очилиб, тўда бошлиғи кириб келди.

– Яна қанча кутаман? – дея дағдаға қилди у.

– Тамом, – деди Анна Сергеевна. – Бунинг бир сенти ҳам қолмади.

– О’кей! Фақат қарз-ҳаволага асабим бардош беролмайди.

Икки аёл қанақа қарз хусусида гап кетаётганини тушунмай тўда бошлиғига саволомуз боқдилар. Жиноят устаси телефон рақамларини териб, кулогига тутди.

– Алло, ҳар доимгидек... Ҳа, байрам, – деди у аллакимга. – Аммо дўконларини сотиб, пулини ундириш учун Осиёга бориб юрмаймиз. Учта дўкон – учта одам. Иккитасини олиб бўлдик, кеча эрталаб... Ҳа, кўрикчилари. Энди яна бир одам қолди, иккинчи клиникада. Исми Абдулла, фамилияси...

– Нима, сиз эримниям ўлдирмоқчимисиз? – Лобар сакраб туриб, тўда бошлиғининг тумшуғи тагига икки ҳатлаб етди. – Бундай шартлашмаганмиз!

Тўда бошлиғи кафтининг тескари томони ила Лобарнинг юзига тарсаки тушириб, гапида давом этди:

– Алло, эшитаяпсанми? Уни касалхонадан олиб кетинглар, ҳеч ким соясини ҳам тополмасин!

– Нима ҳаққингиз бор?! – Лобар бурни қонаётганига ҳам эътибор бермади.

– Қўркма, ўлдирмаймиз, – деди тўда бошлиғи кинояомуз илжайаркан. – Лекин катта пулга Туркияга сотамиз. Янги кулдорлар билан битим тузганман. Ўлимдан кўра шу яхши эмасми эрингга! Хах-хах-ха-а...

Лобарни яна бир кун қамаб қўйишди. Анна Сергеевна ваъдасида туриб, унга йўл пули берди. Икки йигити, эри ва қирқ минг долларидан айрилган Лобар уйига эриникидан қувилган келинчакдай мунғайиб қайтди. Кўнгил чирокларидан биттаси ёниқ эди. Парвизнинг тириклиги хабаридан ёнган умид чироғи!

* * *

Ватанга учишдан аввал у Абдулла ака даволанаётган ўша шифохонага борди. Эрини “қариндошлари” олиб кетилганини эшитиб, узун йўлак охиридаги дераза тоқчасида узоқ ўтирди. Парвизнинг суратини кўксига босди, эркалади, ўпди. Абдулла

аканинг ҳоли не кечишини тасаввур килолмай, кўзларидан милдир-милдир ёш тўкди. Қўриқчи йигитларнинг жасадлари бекафан, бежаноза, аллақаерларда хор бўлиб ётгани учун ўзини ҳеч қачон кечиролмаслигини ўйлади. Бироқ виждон азобида қуйиб адо бўлиб қолмади, уни кўчага, кўчадан аэропортга, ниҳоят, ўз уйига олиб келган бошқа туйғу ҳам туғён қиларди.

Кўзини очганида уйида, момиқ тўшагида ётарди. Тонг отиб кетган, кун совуқ; булутли осмондан ёмғир ёғадими, қор аралашадими, айғиб бўлмайдиган палла эди. Холаваччалари дарров сим қоқишган шекилли, онаси ва холаси дарвозадан кириб келишаётганини Лобар ювиниш хонасидан маҳзун кузатиб турди. Холаваччалари уларни меҳмонхонага бошладилар.

Илиқ сув қолиб, Лобар совуқ сувга юзини чайқади. Кўзгудаги аксига кўз остидан қараб қолди.

– Бу менман, – деди ўзига-ўзи, – секин-аста ўнлаб одамларнинг бошига етаётган, разолат чангини қуюклаштириб, тубсиз жарликка елдек учаётган махлук. Шу кўринишимни чиройли дейишади-я!.. Йўқ, ҳақиқатан гўзал аёлман. Баъзан ёвузлик ҳам гўзал киефада намоён бўлади-ку! Яна ёлғон сўзлайман, риёкорлик қиламан, эхтимол, қўлим яна қонга ботар...

Меҳмонхонага кириши билан ҳамма ўрнидан турди. Лобар бирма-бир кўришиб чикди. Фотиҳа тортилди. Ҳол-аҳвол сўралиб бўлингач, Лобар онасининг юзига қараёлмай, чойни баҳона қилиб, деди:

– Чойдан ичинглар, бундай об-ҳавода чой жуда кетади-да. Куёвларингиз ҳам ҳозир чой ичиб ётгандир.

– Узоқ ётади дейишдимми? – сўради онаси.

– Бир ойми, икки ойми. ишқилиб даволаб юборишади. Бу ерда қолиб кетаётган иши бўлмаса.

– Ҳм, – дея онаси қошларини чимирди. – Бу дейман. Москвада дўхтир қиммат эмасми? Ёлғиз бошинг билан икки ой Россияда касал боқиш осон бўптими?

Лобар елка қисди. Ёлғонни чўзиш унга осон эмасди. Илло, буниси ҳали ҳолва экан. Онаси томоқ қириб:

– Пастки кўчадаги бола билан ўртоғиям Россияда қолдимми? – деб сўради. – Ҳозир келаётганимизда онаси чиқиб, ўғлини суриштирди. Икки юз доллар берган экансан, фотиҳа тўйининг кам-кўстига ишлатишинпти. Шунча вақт курашчилик қилиб юрарди, пулга

ёлчимаганди, бояқишлар.

– Э, ая, – деди Лобар, – улар... улар... Россияда эмас. Ким айтди? Биз жўнамасдан аввал бири Хоразмга, иккинчиси Тошкентга кетганди. Қўлларига тўрт юз доллардан берганман. Билмадим, нима сабабдан бунча пул сўрашди. Уйига айтиб кетмаганларини қаранг-а!

– Онанинг кўнгли болада, боланики далада деганлари шу-да. Сени Россияга олиб кетган, деган хаёлда юрибди онаси.

– Уларни Россияга олиб бориб нима қиламан? Куёвингиз билан менинг йўл пулим ўзи фалон пул, ая.

– Бир ой ишладими-йўқми, бекор пул бергансан-да, – гапга кўшилди холаси.

– Ҳа, тўғри, – маъқуллади онаси.

Икки кундан сўнг Абдулла аканинг фарзандлари ҳам келишди. Уларни кўриб, Лобарнинг ҳуши бошидан учиб, фалокатни сездириб кўйишига сал қолди.

* * *

Тушига Абдулла ака кирди. 30-йиллар эмиш. Аскарлар бир тўда бойларни, шулар билан бирга Абдулла акани ҳам илонизи лой йўлдан Сибирга олиб кетишаётганмиш. Қўллари боғланган, кир яқтак-иштонда, оёқяланг. Лобар “вой-дод, бу одам касал-ку, совуқда ўлиб қолади”, деб айюҳаннос солса, бир отлик: “У сенга нима қилиб берди? Севмасанг бошингга урасанми?” – дебди. Лобар тикилиб қараб, Шомилни танибди. “Шомил ака, энди сизнинг хотинингиз эмасман, мана шу асирнинг қонуний, шаръий завжасиман, наҳотки, мен эрини ташлаб кўядиган аёл бўлсам?” – дебди. Шунда сал наридаги бошқа отлик қаҳ-қаҳ уриб кулибди. Лобар ялт этиб қараса, у Қувон эмиш. “Мени севаман дегандинг, эрингга кўнглинг бор экан, унда ўзга инсонга муҳаббат изҳор этишинг нимаси?” – таъна-дашном қилибди у.

Лобар отликнинг елкасидаги милтиққа қарабди. Бешотар ов милтиғи! Қувон “Шу милтиқда кимларни отганингни биламан”, демоқчидек маъноли нигоҳ ташлабди. Лобар ҳам бўш келмай, кўз қараши ила “Шомилни от, ҳаммасидан кутуламиз... От! Отсанг-чи...” демоқчи бўлибди. Зийрак Қувон ўша заҳоти тушунибди, аммо боши билан “йўқ” ишорасини қилиб, шувуқзор тепаликка тикилибди.

Лобар ҳам ўша ёкка қарабди-ю, Парвизнинг қабрини танибди. “Ё тавба, қабрни бу ерга ким кўчиртириб келди?” – ўйлабди у. Қувон кулиб: “Нимани ўйлаётганингни биламан. Бу қабр эмас, Парвиз тупрокни уюб, гўр ясаб ўйнаган... Ана ўзи!” – дебди. Қўллари тупрок, оппоқ кийимдаги Парвиз “Аяжон! Аяжон!..” деб қичкирибди...

Лобар сесканиб уйгонди. Кўрган тушидан қарахт эди. Назарида, кулоқлари остида Парвизнинг “Аяжон!..” деган нидоси ҳамон аксадо бериб турарди.

Орадан бир канча вақт ўтгач, кўча эшик секин тақиллади. Лобар шундай туюлаяпти, деган ҳаёлда ётаверди. Бирок овоз тинмади. Халатини кийиб, ҳовлига чиқди. Қалин туман симёғоч чирогини ҳам хира торткизиб кўйганди. Иссиқ тўшакдан чиққан бадан рутубатли кечада дирдирай бошлади.

Дарвозахонадаги нақшинкор эшикка кўнғирок ўрнатилган бўлса-да, ташқаридаги кимса эшикни тақиллатмоқда эди.

– Ким у? – сўради Лобар. Нотаниш эркакнинг:

– Лобарга хат олиб келдим, – деган овози эшитилди.

– Кимсиз? Танимаяпман.

– Мен ҳам сизни танимамайман. Хатни эшик тагига кўйдим. Хайр.

Қадам товушлари узоқлашгач, Лобар эшикни очиб, атрофга олазарак қаради. Сирли почтачини кўча чироғи ёруғида, туман ичра ғойиб бўлаёзган маҳал кўрди. У узун бўйли, қора плашли, чўлок кимса эди.

Лобар хатни олиб, эшикни кулфлади. Конвертни йиртиб, мактубни ўқиди: “Россияда бошинга қандай савдолар тушганини биламиз, – деб бошланган эди мактуб. – Аслида барчаси ўзингнинг хатоларинг. Агар урушни давом эттираман десанг, декабрнинг ўнинчи кунигача Истанбулга етиб бор. Тошқалъа деган жойда етти мамлакатдан келган киморбозлар ўйин уюштиришади. Россиялик киморбозлар Анна Сергеевнани олиб келишади. Биз сени унга, қолаверса, “Истанбул кашкирлари” тўдасига қарши ўйинга туширамиз. Чўчима, ортингда тиш-тирноғигача қуролланган менинг алп баҳодирларим туради. Биров бир тола сочингни юлолмайди. Фақат ютсанг, бас. Эринг Россияда эмас. Биздаги маълумотга кўра Туркияда ҳам эмас. Уни Сицилияга турклар сотиб юборишган, дейишмоқда. Ўғлинг Парвиз Италиядаги Рим шифохонасида даволанаяпти, деб эшитдик. Истанбулга келсанг, гаплашамиз. Ҳамма муаммоларингни ҳал

қиламиз. Энг муҳими, россиялик жодугарни енгиб беришинг керак. Лобар, шафқатсиз бўл! Бундан кейин ҳеч кимни аяма! Биз сен билан! (дарвоқе, хатни ёқиб юбор!)”.

Лобар деворга суяниб, беҳол ўтириб қолди.

О, кимор! Эзилган аёлни қачон тинч қўясан? Қачон у сендан кутулади? Кутулар кун бормикан?!

Бошини чангаллаб ўтирди, ўтираверди. Совуқ жон-жонидан ўтди.

Йўк, совуқ эмас, изтироблар азоб берди.

Шундай қилиб, Лобар ўша кундан бошлаб ўзи билан ўзи қарта ўйнай бошлади. Ҳақиқий “қора қарта ракси” деб шуни айтсалар керак. Энди Лобарга гўё Лас-Вегасдан келган қарта пирлари ҳам бас келолмас эди...

III ҚИСМ

ҚОНГА БОТГАН ҚАРТАЛАР

Ноябрнинг сўнгги кунлари эди. Қабристон дарвозаси ёнида тўхтаган милиция, прокуратура машиналаридан ва сал олдинроқ келиб, кутиб турган “Ласетти”дан тушган кишилар қоровулни хаяжонга солди. Айниқса, Лобарга ҳайиқиш билан қаради. Беш яшар боласи ўлгач, айрилиққа чидалмай қабрни очмоқчи бўлган, шундан кейин бошига яна кўп савдолар тушган киморбоз аёлни таниган эди у.

Қоровул негадир бош силкиди. Ёшроқ йигит ундан ер қазиш асбобларини сўраганда, хаёлидан “Қабрни мен очсам керак” деган ўй ўтди шекилли, ичкаридан бел, кетмон ва куракларни олиб, олдинга шошилди.

– Менга беринг, – деди ҳалиги йигит.

Лобар ишонар эди: Парвизнинг қабрида Парвизнинг ўзи йўқ. Ахир, ўлимидан кейин денгиз соҳилида Шомил билан тушган сувратини қўлга киритди, ярим кечаси ташлаб кетилган хатда ҳам унинг Римдаги бир шифохонада даволанаётгани тахмин қилинган. Қўнгли шунчалар ишонаяптики, мингдан тўққиз юз тўқсон тўққиз фоиз. Аммо она юраги безовга типирчилашни ҳам қўймайди. Она, барибир, она-да! “Парвиз шу ерга дафн этилган, Парвизнинг қабри бу, Парвиз оқ кафанга ўралиб, мангу ухлаб ётибди” сингари совуқ гаплар миясида неча ойлардан буён айланади. Қора хаёлларни қувиб юбориш учун қабр охиригача очилиши керак. Мана, икки эркак мурдага дуч келишларига ишонган ҳолда тумшайиб, кетмон урмоқдалар. Лобар жиннихонага камалишдан бурун қабрни канчалик ожизона қазиган эди-я! Тезроқ қазиш умидида харчанд уринмасин, лоақал айвонигача етолмади. Булар эса шошилаётгани йўқ, аммо хаш-паш дегунча чимга стиб бордилар.

– Чимни қўл билан олинглар, – дўриллоқ овозда амр этди бадқовоқ ходим.

Эркаклар алланима деб ғудранишган эди, бошлиққа ёкмади.

– Умрингда ер қазиганмисан? Нега тўнғиллайсан? Ишла жонлироқ!– деди у.

Ва ниҳоят, аллақандай мато кўринди. Лобарнинг юраги шув этди. Укаси Баҳром суяб қолмаганида, маст каби чайқалган, эҳтимол, йиқилиб тушган ҳам бўларди.

– Кафан! – деди бояги маҳбус. – Начальник, ароқни ишдан олдин

беришингиз керак эди. Юрагим чатоқ...

Шу пайт Лобарнинг кўнглидан дахшатли ўй ўтди: “Парвизнинг ўлиги топилса чидаёлмайман! Ахир, унинг тириклигига ишониб кўйгандим!..”

Қандай яқин бориб қолди, идрок этолмади.

– Сиз нари туринг, илтимос, – деди прокуратура ходими.

Лобар матодан кўз узмай бир қадам чекинган эди, гўр ўпирилиб тушди. Маҳбуслар энгашиб, лаҳад ичига кўз югуртиришди.

– Ҳеч нарса йўғу, начальник, – деди маҳбус.

– Ўғирлашибди, – шериги бурнини тортди.

Лобар ортига, қабристон дарвозаси томонга бурилди. Қалтираётган кўлларини плаши чўнтагига тикди.

– Болам, – деган сўз учди лабларидан, – сен тириксан, болам...

Мени кутаяпсан, Парвизжон! Албатта, ёнингга бораман, Италия тугул дунёнинг нариги четида бўлсанг ҳам!..

Бундан бир неча кун аввал Лобар прокуратурага борган ва аризасини топширган эди. Қимор, суарат хусусида лом-лим демади. Мазмуни шу эдики, Парвиз заҳарлаб ўлдирилгач, ҳеч қанақа тиббий экспертиза қилинмасдан дафн этилган. Ўтган вақт мобайнида номаълум кимса бир неча марта кўнгироқ қилиб, ўғлининг аслида тирик бўлганини, кечаси уни мазордан қазиб олиб, ҳушига келтиришганини хабар берган. Бу хабар онага шунчалар таъсир қилганки, эсидан оғиб, қабристонга чопган ва марҳум ўғилчасининг гўрини очиб, текширмоқчи бўлган. Одамлар “Тез ёрдам” чақиритган, натижада онаизор ўн кун руҳий касаллар шифохонасида ётиб чиққан. Мазкур ариза жиннилик маҳсули эмас, психиатр текшириб кўриши мумкин. Қабр лоақал марҳум тиббий экспертиза қилинмасдан дафн этилгани учун ҳам очилиши керак...

Аризани батафсил ўрганиб чиққан прокуратура Лобарни икки кун сўроққа чақирди. Россиядаги қотилликлар, ҳаёт-мамот ўйинлари, айниқса, Парвизнинг Шомил билан тушган сувратини у қатъиян сир тутди. Акс ҳолда Интерпол, АҚШнинг Марказий разведка бошқармаси, Россия Федерал Хавфсизлик хизмати, милиция ва ҳатто, рус мафияси гомонидан қидириляётган Сицилия мафиясининг суперпрофессионал киллери милициянинг ҳам асосий эътиборига тушиб қолиши, оқибатда Лобар ва Шомил муаммолар гирдобидан чиқолмай, адойи тамом бўлишлари тайин эди. Декабрнинг ўнинчисида

Туркиянинг Тошқалъасида энг йирик кимор ўйинлари бўлади. Лобар ўйинида ғалаба қозониб, эри Абдулла ака ва ўгли Парвиз томонга йўл очишига ишонарди.

– Буниси кизик бўлди, – деди прокурор ёрдамчиси Лобарни тўхтатиб. – Ишқилиб, биздан бошқа нарсаларни сир тутаётганингиз йўқми?

– Ўғлимнинг тириклигига ишонаман, – жилмайди Лобар. – Худога шукр, уни энди ёруғ дунёдан ахтарадиган бўлдим. Бор-йўқ сирим шу.

– Эртага тўққизда келинг, – орган ходими Лобар билан совуққина хайрлашди.

Бирок эртасига Лобар синфдош дугонаси Зилоланикига жўнади. Унинг эри – соғлом ва барно, ишбилармон ва зукко – Тагматнинг ҳам Россиядан ўлиги қайтган эди.

* * *

Мудҳиш қарта ўйинлари бўладиган кун тобора яқинлашиб келарди. Лобар киморга астойдил тайёрланса-да, Анна Сергеевна, Лас Вегас картабози, Миср афсунгари каби қарта усталари билан тўқнашув осон кечмаслигини юракдан ҳис этарди. Ўйинлар қурбонсиз бўлмаслиги олдиндан аниқ эди. Ҳеч бўлмаганда, Анна Сергеевна отиб ўлдирилишига Лобар ишонарди.

Авалло, у дўконларини ва машиналарини сотиб, бирмунча маблағ тўплашга аҳд қилди. Туркияда кутиб оладиган ҳомийнинг этагидан тутиб кетавермайди. Шарт қўяди! Эримни озод қиласиз, ўғилчамни топишда ёрдам берасиз, дейди.

Кеча ўз ташвиши билан бўлиб, жанозага боролмаган эди. Зилоланикига йўл оларкан, унинг уч бола билан есир қолганини, энди у ҳам тўлиқ бахтли эмаслигини ўйлади. Зилолага келинчаклик давридан буён ҳавас қилиб келди. Эри севарди уни, хурматини жойига қўярди. Шунча вақт бир-биридан ажралмай яшади, Россияга ҳам доим бирга боришарди. Бу сафар Зилола ёлғиз қайтди, балки болаларидан хавотир олгандир. Кўп ўтмай эса...

Ҳашаматли ҳовли дарвозаси ланг очиқ эди. Тўн кийиб, белбоғ боғлаган, дўппили кишилар қатор туришарди. Лобар машинадан тушгач, бошига рўмол ташлади. Қандайдир аёл кутиб олиб, ичкарига кузатиб қўйди.

Лобар бир уй аёл ичидан Зилолани дарров тополмади; бош

кўтармай йиғи-сиғи қилаётган хотинлар кўнглини бузиб юборди.

Парвизни ўйлаб, унинг тириклигига шукрона келтириб, аёлларга кўшилиб йиғлади.

Дуои фотиҳадан сўнг хотинлар орасидан бири туриб, Лобарни имлади. Беқасам кийим ва катта оқ рўмолдаги Зилолани таниган Лобар узр сўраб ўрнидан турди-да, орқасидан кўшни хонага кирди.

– Бандалик-да, дугона, кўп куйинаверма, – деди Лобар. – Фарзандларингнинг бахтига эсон-омон бўл. Ҳали уларнинг тўйларини кўрасан...

– Эсиз, шундай одам-а! – кўз ёшларини артди Зилола. – Дунёда битта эди, битта эди... Энди қайдан топаман у кишини?! Энди ҳеч қачон қайтмайдилар, умрбод кўрмайман-а!.. Эсиз... эсиз...

– Инсон пешонада борини кўради, Зилол.

– Лекин шу пешонадаги ёзувга одамнинг ўзи ҳам ҳисса кўшаркан, – дея Зилола диванга ўтириб, дераза томон қараб олди. – Яхшигина яшаётувдик. Тўсатдан бир нокас одам пайдо бўлди-ю, калтис йўлга бурилиб кетдик.

– Қанақа одам?

– Лобар, ҳозир сенга айтолмайман. Бунинг оиламиз обрўсига, келажакига ҳам таъсири бор. Эрим қандай ўлганини биласанми? Москвадаги квартиранинг балконида тушиб кетибди. Маст экан, тоза хавога чиқай деганми, сигарет чекмоқчи бўлганми, ажал қисиб, бир эҳтиётсизлик қилган-да, бечора.

– Нега бу гапларни ғазаб билан гапираяпсан, Зилол? Ё шубҳанг борми?

Зилола юзини тўсиб, ҳиқ-ҳиқ йиғлай бошлади. Лобар қанчалар юпатмасин, ҳийла вақт ўзини босолмади. Кўшни хонадан худди Зилоладай кийинган бир аёл кириб келди. Унинг ҳам кўзлари йиғидан кизариб, қовоклари шишган эди.

– Келинжон, айланай... – деб одамни эзиб юборадиган мунгли оҳангда юпатган эди, Зилола тўсатдан йиғидан тўхтади.

– Опа, – деди рўмолчаси билан кўз ёшларини артаркан, – илтимос, чикиб туринг, дугонам билан гаплашаяпман... Бир оз енгиллашаман.

Аёл Лобарга сирли нигоҳ ташлади. Бу билан “сенда бир гап бор, шекилли”, дегандек ёқтирмади. Гўё девордаги гиламларни томоша қилишга киргандек атрофга меровсираб қараган кўйи чиқиб кетди.

– Эримнинг опаси бу, – деди Зилола Лобарга яқинроқ сурилиб. – Ҳар бир кадамимни кузатапти. Бир нимани сезаяпти шу аёл.

– Гапларингдан мен ҳам шубҳа-гумонга бораяпман. Наҳотки, сен эрингнинг ўлимида айбдор бўлсанг?

Зилола пешонасига муштлади.

– Айбдорман, айбдорман! Уни Россияга ёлғиз ташлаб келдим, янада кўп пул топишга ундадим.

– Сен бундай бўлишини қаёқдан билибсан! Яхши яшаш учун интилгансан, холос.

– Кўп интилаверадиган аёлнинг бир сири бўлади, Лобар. Мана, ўзинг ҳам тиниб-тинчимайсан. Сирларинг кўп! Сирларингни бировга айтасанми? Айтсанг, меникидан баттар аҳволга тушасан.

– Демак, бир фалокати бор одамга илакишгансан. Ораларингда инмадир бўлган. Эринг шу сабаб...

– Йўқ! Наҳотки, мени юради деб ўйласанг? Биз илакишдик ўша нусхага, биз! Мен ва Тагмат акам! Бизга топширик берди, бажаришга уриндик, бир кисмини уддаладик ҳам.

– Қандай топширик берган?

– Тасаввур ҳам қилолмайсан, Лобар!

– Дугонажон, аҳволингни тушуниб турибман. Сени виждон азоби қийнаяпти, васвасага тушаяпсан. Ўзига тўқ, бахтли, тинч-тотув оила кабиҳ, қалтис, бўлмағур ишга бош қўшадими?!

Энди Зилола деворни муштлади. Кейин бир оз жим қолди. Лобарга ўгирилиб:

– Тагмат акамни ўлдиришган, – деб шивирлади. – Менинг дастимдан ўлдиришган. Шундай совуқда у киши балконга чиқмайди, ўлар ҳолатда ичмайди. Сезаяпман, бу ерда котилларнинг қўли бор!

Лобар дугонасининг елкасидан тутиб, кўзларига тик боқди.

– Қандай ишга аралашгандинглар? – деб сўради силтаб. – Мен кўп ўлимларни, ифлос кимсаларни кўрдим. Сенинг бошингга тушган фалокат ҳеч қачон мени бефарқ қолдирмайди.

– Москвада битта уй, ашқол-дашқоллар қолиб кетди энди, – деди Зилола. – Ҳаромдан келган ҳаромга деганлар... Ўлсин эди доллариям, уйням... Тагмат акамнинг бошига етдим, Лобар!..

– Гапни бурча, нима иш билан шуғуллангансанлар, Зилол?

Менга айтмасанг кимга айтасан? Ё оғзимдан гуллайдиган аёлга ўхшайманми? Ишонасанми, мен одам ўлдирганман. Аёл бошим билан! Ишонасанми, куни кеча ўғлимнинг қабрини очтирдим. Қабрдан Парвизнинг жасади топилмади. Қабр бўм-бўш эди!

– Нима? Нима деганинг бу?!

– Эҳ, Зилол, қанчалар севинганимни кўрсанг эди!

– Эсинг жойидами? Жасадни ўғирлаб кетишса-ю, сен хурсанд бўлсанг...

– Парвиз тирик!

– Лобар, нима учун айнан эримнинг жанозаси куни қабрни очтирдинг?

– Тавба, минг марта тавба! Тагмат аканинг вафот этганини эшитганим ҳам йўқ.

– Нима ҳам дейман! Ўхшаш қисматлар! Бирини кўмадилар, иккинчисини қазиб оладилар.

– Зилол, энди нима қилмоқчисан? Гумонларингни милицияга айтсанг-чи! Менга ишонмасанг уларга ишонарсан? Одам ўлиб кетади-ю, қўл қовуштириб ўтиришинг нимаси?!

– Ҳеч кимга ишонмайман, Лобар. Сенгаям ишонмайман. Сен... Сен хавфли одамсан...

– Хавфли одамдирман балки, аммо сен учун нега хавфли бўларканман? Арпамни хом ўрдингми ё бир нарсага талашган жойимиз борми? Зилол, яқинда мен кетаман. Қайтиб келмаслигим ҳам мумкин.

Зилола юзини терс буриб:

– Айтолмайман... барибир айтолмайман... – деб йиглашга тушди. Лобар ҳозир ундан гап сўраб, эзилган юрагини баттар эзмокликни истамади. Дугонаси билан хайрлашар экан, дунё энг бахтли аёлга ҳам вафо қилмаганидан ўкинч хиссини туйди.

Энг даҳшатлиси, бу икки дугона энди Туркия исловотхонасида учрашажагини ҳозирча билмасдилар.

* * *

Ўз ташвишлари Лобарга етиб-ортарди. Зилоланинг бахтсизликка учраши шундайм бир сония хаёлидан нари кетмади. Дугонаси яшираётган сир нима бўлиши мумкин? Зилола – ифбатли жувон, у

ҳеч қачон енгилтаклик қилмайди. Қорадори билан шуғулланишини эса рад этди. Яна қандай “тасаввур қилиб бўлмайдиган” кирдикори бор?

Кечки пайт телефон орқали корчалон танишини қидириб топди.

– О-о, Лобархоним, ўзингизмисиз? – деди корчалон. – “Ўйинчок”лардан сўнг дом-дараксиз кетдингиз? Мабодо яна керак эмасми?

– Керак.

– Нима бало, армия тузмоқчимисиз?

– Бу билан “генерал бўлмоқчиларми?” деб шаъма қиляяпсизми, ака?

– Ичган оғиздан ҳар бало чиқади-да, Лобар.

– Хўш, қаердасиз?

– Янгангиз йўқ жойда.

– Борсам бўладими? Зарур иш билан юрибман. Яқинда учмоқчиман, Осиёнинг нариги четига.

– Хўп, унда манзилни эшитинг...

Лобар “Ласетти”да йигирма дақиқада етиб борди. Бу жой ер остидаги ресторани эди.

– Сиз гоҳ Россияга, гоҳ Осиёнинг нариги четига учасиз. Мундоқ ўтирмайсизми ер остида?!

– Ҳали ер остида кўп ўтираман, – сўз ўйини қилди Лобар ҳам, – зеркиб ҳам кетарман.

Корчалон ёғли лабларини артиб кулди.

– Йигирма беш йилда зерикмай нима қиласиз? Зерикасиз-да, ахир.

– Нима, иккита тўппонча учун шунча беришадими, ака?

Корчалон энди кўзларини қисиб, қорнини силкигиб, аммо нозик сохталик-ла кулди ва кўрсаткич бармоғини бузуқ стрелкадай ўйнатиб:

– Оббо, Лобархоним-ей, жа устомонсиз-да! – деди. – Тўппонча пашшанинг ўлигидай гап, пуф дейсиз, ахлатчелакка тушади. Сизнинг бошқа ишларингиз бор, тоғдай-тоғдай.

– Сизниям кўриб турибмиз, – дея Лобар столдаги яна иккита ликобча, нон бўлаклари, қадахларга ишора қилди. – Янгам йўқ жойда битта эмас, иккитаси билан...

– Йўқ, учтаси билан! – Корчалон қаҳ-қаҳ отиб, қўл чўзган эди, Лобар ноилож кафтга ташлади.

– Майдалашмайлик, ака, – деди Лобар жиддий тортиб. – Менга пул керак.

– Сизга унча-мунча пул керак бўп қолмайди. Юз, балки икки юз сўрарсиз, долларда.

– Саксон-тўксон минг берсангиз...

– Айтдим-ку, – деди корчалон.

– Қарзга эмас.

– Тушунмадим. Қарзга бермай, шунча пулни совға қилайми? Тагин ўзим топиб берган тўппончаларни пешонамга тираб, хижолатга қўйманг одамни, Лобархон.

– Дўконларимни бераман. Етмаса машинамни ҳам олинг. Менга ҳозир дўконлар ҳам, машиналар ҳам – ҳеч нарса керак эмас.

– Қайтиб келиш ниятингиз борми, ишқилиб?

Олди-бердини келишиб олгач, Лобар ўрнидан турди. Ювиниш хонаси томондаги кўзгу қаршисида елкаларига пальто ташлаган ўн саккиз ёшлардаги иккита киз ўзларига оро беришмоқда эди. Кўкраги ярмигача очик кофта, калтагина юбка, олачипор чулки, пошнаси михдай этик кийганларига карамай ҳали гўр эканликлари, аслида балоғат даврининг нари-берисида турганликлари маълум эди. Улар Лобарга ўғринча қараб қўйишди.

– Анави иккита кизча зик бўлаяпти, тезроқ кетай. – деди Лобар.

Корчалон кизарди. Сўнгра шу кизлар билан ўтирганида Лобарнинг келишига не вайдан монелик қилмаганини эслаб, деди:

– Булар менсиз ҳам шу йўлдан юраверишади, Лобар. Истасангиз, ўтиринг. Улар қизиқ-қизиқ тарихларини сўзлаб беришади, эшитасиз.

– Айбни бошқаларга ағдариб тўқилган тарих кимга керак? “Ўзингга тўғри бўлсанг, бас, бизда ҳам андиша йўқ эмас”, дейишади- ю долларнинг учини кўрсатганингиздан хизматингизга шай бўлишади.

– Биров ҳақида гапириш осон, фоҳишалик уларнинг қисмати. Чакиринг-да, қарта ўргатмоқчи бўлинг, йўқ, ўрганмайди. Шунингдек, бошқалар ҳам бу икковининг “қасбини” қилавермайди. Масалан, сизга четдан қараган инсон “шу аёл қиморга тикилиб, кўп азобларни кўрди, ўзиям қартабозга айланиб қолди. Қартанинг охири ўлим

эканлигини била туриб, бас қилмаяпти” дейиши мумкин. Нима ўзгаради? Ҳеч нарса.

– Яқинда кўп нарса ўзгаради.

– Лобар, бир миш-мишни эшитдим. Москвадаги қартада эрингизни ютқазиб қўйганмишсиз.

– Ў-ў, энди кетмасам бўлмайди, гап роса чувалашаяпти.

Корчалон хайрлашиш учунми, келишганликлари учунми, яна қўл чўзди.

– Дўконларингизнинг, машиналарингизнинг пулини тўғрилаб кўяман, – деди у. – Шу кунлари менга қўшимча дўконлар жуда зарур эди, лекин машина унчалик зарурмас. Майли, учиб кетгунингизгача хайдаб юраверинг.

Лобар ташаккур билдириб, эшик томон юраркан, нимкоронги бурчакдаги катта кўзгудан қизларни кўрди. Улар олдинма-кетин корчалоннинг ёнига чопишди. Бири Лобарнинг ортидан уятсиз қилик килиб, хириглаб қўйди.

Ташқаридаги совук, аммо тоза ҳаводан тўйиб нафас олиб, юраги энтикиб кетди. Кувон! Энди у Кувон билан учрашади. Оилали аёлнинг ёш бўйдоқ йигитга муҳаббати тахликали кимор оламида қандай кечаркин? Балки у ҳам портда эмас, турк казиноларидан бирида, “қора қарта соҳибаси”ни кутмоқдадир.

* * *

Худди ўйлаганидек бўлди: эрталаб Кувоннинг ўзи телефон килди. Лобар Туркияга учиш ниятида эканлигини маълум этиб, сўнгра деди:

– Кувон, узр, мақсадлар ўзгарди. Мен фақат сизни кўриш учун бормаяпман. Мухим ишларим чиқиб қолди, шуларни битириб, ишхонангизни ахтариб топаман. Манзилингиз ўша-ўшами?

– Тушунмаяпман? Туркия Шайман бозор эмас-ку, шундоқ Фарҳод шаҳарчасидан ўтасиз, ун завод, сўнг...

– Дўконларимга мол керак. Сизга ҳар гал тушунтиравериб ҳолдан тояман, шекилли.

– Йўқ, бу гал ҳолдан тоймайсиз. Ҳозир бошлигим билан шаҳар

марказида юрибман. Узоқ гаплашолмайман.

– Портда ишляяпсизми ўзи?

– Ҳа, юк туширамиз, тахлаймиз, ортамиз.

– Қанийди шундай бўлса...

– Нима?

– Сизни ҳалол, пок, софдил йигит бўлганингиз учун яхши кўраман.

Мени алдашингизни тасаввур ҳам қилолмайман.

– Нима деб алдайман, Лобар? Ҳали ҳеч нарса деганим йўқ-ку! Аммо ўзингиз алдаб юрибсиз. Кимни дейсизми? Мени, эрингизни, хаттоки, ўзингизни! Биласиз, бизда бўйдоқ йигит ҳеч қачон аёлга уйланмайди. Аёлга уйланган йигитнинг ори, гурури, обрўси бўлмайди. Муҳаббат ҳам бир четда қолиб кетади. Шахсан мен ҳам сизга уйланолмайман. Хафа бўлманг. Яхши аёлсиз, чиройлисиз, сиздай хотиним бўлса, жон- жон дейман. Бироқ олдинроқ туғилиб кўйгансиз, тақдир йўлларимиз жуда-жуда кеч туташди.

– Бекорларни айтибсиз, сиз билан барибир гаплашавераман. Битта аёлнинг қалбини тушунолмай, кимга лоф ураяпсиз?

Кувон маза қилиб кулди. У Лобарга жиддий муносабатда бўлиб, муҳаббатни тан олишни истамаслигини билдирмоқчи эди, уддалаёлмади.

– Хўп, Лобар опа, – деди Кувон жўрттага “опа” сўзини қўллаб. – Гапларингизни ҳазил деб тушундим, фақат Туркияга келишингизни жиддийликка оламан. Демак, қачон келасиз?

Лобар сирли мактубдаги сўзларни эслади. Ахир, халқаро кимор мафияси аъзолари ўзлари кутиб олмоқчи эдилар-ку: Кувон бир қадам ҳам яқинлашмаслиги зарур.

– Кувон, қачон боришим ҳозир маълум эмас. Бироқ албатта бораман! Мени алдаманг, деган гапни бошқа маънода айтгандим. Ростдан ҳам портда ишляяпсизми? Лаънати казиноларга алоқангиз йўқми?

– Минг афсус, ҳозир сизга казинодан телефон қилаяпман. Аммо ҳеч қанақа киморга алоқам йўқ, шунчаки хўжайиннинг изидан киргандим.

– Тезроқ чиқиб кетинг у ердан, тезроқ!

– Тушунаман Лобар, кимор сизга не-не кулфатларни ёғдирмади.

Қарғиш теккан қиморни сизни танимасдан аввал ҳам ёмон кўрардим, биласиз-ку мени.

– Кувон!

– Хў-ўв!..

– Мени табрикланг!

– Сабаб?

– Ўғлим қабрида йўқ экан.

– А?! Қаерда йўқ экан, дейсиз?

– Ҳаммасини кейин тушунтираман. Худо хоҳласа, аввалги бахтимни қайтариб оламан.

– Лобар, мени чақиришаяпти.

– Исминни тилга олмасангиз-чи! Иккинчи марта-я!

– Манзилимни биласиз...

Шундан сўнг алоқа узилди. Лобар бир дам хаёл суриб турди-да, оғир тин олди. Шу пайт ҳовлидан гўнғир-гўнғир овозлар эшитилди. Дераза пардасини суриб қаради-ю, таъби тирриқ бўлди. Келганлар Абдулла аканинг икки ўғли билан катта қизи эди.

– Қани ўзи? – ичкарига бостириб кирди катта ўғил. – Мана экан. Салом, ҳурматли аяча!.. Қолганлар ҳам кирсин, ўтиринглар, ўтиринглар!

– Опа, биз сиз билан очиқча гаплашиб олишга келдик, – деди Абдулла аканинг қизи. – Дадам билан шунча вақт яшадингиз, болалиям бўлдингиз. Бир-бирларингизни ўлдирар даражада қасдларингиз йўқдир? Кеча бир миш-мишни эшитиб, жон-понимиз чиқиб кетди.

Лобар мажбуран қулимсиради ва:

– Аввал мен гапирай, – деди шошиб. – Шу ҳафта Россияга, Абдулла аканинг ёнига кетаяпман. Парвизнинг мозорини бузишга у киши ҳам рухсат бергандилар. Келса сўраймиз.

Фарзандлар Лобарга тикилишди.

– Бир Парвизнинг мозорини “проблема” кип келмадик, – деди Абдулла аканинг катта ўғли. – Дадамизни сўраб келдик. Эшитишимизча, сиз Россияга одам олиб бориб, қиморга тикар эмишсиз. Уйларингизда ишлайдиган икки йигитни, уларга қўшиб дадамниям картадан ютқазиб қўйганмишсиз.

Нима бўлса ҳам Лобар охиригача сир бої бермаслик умидида гапиришга оғиз жуфтлаган эдики, эшик гийқиллаб очилиб, ҳасса суянган кампир кириб келди. Лобар бурилиб қаради-ю, сесканиб тушди. Умрида бунчалик бечораҳол кампирни кўрмаган эди: ушокдеккина гавдасини ҳиссага зўрга илиб олган, қарғанинг оёқларидек қўллари бетиним қалтираган, на букри, на соғ...

Уни бу ерга олиб келган куч нима эканлигини Лобар ўйлашга ҳам улгурмай, деди:

– Ма-мут!.. Мамутжо-он!.. Бола-а-м...

Абдулла аканинг кичик ўғли Лобарга тушунтирди:

– Маҳмуд деган “телохранител” ингизнинг онаси. Бечора жуда кеч болали бўлган. Қаранг, шу момони алдайсизми? Олтмиш беш ёшида юз ёшли кампирга айланган.

Лобар кампирга ёрдамлашмоқчи эди, Абдулла аканинг қизи эпчиллик қилди. Тирсагидан тутиб, бир четга ўтиргизди.

– Хўш, аяча, – деди катта ўғил ўзидан тўрт ёш кичик ўғай онасига, – ростини айтасизми ёки бошқача оҳангда гаплашайликми?

– Менга қаранглар... – деб Лобар ётиғи билан тушунтирмоқ учун гап бошлаганди, катта ўғил ғазабини сочди:

– Унақа гапларингизни кўйинг, дадам кани?! Ҳозир қаердалигини, аҳволи қандайлигини, нега Россияга алдаб олиб бориб, қиморга тикканингизни тушунтириб беринг! Акс ҳолда, шуларнинг олдида айтаяпман, қасдма-қасдига мен ҳам қўлимдан келганини қиламан!

– Йигит, – деди Лобар ҳам вазоҳатли тусга кириб, – ҳурматингизни билиб, олди-орқангизга қараб гапиринг. Дадангизни даволатиш учун Москвадаги энг зўр шифохонага жойлаштириб келсаму, сиз бу ерда раҳмат ўрнига одамга аччик қиласиз! Сизлар мени ота билан вақтинча яшаб турган аллақандай енгилтак аёл ўрнида кўрдингиз. Бундай аҳволда бахтли яшаб бўладими?! Айниқса, фарзандлари отанинг қулоғига гап қуйиб яшаса! “Аяча” деб устидан кулса! Уялинглар, мени она ўрнида кўрмасаларинг ҳам она қатори аёл деб ҳурмат қилсаларинг бўларди. Бостириб кириб, дўқ уришларинг нимаси?!

– Дадам кани деяпман? – барибир катта ўғил ғазабидан тушмади.

– Москвада. Юрак-асаб касалликлари шифохонасида. Дадангизни яхши кўрар экансиз, боринг, ҳол-аҳвол сўранг.

Катта ўғилнинг ранги ўчди, ғазаби баттар тошди. Унинг ниҳоятда дарғазаб, ориятли, ўжар одам эканлигини Лобар шунча йилдан бери энди пайқади.

– Бораман ҳам, ҳол-аҳвол сўрайман ҳам, – деди у. – Аввал манзилини, телефон рақамини беринг. Беринг деяпман! Нега бўзраясиз?

– Куликова шоҳ кўчаси, бир юз қирк етти. “Учинчи клиника қаерда?” десангиз дуч келган пиёниста ҳам кўрсатиб беради.

– Телефон?

– Телефон йўқ.

– Одамнинг кўзига қараб алдаманг, ёмон бўлади.

– Нима ёмон бўлади? Келганингиздан дўқ-пўписа қиласиз! Қани, уйимдан чиқиб кетинг!

– Ҳеч ким жойидан жилмасин! – буйруқ берди катта ўғил.

– Дадамнинг хотини кўзини лўқ қилиб алдаяпти. Дадамниям, Маҳмудларниям қартага тиккан!

– Ўзи кимдан эшитдингиз, ака? – сўради Абдулла аканинг қизи, афтидан у иккиланиб қолган эди.

“Маҳмуд” деган исмни эшитгач, митти кўзлари билан атрофга жовдираб боқаётган кампир бир оз тараддуланиб, сўнг гапирди:

– А? Мамут? Мамут шу ердами? Қани? Қайсинг?..

– Момо, – деди Абдулла аканинг қизи, – ўғлингиз ҳозир бу ерда эмас. Бу... ерда... э-эмас...

– А? Тушунмадим...

Абдулла аканинг ўғиллари кампирга ачиниш-ла қараб олишгач, Лобарга тикилишди.

– Дадамни Москвага ташлаб, телефон рақамларини сўрамай келдингизми? – тергашни давом эттирди катта ўғил.

– Машиналарни сотиб дарров қайтиб бормоқчиман. Шу орада бирон муаммо туғилса, дадангизнинг ўзлари кўнғирок қилмоқчийди, жавобим қониқтирдими энди?! Россияга бориб, қиморбозга айланди, энди қаерга кетса, қиморхонага тушади, дейишади бу одамлар.

– Демак, касалхонада-я?

– Тавба, бугун нима бўлган сизларга?! – ўзини ажаблангандек

кўрсатди Лобар. Ичида “энди булардан кутулдим”, деб ўйлади.

Аммо катта ўғил чўнтагидан “Нокиа” чиқарди. Бу ўша дамларда урф бўлган оддий оқ-қора телефон эди.

– “Билайн”га уланганман, – деди у. – Москвада жияним ишлайди, қурилишда. Ҳозир квартирасига кўнғироқ қилиб, Куликово – бир юз қирк еттини текшир, дейман. Айтгандай, нечанчи палата?

– Учинчи қават, уч юз қирк иккинчи хона, – дея Лобар дами ичига тушиб қолганини сездирмаслик чораларини ўйлади ва: – Жиянингиз борлигини билмаган эканман, – деб давом этди, – қурилиш оғир, унга дўконлардан иш топиб берардим.

– Қариндошларни сиз қаёқдан танийсиз? – кесатди катта ўғил. – Ўз ўғилларингизни тузукроқ билмайсиз-ку!

Аммо Лобарнинг омади чопди. Москвадаги жиян ишга кетганлиги сабаб касалхонага одам юбориш бир кун ортга сурилди.

– Мамут йўқмикан? – сўради кампир Абдулла аканинг қизидан.

Жувон олис-олисларни қўл силтаб кўрсатаркан, кампирга:

– Туринг, момо, кетамиз, – деди ва тирсагидан тутди. Лобар жойнда килт этмай турарди.

– Бу билан Маҳмудлар ҳам Россияда демокчимисиз? – деди Лобар. – Бизнинг кетишимизни эшитганидан сўнг Хоразмга ишга жўнаганини билмайсизми?! Билсангиз момони алдаманг.

– Эй, бидирламанг синглимга! – дея катта ўғил дўк урди. – Эртага Москвага яна телефон қиламан. Шундан кейин гаплашамиз сиз билан!

Улар кампирни етаклаб чиқиб кетишди. Ростини айтганда, Лобар шахсий қўриқчисининг онасига жуда-жуда юраги ачишди. Фарзандининг ўлиги Москва чеккасидаги ахлатхоналардан бирида аллақачон чирий бошлаганини она қаёқдан билсин! Фожиа ҳақида эшитса, бу ёруғ оламда ортиқ яшай олармикан?

* * *

Лобар бу гал уйни укаси Баҳромга қолдирди. “Агар тўйинггача келолмасам, узр, – деб шипшиди у. – Россияда узоқ қолишим мумкин. Ҳали телефонлашамизу, лекин бир гапни олдиндан айтиб қўйай: келин билан алоҳида уйда яшашга тўғри келса, бизникида бемалол

яшайверинглар. Уй сенга, укажон”.

Қариндошлар Лобар Россияга, эрининг ёнига учаяпти, деб ўйладилар. Аниқки, Абдулла аканинг фарзандлари эртасига Лобарни топа олишмади, кўрикчиларнинг яқинлари ҳам келишиб, кута-кута қайтиб кетишди. Биров у деди, биров бу, барибир маҳалладагилар Лобар ёмон ишга бош кўшганини пайқашди.

Машиналарини, дўконларини сотиб, хорижга жўнаб қолганини эшитгач, сўнгги хулосага келинди: барча мишмишлар рост, Лобар Россияда бор-будини ютқазган.

Учинчи куни Абдулла аканинг катта ўғли телефон орқали Москвадаги жиянини топишга муваффақ бўлди. Шифохона манзилени тушунтириб, бемор отасини топишни илтимос қилди. Жиян бир кун елиб-югурди. Сўнгра сим қоқди.

– Ҳамма жойни изладим! Абдулла тоғадан дом-дарак йўқ. Биттаси бошқа балнисага олиб кетишганини айтди, бордим, келмаган, дейишди.

Бу вақтда самолёт учишини пойлаб, ижара квартирада биқиниб ўтирган Лобар ниҳоят аэропортга келди. Олдинда кўнгилсизликлар кутаётганини билса-да, аммо бормасликдан ўзга иложи йўқ эди. Ёлғиз Худодан сўрайди: “Паноҳингда асра, ўзинг қўлла, ўзинг мадад бер!”.

Бир вақтлар Россияда МалOVER тўдасига асиралик чоғида илтижолари ижобат бўлганди. Даҳрий МалOVER “Худо йўқ, агар бор бўлса, қани, ёрдам берсин-чи”, деганида, эшик тақиллаб, Шомилдан элчи келганди. Хўрлик ва шармисорликдан қутулиб қолган Лобар илоҳий куч-қудратга ишонди, аммо кейинчалик бало-қазоларни унута бошлади. Ҳар гал кимору каллакесарларга, товламачи ва баттолларга дучор бўлганида аввалги Лобарнинг руҳиятини ўзидан тополмади. Ўзи энди ўзи эмас, қиморбоз ва қотил аёл эди...

Лобар аэропорт ойнасида ўз аксини кўрди. Бирок Туркияга кимор ўйнаш учун, ўгли ва эрини кутқариш учун, афсунгар картабозлардан қасос олиш учун кетаётган аёлга ўхшамасди. У ҳолда кимга ўхшайди? Самолёт кўкка кўгарилди. То Истанбул аэропортига қўнғунча Лобар Парвиз сари ҳар сонияда қанчалар яқинлашиб бораётганини хаёл сурди. Қачонлардир ўртадаги масофа йўқолади, онаизор ва ўғилчаси бир вужудга айланади. Тўйиб-тўйиб ҳидлайди у! Йиғлаб-йиғлаб

хидлайди у...

Аэропорт ўтган сафаргидан ўзгармаган эди. Фақат ойнаванд кириш йўлагига усталар ишлаётгани боис, йўловчилар ўнг қанотдаги иккинчи йўлдан киритилди. Лобар “хуш келибсиз” деган ёзувга кўзи тушаркан, қайтиб кетиши даргумон туюлди. Усталар узун бир нарсани кўтаришганини кўргач, “балки менинг тобутимни ҳам шундай кўтариб, самолётга ортишар”, деб хаёлидан ўтказди.

– Хоним афанди, юқларингизни беринг, – қўл узатди хушсуврат турк йигити, – машинага элтиб кўяман. – Сўнгра жилмайиб чакноқ кўзларини оҳиста юмиб-очди. – Маъзур тутасиз, хоним афанди, ўзимни таништирмабман. Камина қартадаги сизнинг ёрдамчингизман.

– Абжир йигит экансиз, – деди Лобар сумкаларини унга топшириб. – Аэропортдаёқ пешвоз чиқдингиз-а! Кимга хизмат қиласиз?

– Қаерда ишлашимни икки йўл билан аниқлашингиз мумкин, – йигит сумкаларни енгил кўтариб олди. – Биринчиси, сизни меҳмонхонага жойлаштирганимдан сўнг, бошлигим келиб, таништиради. Иккинчиси, ўз сезгингиз.

– Сезгиларим охирги пайтлари чарчаган. Ким эканлигингиз, очиги, қизиқтирмайди ҳам. Мактубни юборган одам қиморбозми, полициячими, ўғлимни топиб берса, эримни озод қилса, бас. Ёлғиз мақсадим – яқинларимни соғ-саломат олиб кетиш.

– Омадингиз борга ўхшайди, – деди йигит, – мен полициячи эмасман. Ниятингизга ҳужжатларни имзоламасдан эришасиз. Чунки бизнинг хўжайин унча-мунчага ҳужжат тўлдирмайди. Фақат бир гал ҳужжатга имзо чекканлар. Уям бўлса, қамоқдан чиқаётганларида.

– Яхши экан, – йигитнинг гапига қўшимча қилди Лобар, – ҳарқалай имзо чекибди. Мен эса қамоқ тугул гўрдан чиқаётганимда ҳам қўл кўймайман.

Йигит “балосиз-ку” дегандек қия назар ташлади. Лобар эса ўғлининг қабрдан қазиб олиниши бу малайга нечоғлик алоқадор эканлигини нозик шама ила имтиҳон қилиб, натижаларини уқиб олишга уринди. Аммо уринишлар беҳуда эди.

* * *

Бу – кичик меҳмонхонага ўхшади. Бироқ Лобар ўзидан бошқа на Туркия, на бошқа хорижий давлат фуқаросини учратди. Ҳалиги йигитдан “Мени қаерга олиб келдингиз?” деб сўраганида, у: “Туркияга, хоним афанди, Туркияга”, деди.

– Туркияда мен билан гаплашадиган бирон аёл бордир? – деди Лобар сезилар-сезилмас жажли чиқиб.

– Кечирасиз, – деди йигит, – бу ерга бегоналар киритилмайди. Иброҳим давангир салтанати жуда кенг, лекин айнан ушбу маконда бошқа хизматчиларни учратмайсиз. Рухсат беришса, хўжайинимга қарашли клубларни, казиноларни, меҳмонхоналарни, дала ҳовлиларни бирма-бир томоша қилдиришим мумкин. Лекин ҳозир томошадан не фойда?! Вақтни ўтказмасдан бўлажак қимор ўйинларига тайёргарлик кўришимиз керак.

– Хўжайинингиз мени қаёқдан таниркан?

– Ўзлари келса ҳаммасини сўзлаб беради. Лекин сизни қандай таниб қолгани сир эмас. Машҳур қиморбозлар Россия ва Осиёда санокли. Наридан борса йигирмата чиқиши мумкин. Қимор мафиялари ҳаммасига диққат-этибор қаратиб юради.

– Келинг, бир-биримизга сирли-сирли гапиришни бас қилайлик-да, қиска ва аниқ сўзлашайлик. Исмингиз нима?

– Усмон.

– Ёшингиз нечада?

– Сиздан бир ёш кичикман.

– Усмон, сизга хўжайинларингиз нима тайинлаган бўлса, бажаринг. Мен билан сафсатабозлик қилишни йиғиштиринг. Хўш, ҳозир чой ичмоқчиман. Ошхонани кўрсатинг.

– Ўзим...

– Йўқ, – деди Лобар ва ошхона ишларига аралаша бошлади. У ўлимини кутаётгандек Иброҳим давангирнинг эшик қоқишига маҳтал бўлиб ўтиролмади. Қолаверса, уй қамоғида эмаслиги, лекин бир имо билан бу қошона қамоққа, эҳтимол, исловатхонага айланиши нимадир қилишга мажбур этарди.

Дастурхон тузатилгач, Усмон чиқиб турмоқчи эди, Лобар рўпарасидаги стулни кўрсатди.

– Ўтиринг, сизнинг ҳам қорнингиз очиб қолди.

– Сизга ёқимли иштаҳа, менга ёқимли хизмат, – деди Усмон.

– Ўзингиз биласиз, – айёрликни ишга солди Лобар, – мажбурлаш йўқ... Бир нарсани айтмоқчиман. Овқатланиб бўлсам, меҳмонхонани айланиб чиқаман, қарши эмасмисиз?

– Бемалол. Лекин дарвоза ёпиқ. Сиз фақат чор атрофи бино бўлмиш ҳовличада ва ётоқхона-ю бильярдхонада кезинишингиз мумкин. Бу ерда бошқа ҳеч вако йўқ.

– Ажойиботларга қизиқмайман. Менга бу бинонинг тузилиши ёқди. Самарқандда шунақа кичик меҳмонхоначалар қурмоқчи эдим.

Усмон ичида кулимсирагани лабларидан хиёл сезилди. Овқатланиб бўлгач, Лобар унинг ортидан чиқди. Истанбул об-ҳавоси Самарқандникидан илиқроқ эди. Қор ёғиш олдидан бўладиган ёқимли ҳаво Лобарнинг юрак торларини черта бошлади.

– Янги йилга ҳам оз колди, – деди Лобар кўкка боқиб.

– Кўргани кўзим йўқ, – Усмон айвонга кириб, сигарет ёқди.

– Туркияда Янги йилни Рождествога тенглаштириб, байрам қилишмайди, деб эшитгандим. Рост экан-да?

– Бизда ҳам Янги йилни катта байрам қиладиганлар кўп. Оиламиз шунақа эди. Эсласам, юрагим қисади.

– Бирон кўнгилсизлик бўлганми?

– Э, кўнгилсизлик дейсиз... – Усмон жаҳл билан сигарет тортиб, Лобарга таъномуз нигоҳ ташлади. – Сиз ҳақингизда маълумот тўплаганимизда билдикки, ўғлингизнинг сохта ўлими уюштирилиб, сўнг уни чет элга олиб чиқиб кетишган экан. Эрингизни ютқазिशга ҳам россиялик қиморбозлар мажбурлашибди. Қани, айтинг, шу воқеалардан кейин сизни ким деб аташ мумкин? Жабрдийда аёл! Балки “адашган аёл” ва ҳоказо. Мен эса оиламдан бир кунда ажралганман. Онам, опам, сингилларим Янги йил кечаси ҳаёт билан видолашдилар. Отам ичиб келарди, ишининг тайини йўқ эди. Топган арзимас ҳафталигини пеш қилиб, ҳаммамизни безор қилиб юборарди. Ота – улуғ зот, деб тарбиялашган мактабда. Шунинг учун отамни одам ўрнида кўрардим, гарчи у чўчқадан баттар бўлса ҳам! Оқибат нима бўлди? Аввал опамни, уни ҳимоя қилишга уринган онамни, кейин эса ҳеч нарсадан беҳабар, кўчадаги арча байрамидан кириб келган сингилларимни пичоқлаб ташлади. Дунёда шунақа турк яшаб ўтганига, ўша менинг отам эканлигига ҳануз ишонгим

келмайди. Янги йил байрамини, унинг шарафига кўтариладиган қадахларни, уйига маст ҳолда қайтадиган оталарни кўрсам отиб ташлагим келади. Ичкиликбозлик, дахрийлик, тўнгиз гўштини ейиш ана шунақа оқибатларга олиб келди. Мени ким деб аташ мумкин? Жабрдийда эркакми? Йўқ, мен қилган шафқатим учун оғир жазоланган инсонман.

– Отангизга нима бўлган?

– Мен уни отганман. Ўлган.

– Шу шафқатми, Усмон?

– Аввалроқ отишим керак эди. Фожиа бўлишини кутиб яшадим. “Онамга, опамга, сингилларимга бир нима бўлса, ўлдираман”, дердим. Фожиа содир этилишини сезган эканман, нега кутганман?!

– Қамалмадингизми?

– Нега қамалмас эканман! Ўн йилга кесишди. Лекин муддатидан олдин хўжайиним билан бирга чикиб келдим.

– Усмон, – деди Лобар бир оз жимликдан сўнг, – камоқда ўтириш кийинми? Мен қамалишдан кўрқаман.

– Камоқнинг оти қурсин, – Усмон сигарет қолдигини чертган эди, кутига тушди. – Бир замонлар камоқ одамларни қурбонлик қилиш учун ушлаб туриш мақсадида ихтиро қилинган. Кейинчалик жазосини олсин деб вақтинча қамай бошлашди. Ҳозир эса камоқдан мақсад – одамни қайта тарбиялаш. Ўн, йигирма, ўттиз йил! Кейин одамнинг кимга кераги бор?! – Усмон кулиб юборди. – Эътибор берганмисиз, қамалиб чиққанлардан кўрқишади. Фақат айрим шахслар эмас, жамият ҳам.

Лобар хоналарни томоша қилишни айвондан бошлаган эди, бир шода калит тутган Усмон эргашди. Чор томони бино-ю ўртада фавворали ҳовли. Ўн олтига дам олиш хонаси. Ҳар бир хонада икки кишилик ётоқ дивани, телевизор, аудио-видео техника билан жиҳозланган истироҳат бўлмаси, ҳожатхона ва ювиниш хонаси. Музлаттич, мебеллар, гиламлар ҳам, албатта, энг машҳур фирмаларнинг энг қиммат маҳсулотлари.

– Гапларингизни эшитиб, бир жиҳатга эътибор бердим, – деди Лобар кичик барга кириб келишганида. – Ичкиликбозликка, чўчка гўшти ейишга қарши экансизу аммо мафияга хизмат қиларкансиз. Бу

ёғи қандоқ бўлди? Дин буюрмаган нарсалардан ҳазар қилдингизми, охиригача ҳазар қилинг-да! Жиноний тўдалар, қимор, ишрат, котилликлар – барчаси гуноҳ махсуллари-ку!

– Ҳар ким ўзига кераклисини олади, – деди Усмон. – Биров судхўрликни, биров бузукчиликни, биров хонликни ёмон кўриб, унга амал қилмайди. Аммо ўша одамда дин қоралаган бошқа амаллар бўлади. Бир одамни биламан. Ичмайди ҳам, чекмайди ҳам. Бироқ аёлларга шунчалик ишқибозки, зино қилиш бўйича Туркияда биринчи ўринда турса ажабмас.

Лобар Усмонга ҳадиксираб қаради. Ғалати йигит экан. Бунақалардан ҳар нима кутиш мумкин. Отасини ўлдирган одам кимсасиз меҳмонхонада ҳимоясиз жувонга тажовуз қилмайдими? Балки у мафия топшириғини бажариш учун Лобарни қиморгача асраб-авайлар? Бироқ унинг ўзи Иброҳим давангир бўлиб чиқса-чи?

Лобар яна бир марта ҳадик ила қараган эди, Усмон:

– Менга бирон гап гапирмоқчимисиз? – деб сўради.

Телефонга кўзи тушган Лобар деди:

– Ҳа, телефон қилмоқчи эдим.

– Кимга?

– Иброҳим давангирга.

– Хўжайин эртага келиб, сиз билан гаплашади.

Шу пайт Лобарнинг бахтига Усмоннинг чўнтак телефони жириглаб қолди. Афтидан Лобардан сир тутадиган гап бор шекли, у ташқарига шошилди. Чикаёғиб Лобарни телефондан нари туришга ишора этди. Аммо Усмон қорасини ўчирган маҳал жувон гўшаққа ёпишди ва махсус ракамларни терди, кутганидек халқаро тармоққа уланган экан. Ҳаял ўтмай Зилоланинг телефони овоз бера бошлади.

– Алло, – деди нотаниш киши.

– Кечирасиз, Зилолани чақириб беролмайсизми? – Лобар бетоқат бўлиб эшикка кўз югуртирди. Мен синфдошиман.

– Янгам бугун Россияга учиб кетдилар.

– Россияга? Нега?

– Худо раҳматли акамнинг уй-жойи, буюмлари, банкда пули қолган.

– Зилоланинг Москвага бориш нияти йўқ эди-ку! Ахир, акангизнинг ўлимида бировларнинг қўли бор, деб гумонсираб ўтирувди. Азали холида шунча узоққа қандай юбординглар?

– Дугонаси телефон қилиб, Москвага чақирди. Уйни сотишга, пулларни ундириб, уйга юборишга ваъда берди.

– Москвада дугонаси бор эканми?

– Москвалик эмас, ўзимизнинг Самарқанддан. Россияга тез-тез бориб туради, бизнесмен аёл.

Лобар кўрқинчли, аччиқ бир гап эшитишни сезиб, базўр сўради:

– Дугонасининг исмини биласизми?

– Ҳа, Москвадан телефон қилгандаям ўзим гаплашдим.

Бизникигаям бир неча марта келган...

– Исмини айтсангиз-чи ахир!

– Лобар.

– Лобар?! – Ўз исмини эшитган жувоннинг аъзои бадани жимирлаб кетди. – Мен ҳам... дугонаси... – деди тутилиб. – Янгангизнинг ҳамма дугоналарини танийман. Лекин... Лобар... Узр, у қайси Лобар экан?

– Лобар деган дугонаси битта, – хайрон бўлди Зилоланинг кайниси, – синфдоши бўлсангиз нега билмайсиз? Ё яна бошқа Лобар бормикан? Яқинда Россияга, касалхонадаги эрининг ёнига кетган Лобар-да! Билсангиз, унинг ўғли ўлган эди, ўтган ҳафта қабри эксгумация қилинди, қабр бўм-бўш чикди.

– Сиздан сўнг телефонда Зилола у билан гаплашдимиз?

– Гаплашмаса кетармиди?

– Нималар деганини айтолмайсизми?

Шу лаҳзада остонада Усмон пайдо бўлди. Лобар гўшакни жойига қўйиб, шифтга илинган шайтонвачча киёфасидаги туморга қаради:

– Ишқилиб, анави рамзларинг эмасми?

Усмон ковоғини уюб, шайтонваччага эмас, телефонга ўқрайди.

* * *

Лобар уйғонганида, Усмон нонушта тайёрлаб қўйганди. Туркиядаги иккинчи кун тинч ва беҳавотир бошланди. Факат чошгоҳга яқин кимдир дарвозани тақиллатганда Усмоннинг кўзларида хавотир сезилди. Шундагина Лобар унинг битта эмас, иккита “Макаров”

тўппончаси билан қуролланганини кўриб қолди. Келган одам меҳмонхонада муқаддам дам олиб кетган мижоз экан.

Усмон унга меҳмонхона ўн кун ишламаслигини айтиб, бошқа манзилни берди.

– Битта мен учун меҳмонхонани ёпиш шартмиди? – деди Лобар.

– Хўжайиннинг буйруғи шундай.

– Бу жой менга ишратхонани эслатапти.

Усмон ўзгача таажжуб ила Лобардан кўз узолмай қолди.

– Хоним, сиз ишратхонада бўлганмисиз?

– Йўқ, – кулди Лобар. – Меҳмонхонангиз аслида исловатхона вазифасини бажаришини хоналардаги нарсалар жойлашуви айтиб турибди. Меҳмонни бунақа жойда яшашга мажбур қилиш яхши эмас.

Усмон бу гапга қарши ҳеч нарса демади. Бир оз ўтгач, чўнтак телефони жиринглаб, аллаким билан гаплашиб олгач, Лобарнинг ёнига қайтди.

– Хўжайин бугун ҳам келолмайдилар, қиморга тайёргарлик фақат сиз билан шугулланиш дегани эмас. Бизни тушунарсиз, хоним.

– Яна қачонгача қамалиб ўтираман? Аниқроқ айтолмайсизми?

– Ярим соат.

– Тушунмадим.

– Биз ярим соатдан сўнг йўлга чиқамиз, – жилмайди Усмон. – Иброҳим давангир деган улуғ зотга қарашли меҳмонхоналарни, ресторанларни ва албатта, ишратхоналарни бориб кўрасиз. Аммо, айтиб қўяй, исловатхонада Самарқанддан келган қизларни учратганингизда гаплашмайсиз, ўзингизни таништирмайсиз.

– Бунинг менга нима кераги бор?!

Иккови қора “БМВ”га ўтиришди. Аллақердан пайдо бўлган икки йигит дарвозани ичкаридан беркитишиб, пост алмашдилар.

Кун бугун ҳам илиқ эди. Лобар Истанбул манзараларига боқиб, Кувонни ўйлади. У шу ерда, шу атрофда. “Нега мураккаб тақдирли аёллар кўпинча ўзларидан ёш эркакларга кўнгил беришади? – ўйлади Лобар. – Абдулла ака энди мен билан яшамаслиги аниқ. Учунчи эрдан ажралмасдан туриб, тўртинчи эркакка боғланиб қолишим нимадан экан-а? Муҳаббатми? Наҳотки, севги деганлари шу бўлса? Уят- андишани билмаса...”

Лобар илдамлаётган машина борган сари фоҳишахонага

яқинлашаётганини, у ерда эса Қувон ва Зилолани учратишини хаёлига ҳам келтирмай, юракдан энтикиб қўйди.

Ярим соатдан сўнг бир бино тагида тўхтадилар. Турли маркадаги машиналар баланд девор пойини искаб турардилар. Эскича усулда қурилган икки қаватли кўхна иморатнинг нариги томонида, ҳовли тўрида замонавий уч хонали бино ҳам кўзга ташланарди.

– Бир вақтлар бизлар бу ердан ўтишга қўрқардик, – деди Усмон.
– Сатанг хотинлар ушлаб олса, ичкарига киргизишиб, хоналарига қамаб қўйишади, уч-тўрт кун чиқармайди, кийимларимизниям бермайди, деб ишонардик. Хоним, бугунги кунда бу даргоҳда битлики фоҳишаларни эмас, дунё гўзалларини учратасиз. Худо ҳаққи, уларни фоҳиша дейишга ҳам тил бормади.

Лобар кираверишдаги эркакларга эътибор қилди. Улар Лобарга суқ билан қараб қўйишди, айримлари эса “аёл кўшмачи, шекилли, қизлари қаерда экан?” деган мазмунда Усмоннинг машинасига разм сола бошлашди.

Меҳмонхона ходимлари Усмоннинг истиқболга чоғиб келишган эди, у Лобарни кўрсатди.

– Бу хоним хўжайиннинг мўътабар меҳмони бўлади. Универсал меҳмонхонамиз билан танишиш мақсадида ташриф буюрди. Таъбини хира қиладиган бирон нарсани кўрса, мендан хафа бўлманглар.

Ходимлардан бири Усмоннинг кулоғига алланималарни шивирлаган эди, дакки эшитди:

– Аҳмоқ, гулсиз чаманнинг нимасини томоша қилади?!

Шундан сўнг мўйловли, укки кўз бир йигит олдиларига тушиб, таништира бошлади:

– Бу бино шахримизнинг қадимий биноларидан бири. Жуда кўп марта қўлдан-қўлга ўтган, лекин бу ерда истиқомат қилувчилар, аниқроғи, ишловчилар ўзгармай қолаверган...

– Янаям аниқроғи, касблари ўзгармай қолаверган, – қўшимча қилди Усмон.

Мўйловли йигит асло хижолат чекмай давом этди:

– Универсал меҳмонхона деганда ёмон хаёлга бормаслик керак. Биз ресторан, бар, бильярдхона, сауна ва ниҳоят меҳмонхона мажмуасини ташкил этганмиз. Албатта, бу масканда казино йўқ. Овқатланиш ва

дам олиш қимор билан келишолмайди.

Мўйловли “гид” рестораннинг ҳар бир хонасини кўрсатмокчи эди, Усмон эътироз билдирди:

– Бунакада чарчаб қоламиз, биз нафақат меҳмонхонани, хўжайинга қарашли виллани ҳам кўришимиз керак.

Улар уч қаватли бинога кириб келишганида илиқ ва хушбўй ҳаво юзларига урилди. Эшик оғаси суҳбатлашиб ўтирган қизга жавоб бериб, буларга йўл кўрсатди.

– Иккигами? – деб сўради Усмондан.

– Биз туристлармиз, кўрмаяпсанми? – лукма ташлади мафиячи. – Биринчидан бошлаймиз.

Лобар бояги кизнинг ортидан тикилиб қолди. Усмон неларни ўйлаётганини тахмин қилиб, деди:

– Кимнинг фарзанди экан, нега ғунчалик чоғидан эркакларга хизмат қилаяпти, умрбод фоҳиша бўлиб яшайдими, деган хаёлга борманг. Кўпчилиги вақтинчалик келган қизлар. Ҳеч ким уларни хор қилиб қўймайди. Газеталар ахлоқ бузилиши деб бонг урсада, аслида мижозларда ҳам, қизларда ҳам ахлоқ доирасидан четга чиқиш йўқ. Итдай хўрлаш, уриш, сўкиш, гуруҳбозлик ҳолатларига йўл қўйилмайди. Ишонасизми, етмиш йилдан бери меҳмонхонада биронтаям киз ўлдирилмаган. Ташқари оламда эса... – Усмон тутилиб қолди, афтидан у яна ўз оиласини эслаган эди, – ...биласиз, қанча қизлар ваҳшийлик қурбони бўлишди.

– Фаҳшни оқлаш сизга ярашмас экан, – деди Лобар.

– Мен меҳмонхонамиз ҳаётини гапираяпман, холос, – Усмон соатига қаради. – Олимларга ўхшаб игнадек тешиқдан туяларни ўтказмайман. Бир фоҳишани оқлаш минглаб фоҳишаларни беғуноҳ қилиб кўрсатиш эмас.

Улар иккинчи қаватга кўтарилишганда, ногоҳон аёл қичқириви эшитилди. Йўлак ўн қадамлар нарида чапга қайирилган эди, шунинг учун жабрдийда кўринмади.

– Бу нимаси? – Лобарнинг ранг-кути учди. – Истанбулнинг қок марказида куппа-кундузи...

Усмон ялт этиб мўйловли ходимга қаради, мўйловли эса

каловланиб, гоҳ йўлак бурилишига, гоҳ Усмонга нигоҳ ташлагач, чопиб кетди. Чарс-чурс эшитилган шапалоқлардан сўнг Лобар ҳам ўзини босолмади: Усмоннинг торткилашига-да тўхтамай йўлак бурилишига етди. Кўз олдида ачинарли манзара намоён бўлди: икки эркак (биттаси мўйловли ходим) ички кийимдаги сочлари тўзгиган жувонни бурчакдаги хонага торткилашга уринар, жувон бечора жон- жаҳди билан ўзини ҳар ёнга отиб, ақл бовар қилмас даражада қаршилиқ кўрсатарди.

– Тегманлар унга! – бақирди Лобар. – Қўйиб юборинглар!

Жувон энди Лобар томон юлқинди ва... ҳеч қутилмаганда ғайритабиий овозда, томоғи йиртилгудек:

– Ло-об-а-ар!!! – деб қичқирди.

Эси оғиб қолган кишининг таниб бўлмас даражада ўзгарган овози даставвал нотаниш туюлди. Усмон зудлик билан орқага, биринчи қаватга етаклаб тушираётганида Лобар юз берган ҳодисадан бутушлай қарахт эди. “У мени таниди! – деб ўйлаб борарди. – Туркиядаги аллақайси исловатхонада аёл менинг номимни айтиб чинқирди!.. Тўхта-тўхта! Уни шу ҳолда қандай ташлаб кетаман?! Юртдошимни, химоясиз ҳолдаги аёлни!.. Ўзи ким экан у? Исминни айтганини эшитдим-ку...”.

Лобар биринчи қават йўлагига тушишган маҳал Усмонни тўхтатди.

– У билан гаплашмасам бўлмайди! – деди ўтинч оҳангида. – Шундоқ ташлаб кетолмайман.

– Нега гапга тушунмайсиз, хоним!..

– Ўзингиз гапга тушунмаяпсиз. Ахир, мени таниди.

– Ўша аёл, мен сизга айтсам, меҳмонхона ходимаси, билдингизми?! Сизнинг асабингизни синаш учун хўжайиндан ана шундай томоша кўрсатиш ҳақида буйруқ олгандик. “Зўрланаётган аёл” сахна кўринишини тайёрладик, имтиҳондан ўтолмадингиз. Сизга айтгандим, меҳмонхонада таниш қизларни учратиб қолсангиз, бепарво бўлиш кераклигини! Афсус...

Лобар кулоғини динг қилган эди, назарида, иккинчи қаватнинг олис бурчагидан яна илтижо янграгандек бўлди: “Лоба-а-р!..”

“Бу овозни қаерда эшитган эканман? – ўйлади у. – Кимгадир

ўхшаяпти! Ким? Ким?..”

Усмон кисташда давом этди:

– Юринг, хоним, нариги бинони ҳам кўрайлик. Қўрқманг, энди имтиҳон қилмаймиз.

Лобар икки-уч кадам юрар-юрмас миясига урилган даҳшатли ўйдан товонигача музлаб кетди: “Зилолага нақадар ўхшамааяптими? Ҳа, у – ўша! Россияга Лобарнинг номидан алдаб чақирган кимсалар шу кўйга солган бўлишлари эҳтимол!”

– Юқорига чиқмасам бўлмайди! – деди Лобар. – Илтимос, йўлимни тўсманг.

– Хоним...

– Уни танидим, дугонам Зилола!

– Дугонангиз ўз танини пулга сотадиганларданми?

– Йўқ.

– У ҳолда фоҳишахонада нима қилади?! – Усмоннинг ғазаби кўзларига тўпланди.

Усмон ва Лобар тортиша-тортиша эшиккача боришди.

– Мен Иброҳим давангирнинг ўзи билан учрашмоқчиман, – деди Лобар. – Ҳақиқатан, у нега мени синов қилаяпти? Қиморбозманми, мард бўлса қиморда синасин! Лекин дугонамни ўғирлаб келиб, кўз олдимда шармандали аҳволга солиши нимаси?!

– Оббо, қасам ичайми, хоним?

Лобар ижозатсиз барибир киролмаслигини тушуниб, ташқарига чиқди. Тушкунлик инган нигоҳини иккинчи қаватга югуртирди. Қўш табақали деразалар ортида оппоқ пардалар кўринарди. Сукут сақлаб турган бу деразалар аслида эркак ва аёл иштирокида кашф қилинган не-не шармисорликларга гувоҳ бўлаётган бўлса ажаб эмас.

– Сизни хафа ҳилганимдан афсусдаман, – деди Усмон Лобарнинг қўлидан ушлаб. – Ижозат беринг, юрагим билан узр сўрайман. Хўжайиндан берухсаг ҳамма истакларингизни ижобат қилолмаслигимни тушунарсиз деган умиддаман.

– Бу кетишда қимор ҳам ўйнолмайман, – атрофга ҳорғин назар ташлади Лобар.

Ресторанга башанг кийинган эр-хотинлар хушчакчак киёфада кириб боришмоқда эди. Фонуснусха чироқлар ўрнатилган айвонча тагида эса чарм курткали йигит биноларга хаёлчан кўз югуртирарди. Лобарнинг нигоҳи худди шу йигитда тўхтади. Кўриб туриб кўзига ишонмади, кулоқлари Усмоннинг гапларини эшитмади.

– Қувон... – беихтиёр шивирлади Лобар.

У Қувон эди. Портда ишляпман деган йигит Истанбулдаги фиску фасод уя қурган меҳмонхона ҳовлисида гўё иккинчи қават деразаларига масхаромуз тикилмоқда эди.

– Қувон! – хитоб қилди Лобар ва ғаллаороллик танти, оқкўнгил, одамий йигит сари шошилди. Хаёллардан нималар ўтмади? Қувон ҳам не гумонларга бормади...

– Қувон!

– Лобар!.. Сиз?!

Иккиси ҳам тўрт ойлик айрилиқдан сўнг соғинч хисси ила эмас, гумон ва алам билан рўпара келишди.

– Бу ерда нима қиляяпсиз? – сўради Лобар.

– Хўжайинни олиб келдим. Сиз-чи? Бу бемаза меҳмонхона эканини айтишмадимми?

– Ҳозиргина келдим. Ёмон ишлар бўлишини билмаган эканман.

– Кетдик, – Қувон Лобарни етаклади, – тупуринг бу меҳмонхонага. Сизни ҳеч ким хафа қилмадимми? Ҳозиргина келганингиз ростми?

– Рост. Аммо мен бу ердан кетолмайман.

Етиб келган Усмон:

– Тўғри айтади, унинг ҳали ишлари кўп, – деди. – Сиз эса туёғингизни шиқиллатинг.

-- У менинг юртимдан, – деди Лобар Усмонга. – Биз танишмиз.

– Лобар, бу одам ким? Нега унга мутеларча гапираяпсиз? Ё унга бирон боғланган жойингиз борми? Агар ортиқча бўлсам кетай, ёрдамим керакми, айтинг. Мен бунақа одамлардан кўркмайман.

– Беш дақиқа сабр қилинг, ҳаммасини тушунтираман, – дея Лобар Қувондан узр сўраб, Усмонни бир четга чақирди. – Оплали аёл бўлсам- да, – деди мафиячининг кўзларига еб кўйгудек тикилиб, – шу йигитни яхши кўриб қолганман. У портда юк ташувчи бўлиб

ишлайман, деганди. Институтдан йикилиб, Туркияга келган. Агар сизлар мени қиморга таклиф этмаганларингизда ҳам шу йигит учун эрта-индин барибир Туркияга кадамим етарди.

– Сизга ишонаман, лекин унга ҳеч қачон! – деди Усмон. – Ичида нимани ўйлаб юрганини, кимнинг одами эканини билмаймиз. Ортингиздан изма-из келгани аниқ.

– Эй! – деган овоз эшитилди. Ҳамма қайрилиб қараган эди, басавлат турк амалдори ширакайф ҳолда яқинлашаётганини кўришди. – Менинг йигитим билан қаланғи-қасанғи хотинларни аралаштириб қандай можаро қиляпсиз? У тоза йигит! Бунақасини ҳеч қаердан тополмайсан киши. Ўзим куёв қилай дейману, афсус, туркиялик эмас- да!

– Буниси энди мутлақо ортиқча, – деди Усмон ва эшик олдида турган икки йигитга ишора қилди, йигитлар чопиб келишди.

Улар “Бу ерда жанжаллашиш мумкин эмас” дея Қувон ва хўжайинини нари олиб кета бошлашди.

– Агар сизга ҳамюртингиз керак бўлса, марҳамат, ёнида қолишингиз мумкин, – деди Усмон Лобарнинг тирсагини бўшатиб. – Аммо ўғлингиз билан эрингизни топиб беролармикан? Порт хизматчиси билан на “Истанбул кашқирлари”, на Сицилия мафияси гаплашади. Бунақаларни бизда, хаттоки, одам ўрнида кўришмайди.

Оркадан Қувоннинг:

– Лобар! – деган чақируви эшитилди.

Лобар тўхтади. Нигоҳлар тўқнашганда ўнлаб гумонлар ўтди икки дилдан.

– Ўзим сизни топаман, – қўл силкиди Лобар. – Муҳим ишларим бор, мендан кўнглингиз тўқ бўлсин.

Дарвоза олдидаги машина Лобар ва Усмонни олиб жўнади. Қайсидир мақсадда бошланган Иброҳим давангир мулкларини томоша қилдириш режаси бекор қилинди. Хўжайин телефонда сўқди шекилли, Усмон жаҳл билан ўриндикни муштлаб, қовоғини баттар уйди.

* * *

Дастлаб кўним топган кимсасиз меҳмонхонага етганларида, Лобар сўради:

– Сирли хўжайинингизнинг дийдорини бугун кўриш насиб этармикан?

Усмон оғир уф тортди-да:

– Бугун эмиш... У хозир ичкарида ўтирибди, – деди.

Шу дамгача сезилмаган ғалати ҳаяжон Лобарнинг вужудини киздириб юборди. Иброҳим давангир хаёлида шундай инсон бўлиб жонландики, савлатидан от хуркади, қахридан етти иклим аёзда қолади. хизматидаги ўн-ўн беш чоғли йигитнинг бари каллақесар.

Аммо бильярдхонага кириб боришганида озгингина бир йигит кий билан соққани мўлжалга олаётганига шоҳид бўлди. Уни эндигина университетни тамомлаб, лицейга ўқитувчи бўлиб ишга кирган деб тасаввур қилиш мумкин эди.

Соққа қарсиллаб иккинчисига урилди ва учинчисини туртиб, тўрга туширди.

– Биринчи қонун, – деди нотаниш йигит, – ичмаслик. Иккинчиси, чекмаслик. Учинчиси... – У бирдан тўхтаб, Усмонга истехзо-ла амр этди: – Нима, сен мени таништирмасдан сайратмоқчимисан?

Усмон шошганидан:

– Бу – Лобар, бу... хўжайин... Иброҳим бей, – деди.

– Давом этаман, – дея турк кийни кўйди-да, Лобарга яқинлашди, – учинчиси, ҳеч қачон тушқунликка тушмаслик, гарчи дор остида турсанг ҳам. Тўртинчиси, ҳеч қачон эринмаслик. Сибирь, Сибирь дейишади. Агар Сибирдаги камокхонадан қочсанг ҳам эринма, пиёдаман деб, эй банда! Бешинчиси, бирон динга эътиқод қил, даҳрий бўлма. Олтинчиси. бу ҳаётда ўзингни кеча-ю кундуз, тўйда ҳам, уйда ҳам, жангчи деб ҳис қил. Урушсиз ҳаёт йўқ. Урушсиз ҳаётга кўникиб қолма, охириг воя бўлади. Ё жинниликдан, ё инфарктдан, ўласан. Еттинчиси...

Иброҳим давангир файласуфона қодаларни санашдан тўхтаб, Лобарга саволомуз тикилиб қолди. Лобар индамади, аммо ичида “еттинчи қонунингни туш кўрибманми?” дегани сезиларди.

– Еттинчисини сиз жуда яхши биласиз, – деди Иброҳим давангир.
– Сизни Туркияга етаклаб келган...

Иброҳим давангир “қани, айтинг” дегандек кутарди. Бу кутиш газабга айланиш эҳтимолидан йироқ эмасди. Лобар:

– Еттинчиси муҳаббат, – деди-да мафия сардорига жиддий назар ташлади.

– Йўк, муҳаббат бизнинг барча конунларимизни барбод қилади. Муҳаббатдан девона бўлган одам ичади, чекади. Висолига етолмаса, тушкунликка тушади. Муҳаббатга ўралашиб, бошқа муҳим ишларга эрина бошлайди. Муҳаббат дин танламайди, охир-оқибат қип-қизил кофирга айланасан-қоласан. Муҳаббатга ошна юрак жанглардан йироқ юришни истайди, керак бўлса, дарров тиз чўқади. Наҳотки, сизни Туркияга муҳаббат етаклаб келди?

– Боламни яхши кўраман, – деди Лобар. – Эримни ҳам қутқаришим шарт. У киши касал.

– Қолаверса, сиз порт ишчисини ҳам севасиз, шундайми?

– Бу менинг шахсий ишим.

– Тушунаман, бу сизнинг шахсий сиригингиз ҳам. Бирок бугун у менинг асосий диққат-эйтиборимда. Қаердан пайдо бўлиб қолгани, аслида ким экандиги жуда-жуда қизиқтираяпти. Тўғрисини айтганда, одамларим ҳозир унинг изига тушишган. Қўрқманг, озор беришмайди, текшириб кўришади, холос. Мабодо, у жосус бўлиб чиқса, қатл этишга буйруқ беришга мажбурман.

– Ҳеч қанақа жосус эмас, жуда яхши биламан-ку уни, – деди Лобар. – Биз тасодифан учрашиб қолдик. Киморга келмаганимда ҳам, уни кўриш учун барибир Туркияга келардим.

– Барча гапларингизга ишонаман, – Иброҳим давангир емакхона томон юрди. – Сиз ёлғон гапиришга журъат этолмайсиз. Чунки менинг снайперларим сизни, эрингизни, ўғлингизни мўлжалга олиб турибди. Битта ёлғон – учта ўк, Лобархон.

Лобар унга эргашаркан, кўзларида ёш ғилтиллади.

– Иброҳим бей, – деди ўкиниб, – сизга ишониб келганман. Кимдир ўғлимнинг гаровдалигини пеш қилса, ўлдираман деб дўк урса, асло чидаёлмайман. Қанчалик куйганимни сиз тасаввурингизга ҳам сизгиролмайсиз. Келинг, биз киморни гаплашайлик. Мен ҳаммасини ютишга, айтган одамнингизнинг шармандасини чиқаришга ваъда берман. Қувонни жосус, интерпол одами, фалон-пистон демайлик. У

мафия учун ҳеч ким эмас, мен учун эса суқюкли инсонга, якин дўстга айланган. У билан яна учрашишни, дийдорига тўйишни истайман.

Иброҳим давангир стулга ўтириб, рўпарасига Лобарни таклиф этди. Усмоннинг ишораси ила ноз-неъматлар келтирилди.

– Еттинчи конун – ҳеч қачон қўрқмаслик! – деди Иброҳим давангир. – Ўлсанг ўлиб кет, лекин қўрқмай ўл. Қўркув – барча ҳиссиётларимиз ичида энг ортикчасидир. Сиз қўрққанингизда ёлғиз ўзингиз нотаниш одамлар қароргоҳига Ўзбекистондан келмасдингиз, пихини ёрган устомон қартабозлар билан куч синашишга рози бўлмасдингиз.

Лобур чуқур ух тортиб:

– Менга ўғлим керак, – деди. – Уни ҳозир кўрсайдим. Шунчалар соғиндимки... гапиролмайман... Юрак-бағрим ёнади, фақат ёнади...

– Насиб қилса ҳаммаси бўлади, – деб Иброҳим давангир таомга санчки ботирди. – Ўғлингизни Италиядан, эрингизни Сицилиядан олдириб келамиз. Бунинг учун “Истанбул қашқирлари”ни, арабларни, Миср афсунгарини, Лас-Вегасдан келадиган олифтани ва, энг муҳими, Балеринани ютишингиз лозим. Россиялик ўша жодугарни энгсангиз, оёғингизни ўпаман, ишонасизми?

Иброҳим давангирнинг сўнги гапида эҳтирос, эҳтиросдан ҳам кўра хирс сезилиб қолди. Лобар Усмоннинг “Бир одамни биламан, ичмайди-чекмайди, бироқ аёлларга шунчалик ишқибозки, зино қилиш бўйича Туркияда биринчи ўринда турса ажабмас”, деган таърифини эслаб, туйқус ноўнғай ҳолга тушди.

– Бизга... – деди Лобар дастурхондан кўз узмай, – бизга йўл пулимизни берсангиз, бас. Қолган ҳаммаси сизники. Эримни кутқариб, фарзандларига топширсам, ўзим эса ўғлим билан тинч, бежавотир жойга бош олиб кетсам, армоним қолмайди. Бунинг учун сиз менга, мен сизга беғараз ёрдамларимизни аямаслигимиз керак.

– Тушунарли, – Иброҳим давангир Лобарга синчков нигоҳ ташлади.

– Ўғлим ва эримни у ёқдан қайтаришининг иложини қилоласиз, деб ишонаман. Бироқ қўнғлим барибир хижил. Сиз буни қандай амалга оширишингизни айтолмайсизми? Менга... ҳозир...

– Айтаман, – Иброҳим давангир жўжа гўштини маза қилиб чайнай бошлади, – алдаяпти деб гумон қиляпсизми? Найранг йўқ

бизда, хоним афанди, ҳаммаси оддий ва жўн. Тошқалъага биз билан борасиз, бизнинг пулга ўйнайсиз. Хатимни олганингиздан буён менинг гуруҳим аъзосига айланганингизни биласиз-а? Шундай экан, ҳеч ким сизга Россиядагидек муносабатда бўлмайди. Финг деса, тиш- тирноғигача қуролланган йигитларим биронтасиниям соғ қўйишмайди. Сизни ҳозир атмосфера каби нима ўраб турибди? Қонунлар сфераси! Сизга қўл кўтарсам, қонунлар ҳозуру нозир бўлиб, мени камокқа тикади. Тошқалъа шундай жойки, қонун йўқ. Либосни ечгандек ечиб кирадилар. Ўнга одам ўладими, ўн бештами, қонун сўрамайди ҳам. Хуллас, бор маҳоратингизни ишга солиб, уларнинг бойликларини шилиб оласиз. Миллионлаб доллар ҳақида гап кетаяпти, Лобар! Ўғлингизга кўпи билан ярим миллион сўрайди. Эрингиз масаласига келсак, у Ўлик оролдаги конда ишлаётган бўлса ажабмас. У ҳам топилади. – Иброҳим давангир овозини пасайтириб, шундай деди: – Маълумотларга кўра, Ўлик орол қиморга тикилармиш. Мен айнан унинг умидида сизни чақирганман. Агар оролни ютиб олсак, сизнинг ҳам, менинг ҳам етти пуштимизга етадиган бойлик оқиб келади.

Лобар бир вақтлар Москвада Шомилдан эшитган Ўлик оролга энди Иброҳим давангир қизиқиб қолганига ажабланмади. Ўғли ва эрининг тақдири бу одамга нечоғлик боғлиқ эканлигини ўйлаб, гапларини мамнуният ила тасдиқлади.

– Эҳ, мен ёмон одам эмасман, – деди тушлик сўнгида Иброҳим давангир, – тил топишсак, сахий, мард, валинеъмат инсон эканлигимга гувоҳ бўласиз. Хоинларни эса ким жазоламайди дейсиз?!

* * *

Лобар меҳмонхонадаги жувон дугонаси Зилолага қуйиб қўйгандек ўхшашлигини ўйлаб ўтирган эса-да, Иброҳим давангирдан у билан учрашишга изн сўраёлмади. Бунинг учун фурсат керак эди. Шундоқ ҳам ахлоқсизлар маконидаги ҳодисадан кейин мафия сардорининг ичини ит тирнаётган эди. Аммо нима қилсин? Икки эркакка таланаётган жувон дугонаси эмаслигига ҳам ишончи йўқ-да.

– Сизни бир синаб кўрамиз, – деди Иброҳим давангир чоғроққина хонага кирганларида. – “Қора қарта рақси”дан қўлингиз чиқиб

колмаганмикан, ишқилиб?

– Яна синайсизми? – Лобар беихтиёр Усмонга ҳам қаради. – “Зўрланаётган аёл” сахнасидан кейин сизнинг синовларингиз санъат билан боғланишига шак-шубҳам қолмади.

– Қанақа сахна? – Иброҳим давангир Усмонга елкаси оша нигоҳ ташлади.

– “Палас”даги аёлни у дугонам деб гумон қилаяпти.

Иброҳим давангир баралла қулиб юборди. Лобар унинг кулгиси аллақандай ёқимсиз “хи-хи”лашга ўхшайди, дсб ўйламаганди.

– Шундай қилиб, ўша фоҳиша дугонангизми? – қулиб сўради сардор.

– У фоҳиша эмас, – жавоб берди Лобар, – уч боланинг меҳрибон онаси. Яқинда эри ўлган. Москвага эрининг пулларини олиш ва уйини сотиш учун кетганди. Мени ташвишга солгани шуки, уни Москвага телефонда шошилиш чакирган одам дугонаси Лобар эмиш. Самарқандлик бизнесмен дугонаси Лобар! Тавба! Ахир, ўша Лобар менман! Бирок ҳеч қачон дугонам Зилолани Москвага чакирганим йўқ, уйингни сотиб, банкдан пулингни олиб бераман, демаганман. Туркияга келишимдан сал аввал уникага таъзия билдириш учун кирдим. Биласизми, у эри балқондан йиқилиб ўлмаганини, қотиллар ўлдиришганини гумон қилиб, узок йиғлади. Фожиага ўзи сабабчи эканлигини, мен тасаввур ҳам қилолмайдиган сирли ишга бош қўшганини сўзлаб берди. Қанчалик сўрокламайин, қотилликкача борган иш нима эканлигини айтмади. Бугун эса айнан унга ўхшаш аёлни меҳмонхонангизнинг махсус иккинчи каватида учратдим. Устки кийимлари ечиб олинган, сочлари тўзғиган, аянчли аҳволда эди.

– Сиз Москвада эмас, Истанбулдасиз, – деди Иброҳим давангир.

– Мен ҳам шунга ҳайронман. Дугонам қандай қилиб Москвадан сизнинг Истанбулингизга келиб қолди?

Иброҳим давангир пешонасини босиб-босиб ишқади, сўнгра совук илжайди. Лобар озғин ва гапдонгина бу одамнинг мафия сардори даражасига қандай эришганига ҳайрону лол эди. Бирок шу тобда унинг кўзларида бижғиб ётган ёвузликлар, айёрликлар шуъласи акс этиб, масала ечим топди.

Усмон қўлидаги қарталарни чийлай бошлади. Мафия бошлиғи

унга бир лаҳза хаёлчан тикилди-да, чапак чалди.

– Гап бундай, Лобар, – деди ўрнидан туриб, – сизни киморда алдаш кийин, аммо ҳаётда бошлаб чув туширишлари мумкин. “Палас”даги аёлни дугонам деб ўйлайсиз. Нега энди дугонангиз бўларкан?

– Уни ўз кўзим билан кўрдим, овозини эшитдим, лекин хаёли-иболи, салобатли, обрў-эътиборли аёлни Истанбулдаги фоҳишахонада эркаклар ўртасида қиз боладай чинқираётганини кўраман деб хаёлимгаям келтирмаганим учун бир кўришда таниёлмадим. Ўйлаб-ўйлаб у айнан Зилола эканлигига амин бўлдим. Агар мардман десангиз, айтинг, у Зилолами, йўқми?

– Ҳа, – деди Иброҳим давангир.

Гарчи ҳақиқатга имони комил бўлса-да, Лобар “ҳа” сўзини эшитиб сесканиб тушди, бир дам қотиб қолди.

– Нима учун?.. – деган сўроқ учди тилидан. – Мен учунми?..

– Нега сиз учун бўлар экан?! Ўзи учун! Ҳа, у Зилола, лекин дугонангиз эмас. Дугона дегани садоқатли дўст демакдир! У эса сизни ҳам, мени ҳам сотди. Ўйлаб кўрмадингизми, биз Туркиядан туриб сизнинг ҳар бир қадамингизни қандай кузатдик? Уйингизга хатни қандай бердик? Бунинг учун бизга жосус керак эди. Ахтардик, топдик. Москвада учратдик уларни: Зилола ва Тагматни! Улар доллар эвазига сизни кузатиб юришга рози бўлишди. Сиз эса уни дугонам дейсиз-а?! Бироқ... бу ҳали ҳаммаси эмас. Зилолага бошқа бир кашкирлар тўдаси одамгарчиликдан анча йироқ топширик беришди.

– Қанқа топширик? – сўради Лобар.

– Парвизнинг қабри масаласида, – деди сардор.

– Тушунмадим. Боламнинг қабрини нима қилишмоқчи эди? – Лобарнинг қовоғи уча бошлади. – Наҳотки, улар ҳам гўрни очишган бўлса?! Ишонмайман... Ахир...

– Қабрга тегишмаган, – деди мафия сардори. – Бироқ режаларида жирканч иш бор эди.

– Гўрни очиб, жасад бор-йўқлигини текшириб кўришни айтаяпсизми?

– Йўқ, улар Парвиз қаердалигини жуда яхши билишарди.

Лобар тоқат қилолмай ўрнидан туриб кетди.

– Улар кимлигини биламан. Москвалик Маловер тўдасининг меросхўрлари, бир гуруҳ қонхўрлар! Анна Сергеевна – Балерина бугунги кунда айнан уларнинг кўлида. Ўғлимнинг суратини ҳам

ўша кампирдан олганман. Мен уни сарик чақасиз қолдираётгандим, Парвиз ҳақида маълумот беришини айтиб, таслим бўлишга мажбур этди, акс ҳолда ютишим тайин эди.

– Сиз энг муҳимини сўрамаяпсиз, – деди Иброҳим давангир.

– Нимани?

– Балеринадан олган маълумотингизни дугонангиз Зилола аввалдан билишини! У биздан эшитган эди. Афсуски, сизга бу маълумот жуда қимматга тушди. Эрингиздан ва юз минглаб долларингиздан айрилдингиз...

– Агар Зилола олдинроқ айтганида...

– Йўқ, у айтмас эди, – деди Иброҳим давангир.

– Ҳеч ишонгим келмаяпти, – четга қаради Лобар, – лекин ишонмасдан ҳам иложим йўқ. Тасаввур қиляпман, Зилола – жосус... Нега бундай қабих ишга рози бўлди, а?! Улар Парвизнинг қабрини нима қилишмоқчи эди?

– Дугонангиз пул устида қабих ишлардан ҳам қайтмайдиган бойвучча хонимга айланиб қолди. Россиялик қиморбозлар уни сизга қарши ёллаганида дастлаб ишонмадим. Менинг энг катта душманларим билан қандай гаплашди у? Эси жойиндами? Доллар учун бир вақтнинг ўзида ҳам менга, ҳам ашаддий рақибларимга хизмат қилиш аҳмоқчиликдан бошқа нарса эмасди. Ўзи сирни очганми, Балерина сўзлаб берганми, қашқирлар ўғлингизнинг сирли қисматидан хабар топишибди ва Зилолага “Ўғлининг қабрини текширмоқчимиз, демак, руҳан синдириш фурсати келди. Гўрда барибир бола йўқ, биронта ўлик бола топиб, юз тузилишини ўзгартириб, ўша қабрга дафн этинглар”, дебди. Бунинг учун катта пул ваъда беришган экан. Менимча, эллик-олтмиш минг доллар. Бироқ бу режа амалга ошмади. Биласизми, қандай ўйин кетаяпти? Сиз менинг мактубимни олгач, ўғлингиз ва эрингизга фақат Туркия орқали, яъни менинг этагимни ушлаб йўл очишингизни оқилона тушундингиз. Мабода Зилола бетайин кимсаларни ёллаб, кечаси қабрга бола жасадини кўмдирганида, мен ёлгончи бўлиб қолардим. У бошқа боланинг жасади-ку, дейишга шошилманг. Уни экспертизадан ўтказишиб, ўғлингиз эмаслигини исботлагунларича бўларингиз бўларди. Бу билан чекланишмай, яна қандайдир тазйиқлар ўтказишарди, масалан, қиморга эрингизни ютказганингизни

қариндошларига маълум этишарди.

Лобар гўё нафас олмай тинглар экан, кимор ўйинлари фақат қўлга карта текканида эмас, ундан аввалроқ киморбознинг шахсий ҳаётида бошланажасига амин бўлди. Кўнгли сезаяпти, Иброҳим давангир Зилола мавзусига яқун ясамоқчи. Сўнги сўз ўрнида нима дейди? Фоҳишаликка мажбурлаш ва ўлимми? Ҳартугул дугонасининг Россия-Туркия саргардонлиги яхшилик билан тугамаса керак.

Оғир уф тортган Лобар стулга чўкиб, бошини чангаллади. Усмон ҳамон қўлида карта ушлаб, қотиб турар, мафия сардори ястаниб ўтириб, оёғини ўйнатар эди.

Ўйлаб олган Лобар:

– Дугонамнинг эрини ким ўлдирди? – деб сўради.

– Ўшалар, – қулимсиради Иброҳим давангир.

– Зилолани Истанбулга ким келтирди?

– Москвадаги ўша қашқирлар одам савдоси билан ҳам шуғулланади-ку! Улар дугонангизни алдаб-сулдаб Москва-Истанбул, балки Анкара рейсига чиқаришиб, бу ерга келтирганлар. Мен хоин аёлга яхшилик қилдим, дарров ўз меҳмонхонам учун сотиб олдим. Билъакс ҳозир у бошқа бир исловатхонага тушиб, нафақат нопок аёлга, йиллар давомида юзлаб эркаклардан қолган одам шаклидаги хайвонга айланарди.

– Бу билан “менинг исловатхонамда ҳали пок ҳолида яшаб турибди”, демоқчимисиз?

– Ҳа, дугонангиз ҳали қўшмачилар гуруҳидаги кизлар рўйхатига киритилгани йўқ.

Лобарнинг вужудига иссиқ қон югурди. Кўксининг аллақериди пайдо бўлган тош гўёки тупроқ мисоли сочилиб кетди.

– Боя унинг аҳолини кўриб... Тамом, энди кимор ҳам ўйнолмайман деган ҳаёлга бордим. Ҳеч ўйлаб кўрилмаган иш... Йўлақда уни бир эркак судраб юрганди чоғи... Айтмоқчисизки, у ҳам тегинмаган...

– Албатта. Ахир, ҳали буйруқ берган эмасман. Дугонангиз уйку доридан сўнг ўзини бегона бир маконда ички кийимда кўриб капалаги учиб кетган.

– Меҳмонхонага қайтиб боришимга ижозат берасизми?

– Уни ўлдирмоқчимисиз? Бунга йўл қўймайман. Чунки менга қотил аёл эмас, киморбоз аёл керак.

– Янглишяпсиз, уни ўлдириш ниятим йўқ. Ҳатто, каттик гапирмоқчи ҳам эмасман. Улар – Зилола ва Тагмат ака – жазоларини олиб

бўлишди. Энди дугонамга шунча бойлик татийди деб ўйлайсизми?! Бечора ўла-ўлгунча болаларининг кўзига қараёлмай ўтади. Ўзига тўқ, яхшигина яшаётган оилани бахтсиз қилиб қўйган, ўзига беваликни сотиб олган аёлни мен ортиқ хафа қилишни истамайман.

– Марказий Осиёнинг машҳур киморбози шунчалар меҳрибон, кўнгилчан, соддадил чиқишини кутмаган эдим, – деди мафия сардори.

– Меҳрибон ҳам, кўнгилчан ҳам, соддадил ҳам эмасман, – деб Лобар Иброҳим давангирга тикилди. – Мен “қора карта сохибаси”ман. Бу – афсунли карта ўйинлари жодугари, демакдир. Агар қотиллар, фоҳишалар, зўравонлар қаторига интилсам, кучим қирқила бошлайди. Ўзимни лоҳас ва нотавон сезаман, кўнглимга қил сиғмай қолади. Эҳтимол, бу “қора карта ракси” афсунлари эмас, юрагимда яшаётган эзгулик уругидир, ким билади дейсиз.

– Мен ҳам шунга айтаяпман-да, – мийиғида кулди Иброҳим давангир.

– Бироқ сиз ҳам ёмонмассиз. Бир қарашдан билдимки, сиз ёвуз сардор эмас, зўравонларга, ноқонуний бойлик орттирганларга халқро киморга қарши мафия билан жавоб бераётган ҳақиқий турк ўғлонисиз.

– Бу хушомадлар нечун?

– Келинг, иккимиз ҳам Зилолани кечирайлик, – деди Лобар шоша-пиша. – Бу ҳеч қанақа хушомад эмас, бор гап. Бизнинг олдимизда эртанги кунда мислсиз ўйинлар турибди. Турли иғво-ю хоин-поинлар билан чувалашиб ўтирсак, асло ярашмайди.

– Мен уни сотиб олганман.

– Ижозат беринг, энди мен сотиб олай.

– Эллик минг доллар, – Усмонга қараб қулиб қўйди Иброҳим давангир.

– Розиман, – Лобар ўйлаб ҳам ўтирмади. – Кечқурунғача банкдан олиб бераман.

– Сизда ортиқча пул йўқлигини дугонангиз айтганди.

– У айтаверади. Мен барча дўконларимни-ю машиналаримни сотиб келганман.

– Мард аёл экансиз. Энди бор мол-мулкингизни битта хоин дугонангизга алмаштирасизми? Кечирасиз-у, бу мардлик

ҳисобланмайди, кип-қизил аҳмоқлик.

– Пулим эллик мингдан кўп, – деди Лобар.

– Қанча?

– Саксон минг.

– Қолган ўттиз минг билан битта уй ҳам ололмайсиз-ку, – икки эркак енгилгина кулиб олишди.

– Маъзур тутасиз, Иброҳим бей, – Лобарнинг кўзлари совук йилтиллади, – агар бир қартага тушсам, ўттиз минг билан бутун Туркиядаги пулларни ютиб оламан.

– О-о, гап бу ёқда денг! Хўп, сизга ишонаман. Аммо келганингиздан бўён қарта ўйнаш қобилиятингизни синаганим йўқ, минг марта эшитгандан, бир марта кўрган афзал. Қани, Усмон, опанг билан икки кўл ташлаш.

Усмон стулга чаққон ўтириб, қарталарни аралаштирди-да, ўзи ва Лобарга сузди. Лобар унинг қўлига диққат-ла тикилиб турган эди, сузиб бўлгач, мафия сардорига деди:

– Бу йигитингиз билан ўйнамайман. У менинг тенгим эмас экан. Биринчи ўйин бошланмасданок шундай кўпол хатога йўл қўйдик, миллион доллардан, қолаверса, калласидан ҳам жудо бўлиши мумкин эди.

– Қанака хато? – Иброҳим давангир қарталарга кўз югуртириб, ҳеч вақони тушунмади.

– У қарталарни голланд усулининг бир юз тўртинчи варианты бўйича аралаштириб, “Адан Ггача” бармоқ ҳаракатлари йўналишида тарқатди, – деди Лобар. – Бу тўқсонинчи йиллардаёқ халқаро қиморда кўлланилмай кўйган “Колумбча ўйин”нинг ҳаваскорлари ўзлари билмаган ҳолда ўйнайдиган нўноқ шакли. Қаранг, у менга иккита “қирол”, иккита “тўққиз” сузди, ўзида эса иккита “дама”, битта “етти”, битта “тўққиз”. Зот масаласига келсак, унда бир зот кўп, аммо ўйин бошланганида, қўлимдаги қарталар билан уни уч дақиқадаёқ яксон этардим.

Мафия сардори гоҳ Усмонга, гоҳ Лобарга таажжуб ила боқди. Сўнг қарталарни очиб кўрган эди, Лобарнинг айтганлари рост чиқди.

– Қойил! – Иброҳим давангир қийқириб юборди.

Усмон эса кип-қизариб ўтирарди. Ахир, у ўз бошлиги олдида машҳур қиморбоз аёл билан анча-мунча куч синашиб, нималарга

қодирлигини кўрсатиб қўймоқчи эди-да.

* * *

Улар қора “БМВ” да кўчага чиқишганида, орқадан яна бир машина эргашди. Лобар Истанбул кўчалари ҳар ҳолда улар учун тинч эканлигини ҳис этди. Ким ҳам бундай жойда отишма бошлаб, ари инига чўп суккиси келади.

– Қўриқчиларсиз юриш қийин, шекилли? – жўртгага сўради Лобар.

– Қимор олдидан тайёргарликлар катта, – деди Иброҳим давангир, – шунга яраша одам талаб қилинади.

– Сизга ҳеч ҳужум қилишганми?

– Таржимаи ҳолимни бугун кечаси сўзлаб бераман.

– Қарта ўз-ўзидан ўйналмайди, – деди Лобар норозилик оҳангини сездириб. – Гоҳо кечаси билан “раке”ларни машқ қилиб чиқаман. Биласиз, афсунли қарталар ёлғиз ҳолда ўйналади. Кимдир томоша қилиб турса, ҳаммаси барбод бўлади.

– Мени тушунмадингиз. Наҳотки, ёнингизга машқ пайти кирсам?

Лобар Иброҳим давангирнинг елимдек ёпишқоқ феъл-атвори сабаб мунозарани чўзиб ўтирмади. Қувон билан дилдан суҳбатлашадиган айни дамлар келганини англаб, мамнуният ҳиссини туйди. Борлигини сотишга тайёр ёш-ёш кизлар қўл остида экан, сардор не боис ишонган киморбозини хафа қилиб, уни тўшагига тортса?! Йўқ, Лобар, Қувонни таклиф этиш даражасидаги енгилтаклик билан Туркия кечаларини беҳавотир ўтказишни таъминлашга аҳд қилди.

– Эрим мендан йигирма беш ёш катта, – деди Лобар. – Бир неча йил аввал у мени ёқтириб қолиб, совчилар жўнатавергач, ахийри рози бўлганман. Кўнглим сезиб, учинчи эримдан фарзандли бўлдим. Ҳавас билан исмини Парвиз қўйдик...

Мафия сардори ғалати илжайди-да:

– Кимга ҳавас қилдинглар? Парвиз Мушаррафгами? – деди.

– Парвиз Мушаррафни танимайман, – тўғрисини айғди Лобар.

– Маҳалладагиларга ҳавас қилдик. Бизда Парвиз исми кенг тарқалган. Буларнинг барини сўзлашимдан мақсад, эримни қалбдан ёқтирмаганман. Умуман, шу вақтгача муҳаббат нималигини билмай яшаб келдим. Қувонни кўрдим-у, оромим йўқолди. Сиздан

илтимосим шуки, бу кеча мен Қувоннинг дийдорига тўяй. Енгилтак деб ўйласангиз ҳам майли, аммо у билан гаплашмаганимга, бугунги учрашувни ҳисобламасак, тўрт ой бўлибди.

– Э, Қувон деб порт ишчисини айтаяпсиз-а? – Иброҳим давангир чўнтак телефонини олди. – Яхши эслатдингиз, таклифингизсиз ҳам уни уйимга чақиртирганман... Алло, Гов, ишлар қандай? – телефонига бақирди сардор. – Тутдингларми?.. Ў-ху, шунақа де! Хўкиздек кучи бор эканми?.. Ҳай-хай, мен бунақа бўлсин демагандим-ку! Ахир, ҳозир унинг севгилиси менинг ёнимда... Нима-нима? Машинада бирга кетаяпмиз... Ҳа, ўша! Бундан чиқди, фақат сен соғ экансан- да... Авайланглар, Гов, асранглар уни! Ахир, бизга почча чиқиб қолди!

Ташвиш чеккан Лобар:

– Қувонга куч ишлатдингларми? – деб сўради. – Нега ишонмайсиз-а, у биронта тўда аъзоси ёки жосус бўлиши мумкин эмас!

– Куч ишлатиш масаласига келсак, аксинча, у кўпроқ куч ишлатибди. Қоронғи тушишига ҳали бор. Аввал дугонангиз “дам олаётган” меҳмонхонага борайлик, кейин Қувонни топамиз... Қувон! Тавба, шунақаям исм бўларкан-да! Худди инглизларнинг исмига ўхшайди. Эвандер Холифильд нима-ю Қувондир Холифильд нима! Келса кўрасиз, у менинг икки йигитимни қонига белаб урибди!

Лобар кутганидек, машина дарвоза жойлашган кўчага кирмади, меҳмонхона ортидаги махфий эшикда тўхтади. Ҳаш-паш дегунча улар меҳмонхона йўлагида, сўнг иккинчи қаватда ҳозир у нозир бўлишди. Лобар бўйлари пастгина, ўн етти ёшлардаги икки қизни эллик ёшлардаги қорувли бир эркак номерига олиб кираётганига кўзи тушиб, ғар эркак учун бу дунёдаги энг оромбахш иш кўнгли тусаган фоҳиша билан кўнгли тусаган ишни қилиш, деб ўйлади.

Улар сўнгги бурилишдан ўтиб, нимқоронғи даҳлизда тўхташди. Икки ёнда икки эшик бор эди, дарҳол бирини очдилар. Иброҳим давангир илтифот кўрсатиб, Лобарни таклиф этди. Ўзини бурчакка олиб, ҳимоя қилмоқ ниятида қаттиқроқ жисм ахтараётган жувон Зилола эди. Унинг умидсиз ва иложсиз ҳолатда ваҳимали қараб туриши бир неча сонияга чўзилди. Баногоҳ Лобарни таниб:

– Болаларимнинг ҳурматиغا... Болажонларимнинг ҳурматиغا... – деб хўнграб юборди.

Лобар уни кучоклаб, деди:

– Бўлди, Зилол, бўлди. Барчаси ортда қолди! Уйингга кетасан...
Бугунги рейсдаёк...

Иброҳим давангир:

– Аттанг, шундай жувонга қўлимниям теккизишга улгурмадим-а! – деди. – Ҳой хоин, менга қара! Дугонанг одамгарчилик қилмаганида, доднингни тўрт девор эшитарди, холос.

– Менимча, энди унга гапиришингизнинг кераги йўқ, – Лобар ковок-тумшук қилди. – Аёл зотини бунчалар камситишгача бормайлик, бей. Ахир, ҳаммамизни она тукқан-ку.

Иброҳим давангир ўзини диванга ташлаб, оёгини чалиштираркан, пўнғиллади:

– Аммо бунақа иккиюзламачи оналар эмас!

Зилолани қўриқлаб ётган эркак унинг кийимлари солинган сумкани келтирди. Лобар дугонасининг кийинишига кўмаклашди.

– Ҳаммасини эшитдингми? – титроқ овозда сўради Зилола.

– Нимани эшитаман? Сен кийин тезроқ. бу ерда гапирма, ҳозир аэропортга кетамиз...

– Мени кечир, Лобар! Худо жазойимни берди.

Улар эшикка юришганида, сардор ҳуштак чалди. Аёллар қайрилиб қарашгач, деди:

– Ҳали рухсат берганим йўқ, шекилли.

– Узр, Иброҳим бей, у энди бу ерда. нафақат бу ерда, умуман Туркияда қололмайди.

– Пули нақдми? – ёқимсиз илжайди Усмон (афтидан у ўз бошлиғи сахийлик қилиб юборишидан қуйинмоқда эди).

– Аёл бўлсам-да бир сўзлиман, – Усмонга тик қаради Лобар. – Эллик минг доллардан бир сент ҳам кам бўлмайди.

– Йўқ-йўқ, Лобархонга ишонаман, – дея Иброҳим давангир Усмонни жеркиб берди. – Манави аёлга сўнгги сўзларим бор эди. Эй!..

Мисоли чўғ устида турган Зилола ёвқараш қилган эди, мафия сардори давом этди:

– Бир умр дугонангнинг оёгини ўпиб яша! Ва зинҳор, Туркия, мен, Лобар ҳақида ҳеч қачон ҳеч кимга гапирма!.. Лобархон, буни жўнатишга нега шошаяпсиз? Балки бугун рейс йўқдир?

– Кечкурун Бишкекка самолёт учади, – деди Лобар. – Чипта топилса, бас.

– Майли, йигитларим кузатиб қўйишади, – ён босди Иброҳим давангир, сўнгра янада юмшаб: – Зилола, бизга ўз вақтида қойилмақом хизмат қилдингиз, – деди. – Билиб қўйинг, Тагматни биз ўлдирганимиз йўқ.

Ёноқларидан ёш оқаётган жувон мутеларча бош ликиллатди.

Иброҳим давангир ёрдами билан шошилиш равишида чипта топилди. Зилола самолёт йўлагига ўтиб олгач, бир марта ҳам қайрилиб қарамади. Эҳтимол, турк заминидан юрак олдириб қўйгандир; эҳтимол, ёмонликка яхшилик билан жавоб қайтарган дугонасига ўгирилиб қарамоққа юзи чидамагандир; эҳтимол, яна бир шумликни ўйлагандир...

Харҳолда Лобар хайрлашиш учун қўл силтамоқчи бўлиб ҳозирланди-ю... кўнгли ўксиди. Йўқ, у дугонасини пок сақлаб қолганидан хурсанд эди, аммо қалбининг бир четидеда ишонч йиғларди, дўстлик йиғларди, муҳаббат йиғларди.

* * *

Машиналар Иброҳим давангир қолган меҳмонхона томон эмас, кенг ва серқатнов марказий кўчадан номаълум манзил сари шошилди. Қоронғи туша бошлаганди. Лобарнинг наздида, бу шаҳарга сайёранинг одам оёғи етмаган зулматли маконларидан одамсимон кўршапалаклар учиб келиб, инсон қиёфасида меҳмонхоналардан жой олмоқда эдилар. Ва улар ҳадемай бошланажак катга қимор ўйинларида Лобар билан юзма-юз учрашади, қарта сирлари-ю афсунлари, найранглари-ю тентакликлари тўкнашади.

– Бугун бўлак жойда тунайманми? – сўради Лобар Усмондан.

Йигит хаёлларини йиғиб олиб, жавоб қилди:

– Йўқ, мен бўлак жойда тунайман. Хўжайин бу кеча сизни меҳмон қилишини, наҳотки, сезмаган бўлсангиз, хоним афанди?

Лобар елка қисиб, шаҳар манзарасига нигоҳини бураркан, Қувонни ўйлади.

– Мабодо билмайсизми, Қувонни қаерга олиб боришди булар?

– Билмайман, – деди Усмон, – билишни ҳам истамайман. Порт ишчиси бўла туриб димогидан эшаккурт ёғилади-я!

– У кўнгли тоза, юраги кенг, мард йигит.

– Ўша сўтак ҳам сизни севадими?

– Хурматимни жойига қўяди. Унинг севиши шарт эмас. Уйдагилари хамқишлоқ кизга уйлантиришади уни.

– Э, мени севги афсоналари қизиқтирмайди, – Усмон Лобарга ўгирилиб олди. – Курол ишлата олишингиз қизиқтираяпти.

– Тўппончангиз қанақа? “Макаров”ми? – сўради Лобар.

– “Риск”.

– Тўппончалар ичидан “Макаров”ни, автоматлардан “Калашников”ни, милтиқлардан “Берданка”ни ёқтираман.

– Ие, бориб турган ўрис экансиз-ку, – деди Усмон кулиб. – Танклардан қайси бирини ёқтирасиз?

Лобар ҳам кулди. Кейин Усмоннинг тўппончасига имлади.

– Беринг-чи. Сизда “Макаров”ларни кўрган эдим-ку.

– Минг лаънат уларга, – деди Усмон ва ўқдонни чиқариб, кичик “Риск” русумли тўппончасини узатди. Лобар уни томоша қилгач, Усмон секин шивирлади: – Хоним, сиз жойлашган меҳмонхона ертўласида “ЭМ-йигирма бир” бор. Яшириб қўйганимни хўжайиним ҳам билмайди. Куролга қизиқар экансиз, эртага олиб кўрсатаман.

– Нима у “ЭМ-йигирма бир”?

– Эшитмагансиз-да, хоним, у Америка денгиз пиёдалари қўшинида яқиндан бошлаб муомалага киритилган снайпер милтиғи. Бунинг устига денг, ироқлик шоввозлар овоз тиндиргичи билан қўлга киритишган. Қаердан отаётганингизни ит ҳам сезмайди.

Лобар тўсатдан Кувоннинг снайпер эканлигини эслаб, Усмонга бағоят очик чеҳра билан қаради.

– О, афсонавий курол денг! Ўз кўзим билан кўришимга ҳеч ишонмайман-да.

– Йигит сўзи, – керилди Усмон.

Машиналар шаҳарни бир айланишиб, яна ўша кимсасиз меҳмонхона кўчасига бурилди. Ичкарида уч йигит хизматда эди.

Усмон Лобарни уларга топшириб, ўзи шошилинч жўнаб кетди. Бу йигитлар қаттиққўл, интизомли, гўёки темирдан экан. Ҳар бири фақат ўзига топширилган ишни бажаради: на кулимсирайди, на гапирди,

на бамайлихотир ўтиради. Айниқса, бири Лобарнинг хонасига кириб, кўзларини чақчайтирганча тек қотиши кизик бўлди.

– Кечирасиз, мен дам олмоқчиман, – деди Лобар.

Кўл ковуштирган темир одам кўзини лўқ қилиб, безрайиб тураверди.

– Туркчани тушунасизми? – қошларини чимирди Лобар ва турк тилида ўзбекча талаффуз билан: – Мен кийимимни алмаштирмоқчиман, ташқарига чиқсангиз, – деди.

Қоровулдан миқ этмади, аммо Лобар ўрнидан туриши билан ўнига ўгирилди. Лобар ноилож устки кийимларини алмаштирди.

Кечки ўнларда Иброҳим давангир қайтиб келди. У машинада эмас, машина орқасидан чопиб келган кишига ўхшарди.

– Итдай чарчадим, – деди у. – Овқатландингизми?

– Иштаҳам йўқ... Менга Қувон керак, у каерда?

– Қўркманг, ўлдириб қўйганимиз йўқ.

– У билан учрашаманми? Ё мени ҳам Маловер олқиндиларига ўхшаб Балеринадек асира қиморбозга айлантирмоқчимисиз?

– Ажал олсин уларни! Агар Қувонни жуда кўргингиз келаётса, телефонга ёзилган видеотасвирни намойиш этишимиз мумкин.

– Керак эмас.

– Унда овқатланамиз, – йигитларига кўз қисиб қўйди сардор.

Шоҳона дастурхон тузатилди. Гўё мафия қироли ва қиморлар қироличаси юзма-юз ўтирарди. Ҳар бири ўз мулкида беқиёс куч-қудратга эга эдилар.

– Қимор кунларни белгиланди, – деди Иброҳим давангир. – Мен ва менинг одамларим барчасига тайёр, шундай эмасми?

– Бу ерда қандай жараён кетаётгани менга қоронғи, – ўйчан ҳолда сўзлади Лобар. – Лекин баъзи нарсаларни сезяпман, айниқса, қуролланган одамларнинг шайлигини. Мен фақат ўзимнинг тайёрлигим учун жавоб бераман.

– Албатта, албатта, – чой хўплади Иброҳим давангир, – ўйинга тайёрмисиз деб сўрамоқчийдим... Оҳ-оҳ, котлетлардан олинг. Нима дейсиз, шунча есам ҳам нега семирмайман-а? Лақабимни эшитгандирсиз, бутунлай тескари!

– Гап лақабда ҳам, жисмоний бақувватликда ҳам эмас. Фикримча,

сиз учун бойликларингизнинг “семириши” кўпроқ афзал.

Иброҳим давангир кулиб юборди-да, мавриди келди деб илк беҳаё гапни оғзидан чиқарди:

– Аммо озгин эркаклар ҳам аёлларга ёқади.

Лобар бунақа давраларда юзи қотган жувондек:

– Гапингиздан касалманд эркакнинг хиди келаяпти, – деган эди, Иброҳим давангирнинг томоғига овқат тикилиб, ўқчиди. Нафаси бўғилиб, кизарди.

Овқатдан сўнг у Лобарни пар тўшақлар солинган, хира чироклар ёнган, хушбўй хидли, сокин хонага бошлаб борди. Пульта босган эди, майин вальс куйи таралди.

– Рухсат этинг, – деди Лобарнинг кўли ва белидан тутиб. – Каминани қонхўр жиноятчи деб ўйламанг, хис-туйғуга бой мендек сентиментал мафиозни Италиядан ҳам тополмайсиз.

Улар вальс туша бошлашди. Бирок энди бундан ортиғига йўл кўйиб бўлмас эди. Ҳаял ўтмай, Лобар сардорнинг нозик кўлини белидан олди.

– Ишдан гаплашайлик.

– Иш? “Иш” нима дегани ўзи?.. Айтдим-ку, кимор кунлари белгиланди...

– Қачон, ахир?

– Эртадан бошлаб уч кун Истанбулда, кейин Тошқалъада, – деди Иброҳим давангир Лобарга еб қўйгудек тикилиб. – Балерина Истанбулда ўйнамас экан, катта ўйинда иштирок этади. Биз эса Истанбулдан бошлаймиз. Лобар, уларни бир бошидан тинчитиб келаверамиз, розимисиз?

– Майли, лекин мен бугун Кувонни кўришим керак.

– Оббо, видеотасвирини кўра қолинг.

Иброҳим давангир чўнтак телефонининг тугмачасини босиб, Лобарга тутди. Ерда аллақандай кимса бўйни қайрилган ҳолда чўзилиб ётар, оппоқ деворларга қон сачраган эди.

– Нима қилдинглар?! – Лобар кичкириб юборди.

Иброҳим давангир Лобарни итариб юборди-да:

– Биз сени кимор баҳонасида алдаб, тузоққа туширдик, жуда ҳам

гўл экансан. Қара, ахир, мен Маловерман-ку! – деб кўксига урди.

Бирок унинг кўзларида қахру газаб, важохат ва қасос алангалари йўқ эди. Шунчаки артистлик қилаётгани эди. Тугмалари ечилгач, кўкрагида “Д” шаклидаги улкан чандиқ кўзга ташланиб, Лобарнинг кўнглини беҳузур қилди. Шу тобда у Лобарнинг бошига энгашиб тургани учун, назарида, кизариб-бўртиб, гўё ҳилқиллаб турган жароҳат қон каби томиб тушадигандек туюлди.

– Қаранг, қанчалар хунук менинг юрагим усти, – деди Иброҳим давангир.

Лобар мафия сардорини нари итариб, ўрнидан турди.

– Нима ҳазил бу, бей? – деди жаҳл билан. Сўнг телефонга бармоғини нуқиб, давом этди: – Қувонга нима бўлди? Бу нусха унга ўхшамаяпти!

– Ҳа, бу Қувон эмас, менинг йигитим. Қувонингиз ўлдириб қўйишига сал қолибди. Бурнига чунонам урибдики, қаранг, деворга боши билан тўқнашиб, хайр-маъзурни насия қилиб у дунёга жўнамоқчи бўлибди.

– Кейин Қувонни нима қилишди? Ўртага олиб дўппослашдими?

– Ҳурмат қилиб тўрга ўтказармиди? – мафия сардори тугмаларини қадашга тушди. – Уни ҳозир шу ерга келтиришади, у ер-бу ери шилинган бўлса, ўзидан. Одам деган қутуриб кетмаслиги керак.

– Энди гумон қилмасиз?

– Гумонсиз яшаб бўларканми? Гумон ва шубҳа хавфсизликка чорловчи бош омилимиз. Лобархон, сизга айтиб қўяй, кўзимга яқин аёлсиз. Жаҳлингиз чиқмасин-ку, шу кечани ростдан ҳам сиз билан ўтказмоқчи эдим. Мени хушторингиздан афзал кўрмай, қайсидир маънода садоқатли эканлигингизни кўз қарашингизданок исботладингиз. Майли, Қувон билан тунашингизга ижозат бераман. Бирок унга ишимиз хусусида лом-лим демайсиз. Бир фалокат чикса, уни ўлдираман. Сиз билан эса Маловер киёфасида гаплашаман. Бу – аёл учун ўлимдан ёмон жазо.

– Туркияга ўғлим ва отаси учун келганман. Аммо қалбимдан Қувон ҳам ўрин олганини сизга айтдим. Ўғлимнинг отаси Москвадаги кимордан сўнг (агар Сицилия томонлардан тирик қайтса) ҳеч қачон мен билан яшамайди. Юрагим бўшаб қолгандек, Иброҳим бей. Ишонасизми, ҳал қилувчи ўйинларда Қувон менга таскин бера олади.

– Бирок у кимор ўйнаётганингизни билмаслиги лозим-ку! Сиз яна

нима демокчисиз?

– Қимордан бўш вақтларимни у билан ўтказсам дейман. Наҳотки, уни шунчалик хавфли одам деб ҳисобласангиз?

Иброҳим давангир ҳам ўрнидан турди. Бошини қийшайтириб, безбетларга ўхшаб тикилди.

– Менга қолса, – деди дона-дона қилиб, – ота-онангиз, эрингиз, ўғлингиз, қўни-қўшниларингизни бир самолёт қилиб опкелиб, меҳмонхонамни ижарага олинг эди. Қимордан бўш вақтингизни уларнинг даврасида бажонидил ўтказаверардингиз. Худди ишга кетаётгандек қиморхонага хизмат машинасида бориб келаверардингиз. Асло каршилигим йўқ, нима, биз одам ўлдираяпмизми? Ё давлатга қарши иш қилаяпмизми? Бироқ... – дея алоҳида таъкидлашга ўтди у, – бироқ шуни унутмангки, Лобархон, бу қимор оддий қиморлардан эмас. Бунда куролланган бутун бир тўдалар, миллионлаб долларлар, қиммат-қиммат мулклар учрашадилар. Балки ҳаммасини қириб ташлашимга тўғри келар? Бу нима дегани? Жуда катта шов-шув бўладиган қирғин-барот дегани! Ҳали Тошқалъада ўқ садолари тинмасдан устимизга полиция, хавфсизлик хизмати ходимлари, МРБ жосуслари кузғунлар мисоли ёпирилиши мумкин. Бизга сичқоннинг ини минг танга бўлиб қолмаса гўрга дейман. Шундай вазият олдидан биз бекордан-бекор соддалик билан Қувонга ўхшаганларни ёнимизда сайр қилдириб юролмаимиз.

– Агар воқеалар шундай тус олса, икковимизнинг ҳам умримизга нукта қўйишади, – деди Лобар. – У ҳолда менинг қимор ўйнашдан мақсадим нима? Лаънати тўдаларни қириб, қочиб кетишми, оиламни қутқаришми?

– Иш қочишгача бормади, – кўз қисиб қўйди Иброҳим давангир. – Бу ёғидан хотиржам бўлинг. Сизга хавф тўғрисида бир-икки оғиз валақладим, маъзур тутасиз. Ўша иблисларни билмайсиз. Ўзларини ўкка тутиб берармиди, эҳ Лобархон, Лобархон! Фақат Қувонни шундай кунларда ўзингизга ҳаддан ташқари яқин олаётганингиз менга ёқмаяпти.

– У сизга халақит бермайди.

– Ваъдангиз керак эмас. Мен унинг ўзи билан гаплашаман.

* * *

Улар ёп-ёруғ бошқа хонага чиқишиб, мевалар ва ичимликлар қўйилган ойнаванд стол теварагидан жой олишар экан, хизматкор йигит дарҳол телевизорни ёқди ва ичимликлардан қуйиб, эшик ортига даф бўлди. Тамшанган Иброҳим давангир турк шарбатни ютоқиб ичди-да, Лобарга каради.

– Жудаям сурбет одамман-а? Ҳозиргина сизни йўлдан урмоқчи бўлдим, энди эса қаршингизда акангиздай ўтирибман.

– Узр, сизни нима қилган бўлса, танлаган ҳаёт йўлингиз қилган. Асли тоза одамсиз.

– Қойил, буни қандай билдингиз? Мен Анкара университетини тамомлаганман. Отам профессор, онам оддий ўқитувчи. Уруғимиздан қароқчи чиқмаган, бахтга қарши мендан ташқари.

– Ёш бўлсам-да, бир неча марта бир неча хил жинойтчига дучор бўлдим, – деди Лобар номигагина шарбат татир экан. – Улар жуда-жуда ифлос одамлар эди. Кўз олдингизда атайин яқин дўстингизни ўлдиришади, оғзига келган шалок сўзни аяшмайди.

– Улар мафия эмас, – завқланиб кулди Иброҳим давангир. – Худо ҳақки, сиз тарбиясиз жинойтчилар, қаланги-қасанги шайкалар ҳақида гапираяпсиз.

– Тарбияли жинойтчилар ҳам бор эканми? – кулги энди Лобарга кўчди.

– Мен “тарбиясиз” дедим-ку, Лобархон.

Лобар яна кулгидан ўзини тўхтатолмади ва боладай анграйган сардорнинг эгнига оҳиста уриб қўйди.

– Ҳақиқий акамсиз, Иброҳим бей, – деди Лобар. – “Тарбиясиз жинойтчи” деган жумлани ишлатаяпсизми, демак, одамда ўз-ўзидан савол пайдо бўлади: “тарбияли жинойтчи” қанақа бўларкин?

– Мен ўзимни тарбия кўрган одам ҳисоблайман! – хитоб қилди турк туркчасига завқ-шавққа тўлиб. – Оллоҳ-оллоҳ, булар камина ҳақида қандай қора хаёлларда юришади-я! Эй қардош қизи, қўлингизни беринг. Шу чиройли ва сеҳргар кўлларни ушлаб онт ичиб айтаманки, сизни топнишимдан ва қиморга таклиф этишимдан мақсадим – пул қутуртирган лаънати қиморбозларни сарик қақасиз қолдириш. Ютуқларни савоб йўлига сарфлаш, улуғ хизматлари учун

шу аёлгинанинг ёлғиз боласини топиб бериш, эрини ватанига соғ-саломат қайтариш!

– Миннатдорман, бей афандим.

– Қолаверса, иккимиз ҳам жабр кўрган МалOVER саркитларидан қасос олиш! Кўрдингиз-ку, улар менинг кўкрагимга темирни киздириб босишган... Э-э, бу йўлга қандай кириб қолганимни билмайсиз-да! Ҳеч сезмай қолганман, ҳеч! Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, кунларнинг бирида уйғониб, кўзгуга қарасам, мафияга боссман. Ишонинг, мен фақат бизнесмен бўлмоқчи эдим. Меҳмонхоналар, ресторанлар очдим, корхонамни ишга тушираётим, Россияда МалOVER тўдасига дуч келдим. Атрофимда ёрдамчим, шахсий котибим, яна бир меров ходимим бор денг. Роса таъзимимни еб, бошим деворга урилгач, йигитнинг лочинларидан тўпладим. Униси ундай деди, буниси бундай, қарабсизки, мулкларим кўпайиб бораверди. Рекётлар думини кишиб, вангиллаб қоча бошлади. Худо кечирсин, “фалончини йўқотиш керак” десам, шотирларим ўлдириб, калласини узиб келишдан ҳам тойишмайди.

– Охир қамалиб ҳам олдингиз.

– Ох, буни ким айтди сизга? Усмонми? Аммо-лекин қамокқа шерга айланиб бўлгач, тушдим. Ана шунақа пайтда билинар экан ким эканлигинг!

Хизматдаги йигит қайтиб кириб, маълум этди:

– Хўжайин, ҳалиги болани олиб келишди.

Гап бериб ўтирган дилкаш инсон тунд киёфага кирди.

– Келтиринглар, – деб амр қилди у.

Шу он икки ёнида икки барзанги билан Қувон кириб келди. Қўли кишанланган, юзи моматалоқ, йиртилган кийимларида кон қотиб қолганди.

– Нима, у отмиди тушовлайсанлар, – деди Иброҳим давангир. – Қани, ечинглар, у бизнинг азиз меҳмонимиз. Шу ерда тунайди, оғир ва ҳалол жангдан сўнг, албатта, суюкли ёри билан.

Лобар уни бурчакдаги диванга бошлаб бориб, жароҳатларини кўздан кечирди. Қувон ҳеч кимга қарамай, ҳамон мағрур ўтирар, афтидан мушт, тепки, худо билади, яна алламбалолар зарбидан олган

жароҳатларига мардона чидамоқда эди. Лобар иссиқ чой ичирди.

Сабр қилиб ўтирган Иброҳим давангир қиморбоз аёлга сирли кўз учириб қўйиб, Қувонга деди:

– Қалай, зўр аёлми?

Қувон ижирғанаётган одамга қараб ҳам ўтирмади, саволлар қайнаётган нигоҳини Лобарга бурди.

– Хотинфурушлар билан ҳамтовоқ бўлиб юрганингизнинг сабабини билсам бўладими? – деб сўради. – Бизнесингизнинг янги тури эмасдир?

– Ҳозиргина буни сизга айтмасликни келишиб олдик, – деди Лобар. – Мени бу киши билан боғлаётган ришта, сиз айтгандек, хотинфурушлик ҳам эмас, бузукчилик ҳам. Умуман, муҳим бир иш: Парвизни биргаликда ахтараяпмиз.

Қувоннинг юзида норозилик, “шунга ишониб ўтирибсизми?” деган қуйиниш зоҳир бўлди. Бир лаҳза Лобарга тикилиб қолди. Кейин:

– Ўғлингизними? – деди. – Мен ҳеч нарсага тушунмаяпман.

– Ўғлимнинг қабри очилиб, текширувдан ўтказилди. У қабридан топилмади. Мен сал аввалроқ Москвага бориб, Парвизнинг Италияда тушган суратини топиб келдим. Сўнгра тақдир йўллари бу ерга – сиз кўриб турган мана шу одамга учраштирди. Қувон, бу одамлар ёмон эмас. Менга ишонинг, ёрдам беришмоқчи.

– Сен эса йигитларимни қалтаклаб ўтирибсан, – гапга қўшилди Иброҳим давангир. – Худо кўрсатмасин, бўйнидаги ўқ томири узилса нима бўларди? Учта боласи етим қоларди бечоранинг... Хўп, мен ҳам дам олай. Эртагача хайр. Чироқни ўчиришни унутманглар, электр ҳақини қизғанаётганим йўқ, азбаройи худо.

Мафия сардори чиқиши билан қимдир эшикни сиртдан қулфлади.

Қувон хонани зимдан кузатиб, нигоҳини Лобарда тўхтатди.

– Бу нима томоша? Уларнинг яхши одамлар эмаслигини, наҳотки, кўрмаяпсиз?

Лобар кўзларини ҳузур қилиб юмиб, Қувонга яқинроқ сурилди ва деди:

– Гумонсирайверманг, Қувонбек. Эҳ, мени табриклаш ўрнига хафа қилаяпсиз. Ўлди деб ўйлаганим, тобутни қучиб йиғлаганим, қабрига

гуллар қўйганим тирик! Ҳа, ҳа, тирик! Душманларим уни ўликдек қотириб қўядиган захар бериб, қоронги тушиши билан гўрдан қазиб олишган. Бояқиш гўдаккинам! Беш ёшида гўрга кириб чиқди-я!

Улар ётоқхонага киришди. Вальсбоп мусиқа ҳали ҳам таралмоқда эди. Қувонга бу хона унисидан-да ёкмади.

– Эрингиз ёлғиз юборганига ҳайронман, – деди у.

– Абдулла акани Россияда йўқотиб қўйдим.

– Эй Худо! Сиз қанақа аёлсиз-а?! Тавба, қандай йўқотдингиз? Сал жўнроқ гапларингиз йўқми?

– Мен шунақа бўп қолдим.

Иккови диван четига ўтиришди. Бир-бирдан кўз узмас эдилар.

– Уришмайсизми, мен яна қарта ўйнадим, Абдулла акани ютқаздим. Улар эримни Туркияга алдаб олиб келишиб, Сицилия томонларга сотиб юборишибди. Бечора жуда касалманд эди, аҳволи нима бўлди экан? Ўғлиларидан ҳам балога қолдим, нимасини сўрайсиз, Қувон! Энди уйга қайтиб боришга ҳам ҳолим йўқ. Мол-мулкларимни сотганман, қўриқчи ёллагандим, иккаласини ҳам Россияда кўз ўнгимда отиб ташлашди. Кўрдингизми салкам адоий тамом бўлдим. Ишонганим шу икки қўлим. Сиз ёрдам беролмайсизми, Қувон?

Йигит охиста бош чайқади, бармоғини лабига теккизиб, индамай ўтирди. Бирпасдан сўнг, деди:

– Қўлимдан бирон иш келмайди, – шундай деб Қувон чўнтагидан қоғоз-калам олиб, ниманидир ёзди ва шошиб узатди, – бизни бу одамлар хоҳлаган қўйларга солиши мумкин.

Лобар Қувон узатган хатни синчиклаб ўқиди: “Хонага микрофон ўрнатилган”.

Қувон панд-насихатини давом эттираётганда, Лобар ҳам хат ёзди: “Улар мени катта қимор ўйинига таклиф этишди, ютсам, эрим ва ўғлимни топиб беришади”.

– Худо хоҳласа, ҳаммаси яхши томонга ўзгаради, – Қувон гап орасида жавоб хати битди. Мактубни ўқиган Лобар Қувонга табассум ҳадя этиб, бош силкиди. Зеро, Қувон куйидаги сўзларни битганди: “Қанча ваъда бермасин, сизни буларнинг орасига ташлаб қўймайман. Қандай ёрдам кераклигини ёзинг”.

Қейинги мактуб шундай бўлди: “Қувон, қимор ўйнамасдан иложим йўқ. Сизга битта топшириқ бераман: снайпер милтиғи билан мени

олисдан ҳимоя қиласиз”.

Қувон жавоб ёзди: “Сиз бу тўдадан курол ёрдамсиз чиқиб кетолмайсиз. Аммо милтик қаерда? Сиз учун уларнинг ёвуз башараларига ўқ узишга розиман”.

Лобарнинг жавоби: “Насиб этса, эртага “М-21” деган милтикни кўлга киритаман. Овоз тиндиргичли”

“Американики, шекилли?”

“Ҳа, шу уйда сақланаяпти. Қиморхона манзилини бераман. Мен ишора қилган одамни (у россиялик қотил) отиб ташлайсиз”.

“Кимни отишни ўзим ҳам биламан”.

“Қувон, Иброҳимнинг одамларини отмасликка сўз беринг...”

“Буни кейин гаплашамиз”, деб ёзди Қувон.

Қоғозни ёқиб юборишди. Лобар Қувоннинг кўкарган, шишган муштига нозик, оппоқ, момик қўлини қўйди. Аёлнинг тана ҳарорати йигитникидан анча баланд эди.

– Севаман деганимда ҳаяжондан ўзингизни йўқотдингиз-а? – деди Лобар. – Энди сиз билан аввалгидек оддий гаплашолмайман. Бошқача гаплашмоқчиман. Қувон мен билан ўзгача бир ҳолатда, кўзларингизни юмиб, кулоқларимга шивирлаб гапиришни истамайсизми?

Улар ўтирган жойларида илк марта бир-бирларини кучоклади, бир-бирининг исига сархуш бўлди. Шунча вақтдан бери Лобар Қувоннинг чўян оғуши қанақа экан, қаймоқдай эриб кетсам керак деб ўйлаб юрарди. Қувон ҳам не-не хаёлларда юргандир? Ўзидан қатта, бадавлат хонадон соҳибаси, гўзал жувон унинг кучогида таслими гўё бўлган айни шу чоғ...

– Чирокни ўчираман, – деди Қувон.

Меҳмонхонанинг ҳар иккала хонасида чирок ўчди. Аллақаерда, йўлакда шекилли, кимдир рюмкани деворга отиб, чил-чил синдирди. Эшикдаги қоровуллар тасаввур қилганига монанд бўлмаган ҳолда ичкаридагилар ҳамон эски ҳолатда ўтиришарди. Бир-бирини кучоклаган Лобар ва Қувон, гарчи тўшақла бўлсалар ҳам, хаёлларида бошқа нарса эдилар. Бўлғуси оғир жанглар олдидан севишганлар бир-бирига қандай далда беради? Унсиз мардона оғуш қудрати!.. Уларни ҳеч ким ажратолмайди...

Ниҳоят, кўзлари юмила бошлади.

* * *

Тонг отган чоғда ошиқ-маъшуклар ойнаванд столга тирсакларини тирашиб, ширин сухбатлашиб ўтиришарди. Биринчи бўлиб Усмон кириб келди. Иккиси ҳам қимир этмади. Айниқса, Қувоннинг менсимагани Иброхим малайининг нафсониятига тегди.

– Шайтон олсин сени, – сўкинди жиноятчи. – Қаерга борсам кўзингни лўқ қилиб оёғим остидан чиқасан. Кўча-ку майли, бизнинг хонимнинг ётоғида бало бормиди?

– Усмон бей, – деди Лобар унинг аҳволи-руҳиясига кулгиси қистаб, – дўстимдан нафратланишингизни кечадан бери биламан. У ҳозир кетади, ҳеч бўлмаса, менга кулиб қаранг.

Усмон масхаромуз тиржайди. Сўнг яна Қувонга қараб:

– Вой-дод, энди бу стулларга ҳам ўтирмайдиган бўлдим. Швайн! – немисчалаб хитоб қилди у. – Швайн! Ва яна швайн!

Қувон Лобарга деди:

– Желкесар желкасидан жумалаган қочарга ўхшаб, мнов нимага жўртғийди? Ойтинг, жопсин ўрасини! Жўқса катта энасиникига қаратиб жумалатаман мужмилдирикни!

Усмон ҳам ўз навбатида Қувоннинг қипчок лаҳжасидаги таҳқирларини тушунмай анграйди.

– Хоним афанди, бу қозокми?

– Ким бўлгандаям ҳаммамиз Одам Ато фарзандларимиз, – Лобар жозибадор жилмайди. – Аммо сиз аэропортда ҳақиқий турк ўғлони бўлиб кўрингансиз, ана шундайлигингизча колсангиз дейман.

– Алдагани эркак яхши сиз аёлларга, – деган эди, Усмоннинг гапларига тоқати тоқ бўлган Қувон ўрнидан оғриниб турди.

Усмон сезилар даражада кизарди, аммо Қувон унга эмас, Лобарга қараб:

– Бўпти эса, Лобар, мен борай, – деди.

– Бор, бор, – қўл силтади Усмон.

– У энди ҳар кеч мен билан тунайди, – гап сукди Лобар.

– Бекор айтибсиз, хоним афанди, энди сизда бўш кечаларнинг ўзи бўлмайди, – деди Усмон тантанавор ва бирдан тилини тишлади. У

кимор ўйинларига ишорат қилиб қўйганди. Қувон муғомбирлик ишлатиб, ҳеч вақони пайқамаган каби хонадан чиқиб кетди.

Иброҳим давангир йигитларидан бири Қувонни машинада марказий кўчаларнинг биридаги бекаатга ташлаб келгач, кечадан бери гавжум меҳмонхонанинг хос хонасида Лобарга нонушта таёрланди. Иброҳим давангир аллақаяққа чиқиб кетган, кораси кўринмасди.

Нонушта охирида Усмон кириб, бурчакка ўтирди.

– Қарта сирларини менга ўргатиш ниятингиз йўқми?

– Эсингиздами, кеча нима деганингиз?

– Ўҳ! Демак, бир нима дебманки, гапимни қайтариб олсам, икковимиз келишамиз. Тўғри топдимми?

– Тополмадингиз. Бутунлай тескари гапирдингиз. Яъни гапингизни қайтариб олишни эмас, устидан чиқишни ўйланг.

– Нима?..

– “ЭМ-йигирма бир”, – пичирлади Лобар.

– “ЭМ-йигирма бир”? Сиз уни сотиб олмоқчимисиз? Яъниким, карта ўргатиш эвазига?

– Кўрсатинг мақтаган матоҳингизни.

– Бажонидил. Аммо у билан кўлга тушсангиз ҳолингизга маймунлар йиғлайди. Ватанингизга олиб кетишнинг ўзи энг катта муаммо.

– Ташвишланманг, у ёғи сизнинг муаммонгиз эмас.

Меҳмонхона ертўласидаги хоналардан бирида сейф бор эди. Усмон чирокни ёққанида ашқол-дашқоллар уюлиб ётган кўримсиз, зах ва совук хона ярқ этиб ўзини кўрсатди. Сейфнинг пастки бўлмачасида қисмларга ажратилган снайпер милтиги ва ўқдонлар яширилган экан.

Усмон қуролни тиклаб, ҳатто ўқдонни ҳам жойлаштирди.

– Мана, – деди у Лобарга тутқазиб.

Лобар милтикнинг у ёқ-бу ёғини кўрди.

– Яхши милтиқ экан, – деди у, – отмасдан сездим. Қисмларга ажратиб, сумкага солинг, мен уни хонамга чиқариб қўяман. Бу ерда “ЭМ-йигирма бир” борлигини сиздан бошқа ҳеч ким билмайдими?

– Ҳозирча йўқ. Лекин хонангизга чиқариб қўйсак, тинтиб қолишса, тамом. Сизга ўқ отар қурол бериб меҳмонхонадагиларни хавф остига қўйганим учун калламни олишади. Умуман, сиз билан бирон нарса

олди-берди қилиш ҳам қатъиян тақиқланган, ҳатто гул ҳам.

– Аҳмок бўлманг, Усмон бей. Сизга “қора қарта ракси”ни ўргатаётганимни эшитган Иброҳим давангир ҳеч қачон хафа бўлмайди. Мен бирон кун кетаман, сиз эса профессионал картабозга айланиб, хўжайинингизга умрбод хизмат қиласиз. Ҳаммангизга хавф солишим бўлмағур гап! Ўғлим, эрим, мана, ўзимнинг тақдирим нима бўлади?

– Барибир бу ўйинчоқ эмас-да, хоним.

– Хонамга мен йўқлигимда қўриқчилар кирмасин. Сиз ва Иброҳим бейнинг ҳаққи бор нарсаларимни текшириб кўришга.

Усмон иягини ўйнатиб, чуқур ўйга толди. Иккиланиш унда ҳаддан ташқари кучли эди. Ахийри, Лобарнинг тақлифидан кўз юмиб кетолмади. Эҳтимол, “бу аёл милтиқни нима қила оларди? Охир-оқибат ўзимга ташлаб кетишга мажбур бўлади”, деб ўйлагандир.

– Розиман, – деди Усмон.

* * *

Қиморхонага ҳаммаси биргаликда ташриф буюришди. Эшик олдида кутиб олган йигитни Лобар кеча меҳмонхонада учратганди. Бутун бинони Иброҳим давангир одамлари эгаллаган кўринади, чоғи. Ўртага бильярд столидек яшил стол қўйилган эди. Бирваракайига етти кишидан ўйнайдиган бўлишди. Ютқазиб, ўйиндан чиққанлар ўрнига янгилари қўшилиши мумкин. Ўйин доллар ҳисобидан эди. Одам, транспорт, кўчмас мулк ва тилла тақинчоқлар тикиб ўйнаш ман этилганини эълон қилган европача калта оқ соқолли барваста эркак Лобарга қарата кўз қисди.

– Эшитдинглар-а? – деди у зални ларзага келтириб. – Қиморга аёллар тикилмайди!

– Сиз айнан “аёллар” деяпсиз, – лукма ташлади юзи тиртиқ чечен, – қизлар-чи? Қизлар мумкинми? Уларсиз қимор – тешик чакмон!

– Қизларни катта холангизнинг қиморхонасида тикасиз, – деди оқ соқолли киши.

– Жин ургур чол мени ҳақорат қилди! – қичқирди кавказлик. –

О-о-о, менинг ингуш аралаш қоним! Нега кўпирмаяпсан, туркни бўғиб ўлдирмаяпсан! – Кейин у ҳаммага аланг-жаланг, масхаромуз қараб чиқди. – Ҳазилга ҳазил, – деб қўшиб қўйди у.

Юз минглаб доллар умидида ўтирган қиморбозларга патнисда йигирма хил қарта келтирилгач, оқ соқолли киши бирини олиб очди. Кераксиз қарта доналарини ташлади-да, қолганларини текшириб кўрди ва:

– Марҳамат, – деди жимферда ўтирган баланд бўйли туркка.

Айнан шу одам киморни бошлаб берди. Лобар унинг қўл ҳаракатларида янгиликни сезиб, тажрибали қартабоз экан, деган хаёлга борди.

Қиморбозларнинг ортида биттадан ёрдамчи ўтирарди. Ўйин вақти уларнинг тик туриши, бошқа қиморбоз томон бўйнини чўзиши мумкин эмасди. Шеригига паст овозда маслаҳат солишгагина ижозат берилганди. Аслида уларнинг бош вазифаси сумкадан доллар олиб бериш ва ютуқларни йиғиштириш эди.

Лобарнинг ортида Усмон ўтирарди. Етти-саккиз қадам наридаги столлар теваарагида Иброҳим давангир ва йигитлари жойлашиб олишган, бошқа қиморбозларнинг одамлари ҳам тўда-тўда бўлиб зални ишғол қилишганди. Сигарет тутуни қоплаган, гўнғир-гўнғир ва йўтал тутган мўъжазгина зал биронта ҳам яхши одамни сиғдирмагани маълум эди.

Лобар лаънати қимор ўйинлари бир ҳафтага бормай хотима топишини юракдан истаб, хўрсиниб қўйди.

– Кайфият қандай? – сўради Усмон.

– Яхши.

Лобарнинг ярим ўгирилганидан фойдаланган мафиячи янада паст овозда шивирлади:

– Ўйинни бошлаган одам “Истанбул қашкирлари” тўдасининг бошлиғи.

Дастлаб Лобарга ўйинин учун имкон қолдиришмади. Бу ҳар қўлда беш минг доллар асфаласофилинга равона бўлди, деган эди. Бой берилган миқдор ўттиз минг долларга яқинлашганда, Лобар икки туркни мағлуб этиб, чечен билан юзма-юз қолди. Чечен қиморбози нукул иршарди. Ўз тилида алланима деди-да,

“етти-чиллик”ни ташлади. Шу ерда Лобарнинг омади чопди: у шундоғам хужумни “туз-чиллик” билан бошламоқчи эди, дақиқа ўтмай, чечен, енгилди. Ўртадаги ютук жуда катта эмасди. Усмон дарров санади-да:

– Бир юз йигирма минг доллар, – деди.

Лобар бирдан Шомилни эслади. Дарҳақиқат, ундан ҳамон бир юз йигирма минг доллар қарз бўлиб келмоқда. Ҳозирги ютукнинг нақадар мос тушишини!

– Сиз, – деди Лобар чечен қиморбозига, – Чеченистонданмисиз?

– Шундай, аммо сенинг кизиқишларингга калта иштонимни ечиб мукофотлаш истагим йўқ.

– Тўғри гапиринг, Шомил деган собиқ қартабозни танийсизми?

– Шомил?! Ўҳ, сени қара-ю! Акамни қаердан биласан? Балки ўғлининг онаси сендирсан?! Биз оиламиз билан сени ахтараётгандик, боласини олиб кетсин деб!

Лобар чечен қиморбозига ажабсиниб боқди, сўнг нигоҳини Усмонга, кейин орқада ўтирган Иброҳим давангирга қадади.

– Бу одам ўғлимнинг қасрдалигини биларкан, – деди ўзини хотиржам тутиб. – Навбатдаги найранг бошландими, сиз нима дейсиз, бей? Гапига қараганда ўғлим уларникида эмиш. У...

– Бас! – Иброҳим давангир оёкка қалқди. – Аввал буни аниқлаш керак!

Лобар чечен қиморбозига қараган эди, у сурбетларча иршайиб, ўз ёқасини елпиб кўйди. Бироқ мафия сардори кўйнидан оғир, оқ қопламали тўппонча чиқариб, чечен қиморбозига жуда яқин борди-да, қаншарини мўлжалга олди.

– Кимсан?! – деди Иброҳим давангир. – Саволимни такрорламайман, алдасанг тепкини босаман!

Атрофдагиларнинг қай бирларида тўппонча бўлса, зудлик билан қўл югуртиришди; айниқса, “Истанбул кашкирлари” тўдаси йигитлари хўжалари ёнига чопишди. Бир лаҳза даҳшатли сукунат чўкди. “Бунақада қимор охиригача бормайди”, – хаёлидан ўтди Лобарнинг.

– Галварслар! – ҳаммани сўқди баланд бўйли, нимчали турк. – Бу нима қилганларинг? Иброҳим, ҳозир қанақа отишма бўлишини биласанми? Йўқ, сен гапимга қулоқ сол! Тўрт томондан тасир-тусир ўқ ёғилади. Сен ҳам, мен ҳам ўламиз. Истайсанми шуни?!

– Истагим бошқача, – деди Иброҳим давангир. – Агар истагим одам ўлдириш бўлганида ўрнимдан турмасдим ҳам. Битта имо қилардим, холос.

– Унда нима керак сенга? Қартабознинг жазоси ўқ эмас, тушир тўппончангни. Ўйинни давом эттирайлик. Ўзинг даврамызга чиройли жононни олиб келасану яна гаўго кўтарасан! Чечен нима деганини билмайман, аммо одамнинг биринчи бўлиб гап отди. Тўғрими, биродарлар?

Қиморбозлар “Истанбул кашқирлари” тўдаси бошлигининг гапини маъқуллаб, бош силкишди, айрим четдагилар Лобарга очикчасига таъна қила бошлашди.

– Ўғлим қаерда? – сўради Лобар чечен қиморбозидан. – Гапингиз учун жавоб беринг, рост сўзладингизми ёки сиримни эшитиб мазах қиляпсизми?

– Буни кимдир ёллаган! – тўппончасини силкитди Иброҳим давангир. – У агайин бизнинг қартабознинг асабига ўйнапти.

Чечен қиморбози яна иршайди ва бир туки ҳам қилт этмасдан Иброҳим давангирга боқди.

– Нима, ҳазилни тушунмайсанларми? – деди у. – Мен Шомилнинг укасига ўхшайманми? Аввал суриштир, Шомилнинг укаси борми, йўқми! Бу ойимчани сал кам бир йилдан бери танийман, – қиморбоз энди Лобарга ўкрайди, – ўғлини менинг миллатдошим чет элда даволатаётгани, ойимча эса ким ўғлимни топиб берса, ўшанинг рақибларини ютаман, деганини – барчасини эшитганмиз, биламиз. Агар ростдан ҳам ўғли бизнинг оилада бўлганида, шунча одамнинг олдида гапирармидим?! Ўзи билан яқка гаплашиб, қайтанга сенинг ўзингнинг терингни шилдирардим.

– Битта гапни айтиб қўяй, – дея Иброҳим давангир тўппончасини ғилофга солди, – менга ва Лобархонимга неча сўз айтган бўлсанг, шунча ўқ баданингни тешиб ўтади. Қимордан сўнг гувоҳлар олдида

оёқларимизни ўпиб узр сўрайсан ва шундагина омон қайтасан юртингга!

Қиморбоз ўз тилида нимадир деган эди, сал нарида турган чеченлар бир-бирига қараб кулиб қўйишди. Иброҳим давангир ортига қайтар экан, бошқалар ҳам қуролларини тушириб, ўрниларига ўтира бошладилар.

Ўйин узилган жойидан давом этди. Тунги иккиларга бориб, Лобар ва “Истанбул қашқирлари” тўдаси бошлигидан бошқалар бор пулларидан айрилишиб, шумшайиб қолдилар.

Қиморбозлар тарқалишидан аввалроқ чеченистонлик қартабозлар ювиниш хонаси дарчасидан чиқиб, жуфтақни ростлагани маълум бўлди.

– Ортидан кувманглар, – деди Иброҳим давангир. – Улар ўлимдан ёмон иш қилдилар, энди Туркияга қадамларини ҳам босишмайди.

Йўлда кетаётганларида Усмон:

– Кўрдингизми, рақибларингиз нозик томонларингизни билиб олишган, – деган эди, Лобар ниҳоятда толиққан, аламзада кўзларини унга тикиб:

– Нозик томон... Ҳа-а, нозик томон... Сизлар ҳам шундай фойдаланаяпсизлар-ку, – деди.

* * *

Биринчи ўйин шу тарика яқун топди. Лобар ҳақиқатан жуда толиққанди. Бир миллион долларга яқин пул ютган бўлса-да, ўзини ютказгандек ҳис қилмоқда эди. Ичига чироқ ёқса ёришмас, кўзига ҳеч нарса кўринмасди. Меҳмонхонага қайтаётиб қиморбозларни кўз олдидан ўтказаркан, “Истанбул қашқирлари” тўдаси бошлигини кўпроқ ўйлади. Дарвоқе, иккисининг ўйини беқиёс мураккаб, шиддатли ва тушуниксиз бўлди, яъниким атрофдагилар икковининг манёврларига тушунмай оғизлари очилиб қолишди.

Лобар тўшагига чўзилиб, кўз юмар экан, мен уни ютишим мумкин эди, деб ўйлади. Бироқ ички бир туйғу ғолибликка қўймади, ҳадеб шаштини қайтараверди.

– Ҳали мен англаб етмаган кўп сир-асрорлар бор экан бу ўлгур киморда, – деди Лобар ўзига-ўзи. – Кимнидир ютишни истамасанг, ютмайсан. Рақиблар-чи? Улар ҳам ютмасликни истайдими? Оз-моз бўлсаям хоҳлайдими? Менимча, йўқ... Қиморда каноат йўқ! Унда фақат нафс бор... нафс бор... нафс...

Лобар шу ётган кўйи ухлаб қолди. Роппа-роса саккиз соат кўз очмади.

Биринчи марта хонасига аёл хизматкор кириб келди.

– Нонушта тайёр, – деди у майин жилмайиб.

Лобар меҳмонхонада аёл зотини учратганидан хурсанд бўлиб, ҳазиллашди:

– Худога шукр, аёллар ҳам бор экан-ку бу дунёда!

– Нонушта кутмоқда сизни, хоним, – яна жилмайди хизматкор.

– Ў-ҳў, биратўла тушлик қилсам ҳам бўларкан, – деди Лобар соат миллари ўн бирни кўрсатаётганига ишонқирамай.

Емакхонада уни бир гуруҳ эркаклар кўзларини лўк қилиб кутиб ўтиришарди: Иброҳим давангир, Усмон, кўрикчилар, яна аллақандай ишларни бажарувчи йигитлар.

Лобар кириб келиши билан бир маромда қарсақ чала бошлашди.

Қарсақбозлик яқунлангач, Иброҳим давангир:

– Биринчи ғалаба билан яна бир бор табриклаймиз, мукофотига ҳозирча сизга аёл ҳамроҳ, – деб ҳалиги хизматкорни кўрсатди.

– Ташаккур, бей, – бир оз хаяжонланган Лобар лаби-лунжини йиғиштиролмай, бунинг устига қўлини ҳам кўксига қўйди. – Сизга ишонаман... Кўзимни очсам, аёл киши...

– Қитдай ранжитадиган гап айтсам хафа бўлмайсизми? – деди Иброҳим давангир Лобарга яқинлашиб. – Лекин хафа бўлишга арзимайдиган иш.

– Сиз мени хафа қилармидингиз, бей?

– Кечаси дарвозамизни бир йигит тақиллатибди, – сардор узрхоҳ товушда сўзлади. – Қўлида чолғу асбоби ғилофи, кўзлари бежо, йигитларим ундан шубҳаланишиб, сал бўлмаса отиб қўяёзибди.

– У Қувон эканми? – сўради Лобар.

– Ҳа, Холифильддан бошқа ким журъат этарди бизнинг эшикларни

такиллантишга! Тўғри топиб келганини қаранг-а! Адашмабди ҳам.

– Фаросатли одамга меҳмонхонангизни топиш қийинмас.

– Ҳа, бу ердан кўриниб турган кўшни биноларнинг томларини яшира олмадик.

– Урдиларингми яна?

– Узр, яна жиқиллашибди бу ёшлар.

– Тушунарли...

– Йўқ, Лобар хоним, сиз “тушунарли” деб ғалати сўзлаяпсиз, гўё айб бизда. Бир ўйлаб кўринг, шунақа вазиятда ғилоф кўтарган банда дарвоза тагида хиралик қилиб туриб олса, одам нима хаёлларга бормайди! Балки ғилофда ҳеч қанақа чолғу асбоби йўқдир, бомба ёки милтик бўлса-чи? Яхшиям, булар менга кўнғироқ қилишди, сиз карта ўйнаётгандингиз у вақтда. Телефондаёқ билдим Қувонлигини ва дарҳол қамаб қўйишларини буюрдим. Акс ҳолда дарвозада турганлар отиб қўйишлари аниқ эди.

– Қани у? – Лобар тоқатсизланди. – Йигитларингизни оклашингизнинг кераги йўқ. Қувон мени деб келган. Ғилофда қурол кўтариб келиши учун эса оддий ишчи қурол топа олиши керак. Хўш, у қаердан қурол топади-ю, қайси мантиққа асосан мафияга қарата ўқ узади?

– Шунга айтман-да, – қулди Иброҳим давангир. – Булар ёш, кўп нарсани тушунмайди. Боринглар, – шотирларига буюрди мафия бошлиғи, – куёв-поччани келтиринглар.

Хизматкор аёлдан бошқа ҳаммаси эшикка тикилишди. Фақат Усмон орқада қолиб, жойма-жой чиқаркан, Лобарга маъноли қараб қўйди. Ҳа, у милтигидан ниҳоятда хавотир олгани ойдек равшан эди.

Ўн дақиқалардан сўнг Қувонни олиб келишди. Боши бинт билан тангилган, бир оёғини оқсаб босарди бояқиш йигит.

– Ундан атайин ўтган кунги ўчларини олишибди, – эътироз билдирди Лобар. – Акс ҳолда бунчалар ваҳшийлик билан дўппослашга асослари йўқ эди. Ахир, лайчаларингиз сиз билан телефонлашган, билган Қувоннинг кимлигини.

Иброҳим давангирнинг қовоғидан қор ёға бошлади.

– Ўтиринглар, – деб стулларга имо қилди-да, ўзи тўрдан жой

олди. – Қувон, ҳозир сен оғзингни очмай, Лобарнинг жавобини эшитасан. Хўш, Лобархоним, айтинг-чи, бу йигитингиз нега чолғу асбобини ғилофи билан кўтариб келди?

– Билмасам. Менимча, бунинг биронта сири йўқ.

– Саволни бошқача бердим шекилли. Айтинг, порт ишчиси нега рубоб кўтариб юрибди?

– Сотиб олгандир.

– Ким учун?

– Дўстигами, акасигами, олгандир-да...

– Айнан кимга?

– Акасига олган бўлса керак, – таваккал қилди Лобар. – Яхшироқ эслолмаяпман, лекин у Туркиядан торли асбоб оламан, дегандай бўлувди. Бунинг нимаси ёмон, Иброҳим бей?

– Шунчаки... – деди сардор ўрнидан туриб. – Юртимда чолғу асбоблари камайиб кетмасин деб қайгурдим, холос. Майли, сизларга ёқимли иштаха.

Иброҳим давангир кетганидан сўнг хизматкор аёл ул-бул тайёрлаб берди-да, корасини ўчирди. Иккови овқатлана бошлашди.

– Сиз уларга рубоб ҳақида нима дегандингиз? – шивирлади Лобар Қувоннинг қулоғига.

– Акам тайинлаган эди, бу ёкка келаётиб йўлдан тасодифан харид қилдим, дегандим, – жавоб берди Қувон. – Аммо сиз...

– Билардим, сиз чолғудан йироқсиз ва бошқа кимни баҳона қилардингиз.

Нонуштадан сўнг иккови ётоққа қайтишди. Эшик калитини бураган Лобар магнитофон овозини баландлаштириб дарҳол шкаф тагига энгашди ва сумкани тортиб чиқарди.

Қувон милтиқ қисмларини ўрнатиб, жанговар ҳолатга тайёрлади. Овоз тиндиргични бураб жойлаштираркан:

– Лобар, – деди алланечук бегона овозда, – менга қарз беринг.

– Қарз?

– Мен портга бормай шу атрофларда изгиб юрганимни билмайсиз, – пичирлади Қувон. – Бир доллар пулим қолди. Икки минг-уч минг берсангиз кўп ишларимни битирардим.

– Пул бераман, лекин қанака ишлар?

– Қиморхонани аниқладим, энди менга отиш учун қулай жой

керак.

– Сизга айтгандим, Балерина ва жаллод бу ерга келган эмас. Улар Тошқалъага боришади.

– Майли. Лобар, милтиқ ҳақида Усмондан бошқа ҳеч ким билмаслиги ростми?

– Дарвозада гилофни қайтадан текширишади деб хавотир олаяпсизми? – сўради Лобар.

– Йўқ, менинг хавотирим бошқа томондан, – деди Қувон. – Россиялик жаллодни отиб ўлдирганимдан сўнг ёлғиз Усмонгина сезади, қотилни сиз ёллаганингизни-ю, курул билан таъмишлаганингизни! Кейин мени ахтаришади, топиполмайди. Токи топилмас эканман, улар кўчага чиқишга кўрқишади. “ЭМ-йигирма бир” билан курулланган снайпердан яхшилик чикмаслигини аъло даражада тушунишади. Ўртада сизга жабр бўлади.

– Усмон курул сотганини Иброҳим бейга қандай айтади? Ўлдиради-ку уни!

– Жаллодни отганимдан сўнг айтмасдан ҳам иложи қолмайди. Қайси аҳмоқ “балки мени отмас” деб снайперга нишон бўлиб юра олади?

– Қувон, биласизми, мен Усмонга “қора қарта рақси”ни ўргатаяпман. Агар сизни ёллаганимни билиб қолишса, фақат жаллодни ўлдириш учун шу йўлни тутдим, сизларга хавф солмайди, мен ёрдамларингиз билан ўғлим ва эримни кутқармоқчиман-ку, дейман ва “қора қарта рақси”ни ҳам пеш қиламан.

– Қувонни топиб кел, гаплашамиз, деб алдайди бу туллаклар, Лобар, “қора қарта рақси”ни ўргатаётганингиз эса бориб турган жиноят. Бу билан сиз қартанинг умрини абадийлаштириб, ўзингиз ҳам абадул-абад қарғишга ботасиз. Наҳотки, тушунмасангиз?

– Унда нима қил дейсиз?

– Битта йўли бор.

– Қанақа?

– Қимор ўйинлари тугагунча сиз билан ошиқ-маъшуқлар каби учрашиб юравераман. Ҳеч бўлмаса телефонлашиб турамиз. Бу ўйинларда жинойи гуруҳлар керагидан ортиқ бижғиб ётибди.

Снайперни қайси гуруҳ ёллади, деб бош қотириб юришларини, сиздан асло шубҳаланмасликларини истайман. Бунинг учун Балеринанинг хўжайинидан аввал кимни йўқотишимиз керак? Ўзингиз тушуниб олаверинг.

– Усмонними? Йўқ, уни қандай ўлдираимиз?.. Керак эмас, Қувон, у... у яхши йигит...

– Мафия аъзоларининг яхшиси бўлмайти.

– У ҳолда ҳеч кимни ўлдирмаймиз. Милтиқни қайтариб берамиз.

– Кўркманг, Усмон яшайди. Ҳозир сиз Усмон ҳақида эмас, ўзингизни ўйланг. Қуролли тўдалар ўйини ҳеч қачон яхшилик билан тугамайди. Сизни гаровга олишлари, машинага босиб олиб қочишлари мумкин. Тошқалъа – тарихий жой. Кеча эшитдим. Ёлғиз асфальт йўлдан борилади, очик майдонлари бор. Менсиз жуда-жуда кийин, Лобар. Яна денг, якуний ўйинлар!

– Хўп, розиман, – деди Лобар ҳар жиҳатдан ўйлаб олгач. – Аммо менинг ишорамсиз ҳеч кимни отмайсиз. Илойим, сизнинг ёрдамингизга мухтож бўлмасдан, барчасини Иброҳим бей билан келишганимиз бўйича амалга оширайлик-да! Сиздай бегуноҳ йигитнинг қўлини қонга ботириб, мен ҳам жаллод қавмида кетмасам гўрғайди... Эй худо, ишимни ўнг қил!

Пешингача давом этган суҳбатдан кейин Лобар Қувонга ижозат берди. Ғилофни кўтарган йигитни бу сафар шаҳарнинг бошқа бурчагига ташлаб келишдан маъни қолмади. Кўчага чиқариб юбориб, изидан айғоқчи қўйишди.

Қувон ижара уйига бориб, ғилофдан милтиқни олди-да, қайтадан кўздан кечирди. Ҳадея қилинган пуллар эса тўрт минг икки юз доллар эди.

* * *

Қиморхонада энг кайфи чоғ одам, бу – Лобар эди. У азбаройи қатта пул ютганидан эмас, милтиқни Қувон эсон-омон квартирасига олиб борганидан севинарди.

– Бей, насиб этса, ошигимиз олчи бўлаверади, – деди у сардорга.

– Лекин қачонгача мен Қувон билан меҳмонхона телефони орқали гаплашаман? Иккита чўнтак телефонининг иложини қилиб беринг, илтимос.

– Айтган одамингиз борган сайин шубҳага ўралиб қолмоқда, – Иброҳим давангир синовчан тикилди. – Сизни топгандан буён портдаги ишини йиғиштириб, ўзига ижара уй олганмиш. Ҳеч қаерда ишламасдан аллақаёқларда санғиб юрармиш. Лобархон, маслаҳат эмасу, аммо бир гапни қулогингизга олсангиз: уни ўйлагунча фарзандингиз учун кўпроқ қайғуринг. Кеча грециялик дўстим билан гаплашдим. Шомилни ҳозир Америка жосуслари қидираётгани боис аллақаерда бикиниб ўтирганмиш. У АҚШнинг муҳим ишларини бажарувчи керакли арбобини ўлдириш учун буюртма олган, деган гаплар Европа бўйлаб кезиб юрибди. Кимни денг, Пентагондаги обрўли магистрни! Ўша шахс “Урушлар магистри” лакабини олган. Ҳозир у Исронл қўли билан Эронни яксон этувчи режа устида бош қотираётганмиш. Буюртма берувчилар, мен сизга айтсам, бизга ўхшаган одамлар экан. Яъни Осиёда яшовчи, сиёсатпараст, аввалдан жиноят оламига алоқадор шахслар. Агар мен Шомил билан алоқа боғласам, худо кўрсатмасин, Америка бўғзимдан олиши мумкин. Оқ ёқали янкилардан қўрққулик, Лобархоним! Ана шундай вазиятда сизга ўғлингизни топиб бериш нечоғлик қийинлигини тасаввур қилаверинг. Қувон дейсиз, Қувон ҳақиқатан бу ерда ҳеч ким эмас, ҳа-ҳа, ҳеч ким эмас у!

– Одамни қўрқитманг, – деди Лобар. – Ўғлимни топаман деб Америкага қарши туриб қоламанми?! Йўқ-йўқ, энг кичик сиёсатга ҳам аралашмаслик йўлини топинг, бей.

– Бунинг учун каллани кўп қотириш керак. Сиз эса севги ўйинларини ўйнаб юрибсиз. Иккита телефон, эртага алоҳида уй, индин яна нима балолар!

Залга “Истанбул қашқирлари” тўдаси йигитлари кириб келишиб, уларнинг суҳбати бўлиниб қолди.

Бугунги кимор бошланмасиданоқ баҳс-мунозара авжига чиқди:

– Ҳар ким қуроқларини ташлаб келиши керак, – деди “Истанбул қашқирлари” бошлиги. – Бу ер уруш майдони эмас, муқаддас киморхона! Ҳамма эшитиб қўйсин, пирхона бу ер!

– Тўғри айтади! – деди янги киморбозлардан бири. – Ўйнамаганлар залдан чиқиб кетсин, курул-ку умуман мумкин эмас!

– Қартами, фақат қарта! – кичкирди аллаким.

Аммо ахвол кечагича қолди. Иброҳим давангир курулланган йигитларсиз Лобарни ҳеч қачон ёлғиз қўймаслиги барчага маълум бўлгач, секин-аста ғала-ғовур пасайди ва охири оқ соқолли кишининг ўйинни бошлаш ҳақидаги хитоби янгради.

Лобар дастлабки соатда учта қартабозни шип-шийдам қилди. “Истанбул қашқирлари” ва Лобарни келишиб олишган деб тахмин қилиш мумкин эди. Негаки, улар бир-бири билан деярли тўқнаш келмай, бошқа киморбозларни ютиш билан машғул бўлишди.

Қиморда ҳар хил одам учрар экан. Бири бор топган-тутганини ютқазиб қўйиб (у икки юз эллик минг доллар, судхўрдан олган етмиш минг доллар ва яна кимдандир қарз-ҳавола қилган ўн беш минг долларидан айрилганини гапирди), ёш боладек хўнграб юборди. Ҳаммага илтижо билан боқар, айниқса, аёл кишининг ичи ачийди деб Лобардан кўз узгиси келмасди.

Йиғисидан безор бўлган аҳли қимор кулгини бас қилди-да, “сени ўйнашга мажбур қилганимиз йўқ”, дея орқасига тепиб кўчага ҳайдашди. У чиқиб кетаётди:

– Биродарлар! Олтита болам бор, ўтинаман, хонавайрон қилманглар! Сизларга саксон беш минг нима?! Миллион доллар ютиб ўтирибсизлар-ку! Ҳеч бўлмаса судхўрдан олган пулларимни қайтариб беринглар! – деб ялинди, йиғлади.

– Пода! – деди “Истанбул қашқирлари” бошлиғи зал тинчиб колгач.

– Шунча пулни ким қайтаради? Миллион дейди! Мен ҳали ҳеч вақо ютганим йўқ.

Усмон унга вавотирланиб қараб қўйди. Лобарнинг енгидан тортиб, яна огоҳлантирди: “Энди эҳтиёт бўлинг”.

– Менга қара, – деди “Истанбул қашқирлари” тўдаси сардори, – икковимиз ва бир неча коп пул бор бу ерда. Ўйинни чўзиб ўтирмайлик. Қоплар кимгадир тезроқ ва тезроқ ўтиши керак. Таклифимга қўшилсанми, дўндикча? Битта ўйин – битта ғалаба!

Лобар унга нафратомуз нигоҳ ташлаб қўяркан, миқ этмади. Қартага имо қилиб, оқ соқолли кишини очишга ундади.

– Бошладик, – пўнгиллади “Истанбул қашкирлари” бошлиги. Лобар бутун ўй-хаёлини бир нуқтага тўплади. Қарталарнинг ичичига киришга, ҳар бирига руҳининг бир бўлагини жо қилишга уринди. Шунда қачонлардир бу ўйин бўлиб ўтгандек, ҳиссиз ва қувончсиз ғалаба насиб этгандек туюлди.

– Шу ердаги бор пулларимни тикдим, – деди “Истанбул қашкирлари” тўдаси бошлиги. – Мен аввалдан ютиб келганман, бундан кейин ҳам ютаман, ҳеч қанақа янги гуруҳлар жонажон Истанбулимнинг тожини тортиб ололмайди! Ё пирим! Ўзинг мададкоримсан!

Бутун зал турк киморбозининг қарталарини кўриш учун оёққа туриб кетди. Шайтон оламининг шу маконда ҳозир ўттиз чоғли эркаклари ёлғиз аёлга тикилдилар. Унинг навбати – унинг қисмати! Лобар рақибининг қарталарига қаради. Дастлаб нигоҳида ҳеч қандай маъно зухурланмади. Кейин бошини хиёл бурди-да, Иброҳим давангирга кўз қисди.

– Уч туз! – деди у оғир сукунатни бузиб.

Дарҳақиқат, Лобар очиб ташлаган қарталарда “туз”ларнинг “А” ҳарфи ҳаммани даҳшатга солди.

Зал бирдан ўкириб юборди. Қоп-қоп пулларга Усмон эгалик қилди.

* * *

Учинчи кун Иброҳим давангир ўз гуруҳи билан яна ҳаммадан аввал келиб, киморхонани эгаллади. Энди улар мутлақ ғалаба кайфиятида эдилар.

Худди кечаги вақтда кечаги мавзу тилга олинди.

– Қувонсиз ўтган кеча қувончсиз ўтмади, – деди Иброҳим давангир. – Бугун ўйинни тугатиб, катта байрам уюштирамиз. Мени хурсанд қилишингиз учун “қашкирлар”нинг сўнгги тишларини ҳам қоқиб, ҳузуримда шарманда қилишингиз керак.

Мафия сардори йигитларининг бирига имо қилиб, иккита чўнтак телефонини сумкадан чиқартирди.

– Бу эса сизга байрам олдидан совға! Лекин биттаси айнан Қувонга аталганидан норозиман.

– Истасангиз, телефонларингизни қайтариб олиб, ҳар куни у билан учрашишимга ижозат беришингиз мумкин.

– Телефонни олингу дардлашаверинг, – деди Иброҳим давангир.

Қиморбозлар стол теварагига жамланишди. Кўпчилик негадир Лобардан кўз узмасди. Айримлари ичида сўкаётгани сезиларди.

– Нима, бошлаймизми? – сўради Иброҳим давангир оқ соқолли кишидан.

У бир оз тараддудланиб қолди, кейин ҳадиксираган овози эшитилди:

– Муҳтарам бей, қартабозлар ўйнаш истаклари йўқлигини, чунки манави хоним барибир ютиб олишини айтмоқдалар. Узр, мен...

Иброҳим давангир оёққа қалқди ва ҳаммага газаб ила тикилди.

– Нега келгансанлар ўзи?! Юракларинг борми? Битта аёлдан кўрқиб, тиришиб-қалтираб бурчакка пусиб олишларинг нимаси?

– Бунинг аёл эмас, аёл зоти бунақа бўлмайди, – деди ёши улугрок қартабозлардан бири. – Қирк беш йилдан бери кимор ўйнайман, аммо иблиснинг нақ ўзига дуч келаман деб ўйламагандим. Хоним, – у ҳар ҳолда Лобарга жентльменчасига нигоҳ ташлади, – иблис деб ҳақорат маъносида сўзлаганим йўқ, осий бандалар бас келолмайдиган енгилмас куч эканлигингизни тан олганимни билдирдим, холос.

– Сиз-чи? – Иброҳим давангир Туркиядаги асосий рақиби бўлмиш “Истанбул кашкирлари” тўдаси бошлиғига мурожаат этди.

– Сиз ҳам ўйнамайсизми?

– Кучимни у ёққа сақлаб қўяман, – деди у Тошқалъани назарда тутиб. – Бирок бу бугун ўйнамайман деганим эмас. Ўз-ўзидан хулоса чиқаяптики, биз ўйнамоқчимиз, яъни сизларсиз!

Иброҳим давангир қиморбозларга бир-бир қараб чиқди. Юзида жирканишга ўхшаш аломатлар кўрингандек бўлди-ю, дарров йўқолди. Одатига биноан хи-ҳилаб кулди-да:

– Сен, ҳой “кашқир”, – деди, – ўрнинг шу ерда эканлигини жуда яхши англабсан. Кучингни сақлаб ўтирма, борадиган сиёҳинг ҳам йўқ. Бечора жухуд!

Бу гапи билан Иброҳим давангир “Истанбул кашкирлари”

устидан хукм чиқара олишини исбот этди. Ўз одамларига ишора қиларкан:

– Кетдик, – дея қичқирди, – арзимас чақа учун вақт йўқотмайлик.

Улар киморхонани қорни тўйиб, тоза ҳаво олиш учун ташқарига чиқаётган ресторани хўрандалари каби тарк этишди.

* * *

Айни базм фасли эди кечкурун. Мафия сардори Тошқалъада бўладиган ҳал қилувчи ўйинлардан аввал шоҳона дастурхон тузашга изн берган, меҳмонхона Лобар келгандан буён илк марта ҳақиқатан гавжум эди. Боз устига Қувон ҳам келиб қолди. Бирок уни алоҳида хонага, телевизор қаршисига ўтқазиб қўйишди.

Бир соатлар ўтгач, Иброҳим давангир ва Лобар унинг номерига киришди.

– Кечир, биз бандмиз, – деди Иброҳим давангир, – Лобархоним сен билан ўтиролмайдими. Лекин одамгарчилик юзасидан, мана, олиб келдим уни.

Кутилмаганда Лобар ўзини Қувоннинг қучоғига отди. Тўйиб-тўйиб ҳидлаган киши бўлди-да, шундай деб шивирлади:

– Уларни алдаб очиқ майдонга олиб чиқаман. Кимларга ишора қилсам, ўшаларни отаверинг. Аммо снайпер хато қилмаслиги лозим!

Мафия сардори тантанавор хитоб қилди:

– О-ҳо-о, жуда соғинган эканлар-ку! Худо ҳаққи, билмаган эканман. Ишларимизни битириб олсак, тўйни ҳам бошлаймиз экан-да.

Қувон бағридаги аёлни бўшатиб, Иброҳим давангирга дўстона назар солди.

– Келинг, ўтиринг. Лобар иккимизни барибир ёлғиз қўймайдиганга ўхшайсиз.

– Нега? Қачон ёлғиз қўймабман? – мафия сардори масҳара қилаётгандек ишшайди. – Ёқимли кечаларда мен каравот тагида биқиниб ўтирибмидим? Дарров унутиб юбориш яхшимас.

– Лобарда муҳим гапларим бор эди, – бўш келмади Қувон,

– мумкин бўлса, яна бир бор имкон яратиб берсангиз, икки-уч дақиқага.

– Йигитча, мумкин эмаслигини нахотки кўрмаяпсан?! Биз жуда шошиб турибмиз. Лобарнинг шарофати билан тирик юрибсан. Тирик! Акс ҳолда гўштинг қузгунларга ем бўларди.

Лобар Қувондан ўзини тортди. Иброҳим давангирнинг олдига тушиб, остона ҳатлаб, ортига ўгирилди.

– Хафа бўлманг, – кўз қисди Қувонга, – бизнес ишларимни тугатсам, уйга қайтамиз, кеча-ю кундуз бир-биримиздан ажрамаймиз. Хўпми, жоним?

– Жоним... – деб гўлдиради Қувон.

Афтидан у Лобарнинг кўрсатаётган томошасида ўзини қандай тутиш жоизлигини ўйлаб тополмаган кўринарди.

Орадан икки дақиқа ўтар-ўтмас, Иброҳим давангир йигитлари Қувонга дарвозани кўрсатиб қўйишди. Шу кеча Лобарни Истанбулдан ўн чақирим наридаги икки қаватли тош ҳовлига кўчириб кетишди.

* * *

Лобарни халқаро қиморнинг охирги ўйинлари кутарди. То мафиянинг қора машиналари тош ҳовли дарвозаси тагида тизилишиб, Осиёга машҳур қиморбоз аёлни чорлагунча ўтган икки кун мобайнида жуда кўп ишлар режалаштирилди, баъзи бирлари амалга оширилди. Хусусан, қиморбозларнинг қуролсизланиши, полицияга бериладиган пора, қиморга тикиладиган мулклар кафолати кабилар аввалгидан жиддийроқ келишиб олинди. Иброҳим давангирнинг Лобарни ишонтириб айтган гапи шу бўлдики, катта пул эвазига Парвизнинг изидан тажрибали изкуварлар тушишган ва тез орада болани Туркияга уруш-жанжалсиз олиб келишга ваъда беришган. “Болакай ҳақиқатан ҳам Римда” дейишибди.

Лобарнинг тушларига кириб чикди Парвизгинаси. Худди қимор

ўйинлари тугамасданок у топиладигандек.

Абдулла ака ҳақида эса негадир ўйлашни истамас, эрининг соғ-саломат топилиши ва фарзандларининг хусумат қилмаслигига кўзи етмас эди. Лекин барчаси яхшилик билан тугагини шунчалик истардики...

Илк марта Тошқалъа сари йўл олган Лобар бахтли ҳаёт ҳақида ўйлаб борарди. Яна ўн беш чақиримдан сўнг машиналар катта йўлдан ўнгга қайрилишди. Тепаликлар ортда қолгач, тошдан бино қилинган виқорли сарой кўринди. Қачонлардир қалъа вазифасини бажаргани мутлако афсона эканига амин бўларди киши. Катта-катта деразалари, пастак тошдеворлари, очиқ тош майдонлари қалъадан кўра базмгоҳни эслатарди.

Лобар атрофга зимдан разм солди. Қувон айтгандек, Тошқалъага ёлғиз асфальт йўлдан бориларди. Снайпер пусиниб ўтирадиган жойларни чамалаганди, кун ботиш томондаги дарахтзор, тепаликдаги шамол тегирмонига ўхшаш эски минора, бир чақирим наридаги аллақандай кулба эътиборини тортди.

Шу вақт Қувон қўнгирак қилди. Бироқ телефон жириглаган маҳал Усмон қўл чўзишга улгурди.

– Ўчиришни унутибсиз-да, – деб тугмани босаётган ҳам эдики, Лобар:

– Тўхтанг, илтимос, – деди. – Ахир, бу Қувон-ку! Унга муҳим ишлар билан бандлигимни айтмасам, каттик хафа бўлади. Бир оғиз гапиришга ижозат берарсиз, шогирд жаноблари?

– Фақат тезроқ, – деди Усмон, – хўжайин билсалар, калламга қозик қоқади. Шундай пайтда бегона одам билан гаплашиш... Ўҳ, бу ўлим билан баравар.

– Бегона эмас...

– Мен қиморга бегона деяпман! – гапдан қолмади Усмон.

Лобар телефонни қулогига тутди. Шу заҳоти Қувоннинг овози эшитилди:

– Лобар, сизми бу?

– Ҳа, менман.

– Кун ботиш томонингизда бўламан. Кайфиятингиз яхшими?

– Яхши. Мен ҳозир Истанбулнинг бошқа четидаман. Узр, уч-тўрт кун сиз билан учрашолмайман.

– Менга кўринадиган жойда, Тошқалъа майдончасига чиққанда ишора килинг ўша одамга Қачон учрашсам бўлади сизга?

– Уч-тўрт кундан сўнг дедиму...

Уларнинг сўзлашуви яқун топиб, машинадаги йигитлар бир-бири билан кўз уриштириб олишди. Усмон чидаёлмай дарров чакди:

– Шу йигит жуда жонидан тўйган, аҳмоқ, мияси суйилган нусхада! Қанча урдик, ўлдирмоқчи бўлдик, ҳатто, бизнинг каллакесар эканлигимизгача билади, шундаям келаверади. Ростини айтинг, хоним афанди, у жиннилар сарварими?

Машинада кулги кўтарилди.

– У мени деб келади, – деди Лобар. – Сиз билан, аслини олганда, бир тийинлик иши йўқ.

– Рашк қилиб, аразлаб кетмайди у хирапашангиз! Елим, нак елим!

Рулдаги ва олд ўриндикдаги йигит Усмоннинг гапини маъқуллаб хиринглашди. Лобар ҳам жўрттага кулди.

Машиналар карвони Тошқалъа ҳовлисида борган сайин чўзилиб бормоқда эди. Режа бўйича ўйин тушлиқдан кейин бошланиши керак. Ҳавода кабоб тутуни сузиб юрар, аллакаердан Мустафо Сандал ижросидаги қўшиқни ё магнитофон, ё радиодан баралла қўйиб қўйишганди. Лобар машинадан тушганданок дарахтзорга ўғринча нигоҳ ташлади. Бир чақиримлар наридаги яланғоч дарахтлар ва буталар қорайиб кўринарди. “Шундай захда Қувон тагига нима тўшаб ётибди экан? – хаёлидан кечирли Лобар. – Аммо чиқиш эшиклари-ю асфальт йўлни “назоратига” олибди, бало бу Қувон”.

* * *

Қиморбозлар иккинчи қаватга кўтарилишди. Устунлари тошдан катта ва кенг хона намоён бўлди. Каминларда палёнлар гуриллаб ёнарди. Тўрдаги бўлма билан бу хона ўртасида эшик йўқ эди. Қиморбозларни кузатиб ўтириш мумкин.

Лобар зинанинг сўнгги поғонасига қадам қўйиб, ўша бўлмада узоқданоқ Анна Сергеевнани таниди. У букчайиб ўтирарди. Тепасида нималарнидир уқтираётган одам – россиялик жиноий тўда бошлиғи – ҳалитдан ғазаб отига минганлиги шундоқ кўриниб турарди.

Қуролли йигитлар пастда қолишди. Иккинчи қаватга чиқаётганлардан қуроллар йиғиштириб олинди. Тўрдаги бўлмага шахсан қарта ўйнайдиганлар киришга келишиб олишганлари учун Иброҳим давангир ва йигитлари катта хонага жойлашдилар. Усмон пул лиқ тўлдирилган иккита оғир сумкани кўтариб, Лобарни кузатиб қўйди. Лобар тақдир тақозосига кўра Анна Сергеевна – Балеринанинг рўпарасига ўтирди.

– Сен ҳам шу йўлга кирдингми? – деди Анна Сергеевна касалманд овозда.

Лобар унинг консиз юзига, ич-ичига ботиб киртайган кўзларига, тиришиб-буришиб қолган қалтироқ қўлларига бир-бир қараб чиқди. Шу аёл Москвадаги нуфузли опера-балет театрларидан бирида Францияга машҳур балерина эдими, деб ишонгиси келмади. Инсон ҳаёти нақадар тўфонли кечиши ҳеч гап эмас. Бу аёл кимга нима ёмонлик қилган эдики, қариганида шу аҳволга тушиб ўтирса?! Балки ёмонларга қарши ўз вақтида курашмагани, қайтага қартани ўрганиб, охири йўқ йўлларга бош суққани шундай оқибатга олиб келгандир? “Ҳа, бу йўлнинг охири йўқ, – деди Лобар ичида. – Бахт топаман деб кетаверасан, манзилнинг ҳеч қачон қорасини ҳам кўрсатмайди. Шу аёл киморнинг охирига етмабдими, мен қандай етай? Етишни ҳам истамайман! Ўғлим ва отасини топсам, бас, поезддан сакраган йўловчи мисоли тушиб қоламан бу далли-девона югурик саргузаштдан...”

– Сени бу йўлга ўғлинг бошладими? – яна сўради Анна Сергеевна. – “Ойи! Ойи!” деб чақирдим, а? Сурати қани? Кўкрагинг устида асраб юргандирсан?

– Анна Сергеевна, мумкинми бир нарса сўрасам?

Лобардан бунчалик хотиржамликни кутмаган “қора қарта соҳибаси” ажабланиб қараб қолди. Кейин боши ғалати қўлпанглади-

да, деди:

– Фақат қарта ҳақида сўрама.

– Қартани ел олсин, Анна Сергеевна. Мен ёшлигингизни сўрамоқчиман. Уни бутунлай йўқотибсиз. Энди абадул-абад қайтмайди. Эсиз балерина, эсиз театр, эсиз санъат! Москвада ҳам бир нави эдингиз...

– Эй! – хитоб эшитилди бирдан. Лобар бурилиб караганида, бостириб келаётган россиялик (ҳеч қандай ёвузликдан қайтмайдиган, кўриқчиларини ўлдирган, Анна Сергеевнани қулга айлантирган) жаллодга кўзи тушди. Эй! Бу нима қилиқ?! Нега Балеринани гапга тутяпсан, лаънати суюқоёқ?

Унинг бостириб кириши Иброҳим давангирнинг қаҳрини кўзгатди. Алалхусус, у баайни Лобарга дағдаға қила бошлагани бутунлай ортиқча бўлди. Чопиб бориб, ўзидан бирмунча бақувват кимсани тепиб йиқитди. Россиялик тўда бошлиғи сакраб туриб, Иброҳим давангирнинг белидан кучоқлаб, кимор столи сари суриб борди. Жанг бўлиши муқаррар эди, аммо Саудия Арабистонидан келган киморбоз уларни ажратиб қўйиб, чопиб келаётган кўриқчиларга:

– Тўхтанглар! Жанжални бас қилинглар! – деб бақирди. – Қартабозлардан ташқари бирон киши ҳам қолмасин бу ерда! Биз нимага келишган эдик? Қиморхонани подахонага айлантирадиган бўлсанглар биронтамиз ўйнамаймиз! Кетинглар!

Хўжаларининг овозини эшитиб, иккинчи қаватга чопиб чиққан арабларни ҳам киморхонадан чиқариб юборди. Ғала-ғовур пасайди, аммо биринчи қаватдан русча сўкиниш ҳамон эшитиларди.

– Гап бундай, – деди у туркчалаб, – мен араб, турк, рус, инглиз тилларини биламан, фақат тил жиҳатидан эмас, қартадан ҳам беназирман. Бу асло ўзини мақташ эмас, ҳозир кўрамыз. Аммо мен аёл киморбозларга қарши ўйнамайман.

– Кўрдинг, – деди Анна Сергеевна Лобарга, – ёшлигинг билан фахрланасан, лекин ҳақиқий мусулмонлар сендан жирканади. Зўр киморбозсан, бироқ аёлсан! Аёл – киморга тикилиб, пул қатори қўлма-қўл юрадиган нарса ушбу қарта оламида, билиб қўй!

– Гапим сенга ҳам тааллуқли, – деди араб Анна Сергеевнага.

– Нима?

– Ё сен аёл эмасмисан? – саудияликнинг жаҳли чиқди.

Бунга жавобан Анна Сергеевна қўли билан беҳаё қилиқ қилиб кўрсатганди, араб қиморбози жаҳл билан пол тепди.

– Жирканаман бунақалардан! – деди ва пул тўлдирилган сумкани кўтариб чиқиб кета бошлади.

– Майли, ўйнаманг, – унинг ортидан гапирди Лобар. – Аёл билан карта ўйнашдан бош тортиб, ҳавасимни келтирдингиз. Сиздай эркак борлигидан фахрланаман. Бироқ мени бу ерга мажбурият етаклаб келганини билиб кетишингизни хоҳлардим.

– Бунақа мажбурият йўқ, – деди араб.

– Фоҳишалик бор, холос, – шанғиллади Анна Сергеевна. – Аёл қилмайдиган ишни қилиш фоҳишалик билан баравар.

– Минг лаънат! – араб кетаётиб баттар ғазабланди. – Қари хунаса! Жирканч фоҳиша! Муҳаммад Ваҳбо кўзларигача гуноҳга ботди! Қулоқлари ҳам!

– Тўғри айтасан, ҳабаш! – кичқирди Анна Сергеевна. – Бошқа жойларингниям ўйла!

Муҳаммад Ваҳбо Лобарнинг дардчил кўзларига ўқрайди.

– Кампир ростдан ҳам аёл эмас экан, – деди у Анна Сергеевнага имо қилиб. – Бирон кун сени қимордан воз кечган ҳолда кўрсам, пойингга таъзим қиламан.

Араб қиморбозининг кетиши яна бир ёқавайрон урушнинг бошланишига сал қолди.

* * *

Ашаддий қиморбозлар ўртасига карта ташланди. Улар оч бўрилардек картадан кўз узишмасди: гўё у барра кўзи гўштию, бирдан еб қўя қолишса.

Ҳар бирининг оёғи тагида битта-иккита оғир сумка оғзигача тўла доллар билан ўйинни кутиб ётарди. Ниҳоят, сўнги ва ҳал қилувчи ўйин бошланганининг ягона даракчиси – аралашаётган карта доналарининг шитирлаши эшитилди.

Шафқатсиз ўйин бошланди. Лобар дастлабки дақиқалардан Анна Сергеевнанинг қўли устун келаётганига ҳайрон бўлди. Лас-

Вегас картабози ва Миср афсунгари ўзларига ортиқча бино қўйиб юборишди, оқибатда кампиршо уларнинг уч юз минг долларга яқин пулини қоқиб олди. Бир турк қиморбози шунчалар расво бўлдики, охири қўлидаги тилла соатидан ҳам айрилиб, шумшайиб чиқиб кетди. Кетиш олдидан “Хотинларимни тикаман, тўртта хотиним бор, юз минг долларга... Юз минг доллар ҳозир нима, миллионлар орасида билинмай кетади”, деб ялинди. Анна Сергеевна қарталарни чийлар экан, ҳиссиз нигоҳини Лобарга буриб:

– Қиморга одам тикиб ўйнаш билан манави шуғулланади, – деди. Бирок расво бўлган қиморбоз Лобарга чурқ этолмади, тақдирга тан бериб, зинапоя томон гандираклаб кетди ва сигарет тутатаётиб телбаларча кулди.

Лобар диккат-эътиборини жамлаб, ўйинга янгича руҳ билан киришди. Бугун-эрта ютса, аччиқ саргузаштлари ниҳоя топишини ўйлаб, ич-ичидан севинди.

– Сен, – деди Анна Сергеевна навбатдаги ютукдан сўнг, – ўзингни бечораҳол, хокисор, хўрланган аёл қилиб кўрсатиб, ишончимни қозондинг. Раҳмим келганидан қарта ўргатдим. Охиросибатда ўзимга мушт кўтараяпсан. Ўз устозингга! Библиб қўй, Москвада мени ютган бўлсанг ютгандирсан, энди эса ҳолингга маймунлар йиғлайди. Қани, ўйна! Туркларнинг пулларини тик! Миллионларини тик! Ютқазганингдан кейин сени томоша қиламан. Ўғлинг ва тўнқамижоз эрингни қартадан ютиб олмоқчимсан? Ўзингни ҳам қиморга тикиб, эркакларга эрмак қилиб қолдириб кетмасам отимни бошқа қўяман.

– Сиз мурдасиз, Анна Сергеевна, – деди Лобар. – Ютқазсангиз мараз хўжайинингиз пешонангизга ўқ узоди. Ахир, сеҳргар эмассизку, нега ютқазмайман деб Туркияни бошингизга кўтарасиз? Балки бугун сўнгги кунингиздир?

Эркақ қиморбозлар уларнинг қолдишмоқчидек шашт билан қарта ўйнашига кулиб қўйишди. Балеринага ён босиб, Лобарни пинҳона масхаралаб кулишди. Лобар аламини ирода кучи ила босиб ўтирарди. “Қарта пирлари” деб аталувчи шу бир ҳовуч қимсаларга кучини кўрсатиб қўйиш фурсати келганидан тентакларча завқлашмоқда эди. Бир вақт Лобар ва Анна Сергеевнагина қолди. Ўртага даста-даста пуллар тикила бошлади. Шундай қўпайиб кетдики, пул тоғи

орқасида Анна Сергеевнанинг оқарган сочлари зўрға кўринди. На Балерина, на Лобар чекинишни истарди; тап тортмай ўн минг долларлик бойламларни қават-қават кўяверишди.

Нихоят, Анна Сергеевна деди:

– Пулларинг тугади, шекилли. Кел, сени бир шарманда қилай, қарталарингни оч. Оч, уялма! Э-э, бунча пулдан айирилишни уят деб аташмайди, унинг номи бошқа. Қани, оч! Кўриб кўйинглар ёлланма киморбозларнинг аҳволини! Шуми Осиёда тенги йўқ картабоз?! Ахир, бу таърифни ҳам ўзим берганман, ўзим оламан! Ҳа-ҳа, мен унинг онасиман, шу тирмизак хонимнинг онасиман!

Балерина ҳақру газабини сочиб, нариги хонадагиларга ҳам ўзини кўрсатиб қарталарини Лобарнинг ияги остига тутди.

– Агар козиримга яқинлашса, шу ердаёқ томиримни кесаман. Бўл, қарталарингни оч!

Лобар унинг қарталарига кўз кирини ташлади. Ташлади-ю бошидан оёғигача музлаб кетди. Кампир бежиз вайсамаётган экан. Унинг қўлида ростдан ҳам ўлим белгилари каби козир тизилиб турарди.

Киморбозлар бор овозларича сўкиниб юборишди. Анна Сергеевна митти гавдасини пуллар устига ташлаб, рация микрофонига бақирди:

– Мен ютдим! Мен енгилмасман! Пулларни олиб кетинглар! Ваня! Миша! Тимка текинхўр! Келинлар, бир нарса бераман, сассиқ такаларим!

Ёқасида осилиб қолган микрофон симларига қараган Лобар ўрнидан туриб, кўз узолмай қолди. Кейин:

– Тушунмадим... Рацияга мумкинми? Мен... телефонимни ўчирибман-а!.. – деб дераза томон юрди. Худди ҳаво етишмаётган каби пардаларни, деразанинг оғир табақаларини очди. Ками; а телефон тугмасини ҳам босди. У шунча вақт снайпер билан алоқа боғламаган эди, шум кампир эса киморбозларнинг барча гап-сўзларини хўжайинига эшиттириб ўтирибди.

Биринчи қаватдан россиялик жиноий тўда вакиллари деярли чопиб чиқишмоқда эди. Тўда бошлиғи:

– Эльдорадо! – деб бақирди. – Ҳу-у-у!..

Шу пайт телефондан Қувоннинг овози эшитилди:

– Лобар, Лобар, мен сизни кўраяпман...

– Қартадан бой бериб кўйдим, улар ютишди, у ютди... Анна Сергеевна!.. Менга нима бўлади, билмадим, Қувон. Энди бошимни қайси деворга ураман? Ўғлимнинг тақдири...

– Ўзингизни босинг, Лобар. Ўша қотилни ташқарида кўрсатинг менга. Ҳеч кимга ишонманг. Улар барибир ўғлингизниям, эрингизниям топиб беролмасди. Деразанинг ёнидан кетинг, сездириб кўяпсиз... сездириб...

– Буйругимсиз отманг... Ўйин эртага ҳам давом этади...

Россияликлар ортидан Иброҳим давангир кўриқчилари билан чиқиб келди. Лобар шоша-пиша телефонни чўнтагига соларкан, нима қилишни билмай қотиб тураверди. Совуқ шамол унинг сочларини ўйнарди. Иброҳим давангир Анна Сергеевнанинг пул тўла сумкаларига, стол устидаги сал кам бир миллион долларга ранги мурданикидек оқариб қараб ўтди. Лобарнинг рўпарасида тўхтагач, бошини қуйи солинтириб айтадиган гапини чамалади.

– Хоним, – деди у зўр-базўр, – сиз менинг жамики ортикча пулларимни, шу билан бирга сизга бўлган ишончимниям ютқазиб кўйдингиз. – У гапирмай, кўрсаткич бармоғини ҳавода силкиб, бўзарди. – Яхши... яхши... Энди нима қиламиз? Тугадими шу билан?

– Яна ўйнайман, – деди Лобар ва бу гапни қандай айтганига ўзи хайрон қолди.

– Тушунмадим.

– Яна ўйнайман. Пулингиз бордир? Сўнгги имкон... ваъда бераман...

Иброҳим давангир Лобарга ғалати қаради. Анна Сергеевна унга яқин келди-да:

– Хўжайин, келгуси сафар бошқа одам топинг, бу аёл аллақачон ғажилган суяк! Уни енгилмас деб мақтаганлар билан эркақчасига гаплашиб кўйинг, – деди. Кейин эса стол теварагида ҳамон ялпайиб ўтирган қиморбозларга хитоб қилди: – Эй, карта усталари! Кўнгилларинг чўкмасин! Ҳаммангга она қаториман! Оналаринг тузласа тузлабди-да!

Миср афсунгари русчани мутлақо билмасди, шу боис Лас-Вегасдан келган қартабоздан сўради:

– Ялмоғиз нималар деяпти?

– Мен оналарингман, орқаларингга туз сепиб жазоладим, шўхлик қилмайдиган бўлдинглар, деяпти.

Миср афсунгарининг авзойи ўзгарди. Тошқалъа хўжайини эшикдан кириб келиши билан унга мурожаат этди:

– Минг лаънат, бу қанақа қимор ўзи? Қўлимнинг чигилини ёзиш учун ярим миллион тикиб, бир оз ютқазсам, анави ялмоғиз бунча сакрамаса! Миллионлар қачон ўйналади? Эртага Венециядаги меҳмонхона, Ўрта ер денгизидаги бир орол, яна қандайдир завод ҳам ўйинга тикилади деб арқонни кенг ташлагандим. Булар эса... нима бало, пул кўрганми ўзи?

Қиморхона соҳиби – семиз турк – бўрсилдоқ қўлини кўксига кўйди.

– Бошида келишганимиздек бўлади, мана Иброҳим бей ҳам жонбозлик кўрсатмоқдалар. Менимча, ҳеч қандай муаммога ҳожат йўқ, ҳаммаси рисоладагидек. А, нима дединглар?

Лас-Вегаслик қиморбоз сигара тутатаётиб, гап қистирди:

– Тўғри, эртага ўйиннинг каттаси бўлади. Масалан, мен Испаниядаги пойабзал фабрикасини тикаман. Фабрикага ортик хўжайинлик қилишга тоб-тоқатим йўқ. Венециядаги меҳмонхона, денгиздаги орол кимларники, жин урсин, ҳозирча менга қоронғи. Фабрикамни ютқазиб, меҳмонхона ва оролни ютиб олишимга юз фоиз ишонаман. Чин америкача сўзим!

– Меҳмонхона меники, – деди омади чопмай узоқ ўйнолмаган узун бўйли венециялик қиморбоз.

– Орол! Орол кимники? Қани орол эгаси? – дея россиялик жиноий тўда бошлиғи ўтирганларга аланг-жаланг боқди. – Танишмоқчиман, шунчаки!

– У эртага келади, – Иброҳим давангир барчани ўзига қаратди.

– Демак, ҳақиқий қимор ҳам эртага! – деди кимдир.

Иброҳим давангир очик деразадан олислатиб туфлади ва ёқаларини тўғрилаб, йигитларига буюрди:

– Кетдик.

Лобар улардан колмаслик учун сал кам йўргалаб юрди. Албатта, Анна Сергеевна яна бир бора мазах қилиб кулди. Тан олиш керак, у бугунги ўйиннинг мутлақ ғолиби эди.

* * *

Иброҳим давангир Тошқалъадан мағрур ҳолда чиқиб кетди. Гарчи улар йирик миқдордаги нақд пулларни ютқазिशган бўлишса-да, ҳеч ким пичинг қилмади. Фақат анқаралик бир ихлосманд бойвачча “Э, қиморга куйинманг, эртага ютасиз, бей”, деб кўнгил кўтаришга уринди.

Эрталаб мафия сардори Лобарнинг ётоғига тўпла-тўғри бостириб кирди.

– Сиз омадга зор бўлмаслигингиз керак, – деди у куйиб-ёниб. – Имконияти тенглар омад дейди. Сиз эса фақат ютинг, эшитаяпсизми, ютинг, ютинг! Усмоннинг бармоғи қайси усул бўйича қимирлаганини билган одам, наҳотки, бошқаларниқидан ғафлатда қолса?! Сиз бугун ютасиз, ишонаман! – Сўнгра бир оз тин олиб, сўради: – Ишониб тўғри қилаяпманми? Ютасизми ўзи?

Лобар бир нуктага тикилиб ётарди. Мижжа қоқмаган кишилар каби толиққан эди.

– Иброҳим бей, – деди у тўшагидан бош кўтариб, – ютмасам ўламан... ютишдан бошқа иложим йўқ...

Мафия сардори коникиш ҳиссини туйиб, каддини ғоз тутди.

– Қимор учун ажратилган сўнгги пулларимни бераман, бундан кейин бошқа имконият бўлмайди сизда.

Орадан икки соат ўтгач, улар Тошқалъа томон елдек учиб боришарди. Лобар ҳақиқатан сўнгги кун эканини алланечук ҳис эта бошлади. Анна Сергеевнани доғда қолдиришига, миллионларни қўлга киритиб, ўғли ва Абдулла ака томон йўл очилишига қалбдан ишонарди.

Усмоннинг ковоғи солиқ, норози эканлиги яққол билинарди. Лобар кеча унга “қора карта ракси”ни бир неча кунда ўрганиб бўлмаслигини яна тушунтирди. У эса барибир норози. Лобарнинг буюмларини титкилаб, снайпер милтигини ахтаргани маълум бўлди. Айни шу тобда ўша милтикнинг дурбинли нишонга олгичидан Қувон Тошқалъа йўлини-ю майдончасини, деразаларию, айвонларини кузатиб, ўз ўлжасини пойлаётганини хаёлига ҳам келтирмаётган бўлса керак.

Қиморхонага тушган заҳотиёқ Лобар аёллар хожатхонасига шошилди, икки кўриқчи унга эргашди. Лобар эшикни ёпиб, телефонини қўлга олди. Қувон ҳам дарров жавоб қайтарди:

– Яхшимисиз?

– Ҳм... Мен эртароқ келиб, Балеринани кутиб олмоқчиман. Россиялик жаллод билан рўпара келганимда, унга қўл бераман. Мен узоқлашгандан кейин отинг, Қувон! Кўз олдимда ўлдирманг!

– Муаммо шундаки, сизлардан сал олдин икки машинада қандайдир шубҳали кимсалар келиб, бинога кириб олишди. Ораларида тетиккина кампир ҳам бор эди.

– Бу ўшалар! Қувон, кимор тугагач, қандай бўлмасин, жаллодни ташқарига олиб чиқаман!

– Лобар, лекин эҳтиёт бўлинг! Яна бир гап: биласиз, мен “оқ карта сохиби”ман. Анна Сергеевна ва бошка барча “қора карта” афсуни бандаларини ёлғиз мен юта оламан! Шунинг учун гапимга диққат билан қулоқ солинг.

– Эшитаман, – деди Лобар.

– Қарта ўйнашга киришганингизда, ҳар доим қандай қилиб ютсаму кўпроқ пулини шилсам, деб ўйлайсиз, – Қувон шошилмасдан, доналаб сўзлай бошлади. – Бу нотўғри! Анна Сергеевна ва унга ўхшаган “қора карта”чилар билан ўйнаганда, сиз айнан пулни кўпроқ ўйлаясиз. Пул – киморбозни йўлдан уради, чалғитади, кўркитади, ҳаяжонга солади. Сиз кимор ўйнаясиз, Лобар, аммо киморбоз эмассиз. Сиз оппоқ нурга чўлғанган онасиз! Оилангизни қутқариш учун кимор деган офатга йўлиқдингиз. Кимордан нафратлангиз! Қиморбозлардан нафратланиб, пулларида жирканиб, қалбингизни пок тутиб ўйнанг. Уларни ютиб, мақсадингизга эришсангиз, кимордан умрбод юз ўгиришни ният қилинг.

– Ният қилганман, – деди Лобар.

– Агар... агар ютқазиб, сўнгги имкониятни ҳам бой берсангиз, ҳаммаси тамом, деб кўнглингиз чўкмасин. Уларнинг барчаси копконда! Воқеа тесқари бурилиб кетса, бир амаллаб ташқарига чиқинг. Машиналар кўп... Ҳеч бўлмаса мен томонга югуринг. Сизни ҳимоя қилишга ўқларим етарли... Ўқлардан ҳам асосийси – юрагим бор! Сизни инсон қиёфасидаги бир тўда иблислар қўлидан халос этолмасам, нега снайпер милтигини олдим?! Токи қўлимда қурол

бор экан, юрагим...

Шу пайт хожатхона эшиги устма-уст тақиллади. Қўриқчилар Лобардан шубҳалана бошлаганди. Лобар қискагина хайрлашиб, телефонни ўчирди-да, йўлакка чиқди. Уни Иброҳим давангир ва пул тўлдирилган сумкаларни кўтарган Усмон интиқ кутарди.

Яна кечаги хонага кириб боришди. Тўрда Анна Сергеевна гердайиб ўтирар, қиморбозлар эндигина тўплана бошлагани боис ҳар бирининг одамлари ҳали шу ерда, оғизлари тинмай қиморни муҳокама қилишарди. Лобар яқинлашгач, Анна Сергеевна “Ўлмадингми? Бу мўъжиза-ку!” дегандек беписанд қараб қўйди. Тўда бошлиғи эса эшитиларли даражада: “Мен анави шайтоннинг урғочисини қўриқчилардан тозалаб чарчамайман, у эса қўриқчи топиб чарчамайди”, деди Лобарнинг ўлдирилган икки ҳамюртини назарда тутиб. Бунга жавобан Москва жиноий гуруҳ аъзолари ҳиринглашди.

Лобар ҳеч нима эшитмаган, сезмаган кишидек ўрнига чўқди. Тўсатдан барчанинг оғзидан “орол” сўзи тушмай қолди. Денгиздаги мўъжазгина оролни қиморга тикадиган валламати кутишаётгани, ютиб олишга интизор бўлишаётгани, ҳар бир қиморбознинг шунга ичи қуяётгани равшан эди.

Тошқалъа соҳиби ёнида уч-тўрт киборлар билан қиморхонага қадам ранжида қилди. У сўнгги тантанали ўйинлар бошланажаги ҳақида гапириб, энг кам маблағ бир миллион доллар бўлиши шартлигини такрорлади. Пули миллион долларга етмаганлар чиқиб кетиши, чунки барибир ўйнашга рухсат берилмаслиги мулоийм тарзда тушунтирилди. Кейин у шундай гапларни қўшимча қилди:

– Тошқалъа ҳақида бўлмағур мишмишлар қарта бошланмасдан бурун роса урчитилди. Эмишки, бу маконда қонун йўқ, истаган одамнинг ўлдиришинг мумкин, сени ҳеч ким сўрамайди! Йў-ўқ, Тошқалъа – тош қонунлар макони! Бу ерда ҳақиқат, мардлик, жасурлик ҳукм суради. Хоинлар, зўравонлар, ўзбилармонлар шу маконнинг тош ертўлаларида абадий қолиб кетади. Хоҳ “Қатта айиқ”дан бўлинг, хоҳ “Кичик айиқ”дан, чўчимасдан ўйнайверинг. Насиб этса, келгуси йил худди шу вақтда Тошқалъамизда яна учрашамиз.

У гапини тугатиб, бурилиб кетаётган эди, зинадан қорачадан

келган бадқовок, микти бир кимса чиқиб кела бошлади. Тошқалъа соҳиби қиморбозларга қайрилиб қаради: ҳаммаси ўз ўрнида, аммо бу ким бўлди?

Бошқа тўдалар билан катта залга олдинма-кейин чиқаётган Иброҳим давангирнинг юзи ёришиб, хитоб қилди:

– Жаноблар ва хонимлар! Меҳмонни қарши олинг! Ҳаммамизга маълуму машҳур Ўлик орол хўжайини даврамизга ташриф буюрмоқдалар! Қарсақлар!

Битта-иккита одам қарсақ чалди. Атрофдагилар орол эгасидан кўз узмас, у эса хижолат чеккандек қизаринқираб, Тошқалъа соҳиби қаршисида ушланиб қолди.

Айтилган вақтда энг бой ва энг устамон олти қартабоз жамул-жам бўлган эди: Лобар, Анна Сергеевна, Лас-Вегас қартабози, Миср афсунгари, венециялик қиморбоз ва Ўлик орол эгаси.

Даврага қарта киритилди. Қиморбозлар бир-бир кўздан кечириб чиққач, ўйинни ким бошлашни аниқлаб берувчи мексиканча “етти ва бир” карта танлови ўтказилди. Омади чоғиб турган эканми, Ўлик орол эгаси карта сузиш имконини қўлга киритди.

– Сизни танидим, – деди Миср афсунгари бошини бир елкасига осилтириб. – Сиз Мисрдансиз. Қоҳирадаги Янги Миср кварталда араб оламига машҳур салонингиз бор.

– Мен ҳам сизни танидим, – деди орол эгаси. – Сиз каминага сўнгги бор Ар-Риёдда дучор бўлгансиз, саудиялик Муҳаммад Вабҳо уйида.

– Айтгандай, у келган эди, лекин аёллар... – Миср афсунгари Лобар ва Анна Сергеевнага ишора қилди. – ... аёллар уни чўчитиб юборишди, таҳорати бузилишидан кўрқди.

– Таҳорат? Муҳаммад Ваҳбо таҳоратдан йироқ кимса-ку! – Орол эгаси тилла тишларини ялтиратиб қулди. – Бунинг сабабини айтайми? У Америкада умрида биринчи марта аёл қиморбозга дуч келган. Аҳмоқ шахзодалардек етти йиллик даромадини бой берган. Шундан бери аёллардан кўркади, ҳатто, ҳеч қанака қарта билмайдиган хотинларидан ҳам ҳадиксирайди.

– Ўзи аёллардан кўрқиш керак, кеча кампиршо роса шилди.

– Эшитдим, – дея сўнгги картани тарқатиб бўлди орол эгаси.

Баъзилар Ўлик орол эгасини Нил дарёсида паромчи бўлиб

ишлаган: кезлари қартани ўрганиб, оддий ишчидан шу даражагача кўтарилган дейишарди. Хақиқатан, унинг қарта ўйнаши Лобарни янада кўпроқ фикрлашга чорлади. Лобар Қувон уқтирганига риоя қилиб, қартадан беҳад нафратланиб ўйнамоғи лозим эди, аммо орол эгаси унинг руҳини ўғирлаб олгану, айнан у бепарво, эркин ва серқаҳр қарта сурарди.

Орол эгаси учинчи қўл ютишида, Лас-Вегас қартабози гап отди:

– Бугун тонгда менга Италиядан қўнғирок қилишди. Гап-сўзларга қараганда, оролингизнинг янги соҳиби аллақачон аниқ эмиш.

Орол эгаси инглиз тилини тушунмай, атрофига аланглади. Ғафлат босган таржимон йигит ўрнидан туриб, дарҳол араб тилига ўгирди.

– Сицилия мафиясини назарда тутаяпсиз чоғи? – сўради орол эгаси.

– Ҳа, айнан ўша мафияни! – ғўдайди америкалик. – Ҳатто, улар оролга одамларини ҳам ташлаганмиш.

Лобар инглиз-араб тилидаги сўзлашувга диққат қилиб, гап Сицилия мафиясига тақалаётганини пайқади ва сал нарида турган тилмочдан таржима қилиб беришни илтимос қилди.

– Оролга Сицилия мафияси одамларини ташлабди, – деди тилмоч шивирлаб.

Анна Сергеевнага ҳам гап нима тўғрисида кетаётганини етказишди чоғи, у:

– Биз бекорга ўйнаган бўлиб чикмайлик, орол ҳалиям манави қораниқими, йўқми?! – деб дағдага қилди.

– Қўрқманглар! – орол эгаси жаҳл билан бақирди. – Орол меники! Уни мен жуда арзон баҳолаб, беш миллион доллар эвазига картага тикаяпман. Агар кимда-ким мендан уни ютиб олса, ростдан ҳам ҳақиқий эгалик ҳуқуқини қўлга киритади. Сицилияликлар эса даъвогар эмас, улар аллақандай кон ахтариб, одамларини олиб келиб, ишлатишмоқда. Албатта, неки фойда кўришса, орол эгаси билан баҳам кўришади. Битта ёмон томони, то сицилияликлар қорасини ўчиргунча улар билан келишиб иш юритасиз. Акс ҳолда ўзингизга кийин бўлади.

– Ҳайдавораман уларни! – кўкрагига урди америкалик. – Бугун Рим империясининг қолдиқлари эмас, Қўшма Штатлар ўз сўзини

айтади.

– Нима?! – Анна Сергеевнанинг кўзойнаги бурнига тушди.

– Кампиршо, асабийлашманг, Россия бепоён ўлка, – деди Лас-Вегас картабози. – Менга бунчалик олайиб караманг. Сиз учун икки метр жой албатта топилади, Россиядан.

Лекин унинг гапларини ҳеч ким таржима қилмади. Балерина ҳам суриштириб ўтиришни жоиз топмай, картага муккасидан кетди. Эртақдаги ялмоғиздай букчайиб, ўйинга шунчалик берилдики, окибатда киморда сезиларли ўзгариш юз берди: орол эгасидан бир ярим миллион доллар ютиб олиб, Лас-Вегас картабозини ҳам шошириб қўйди. Шундан кейин бечора америкаликнинг мади чопмади. Миср афсунгари билан тўқнашувда огиз кўпиртириб мактаган Испаниядаги пойабзал фабрикасини ютқазиб қўйди.

Навбатдаги ўйинда унга карта сузишмади.

– Жин урсин ҳаммангни, мени четлаштирдингларми?! – америкаликнинг фиғони фалакка ўрлади. – Ҳали танамда жоним бор...

– Нима деяпти бу найнов? – деди Анна Сергеевна, – пулингни кўрсат, ўйна. Бўлмаса, йўқол!

Балеринанинг гапларини таржимонсиз ҳам тушунган Лас-Вегас картабози кичкирди:

– Ўн йилдан буён ютқазмаган эдим! Шу ерга келиб, сен ялмоғиз билан битта стол атрофига ўтирдиму омадим кочди! Яқин-ўртада оёқ узатиб жон таслим қилиб қолмасанг, менинг ким эканлигимни кўрасан!

– Хайр, – ўрнидан туриб Лас-Вегас картабозига қўл узатди венециялик киморбоз, – ишқилиб, қисматинг ўзинг билан кетсин.

Америкалик уни секингина, лекин жуда аниқ килиб сўқди:

– Фа...

Венециялик бежиз чўчимаган экан. Бир соатга қолмай Анна Сергеевна унинг меҳмонхонасини ютиб олди. Меҳмонхона жуда қиммат баҳоланган эди. Шу важдани, у меҳмонхонадан орттириб, қўшимча миллионларини қиморга тиколмади. Ахир, орол умидида келиб, бутун бошли меҳмонхонасидан айирилдию буям етмагандек

сўнгги миллионларини таваккал қилиб, жар ёқасида тура оладими? Йўқ, у қанчалик қиморбоз бўлмасин, қайсидир маънода ақлли ҳам эди.

– Мана сенга қимор! – деди ўзига-ўзи. – Мана сенга Ўлик орол! Ҳеч кўзинг очилмади, очилмади-да!

Шундан сўнг у америкаликдан қолган янги сигарани тутатиб, қаттиқ йўталди.

– Ў, лаънати, буям ўлдираман дейди-я!

Биринчи қаватда нотариус мол-мулкларни янги эгаларига расмийлаштиришни бошлаб юборган эди. Кичик танаффусдан сўнг Лобар орол эгасини кучсизроқ қарталар билан тутишга аъваффақ бўлди. Бошқалар ўз қарталарига ишонолмай, иккисининг ўйнашга қўйиб беришди. Орол эгаси нукул илжаяр, бошқаларга қараб: “Уҳ, аёл билан қартадан бошқа ўйин ўйнаб бўлмасмикан-а?” дер эди. Ҳаял ўтмай қувноқлигидан асар қолмади. Оролнинг ярим пулини тикиб қўйган эди. Натижалар ҳаммани қизиқтирар, ҳар иккисининг қўлидаги ёпиқ қарталар оҳанрабодай тортарди.

Бу – Лобарнинг ҳам сўнгги кучи эди!

– Ё Оллоҳ! – деди орол эгаси ва қарталарини тап этказиб очиб қўйди.

Лобар ҳам очди.

– Ютдим, – деди аёл секингина.

Кўшни залдан кийкириқлар эшитилди. Биринчи қаватдаги турклар ҳам Лобар ютганини эшитиб хуштаквозлик қилишди.

Энди Лобар қарта суза бошлади. Бу ердан ё ғолиб бўлиб чиқишдан, ё ўлиб чиқишдан ўзга йўл йўқлигини ўйлади. Уни ҳозирроқ бўғиб ўлдиришмайди, агар ютқазса, у тирик мурда бўлади: Парвиз ҳам, Абдулла ака ҳам ўз ҳолича аллақарларда қолиб кетади.

Кейинги қўлда яна Лобар ва орол эгаси қолишди.

– Сиз жуда қайсар экансиз, – деди Лобар. – Майли, ихтиёрингиз.

Аламзада мисрлик Ўлик оролнинг қолган ҳавойи пулларини ҳам тикди. Орол ҳозир буткул Лобарга ўтиш арафасида турарди. Шунда орол эгаси қора-қизил тусга кириб:

– Мана, козир! – деб бўқирди.

Орол бу сафар ҳам ўз эгасида қолганига амин бўлган қиморбозлар негадир Лобарнинг қарталарига эмас, унинг чиройли қош-кўзларига қарадилар. Лобар ажаблангандек уларга бир-бир кўз югуртирди. Анна Сергеевнадан бўлак биронтаси кўзини олиб қочмади.

– Туз, – деб Лобар қарталаридан бирини очди, сўнгра иккинчиси ва учинчиларини ҳам очиб қўйди. – Туз ва буниси ҳам туз!

Анна Сергеевнанинг дами ичига тушди. Миср афсунгари телбаларча аланг-жаланг боқиб, тушимми, ҳушимми, деб кўзларига ишонолмас эди.

Залдан Иброҳим давангир ва йигитлари кириб келишди-да, Ўлик орол соҳибини ҳос хоналардан бирига таклиф этишди. Қимор ўйинлари тугамасдан орол олди-бердисини келишиб олмоқчи эканликлари аён бўлса-да, орол эгасининг ранг-кути ўчган, гўё дор тагига етаклашаётгандек жонсиз ва руҳсиз эди.

Стол теварагида уч қиморбоз қолди: Лобар – орол, Анна Сергеевна – меҳмонхона, миср афсунгари – фабрика. Бундай қиморни уюштирганлар ҳам ўйин шу даражада ҳаяжонли кечишини кутмаган эдилар. Ғолиб қарта аралаштириб, тарқатиш ваколлатига эга бўлгани учун Лобар ўйинни давом эттирди. Ҳозиргидек қизиқарли ўйин қимор тарихида бўлмагани ҳақида қимдир туркчалаб дўриллаган овозда сафсата сотарди. Унинг товуши қиморхонага аниқ-тиник эшитила бошлагач, Анна Сергеевна:

– Молнинг унини ўчиринглар, хой яхшилар! – деди кўзлари хира тортиб.

Лобар унинг тўсатдан жуда ҳолдан тойиб қолганини илғади. Кампир борган сайин эски девордек нурамоқда эди; ҳали замон тўкилиб тушмаса гўрга. Унинг куч-қудрати бировларнинг бойликларини осонгина қўлга киритиш ва ўзини бечораҳол кўришга асосланганди.

Миср афсунгари қарталарига қаради-ю лабини чўччайтирди.

– Ким қанча тикади? – сўради у.

– Миллион ўтдим, – деди Анна Сергеевна.

– Икки миллион, – деди Лобар.

Учинчи қартабоз икки миллион доллардан кам айтмаслиги лозим эди, аёл қиморбозларнинг дадиллигидан юраги тўкилган Миср

афсунгари қарталарини ёпик ҳолда ташлади; икки аёл қолди.

– Уч, – деди Анна Сергеевна.

– Тўрт, – Лобарнинг овози кўплаб шивир-шивирларга сабабчи бўлди.

– Беш.

– Олти! – деди Лобар Анна Сергеевнага совук нигоҳини қадаб. – Олти миллион доллар жами, ўтдим.

Ҳар ҳолда Балерина қарталарини қайтадан кўздан кечириб, бир лаҳза иккиланиб ўтирди. Шунда Лобар унинг хуфия равишда рациядан маслаҳат тинглаётганини пайқаб қолди.

– Анна Сергеевна, – деди Лобар, – сиз ўшғ қонхўр тўдага қуларча хизмат қилаяпсиз. Юз миллион доллар ютганингизда ҳам сизга на бир сент, на озодлик беришади. Умрингизнинг охиригача ёлғиз қорин қайғуси учун яшайсиз. Эслайсизми Москвадаги олтин даврларингизни? Ким эдингиз-а! Энди эса ҳеч ким! Ютқазсангиз қатл этишади. Ҳа, ўлдиришлари аниқ. Чунки улар одам эмас. Менинг йигитларимни қандай отиб ташлашгани ҳамон кўз ўнгимдан кетмайди. Улар лаънати хўжайинларингизга бир ёмонлик қилмаган қуролсиз бўз болалар эдилар. Анна Сергеевна, ҳозир, худди шу дақиқаларда менга ютқаздингиз! Қўлимдаги қарталар уч туз бўлмаса-да, сизникидан кучли ва мен бу қарталарни маҳорат билан жой-жойига қўя оламан. Беш миллион долларга рози бўлиб, ютқазганингизни тушуниб етинг. Жаллод хўжайинингизга ҳам бемаъни рациянгиздан айтинг, беш миллионга рози бўлсин, акс ҳолда... ҳеч вақосиз қолади.

– Эси йўқ осиелик лўли! – Анна Сергеевна ўз билганидан қолмади. – Аввал мени ют, кейин гапир! Етти миллион тикдим! Қани, давом этасанми?

– Саккиз миллион доллар, – деди Лобар вазмин бош чайқаб.

Шундан кейин қарта ташлашадиган бўлишди. Анна Сергеевна қарталарини очаркан:

– Бўл, бўлсанг-чи, – деб тезлар, жойида ўтиролмай қилпанглар эди.

Ҳамма Анна Сергеевнага тикилиб қолган, нигоҳларда ғалати маъно акс этарди. Шу пайт хитоблар янгради:

– Лобархон ютди!

– Балерина тамом!...

Кейин эса тантанали эълон Тошқалъани ола-ғовурга тўлдириб юборди:

– Қимор тўхтатилди! Ғолиб Иброҳим бей одами – ёш хоним! Ўлик орол ва Венециядаги меҳмонхона, қолаверса, бир неча миллион нақд пул турклар қўлига ўтди!

Анна Сергеевна шовкин-сўронни босиш учун:

– Ҳали пулларимиз кўп, ўйин давом этиши керак, – деб кичкира бошлади.

Бирок унга ҳеч ким қулоқ солмади. Лобар Иброҳим давангир Усмон ва бир қанча йигитлар билан ўралашиб қолган палла кампирни аллаким судрагудек алфозда биринчи қаватга тортқилаб кетди. Ҳамма биргаликда катта залга ўта бошлади. Айни шу дамда зинапоя томондан ўқ овози эшитилди. Лобарни эркаклар тўсиб туришган бўлса-да, у Анна Сергеевнани кўрди. Балерина бир замонлар ўзини опера-балет театри сахнасида тутгандек оёгини орқага узатиб қўлини олдинга чўзмоқчи бўлди. Аммо мувозанатини сақлаёлмай зинапоя туткичига суяниб бир оз турди-да, сирғалиб йиқилди.

Ўқ узган қотил Москва жиноий гуруҳ бошлиғи эди. Лобар ҳалигача унинг исмини билмасди. Бошқаларнинг кўрикчилари қотилдан кўз узишмас, кимлардир унга чикиб кетишини буюриб, бакириб-чакирар эди.

Қотил пастга тушиб, йигитлари орасига кириб ғойиб бўлган захоти Лобар Анна Сергеевнанинг ёнига чопди. Кампир ҳаёт билан видолашмоқда эди.

– Ўлаяпман, Лобар, – деди у хириллаб. – Кўрдингми, балерина бўлиб ўлаяпман... Сени картага ўрғатганим учун... карта ўрганганим учун... ҳамма-ҳаммаси учун... жазоимни олдим...

Кампирнинг оғзи ярим очилиб, кўзлари шишадек қотиб жон таслим қилди. Лобарни кимдир тортқилади. Тезда Тошқалъа ховлисига йўл олишаётганини тушунган Лобар ортига илкис қарадио, жони бор одамнинг барчаси Анна Сергеевнанинг жасадини ташлаб қочаётганига гувох бўлди.

Кеч тушмоқда эди. Ҳаво совук, дарахтзор томон янада совук кўринарди. Лобар бир амаллаб телефон тугмачасини босди.

Қил устидаги тақдир I
Фурсат ўтказиб, телефонни қулоғига тутди: Қувон “алло, алло” деб қақираётган экан.

– Чиқаяпмиз, мен ютдим, – деди Лобар. – Жаллод Анна Сергеевнани отиб ўлдирди.

– Уни кўрсатинг менга!

– Ҳозир, – деди Лобар, – ҳозир унинг енгидан тортаман.

Музаффар аёл манфур қотилнинг кетиб қолишидан чўчиб:

– Ҳей, сиз!.. Сизни қақираяпман!.. – деб тўда бошлиғининг ортидан югурди.

Россиялик жиноятчилар машиналарига етган маҳал ажал қисиб тўхташди. Балерина қотили ниҳоятда дарғазаб ва қутурган қиёфада жувонни қарши олди.

– Нима дейсан, фоҳиша?! – деди у дағаллик билан.

– Хайрлашмоқчиман, – Лобар унинг қўлидан ушлади.

Вазият қалтис тус олганидан капалаги учган турклар Лобар томон шошилишди. Тўда бошлиғи ҳам хайрон эди: нега у мен билан хайрлашмоқда?

Қотил чакқонлик ила қўйнидан тўппонча чиқарди. Чиқардию калқиб кетди ва кўзи олайиб, ҳодадек ён томонга қулади. Қонга бўялган каллани кўрган Лобар ортига чекиниб, тошга қоқилиб йиқилди. У Қувон бунчалик шошилишч ўқ узишини кутмаган эди.

Чопиб келаётган Иброҳим давангир йигитлари олдида туриб қолган Усмон ҳам кўкрагини чангаллаб юзтубан ётиб қолди. Бошлиғимизни турклар ўлдиришди, деб гумон қилган рус жиноятчилари қуролларини қўлга олишган заҳоти яна иккитаси калладан ўқ еб, ҳалок бўлишди. Ана шундан кейингина кимдир жангдор, таҳликали, бепарда овозда:

– Снай-й-п-е-ерр!!! – деб бўқирди.

Эшикка яқинлар ўзларини ичкарига уришди. Рудда ўтирганлар кабинага ётиб олишди. Қолганлар эса дуч келган пана жойга бекиниб, яна ўқ узилишини кута бошлашди.

Четда турган қора “жип”дан тақ-туқ этган товуш эшитилди: снайпер машинани ўққа тутаётганидан, ўқлар унинг кўзгудек яраклаб турган ён қисмини ўйиб ташлаганидан кимор аҳли даҳшатга тушишди. Ва ўқлардан бири ёнилғи баққа тегди, кучли портлашдан

сўнг машина бутунлай олов ичида қолди.

– У ёқдан... дарахтзордан отаяпти! – бақирди бир киши. Тўппончалардан тасир-тусир ўқ ёғдирилди, автомат ҳам тариллади.

Аmmo тўппонча ўқлари етиб бормаётгани аниқ эди. У ёқдан учиб келган ўқ эса хато кетмаётганди.

Бир пайт Лобар Усмонни кўриб қолди. Унинг ёнига судралиб борди-да, чалқанча ағдарди. Йигитнинг ранги мурданикидек оқариб кетган, жон талвасасида қалтираб алланима демоқчи бўларди. Лобар унинг кўзларига йиғлаворгудек тикилди.

– Кечиринг мени, – деди зўр-базўр. – Усмон бей, мен бунақа бўлишини истамагандим...

Лобар уни кўтаришга уринди, лекин кучи етмади. Иброхим давангир ва йигитлари қораларини ҳам кўрсатмасди.

– Ёрдам беринглар, одам ўлаяпти! – қичқирди Лобар.

Бирок биронта эркак жонидан тўйиб қақдини кўтармади. Айримлар снайперга ўзини тутиб бераётган телба аёл ўқ тегса қандай ўларкан деб қизиқсиниб томоша қилардилар.

Лобар машиналардан бирининг очик эшигига бош суқди – калит жойида. Рулга ўтириб, орқага ҳайдади, ён эшикни ланг очиб, Усмонни бир амаллаб ўриндикка чиқарди. Шу пайт Иброхим давангир аллақердан отилиб чиқиб, ўзини орқа ўриндикка урди.

– Ҳайданг тезрок! – деди у тишланиб.

Машина вангиллаб олға интилди, Тошқалъадан эсон-омон олислаб кетди.

* * *

Тошқалъадаги отишма ва портлаш ҳақида Туркия телевидениясининг эрталабки дастурида хабар берилди. Чет элликлар ҳам иштирок этган йирик базм аллақандай мерган томонидан ўққа тutilгани, битта машина портлатиб юборилгани ва истанбуллик бир киши оғир яраланганлиги айтиб ўтилди. Қимор ташкилотчилари мурдаларни айёрлик-ла гум қилишганини Лобар тушунди.

Эрталаб Иброхим давангир Лобарнинг хонасига кириб кечкурун Қоҳирага учажақларини маълум қилди.

– Йўқ, дарбадарликка ортик бардош беролмайман, – деди Лобар – Ваъдангизда туриб, ўғлимни топишимга ёрдам беринг! Уни кўргим

келаяпти! Мен ахир онаман! Мен темир эмасман... темир эмасман...

Лобар хўнграб юборди. Унинг учун саргузаштлар давоми ўлим билан барабар эди. Энди навбат Қоҳирагами? Иннанкейин-чи? Балки уммон ортига – Ер сайёрасининг нариги томонига ҳам судрашар?!
– Бошимизда қора булутлар қуюклашмоқда, – деди Иброҳим давангир.

– Ишонган одамларимдан бири Усмон реанимацияда беҳуш ётибди.

– Унга шунчалик ишонармидингиз? – Лобар ялт этиб қаради.

– Усмон гўдак-ку! Оғзи бўш, содда, оккўнгил йигит. Уни ҳеч ким мафия йигити демайди.

– Э, мен Усмондан ҳам бағтарман, – кулди Иброҳим давангир. – Қаранг, сиз учун рақсга тушиб бераман.

Мафия сардори ростакамига рақсга туша бошлади. Бу – миллий рақс эди. Томоша айна қизиган палла эшик тақиллади.

– Ким у? – Иброҳим давангир тишларини ғижирлатди.

Қўриқчи йигитлардан бири кириб келди.

– Хўжайин, – деб у Лобарга бир қараб олди, – чечен келди.

– Чечен? Қанақа чечен?

– Манави хонимнинг эри экан. Биз Москвада никоҳдан ўтганмиз деярди. Ишонмасанг, қўлига қара, бриллиант кўзли узук бор, деди. У ҳозир...

Лобар воҳ дея эшикка интилди, аммо етиб боролмай гандираклаб йиқилди.

– Болам... болам ҳам келдимиз? – сўради у. – Парвиз!.. Парвиз...

Бироқ қўриқчи энди бир оғиз гапирмади. Иброҳим давангир эса сирли кулимсиради.

I китоб тугади

АЗАМАТ ҚОРЖОВОВ

Қил устидаги тақдир

I КИТОБ

Қисса

(Қайта нашр)

Мухаррир: О. Қанаев

Тех. мухаррир: Ш. Ҳошимов

Саҳифаловчи: Н. Муҳитдинова

Рассом: Д. Эшматов

Босишга берилди 21.12.2015. Қоғоз бичими 60x84 $\frac{1}{16}$ “Times New Roman” гарнитураси. Шартли босма табоғи 20,0. Нашр босма табоғи 20,0. Адади 4000. Буюртма № 41.

*«IJOD-PRESS» нашриётида нашрга тайёрланди.
Нашриёт лицензияси: АI №270*

*«Dizayn-Print» МЧЖ ЎИЧК босмахонасида чоп этилди.
100054. Тошкент шаҳри, Чўпон ота кўчаси, 28а-уй.*